

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Відокремлений структурний підрозділ
«Київський торговельно-економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-економічного університету»

**Актуальні проблеми формування
ціннісно-моральних орієнтацій
студентів як детермінанта освітньої
діяльності закладів фахової
передвищої освіти**

Збірник матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції

(5 жовтня 2021 року)

Київ
Четверта хвиля
2021

УДК 378: 629.7

*Схвалено Спілкою голів обласних Рад директорів
закладів фахової передвищої освіти України
(протокол № 1 від 15 листопада 2021 року)*

Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій студентів як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової передвищої освіти : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. Ю. В. Івженка. Київ : Четверга хвиля, 2021. 256 с.

У збірнику «Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій студентів як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової передвищої освіти» представлені матеріали науково-практичної конференції, яка відбулася 5 жовтня 2021 року на базі ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету». До збірника увійшли статті, наукові дослідження, в яких розкриваються особливості формування ціннісно-моральних орієнтацій в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти, тенденції навчання та розвитку студентів, діяльність студентських, громадських об'єднань, участь студентів у суспільному житті.

Розрахований на наукових та педагогічних працівників, аспірантів та студентів фахової передвищої освіти.

*Редколегія може не поділяти погляди авторів, викладені у збірнику.
Автори несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.*

© ІМЗО, СГОРД ЗФПО, автори статей, 2021

ЗМІСТ

<i>Антонюк І. І.</i> Кліпове мислення – реальність часу	9
<i>Артеменко Т. С.</i> Ціннісно-моральні якості майбутніх фахівців торгівлі	13
<i>Басанець Ю. П., Пашукова С. Г.</i> Формування художньо-естетичної компетентності молоді	18
<i>Бєлова М. П.</i> Case-stude як інтерактивний метод навчання в закладах фахової передвищої освіти нового покоління	22
<i>Білецька О. В.</i> Становлення толерантності молоді	25
<i>Бражесвська Н. В.</i> Проблема вступу абітурієнтів	29
<i>Воронцова Е., Ївженко Ю., Літвінчук О.</i> Формування лідерських якостей в умовах застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці студентів-економістів	33
<i>Галицька Л. Б., Лецинський О. Л.</i> Мотивація та стимуляція навчальної та творчої діяльності студентів у процесі вивчення математики	42
<i>Ганчева В., Лященко Т.</i> Ціннісні орієнтації як важливий компонент структури особистості	46
<i>Генчев Т. О.</i> Проблеми та методи удосконалення дистанційної освіти в Україні	51
<i>Горденко Л. П., Копійченко Н. О.</i> Алгоритмізація освітнього процесу – основа методичного супроводу самостійної роботи студентів у змішаних технологіях навчання	53
<i>Гриценко І. В.</i> Особливості орієнтирів сучасної студентської молоді	57
<i>Дейсун Д. Р.</i> Вплив трансформації системи освіти на формування ціннісних орієнтацій сучасного студента	60

<i>Демченко К. І., Беседовська І. В.</i> Педагогічна толерантність як необхідна складова професії вчителя.....	64
<i>Дем'янчук С. О.</i> Психолого-педагогічна сутність інтерактивних методів навчання в сучасній системі освіти	69
<i>Доманська Г. І.</i> Академічна доброчесність як інструмент якісної освітньої діяльності закладу фахової передвищої освіти.....	72
<i>Дяченко Г. П.</i> Формування мовленнєвої компетентності та ціннісно-моральних якостей майбутніх фахівців шляхом вивчення скарбів української фразеології	75
<i>Жукова А.</i> Компетентнісна освіта: розвиток лідерської компетенції	78
<i>Жуковська В. М.</i> Духовні цінності сучасної молоді.....	82
<i>Зіненко О. О.</i> Формування ціннісних орієнтирів сучасного студентства у контексті фахової передвищої освіти.....	85
<i>Іваненко Л. Л.</i> Формування правової культури майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.....	88
<i>Кліменчук Л. М.</i> Вплив булінгу на освітній процес у закладах фахової передвищої освіти.....	92
<i>Ковалевська Л. Б.</i> Проблема боротьби з плагіатом у студентів коледжів.....	96
<i>Колодинський С. Б.</i> Духовна реформація як невід'ємна частина національної доктрини виховання молоді	100
<i>Кондратюк С. А.</i> Мотивація як важливий елемент навчання сучасного студента	104
<i>Коновалова О. В.</i> Сучасні підходи до формування професійної мотивації здобувачів фахової передвищої освіти	107

<i>Кононова О. Ю.</i> Готовність здобувачів морської освіти нового формату до професійної діяльності	111
<i>Конончук Ю. О.</i> Цифрова грамотність – must-have здобувачів освіти майбутнього	115
<i>Копичко Н.</i> Соціально-психологічні особливості небезпеки лихослів'я підлітків	118
<i>Кравченко О. В.</i> Дидактична гра як складова навчально-виховного процесу	121
<i>Кращенко М. М.</i> Вплив студентської групи на розвиток особистості	125
<i>Кривошеєнко Є. І., Крохмальова О. В.</i> Підвищення конкурентоспроможності випускника закладу фпо на ринку праці шляхом отримання робочої професії під час навчання на рівні ФПО	128
<i>Кузнєцова О. В.</i> Формування сімейних цінностей у студентів закладів вищої освіти	130
<i>Лапочук Н. О.</i> Використання інформаційно-комунікаційних технологій на теоретичних, змішаних та дистанційних заняттях фізичного виховання	134
<i>Левандовський О. С.</i> Використання гейміфікованих курсів у навчанні студентів нового формату	138
<i>Лелюх Л. М.</i> Професійна орієнтація здобувачів освіти відділення підприємництва та торгівлі ВСП «КТЕФК КНТЕУ»	141
<i>Лисенко Н. М.</i> Ціннісна орієнтація як основа формування професійної компетентності студентів-товарознавців	145
<i>Литвинова Ю. В.</i> Принципи та засоби дистанційного навчання в умовах адаптивного карантину	149
<i>Локишин В. С.</i> Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах діджиталізації суспільства	152

<i>Мальцева Н. О.</i> Особливості педагогічної діяльності сучасного викладача в умовах інноваційного освітнього простору.....	154
<i>Матвієнко Л. В.</i> Актуалізація опорних знань студентів на заняттях з дисципліни «Мистецтво (Культурологія)» на прикладі теми «Культура Київської Русі»	157
<i>Мельченко О. В.</i> Формування мовленнєвих навичок студентів нового формату на заняттях з англійської мови.....	160
<i>Милокост О. В.</i> Особливості соціалізації студентів з порушеннями слуху в Київському фаховому коледжі прикладних наук	164
<i>Молявка О. С.</i> Формування свідомого ставлення здобувачів фахової передвищої освіти до здорового способу життя.....	167
<i>Мордвінова Н. О.</i> Хьюґаґогіка як метод самостійного навчання студентів.....	170
<i>Мороз М. В.</i> Моральна культура сучасної молоді як проблема історико-культурологічного дослідження.....	173
<i>Мороз М. О.</i> Проблеми формування ціннісно-моральних якостей студентів у контексті збереження національної ідентичності.....	176
<i>Нечитайленко В. А.</i> Роль та проблеми викладання правових дисциплін у формуванні ціннісно-моральних орієнтацій студентів закладів фахової передвищої освіти.....	179
<i>Овчаренко А. Р., Лисяна М. О.</i> Дистанційне навчання в умовах карантинних обмежень.....	183
<i>Рамус Л. В.</i> Моральні якості студента в сучасних умовах.....	186
<i>Рисованій І. М.</i> Особливості сучасного покоління студентів в умовах становлення цифрового суспільства.....	190

<i>Савчук О. Г.</i> Проблема формування загальнокультурних цінностей молоді на заняттях з математики.....	193
<i>Савчук П. Н.</i> Сучасні тенденції навчання студентів в умовах здоров'язберігаючого середовища ЗВО.....	196
<i>Самойленко О.</i> Підготовка майбутніх учителів з початкової освіти до морального виховання учнів.....	199
<i>Самусенко К. Ю.</i> Соціальні мережі: роль у навчанні та спілкуванні.....	202
<i>Сівірін І. В.</i> Активізація самостійної роботи студентів – запорука успішного дипломування.....	205
<i>Скоропляс А. В.</i> Комунікативні технології у житті студентства.....	208
<i>Сорвіна С. М.</i> Особливості формування ціннісно-моральних якостей майбутніх бухгалтерів.....	212
<i>Сорока О. В.</i> Нові можливості для студентів та курсантів. Конкурс «Про проведення академічних стипендій імені Героїв Небесної Сотні».....	216
<i>Старунська Ю. А.</i> Результативні підходи при підготовці занять для сучасних студентів.....	219
<i>Степанова А.</i> Професійна етика юристів та її значення в юридичній практиці.....	222
<i>Сухова Г. Л.</i> Студент закладу фахової передвищої освіти у вимірі загальноєвропейських цінностей.....	226
<i>Тімченко О. А.</i> Цінності як основа виховання моральної спрямованості майбутніх фахівців.....	228
<i>Томіліна Н. Л.</i> Види та методи контролю і самоконтролю в освітньому процесі.....	231

<i>Харитонова І. В.</i> Особливості формування ціннісних орієнтацій студентів на заняттях з історії	235
<i>Чиримпей О. Є.</i> Комп'ютерно-інтегровані технології тестування студентів в дистанційному навчанні	239
<i>Чорнуха Н. П.</i> Формування ціннісних орієнтацій як чинник моральності майбутніх фахівців залізничної галузі у сучасному соціопросторі.....	243
<i>Чуприна О.</i> Використання сервісів Google в управлінській діяльності закладу освіти	247
<i>Яковенко С. Л., Косолапова А. О.</i> Формування і розвиток мотиваційної сфери студентської молоді.....	251
<i>Ярошенко М. Ю.</i> Методи згуртування студентів на заняттях з англійської мови.....	254

Антонюк І. І., викладач,
ВСП «Краматорський фаховий коледж
Донецького національного університету
економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського»

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ – РЕАЛЬНІСТЬ ЧАСУ

Бурхливий розвиток інформаційних технологій призвів до виникнення принципово нового виду розумової діяльності. Наше з вами життя схоже на книгу: коли кожна наступна глава, будучи підпорядкованою генеральній думці всього твору, ставала логічним продовженням попередньої частини і вихідним пунктом наступної. Ми вчилися, росли, ставали повноправними членами соціуму, мали права і обов'язки, несли відповідальність за себе і своє майбутнє. Сьогодні настільки визначеним життя бути вже не може.

В останнє десятиліття відбувається унікальна ситуація: зростає покоління, яке не застало цю планету без інтернету, мобільних пристроїв і живе у стану «завжди на зв'язку». А виховують це покоління ті, хто ріс без постійного доступу до мережі, без Вікіпедії як кіберпротеза.

Сьогодні всіх людей умовно можна розділити на дві групи: люди книг і люди екрану. Так ось, в сучасну передвищу освіту приходять випускники шкіл – «діти-глядачі». Вони звикли до сприйняття візуальної (зорової) інформації і насилу розуміють текст і усне мовлення. Дивитися легше, ніж слухати, і підлітки не можуть надовго зосередитися на тому, що говорить викладач. Поява електронних засобів комунікації деформувала сприйняття і увагу покоління, народжених після 2001 року (зараз вже – покоління Еппл), що і привело до виникнення принципово нового типу мислення – кліпового, фрагментарного і поверхневого, побудованого на візуальних (зорових) образах.

Англійське слово сліп має значення: відрізок, фрагмент тексту, вирізка з газети або уривок з фільму. Кліп – це підбір агресивних засобів, що психологічно впливають на глядача. При цьому подається з високою швидкістю інформація, легко карбується в підсвідомість, миттєво долаючи бар'єри усвідомленого сприйняття.

З одного боку, кліпове мислення захищає нас від інформаційного перевантаження. Власне, для того воно і з'явилося. Ресурси організму не безмежні, і ми б лопнули або зійшли з розуму, якби повноцінно обробляли

все підряд. Кліпове мислення дозволяє швидко впоратися з великими обсягами даних. Так ми рятуємося від кількості інформації. Але ... втрачаємо в якості.

В особи з кліповою свідомістю глибина знань дуже і дуже слабка. При такому способі мислення вихоплюються окремі факти і образи, а цілісності і системності немає.

Ще одна особливість кліпового мислення в тому, що інформаційне переваження в основному стосується зорового й інтелектуального. Але в цьому немає почуттів. Людині з кліповим мисленням важко бути терплячим. Іншими словами, кліпове мислення актуалізує ірраціональне, засвоєння інформації, слухання без втручання, без відображення почуттів.

Як формується такий вид розумової діяльності у сучасної молоді? У віртуальному просторі міститься нескінченний об'єм нової для юних осіб інформації. І треба весь час рухатися далі, щоб отримувати нові враження. Кожен раз, коли черговий стимул привертає увагу молодої людини, в його мозку відбувається невеликий викид дофаміну (гормону щастя). Він змушує дитину шукати ці стимули знову і знову – так розвивається залежність від них і з'являється новий умовний рефлекс – інформаційний серфінг. Ковзання по верхах інформації стає звичкою і залежністю, створюючи ілюзію розуміння.

Для людей з кліповою свідомістю характерні такі ознаки: бідність міміки і емоцій; відсутність емпатії (співпереживання); поспішні судження і висновки; убогий словниковий запас; проблеми із запам'ятовуванням.

В результаті тривалого споживання інформації без належного часу на її обдумування виникає так званий гугл-ефект: атрофується довгострокова пам'ять. А довгострокова пам'ять – це основа нашої особистості. Зростання інформаційних потоків призводить і до іншого негативного явища: збільшення кількості дітей і підлітків з функціональною неграмотністю.

При функціональній неграмотності ми не здатні сприймати зміст тексту, не здатні виділити в ньому основну думку, переказати зміст, відчуваємо труднощі з формулюванням думок щодо прочитаного. Наступним негативним явищем можна вважати аутизація «цифрового покоління». Йдеться не про клінічні прояви хвороби, а про ранню десоціалізацію (що породжує нинішні труднощі у взаєминах).

Людина замість емоційно насиченого живого спілкування з близькими і природою занурюється в «неживе» віртуальне середовище: народжуються нові покоління людей, які будуть сприймати електронну візуальну культуру як першу культуру, тому що вони мають можливість розпочати з нею знайомство раніше, ніж з алфавітом, літературою, традиційним живописом.

сом, театром, кінофільмами. Чим це загрожує? Спілкування в віртуальній реальності, комп'ютерні ігри, безконтрольне споживання відеоінформації призводять до ефекту емоційної глухоти. Ось одна з причин зростаючої агресії і жорстокості.

Тільки при живому контакті з однолітками і дорослими емоційний інтелект розвивається в повній мірі і виникає співчуття до інших людей. Наступний важливий момент для людей з кліповим мисленням – багато-задачність. Вони мають можливість одночасно читати, надсилати смс, телефонувати комусь – робити багато речей паралельно. І у них дуже велика швидкість включення. Але це міф, тому що за результатами досліджень, мозок не може одночасно виконувати якісно більше одного завдання. А світ потребує людей, здатних виконувати декілька задач одночасно, з швидкою реакцією. Все прискорилося. Змінилася система технічного виробництва.

Відбувається зниження кваліфікації. Люди з кліповим мисленням не можуть проводити глибокий логічний аналіз і не можуть вирішувати досить складні завдання.

Проблема кліпового мислення стає масштабною. Людина розучилася мислити і думати самостійно. Така людина є легким об'єктом маніпуляції, оскільки, засвоюючи готові образи і судження, люди приймають отримані установки на віру і не розмірковують про їх правильність і справедливість. Їм не вистачає часу і скрупульозності, щоб розібратися в тому, хто і що говорить, а найголовніше – оцінити все це самостійно. Тому свідомістю сучасних людей дуже просто керувати.

Сьогодні можна стверджувати, що через поширення кліпової свідомості наше суспільство стоїть перед загрозою культурної деградації.

Кліпове мислення – це напрямок цивілізації, неминучий наслідок, і повернути цей процес назад неможливо.

Проте з'являється нова тенденція, так званий тренд. Заможні і професійно просунуті люди (на жаль, їх ще невеликий відсоток) навчають своїх дітей переважно без комп'ютера, прищеплюють любов до класичної музики, читання, заохочують займатися певними видами спорту. Тобто, по суті, дають їм освіту за старим принципом, який сприяє формуванню послідовного, а не кліпового мислення.

Ті, хто пішов по лінії кліпового мислення, ті, хто культивують в собі тільки стиль кліпового мислення, добиваються певного достатку і розкоші, але вони ніколи не стануть інтелектуальною елітою суспільства.

Як працювати з такими студентами? Як їх навчати? Навчальні програми, як і кожне заняття, повинні бути спрямовані на розвиток критичного

мислення, комунікативних навичок, творчої винахідливості і навичок взаємодії.

Уміння вибудувати міжособистісні відносини висувається на перший план. Розвивати у молоді понятійне мислення допоможуть дискусії по темі уроку; спеціальні тренінги, навчальні зосередження уваги на одному завданні.

Як боротися з мінусами кліпового мислення? Пропонують використовувати різні методи: «метод парадоксів», читання художньої та філософської літератури, дискусії та пошук альтернативної точки зору, день відпочинку від інформації.

Список використаних джерел

1. Кліпове мислення молоді. URL: Osnova.com.Ua/news/1546
2. Бахтина П. Информатизация общества и проблема клипового мышления. URL: <https://kpi.ua/ru/1102-7>.
3. Штанько В. І. Сучасні інформаційно-комп'ютерні технології як чинник трансформації соціокультурної реальності: зб. наук. пр. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2008. С. 22–31.
4. Ярмола Т. І., Мохначов О. В., Ткаченко Л. А. Информатизация освіти і її наслідок – формування «кліпової» свідомості та «кліпового» мислення – крок уперед чи назад у медичній освіті?: матер. наук.-практ. конф. Полтава, 2016. С. 254–256.

Артеменко Т. С., спеціаліст вищої категорії, викладач товарознавчих дисциплін,
ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-економічного університету»

ЦІННІСНО-МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТОРГІВЛІ

В сучасних умовах докорінних змін потребує велика кількість ланок суспільного життя, серед яких важливе місце належить системі освіти. Орієнтація сучасної професійної освіти на виховання професіоналів торгівлі потребує не тільки ретельної фахової підготовки студентської молоді, але й широкого світогляду, професійного мислення, високої освіченості, індивідуального усвідомлення значення загальнолюдських норм та ціннісно-сислової сфери, що закладається у стратегію і тактику модернізації суспільного життя. У зв'язку з цим виникає проблема організації системи професійної підготовки, що забезпечувала б цілеспрямоване формування необхідного рівня ціннісно-моральних якостей майбутнього фахівця [1].

Необхідність формування моральної, гідної, здатної до відповідального вибору людини робить особливо актуальною проблему її морально-ціннісної орієнтації.

Особливістю вищої освіти є те, що майбутні фахівці повинні отримати не лише якісні фахові знання, а й виробити ціннісні орієнтири, які засвідчують їхній професійно-творчий розвиток у майбутній професійній діяльності. Вони також мають набути такі важливі компоненти освітньо-професійної підготовки, як ціннісний, особистісний, професійно-соціальний, екологічний.

Підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців торгівлі суттєво залежить від ступеня оволодіння та засвоєння ціннісних орієнтацій, формування професійних переконань. Соціологічні опитування підтверджують, що нині спостерігається різке зниження інтересу молоді до ціннісного аспекту майбутньої професії, натомість чільне місце займають прагматичні та раціональні підходи до професійної діяльності в майбут-

ньому. Тому важливим завданням освіти є формування ціннісно-сміслової сфери безпосередньо студентів.

У сучасному суспільстві звертається увага на такі якості фахівця, як професійна компетентність, широкий професійний кругозір, рівень загальнокультурної та професійної підготовки, вміння ефективно використовувати отримані навички та знання.

Однією з найважливіших складових професійної діяльності сучасних здобувачів освіти, майбутніх фахівців, є моральні якості особистості як складової професійної культури, яку можна характеризувати як вираз зрілості і розвиненості всієї системи соціально значущих особистісних якостей, продуктивно реалізованої в професійній діяльності.

У житті людини моральні цінності відіграють дуже важливу роль. Моральний вибір у власному розумінні слова – це не просто вибір тільки особистої позиції в житті, а й вибір граничних для особистості цінностей, котрі стоять за нею.

Тому розгляд моральних якостей особистості як складових професійної культури слід розпочати з визначення поняття «мораль». Пізнання такого об'єкта, як мораль ускладнюється тим, що воно є багатозначним. Це проявляється в широкій різноплановості трактувань і визначень вищезазначеного поняття. Термін мораль визначив ще Цицерон (від лат. *Mores* – загальноприйняті традиції, правила) – прийняті в суспільстві уявлення про гарне та погане, правильне і неправильне, добре та зле, а також сукупність норм поведінки, що витікає з цих уявлень. У процесі історико-культурного розвитку поняття «мораль» наповнювалося різним змістом. У суспільній свідомості мораль стали розуміти як реальні явища (звичаї суспільства, сталі норми поведінки, оціночні уявлення про добро, зло, справедливість тощо). Поняття «мораль» ототожнюються (або розмежовується) із поняттям «моральність».

Таким чином, мораль означає систему цінностей та ідеалів, які відображають рівень розвитку окремої особистості і суспільства в цілому. Актуальною є етична категорія «моральність», яка в широкому розумінні є синонімом «моралі» і, водночас, ядром та показником розвитку кожного індивіда. Як сутність моралі, вона визначає особливості світогляду, поведінки особистості та результати діяльності майбутнього фахівця.

Отож, для майбутнього фахівця торгівлі важливо бути моральним, мати моральні переконання, котрі у свою чергу відповідають моральним поглядам. За таких умов у професійній діяльності фахівця не буде розбіжностей між словом і ділом, він буде гідним прикладом для наслідування. В основі

моральних переконань, морального світогляду, моральних цінностей лежать моральні почуття (запити, оцінки, ставлення, спрямованість духовного розвитку особистості, які лише тоді стають компонентом моральних переконань особистості, коли є внутрішнім стимулом до моральної поведінки). Наявність і характеристика моральних почуттів пов'язана зі сформованістю мотиваційної основи для професійної діяльності працівника.

Характеристикою особистісних якостей майбутнього фахівця є також система моральних цінностей, на основі яких виробляється стійка суспільна позиція особистості, яка формується на світоглядній основі, мотивах поведінки і виявляється як властивість особистості в різних умовах. Таку позицію ще називають спрямованістю моральної поведінки, яка виступає дієвим регулятором стосунків у сфері професійної діяльності.

Психологічною основою моральної поведінки особистості виступають моральні звички, які визначаються як корисні для суспільства стійкі форми поведінки, що стають потребою і здійснюються за будь-якої ситуації та умов.

Звички як стереотипні дії, що визначаються зміцнілими потребами, дають змогу без великого нервового напруження виконувати дії, які відповідають засвоєним знанням і оціночним відносинам. Лише через самовиховання звичок моральної поведінки, які діють у будь-яких життєвих ситуаціях відповідно до сформованих моральних переконань, у майбутніх фахівців можна сформувати довільну поведінку, а відтак – і моральні якості.

Наявність звичок моральної поведінки є, безумовно, важливим підґрунтям для формування професійно значущих соціальних і моральних якостей фахівця, які є важливим показником високого рівня професійної культури фахівця.

Загальною основою для самоствердження людини як творчої особистості виступають цінності, що виражають не тільки моральну орієнтованість, а й ціннісний сенс поведінки людини.

Поняття «цінність» функціонує у філософській, психологічній науках і в його основу покладено наявність у певних предметах, явищах, доволілишній природі ознак і властивостей, які відображають їхню значущість для людини чи суспільства, тобто якість чи властивість предметів, явищ і т. д., котрі становлять актуальну потребу особистості.

Цінності набувають соціального сенсу, реалізуються і впливають на свідомість і поведінку особистості лише в тому разі, якщо вони глибоко усвідомлюються і сприймаються особистістю як ціннісні орієнтації в світі людських потреб і, передусім, моральних.

На сучасному етапі для фахівця важливими є і соціальні якості: громадянська активність і стійкість переконань, патріотизм, толерантність, соціальна активність, емпатія, рефлексія (здатність до самооцінки), екстравертність, емоційна врівноваженість, уміння здійснювати комунікативну взаємодію в різних сферах; та моральні якості: чесність, відповідальність, принциповість, науковий світогляд, висока загальна культура та ерудиція, сила волі, почуття гумору, порядність, охайність, дисциплінованість, вимогливість, креативність [2; 3].

Отже, для професійного становлення необхідні не тільки знання, які дає сучасна вища школа, а й певні особистісні якості людини та її вибір і бажання працювати за обраним фахом. Як показує досвід і аналіз наукових джерел, в основі будь-якої діяльності лежить, як правило, мотивація особистості.

Основними якостями фахівців є відповідальність, організованість і практичність. Взагалі їх можна об'єднати в такі чотири групи якостей працівників торгівлі, якими вони мають володіти в сучасних умовах:

– професійно-ділові: професіоналізм, стратегічне і тактичне мислення, відповідальність, прагнення до професійного росту, ініціативність, уміння взаємодіяти з людьми тощо;

– адміністративно-організаційні: оперативність, доводити справу до логічного завершення, послідовність, вміння організовувати свій час і т. ін.;

– соціально-психологічні: розум, психологічна компетентність, лідерські здібності, уміння керувати своєю поведінкою та психологічними станами, толерантність, почуття гумору, здатність до самооцінки тощо;

– моральні: патріотизм, національна свідомість, порядність, почуття обов'язку, людяність, чесність, повага гідності іншої людини, доброзичливість, громадянська позиція, та інші морально-вольові якості.

Висновки. Майбутній фахівець торгівлі повинен мати певні ціннісно-моральні якості, які ґрунтуються на професійній компетентності, організаторському таланті та особистісних моральних якостях, таких як: гуманізм, чесність, відповідальність, працелюбність, справедливість тощо, які не існують автономно, а є проекцією об'єктивного внутрішнього світу фахівця і тих цінностей, які він обирає.

Список використаних джерел

1. Формування компетентного фахівця в інноваційному освітньому середовищі України : зб. матеріалів XXIII міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. М. О. Мороз, Ю. В. Ївженка. Бар : Редакційно-видавничий центр КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», 2021. 248 с.
2. Зубра А. С. Культура особистості як духовна цінність : Посіб. для педагогів, вихователів, вчителів, студентів. Мн.: Універс, 2001. 184 с.
3. Воронцова Е., Ївженко Ю. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації. *Зб. наук. праць: Нові технології навчання*. 2020. № 93. С. 58–69.

Басанець Ю. П., старший викладач
кафедри рисунку і живопису,
Київський національний університет
технологій та дизайну;

Пашукова С. Г., старший викладач
кафедри рисунку і живопису,
Київський національний університет
технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ

Естетичне виховання є одним з пріоритетів у формуванні духовного та художнього світу молоді. Його мета – навчити студентів любити, сприймати і насолоджуватися прекрасним. Мистецтво відіграє важливу роль у вихованні культури сприйняття і почуттів та формуванні системи цінностей, оскільки суб'єктивне сприйняття художніх творів сприймається як естетична насолода. Формування духовних потреб людини має надзвичайно важливе значення, оскільки відноситься до вищих потреб (краса, прекрасне, гармонія, симетрія). Для виховання творчої людини сучасна освіта має застосовувати креативні методи навчання [1, с. 77].

Художньо-естетична компетенція особливо важлива для студентів мистецького спрямування. Вона охоплює різні категорії та поняття: розуміння прекрасного та потворного у мистецтві, розвиток художніх здібностей і прагнення створювати прекрасні творчі роботи, розвиток естетичних почуттів, переживань, умінь тощо [2]. Художньо-естетична компетентність формується на таких цінностях, як мистецтво, краса, творчість, задоволення, гармонія, щастя.

До основних цілей сучасної художньої освіти можна віднести підвищення загального значення культури і мистецтва в освіті та збереження системи художньої освіти у галузі культури і мистецтва.

Художня освіта має забезпечити вирішення таких задач, як:

- підготовка творчої молоді до професійної діяльності у галузі мистецтва і культури та педагогів для забезпечення системи художньої освіти;
- широке впровадження художньої освіти для виявлення талантів і розкриття творчого потенціалу обдарованих дітей і молоді та забезпечення належних умов для їх освіти і творчого розвитку;

- формування і розвиток естетичних потреб і смаків усіх верств населення;
- реалізація потенціалу мистецтва для розвитку етичних принципів та ідеалів індивіда і суспільства.

Філософська наука естетика має важливе значення для митців, оскільки вона вивчає такі взаємопов'язані явища як сферу естетичного як ціннісного відношення людини до дійсності та сферу художньої діяльності людини [3]. Естетика вивчає закономірності естетичного та художнього освоєння людиною світу, виробляє критерії естетичної оцінки і програми художньої діяльності. У художній сфері естетика означає позитивне сприйняття світу і виражається через виховання правильного художнього смаку (вивчення шедеврів світового мистецтва). У мистецтві естетика означає гармонію кольорів, кольорові відношення, певний колорит у живописній роботі, вільна манера письма, краса і сила лінії, правильність тональних відношень у рисунку.

Розглянемо основні естетичні категорії сприйняття навколишнього світу в образотворчому мистецтві: прекрасне і потворне, міра і гармонія.

Прекрасне – це найкрасивіше, коли спостерігається гармонійна єдність та абсолютна досконалість у формі та засобах вираження (колір, тон, тінь, світло). Людина осягає красу, отримує задоволення і переживає позитивні емоції. Потворне – це порушення канонів єдності роботи у формі та змісті (порушення композиції, брудний невиразний колір, недотримання пропорцій, порушення законів лінійної перспективи). Хаотичність і несмак спричиняють негативні відчуття.

Ми вважаємо, що така естетична категорія, як гармонія заслуговує більш детального розгляду, оскільки на її принципах будується все в образотворчому мистецтві, від її наявності чи відсутності залежить те, як ми сприймаємо художній твір. Гармонія – це певна узгодженість і послідовність всіх елементів творчої роботи (у живописі мають значення правильні кольорові відношення, гра тепло-холодних тонів, пропорції, правильний рисунок і мазки; у рисунку це пропорції, сила натиску і напрям лінії, активно покладені лінії та штрихи для гарного вираження художнього сенсу). Це впорядкована, цілісна і досконала організація об'єкта відповідно до норм естетики. Не менш важливо, щоб творчий процес був активним у плані сприйняття і фізичної роботи. Принцип гармонії перш за все потрібно застосовувати до естетики кольору. Правильні колірні відношення і є гармонією. Щоб вирішити проблему монотонності, слід використовувати контрастні кольори за тональністю і насиченістю. Пропорційні відношення стали основою композиції багатьох творів світового мистецтва і

сприймаються як гармонійні. Взагалі, гармонія досить динамічна категорія, що передбачає розумне співвідношення порядку і хаосу залежно від цілей митця.

Таке поняття як гармонія водночас тісно пов'язане і неможливе без іншої філософської категорії. Міра – це принцип, на основі якого можлива гармонія як якісна визначеність, єдність і вираження цілого, що складається з частин. Міра має і естетичний, і моральний, і нормативний характер. Міра у кольорі – це правильно підібраний колір, пропорція – це співрозмірність об'єктів відповідно до побаченого (об'єкт на задньому плані має обов'язково бути там відображеним, а не виходити на передній план). Міра у товщині фарби – в олійному живописі не потрібно наносити дуже товстий шар. Поняття міри завжди вказує, що для людини найкраще, і це вже має певний естетичний зміст.

Поняття «художнє» у мистецтві є засобом для засвоєння культурологічних знань та вироблення практичних творчих умінь. У художній сфері ми розглядаємо мистецтво як образне творче осмислення та освоєння дійсності, спосіб пізнання світу і самовираження через рисунок і живопис.

Усі види діяльності людини поділяються на репродуктивну (відтворення за зразком) і творчу (створення якісно нового твору за формою вираження). Творча діяльність важливіша і для індивіда, і для суспільства, оскільки завдяки цьому відбувається індивідуальне відтворення зовнішнього світу через призму бачення митця і перетворення самого митця в середині. Для того, аби піднятися на рівень творчості людині потрібно пройти шлях репродукції, перебувати у сприятливому середовищі для професійного виховання і зростання та багато працювати над собою і постійно вивчати природу. Навчання у закладі освіти у митців позитивно впливає на розвиток художньо-естетичної творчості студентів.

Художній розвиток особистості є необхідною умовою для успішної діяльності людини, оскільки він впливає на її духовну культуру та на реалізацію її творчих здібностей. Завдяки художньому розвитку особистості передаються загальнолюдські цінності від покоління до покоління. Художня освіта розвиває здібності перетворювати себе та навколишній світ, допомагає людині самовиражатися і реалізовувати свої творчі задуми і таланти, створюючи нові загальнолюдські цінності і духовного, і матеріального характеру.

Саме художня освіта навчає студентів розуміти гармонію і симетрію, розрізняти кольори та їх відтінки, відчувати та виражати пропорції, форми, а також виховує гарний художній смак [4]. Фахівець здатен до художнього та образного освоєння навколишнього світу та створення художньої реаль-

ності, втілюючи її в реальній формі. Споглядання та відтворення різних творів мистецтва сприяють художньо-естетичному розвитку особистості. А результати власної творчої діяльності приносять задоволення і внутрішню гармонію.

Художньо-естетичне виховання є необхідною частиною навчально-виховного процесу для виховання майстра, здатного творити прекрасні роботи. Формування художньо-естетичної компетентності відбувається через художньо-естетичну діяльність, як найвищий етап розвитку потреби у прекрасному і творчої активності. Унікальність художньої освіти полягає в тому, що вона відіграє особливу роль у духовному житті людини та суспільства завдяки цілісному сприйняттю світу в єдності особистого досвіду, буття культури та здобутків світового мистецтва.

Список використаних джерел

1. Близнюк В. В. Людський капітал і ринок праці. *Економічна теорія*. 2008. № 2. С. 75–89.
2. Выготский Л. С. Психология искусства / ред. М. Я. Ярошевский. М.: Педагогика, 1997. 345 с.
3. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посібник. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 431 с.

Белова М. П., викладач вищої категорії,
ВСП «Маріупольський машинобудівний
фаховий коледж Державного вищого
навчального закладу «Приазовський
державний технічний університет»

CASE-STUDE ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

За останні десятиліття в суспільстві відбулися великі зміни в освіті. Проблема активізації пізнавальної діяльності, розвитку самостійності і творчості здобувачів освіти стала одним з актуальних завдань педагогіки. У зв'язку з цим заклади фахової передвищої освіти повинні забезпечити широкий спектр можливостей в сфері освіти і підготовки кадрів, таких як традиційні форми, короткострокові курси, а також інноваційні технології, серед яких, в першу чергу, слід відзначити інтерактивні технології навчання.

Традиційне навчання в закладах фахової передвищої освіти передбачає в основному застосування односторонньої форми взаємодії як спосіб передачі знань. Суть цієї форми полягає в тому, що викладач передає інформацію, а здобувачі освіти на наступних заняттях відтворюють її.

Сучасний викладач закладу фахової передвищої освіти повинен вміти вибирати оптимальну стратегію викладання, використовувати освітні технології, спрямовані на створення досліджувальної та творчої атмосфери освітнього процесу. Все це можливо в рамках активних та інтерактивних методів і технологій.

З усього різноманіття інтерактивних методів одним з найпоширеніших є метод «Case-study», і він все ширше застосовується у вивченні самих різних дисциплін.

Кейс-метод або метод аналізу конкретної ситуації («case-study» – від англ. case – випадок) – це педагогічна технологія, заснована на моделюванні ситуації або використанні реальної ситуації з метою аналізу даного випадку, виявлення проблем, пошуку альтернативних рішень і прийняття оптимального вирішення проблем.

Цей метод передбачає перехід від методу накопичення знань до діяльного, практико-орієнтованого на реальну діяльність майбутнього фахівця.

Мета методу – навчити здобувачів освіти аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, обирати альтернативні шляхи вирішення, оцінювати їх, знаходити оптимальний варіант і формулювати програми дій.

Основним компонентом методу «case-study» є «кейс».

Кейс або конкретна ситуація – це опис ситуації, яка сформульована викладачем для аналізу, рішення, оцінки та навчання.

Ситуація – це відповідні реальності взаємопов'язаних факторів і явищ, що характеризують певний період або подію і вимагає вирішення шляхом аналізу і прийняття певного рішення.

Щоб ситуація стала ядром «кейса» вона повинна відповідати таким вимогам:

- відповідати змісту теоретичного курсу і професійним потребам здобувачів освіти;
- відображати реальний, а не вигаданий професійний сюжет, в ній повинно бути відображено «як є», а не «як може бути»;
- бути проблемною і містити необхідну і достатню кількість інформації;
- показувати як позитивні, так і негативні приклади;
- бути під силу здобувачам освіти, але в той же час не дуже простою;
- бути цікаво описаною;
- текст ситуаційної вправи не повинен містити підказок щодо вирішення поставленої проблеми;
- супроводжуватися чіткими інструкціями по роботі з нею.

Для того, щоб освітній процес на основі методу «case-study» був ефективним, важливі два моменти: добре підготовлений кейс і певна методика його використання в освітньому процесі. «Кейс» – не просто правдивий опис подій, а єдиний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти ситуацію. Крім того, він повинен включати набір питань, що підштовхують до вирішення поставленої проблеми.

Тому підготовка «кейса» здійснюється в такому порядку:

1. Підготовка фонду ситуативних завдань викладачем. Робота зі збору ситуацій і формулювання питань для його аналізу повинна носити творчий характер. Вдало і грамотно зібрані і оброблені завдання – це половина успіху інтерактивного кейс-методу. Цей етап здійснюється в позааудиторний час і включає в себе науково-дослідницьку та методичну діяльність.

2. Самостійна робота здобувачів освіти з кейсом. Вона може бути однофазною (здобувачі освіти отримують завдання безпосередньо на занятті і відразу ж приймаються за пошук рішення) або двофазною (ситуації отримують здобувачі освіти заздалегідь, і в аудиторії розігрується рішення проблеми).

3. Аналіз проблемної ситуації в малих групах. Розгляд ситуацій може проводитися з поділом учасників заняття на малі групи (по 4-8 чоловік) або на пари. Робота в малих групах займає центральне місце в кейс-методі, так як це найдієвіший прийом обміну досвідом.

4. Попереднє обговорення ситуації в аудиторії. Дуже бажано презентацію рішення проблемної ситуації проводити у вигляді інсценування.

5. Дискусія. Цей етап проводиться на підставі діалогу малих груп. Викладач контролює ситуацію і виступає модератором дискусії, а при необхідності – опонентом і критиком, а іноді – «провокатором».

6. Підсумки, або «розбір польотів». Викладач дає оцінку висновкам малих груп і вирішенням окремих здобувачів освіти, а також всьому ходу дискусії. Викладачеві краще використовувати багатокомпонентний метод формування оцінки.

Одночасно з оцінкою обговорюються допущені помилки, якщо такі були, і виділяються особливо продуктивні рішення.

Специфічною рисою багатьох ситуаційних завдань є множинність рішень. З цієї точки зору, пропонувані здобувачами освіти рішення не можна розділити на «правильні» та «неправильні».

Вони можуть бути розділені за ступенем ризику, обґрунтованості рішення, витрат ресурсів, але при цьому різні рішення будуть правильними, тобто з відповідними завданням.

Таким чином, метод «case-study» – це інтерактивна технологія для навчання на основі реальних або вигаданих ситуацій, спрямована не тільки на засвоєння знань, але і на формування у здобувачів освіти нових якостей і умінь.

Грамотно розроблений «кейс» призведе до успішної реалізації методу «casestudy», що дозволить створити середовище освітнього спілкування, яке характеризується відкритістю, взаємодією здобувачів освіти, рівністю їх аргументів, накопиченням спільного знання, можливістю взаємної оцінки і контролю.

Список використаних джерел

1. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. Київ : Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
3. Плотников М. В., Чернявская О. С., Кузнецова Ю. В. Технология case-study: учеб.-метод. пособ. Нижний Новгород, 2014. 208 с.
4. Ситуационный анализ, или Анатомия кейс-метода / под ред. проф. Ю. П. Сурмина. Киев : Центр инноваций и развития, 2002. 286 с.

Білецька О. В., викладач суспільних дисциплін І категорії,
Нікопольський коледж Дніпровського державного аграрно-економічного університету

СТАНОВЛЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МОЛОДІ

Актуальність цієї теми незаперечна, що підтверджується неспокійною обстановкою в світі, в якому все менше і менше значення має толерантність як основа для мирного співіснування і ділового співробітництва всього людства на громадських засадах. Втрата терпимості і доброзичливості до інших людей, що відрізняються від нас за соціальним становищем, національністю, віросповіданням, світоглядом і навіть, у деяких випадках, статевою приналежністю, стає однією з основних проблем. Виховання молодого покоління на основі толерантності зараз має не менше значення, ніж прагнення навчити його різних суспільних дисциплін в освітніх установах будь-яких типів. Тому ця тема є цікавою не тільки для психологів, які вивчають проблеми особистісного розвитку людини, її комунікативних здібностей, але й для педагогів і батьків, на яких покладається серйозне завдання показати своїм прикладом зразок толерантності молодшому поколінню.

Напевно, проблема толерантності не була б настільки актуальна в наш час, якщо б не була пов'язана з деструктивними діями, які є наслідком нетерпимого ставлення. Найчастіше, це припинення цього явища, іноді шляхом знищення його носія або (більш м'яка форма) відмови від контакту з ним (уникнення, відторгнення). Тому доцільно розглядати толерантність – нетерпимість як цілісний акт, що включає не тільки ставлення до об'єкту, але й конкретні дії, спрямовані на нього.

Толерантність пов'язана з поняттям допущення, дозволу, визнання самого факту різноманіття людей, відмінних від нас. Вона може бути розглянута як прийняття, яке характеризується спрямованістю на іншого; це важлива умова продовження взаємодії. В толерантності виявляється прагнення людини досягти порозуміння з іншими, узгодити різні установки, мотиви, орієнтації, не вдаючись до насильства, придушення людської гідності. А. Б. Орлов і А. З. Шапіро наводять своє диференційоване розуміння феномену толерантності, до складу якого входять:

– природна (натуральна) толерантність – відкритість, допитливість, довірливість, властива маленькій дитині, яка ще не асоціюється з якостями його «Я» (толерантність типу «А»);

– моральна толерантність – терпіння, терпимість, асоційована з особистістю зовнішнім «Я» людини (толерантність типу «Б»);

– моральна толерантність – прийняття, довіра, яку асоціюють з сутністю або «внутрішнім Я» людини (толерантність типу «В»).

Підлітковий вік – найважливіший період у психосоціальному розвитку людини. Підліток активно включається у доросле життя, формує свою ідентичність, освоює різні соціальні ролі, відбувається становлення ціннісної сфери особистості. Його глобальна життєва орієнтація залежить від того, як він буде ставитися до світу в цілому, до себе та інших в цьому світі. Мотиваційно-вольова та емоційно-особистісна сфери психіки зазнають значних змін, змінюються соціальні відносини, розвивається особлива суб'єктивна реальність – самосвідомість (рефлексія). Важливим для підлітків є придбання навичок спілкування як з однолітками, так і з дорослими, тому цей вік є сензитивним для розвитку соціальної толерантності.

Толерантність дуже важлива в сучасному світі. Ми живемо у вік глобалізації економіки, мобільності, швидкого розвитку комунікації, інтеграції та взаємозалежності, у вік великомасштабних міграцій і переміщення населення, урбанізації та перетворення соціальних структур. Кожен регіон багатолікий, і тому ескалація нетерпимості і конфліктів потенційно загрожує всім частинам світу. Від такої загрози не можна відгородитися національними кордонами, бо вона має глобальний характер.

Толерантність необхідна у відносинах як між окремими людьми, так і на рівні сім'ї і громади. У школах та університетах, в рамках неформальної освіти, удома і на роботі необхідно зміцнювати дух толерантності та формувати відносини відкритості, уваги один до одного і солідарності. Засоби комунікації можуть сприяти вільному і відкритому діалогу і обговоренню, поширенню цінностей толерантності та роз'ясненню небезпеки проявів байдужості по відношенню до груп та ідеологій, що проповідують нетерпимість.

Виховання є найбільш ефективним засобом попередження нетерпимості. Виховання в дусі толерантності починається з вивчення загальних прав і свобод, щоб забезпечити здійснення цих прав, і заохочення до захисту прав інших.

З метою пошуку способів діагностики толерантності у підлітків і створення ефективного тренінгу формування толерантної поведінки в осіб підліткового віку нами було проведено дослідження рівня установок то-

лерантності серед студентів 1-3 курсів Нікопольського коледжу Дніпровського державного аграрно-економічного університету. Методика: Діагностичне дослідження ступеня комунікативної толерантності у підлітків (за В. В. Бойко). Піддослідним пропонується перевірити себе: наскільки вони здатні приймати або не приймати індивідуальні особливості людей, з якими вони зустрічаються.

У середньому за результатами дослідження у підлітків 1–2 курсу була низька толерантність. Студенти 3-го курсу більш толерантні. Низький рівень толерантності у підлітків проявляється щодо людей іншої національності, часто коріння нетерпимості йдуть у нецтво і страх: страх перед невідомим, іншими культурами, націями, релігіями. Нетерпимість також тісно пов'язана з гіпертрофованим відчуттям власної цінності і зарозумілості: особистим, національним чи релігійним. Ці уявлення формуються в ранньому віці, спираючись на досвід батьків, старших братів і сестер.

Наприклад, у студентів 3-го курсу рівень терпимості до людей без певного місця проживання і безробітних дуже низький. Тільки 30 % всіх опитаних учнів співчували і були готові надати допомогу вищезазначеним групам населення.

У демографічній культурі існує терпимість до позиції тих членів суспільства, які виступають з дещо відмінними політичними, релігійними, економічними гаслами. У сучасному суспільстві існує величезна кількість субкультур, як-от готи, емо, скінхеди, особливо популярними вони є серед молоді 40% опитаних підлітків не розуміють соціального спрямування цих груп, ставляться до них з острахом і тому, як наслідок, відкидають людей, які входять до цих груп, а в деяких випадках застосовують до них силові прийоми впливу.

Опитані студенти 1-го курсу досить толерантно ставляться до американців. Тут, напевно, позначилося те, що підлітки дивляться фільми, грають у комп'ютерні ігри, де в образі головного героя завжди постає американський солдат або людина «дуже схожа» на нього. Китайців та в'єтнамців не дуже люблять, як і представників кавказької національності. Серед соціальних груп найтолерантніше студенти ставляться до робітників, а нетерпиміше – до бізнесменів. Це пояснюється соціальним статусом більшості родин, рівень яких визначається терміном «незаможні».

З цього можна зробити висновок: освіта – це процес, який триває все життя, не починається і не закінчується школою. Спроби прищеплення толерантності через шкільну освіту будуть безуспішні до тих пір, поки вони не будуть спрямовані на всі вікові групи і не стануть масовими вдома, у школі, на роботі, у навчанні, і навіть при проведенні дозвілля. На щастя,

сьогодні ми можемо спостерігати бажання молоді до розвитку толерантності, так в багатьох містах України, зокрема Києві, Львові, Чернівцях, Хмельницькому, Кропивницькому, створені і працюють «Клуби толерантності». Проект реалізується за підтримки «Конгресу національних громад України». Щотижня підлітки 13-17 років збираються на різні заходи: від відвідин артгалерей до походу в будинок для поважних людей, тощо. Тому, в коледжі проведенні на заняттях із суспільних дисциплін акцентується увага на вихованні толерантності. За межами навчальних занять, студенти працюють у волонтерському русі, допомагають малозабезпеченим сім'ям, дітям загиблих учасників АТО, підтримують викладачів-пенсіонерів тощо.

Список використаних джерел

1. Агєєв В. С. Психологія міжгрупових відносин. М., 1983. 110 с.
2. Айзенк Г., Вільсон Г. Як виміряти особистість. М., 2000.
3. Асмолов А. Г., Солдатова Г. У., Шайгерова Л. А. Про сенс поняття толерантність. Століття толерантності. *Науково-публіцистичний вісник*. М., 2001. 210 с.
4. Ясько Б. А. Толерантність у сучасному суспільстві. Київ : Наукова думка, 2012. 320 с.
5. Шалин В. В. Образование и формирование культуры толерантности. *История*. 2002. № 11. С. 8–10.

Бражевська Н. В., студентка,
Київський фаховий коледж прикладних
наук
*Науковий керівник: Фадеева Н. М.,
голова профспілкової організації
студентів, викладач спецдисциплін,
Київський фаховий коледж прикладних
наук*

ПРОБЛЕМА ВСТУПУ АБІТУРІЄНТІВ

Сьогодні я студентка II курсу відділення технологій Київського фахового коледжу прикладних наук. Більше року тому я була ученицею школи і абітурієнткою. Пройшовши шлях самостійного вибору майбутньої професії, я стикнулася з проблемами, які доводиться долати кожному абітурієнту в нашій країні.

Вибір моєї спеціальності був повністю свідомим і незалежним від думки оточуючих. Впевненість у власному рішенні супроводжувалась підтримкою рідних, і це стало поштовхом до подолання зовнішніх негативних факторів.

Мета моєї доповіді – показати шлях до прийняття одного з найважливіших рішень у житті та знайти вирішення проблем, з якими стикаються абітурієнти.

Шлях до вибору майбутньої професії

Спеціалісти радять: задумуватися над майбутньою професією варто вже з 14 років.

Тоді у дев'ятому класі буде зрозуміло, яку освіту здобувати. Продовжувати навчання у школі, готуватися до вступу у ВНЗ чи обирати коледж?

Саме тут виникає проблема № 1

«Діти морально не готові вибрати професію»

Батьки не розмовляли на цю тему раніше, а тепер вимагають швидкого рішення.

Проблема № 2

«Вузьке коло професій, про які знає абітурієнт»

Чим керується сучасна молодь при виборі професії та майбутнього навчального закладу?

- Обирають професію батьків (вони допоможуть і в навчанні, й з працевлаштуванням).

- Звертають увагу на високооплачувані спеціальності (байдуже, чим заїматися, головне – щоб добре платили).

- Подають документи на спеціальність, на яку вступити найлегше (просто отримати диплом, а потім якась робота та й знайдеться).

- Вступають з друзями за компанію (разом – веселіше).

- Покладаються на думку батьків (мовляв, вони поганого не порадять).

- Іноді трапляється, що підробіток перетворюється на основну роботу («Якщо офіціант отримує більше за вчителя, то навіщо мені диплом?»).

Саме тому зараз популярними є професії, які обирає більшість, а дійсно необхідні для ринку праці залишаються проігнорованими.

Проблема № 3

«Менталітет людей»

Цей пункт стосується саме абітурієнтів коледжів та технікумів, адже особисто я стикалася з великою кількістю людей, які переконані, що коледж і професійне училище – це одне й те саме. В Америці коледжі користуються значною популярністю, оскільки вони дають можливість заощадити і час, і кошти. Коледжі пропонують декілька етапів навчання, в залежності від бажаної освіти. Наприклад, тут за 2 роки можна отримати академічний ступінь та вступити одразу на 3-й курс університету. Така система грошей дозволяє заощадити як на навчанні, так і на проживанні, оскільки більшість коледжів розташовані в невеликих містечках. Також є коледжі, навчальна програма яких розрахована на 4 роки.

Проблема № 4

«Агресивна поведінка вчителів у школі»

Більшість школярів вирішують продовжити навчання у школі через вплив вчителів.

1. Вчителі можуть висміювати бажання вступити до коледжу.

2. Залякують, що в коледжі не готують до ЗНО.

3. Принципово знижують оцінки, щоб учень почав сумніватися у своїх знаннях і можливостях, тим самим продовжив навчання в школі.

Поспілкувавшись зі своїми одногрупниками, я прийшла до висновку, що всі ми страждали від булінгу з боку вчителів, саме це надало нам впевненості у правильності рішення.

Серед моїх одногрупників та знайомих студентів інших груп у моєму коледжі я ні разу не зустріла тих, хто шкодує про вступ.

Проблема № 5

«Невідомість»

Оскільки в наш час більшу частину інформації ми черпаємо з інтернету, хочу зазначити, що корисної інформації про навчання в коледжі дуже

мало. Інформацію можна дізнатися на сайтах самих коледжів, а сайтів з ознайомчою літературою про тонкощі навчання в коледжі простою мовою, зрозумілою для школяра, практично немає.

У своїй доповіді, я хочу запропонувати декілька ідей для вирішення цих проблем:

1. Освітні ярмарки в Україні!

У країнах Європи освітні ярмарки є невід'ємною частиною освітньої програми.

Наприклад, Віртуальний ярмарок Student World у Чехії, Saco Student Fair у Швеції або рух Further Education у Великій Британії, який спрямований на заохочення абітурієнтів до навчання саме в коледжах.

Освітні ярмарки в Україні зможуть розкрити багато цікавих професій, які зараз не користуються популярністю. З роками зміниться думка суспільства про вступ до коледжів, а питання вибору професії у школярів не буде викликати паніку.

Хочу зазначити, що освітній рух зароджується в Україні, і певні ярмарки проводяться на території центрів зайнятості, але система є недопрацьованою та далекою від ідеалу, тому варто звернути на це увагу.

2. Співпраця зі школами

У нас, на жаль, немає традиції співпраці громад і шкіл, як це відбувається в американських High Schools (середніх школах, у яких учні навчаються з 14 до 18 років). Замість культури кооперації, в якій учні, вчителі, підприємства і міська влада готують шлях молоді на ринок праці і супроводжують її на цьому шляху, відбувається налаштування школярів проти певних навчальних закладів та залякування системою освіти.

Студентські профспілки та адміністрації різних коледжів та технікумів України мають задуматись над цим питанням. Співпраця зі школами дасть змогу підвищити зацікавленість майбутніх абітурієнтів до вступу, особливо коли цей рух будуть підтримувати саме школи, які мають певний вплив на школярів.

Таку співпрацю вже почали налагоджувати адміністрації університетів та інститутів і мають успіх даній у цій справі.

3. Активна робота на Інтернет-платформах

Для втілення цього пункту слід залучати креативних студентів, які змогли б просувати ідею навчання в коледжі простими і цікавими методами.

Наш коледж має 5 сторінок в соціальній мережі Інстаграм: одну офіційну, яка інформує про досягнення та здобутки коледжу, 3 факультетські, і одну студентську. Ми маємо акаунти на платформі ТікТок та Фейсбук, а також канали в Телеграм для студентів та викладачів.

Вони дуже активні, бо їх оформленням та організацією займаються виключно студенти.

В Україні спостерігаємо зародки освітнього руху, а потенціал розвитку освіти зростає з кожним роком. Своєю доповіддю я розкрила важливі, на мою думку, проблеми, що стосуються абітурієнтів коледжів, та навела приклади їх вирішення в інших країнах. Якщо нам вдасться так само поліпшити профорієнтацію і краще готувати молодь до ринку праці, це сприятиме зниженню високої частки студентів, які переривають свою освіту.

Список використаних джерел

1. Марке М. Як старшокласнику вибрати майбутню професію. URL: <http://supportme.org.ua/teenage/career-choices>.
2. Професійна освіта в США – типи коледжів. URL: [<https://mudra.ua/ua/articles/profesijna-osvta-v-ssha-tipi-koledzhej/>].
3. Дамашке С. Професійна орієнтація школярів у Німеччині. URL: <https://www.dw.com/uk>
4. UK Further Education. URL: <https://www.britishcouncil.cn/en/uk-further-education>.

Воронцова Е., науковий співробітник
відділу проєктної діяльності,
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти», м. Київ

Ївженко Ю., кандидат педагогічних
наук, завідувач сектору наукового та
навчально-методичного забезпечення
підготовки фахових молодших
бакалаврів в системі фахової передвищої
освіти,

ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти», м. Київ

Літвінчук О., заступник директора,
Київський електромеханічний фаховий
коледж

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Стаття представляє результати експериментального дослідження ролі лідерської та підприємницької компетентностей у структурі підготовки молодших спеціалістів в закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації.

У сучасному світі все більше уваги приділяється підготовці саме молодших спеціалістів. В Україні такий рівень освіти можна отримати у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації. Про це свідчить величезна діяльність в напрямі навчання для світу роботи UNESCO-UNEVOC й TVET. У статті проведено порівняння кваліфікаційних характеристик і необхідних компетентностей для підготовки фахівців за спеціальністю 051 «Економіка». У результаті порівняння визначено необхідність формування лідерських компетентностей саме у випускників закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації.

З метою визначення шляхів формування лідерських якостей та підприємницької компетентності у молодих людей, авторами було проаналізовано наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників Л. Спенсера, В. Зацепіна, Л. А. Бондар, М. Б. Євтуха, Н. Кубарькової, А. Касич.

На основі практичного дослідження, результати якого представлені у таблиці 2, зроблено висновок, що освітні програми закладів вищої освіти

ти I-II рівнів акредитації приділяють недостатню увагу формуванню цих компетентностей. Цей висновок автори зробили на основі того, що при порівнянні ціннісних орієнтацій студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації з ціннісними орієнтаціями студентів інших спеціальностей не виявлено пріоритетності орієнтацій на створення власного бізнесу, на високі статки та високий соціальний статус, прагнення управління іншими людьми.

Авторами запропоновано шляхи вирішення проблеми формування лідерських якостей та підприємницької компетентності у навчальному процесі, освітній програмі та позааудиторній діяльності.

Стаття містить 2 таблиці, 1 діаграму, перелік літературних джерел.

Ключові слова: лідерські якості, підприємницька компетентність, ціннісні орієнтації.

The article presents the results of an experimental study of the role of leadership and entrepreneurial competencies in the structure of training of junior specialists in higher education institutions of I-II levels of accreditation.

In today's world, more and more attention is paid to the training of junior specialists. In Ukraine, this level of education can be obtained in higher education institutions of I-II levels of accreditation. This is evidenced by the huge activity in the field of education for the world of UNESCO-UNEVOC and TVET. The article compares the qualification characteristics and the necessary competencies for the training of specialists in the specialty 051 «Economics». As a result of the comparison, the need for the formation of leadership competencies in graduates of higher education institutions of I-II levels of accreditation was determined.

In order to determine the ways of formation of leadership qualities and entrepreneurial competence in young people, the authors analyzed the scientific works of domestic and foreign researchers L. Spencer, V. Zatsepin, L. A. Bondar, M. B. Yevtukha, N. Kubarkova, A. Kasych.

Based on a practical study, the results of which are presented in Table 2, it is concluded that the educational programs of higher education institutions of I-II levels of accreditation pay insufficient attention to the formation of these competencies. The authors made this conclusion on the basis of the fact that when comparing the value orientations of students of economic specialties of higher education institutions of I-II levels of accreditation with the value orientations of students of other specialties, no priorities of orientation people.

The authors propose ways to solve the problem of forming leadership qualities and entrepreneurial competence in the educational process, educational program and extracurricular activities.

The article contains 2 tables, 1 diagram, a list of references.

Key words: *leadership qualities, entrepreneurial competence, value orientations.*

Актуальність. Пункт 29 Рекомендацій ЮНЕСКО щодо технічної і професійної освіти і підготовці (ТПОП) від 2015 року зазначає таке: «Окрім знань, навичок і компетенцій, що стосуються суто професійної діяльності, процеси навчання мають забезпечувати отримання базових навичок і більш глибоке розуміння наукових, технічних, соціальних, культурних, екологічних, економічних та інших аспектів розвитку суспільства. ТПОП повинне мати цілісний характер і розвивати загальнокорисні та підприємницькі навички, зокрема необхідні для здорового способу життя, безпеки праці, культурного розвитку, формування відповідальної громадянської позиції й сталої життєдіяльності, а також сприяти розумінню громадянами своїх трудових прав» [1].

У контексті інтеграції України в європейський і світовий простір професійна освіта повинна спрямовуватись на адаптацію навчального процесу до потреб особистості та забезпечення майбутніх фахівців можливостями для саморозвитку. Освітній процес передбачає перехід до особистісно орієнтованого підходу, що забезпечує розвиток індивідуальних якостей кожного студента.

Виклад основного матеріалу. Заклади фахової передвищої освіти мають створити умови для підготовки конкурентоспроможного, ініціативного, компетентного фахівця із активною життєвою позицією та лідерськими якостями, здатного нести відповідальність за результати своєї діяльності, контролювати інших осіб під час виконання робіт.

Реалізація цього завдання можлива на основі впровадження інноваційних підходів в умовах застосування компетентнісного підходу, здійснюється що спрямований на розвиток особистості майбутнього фахівця та формування лідерських якостей. Компетентнісний підхід у системі освіти передбачає зміну самої процедури розроблення й формату побудови освітніх програм. Так Л. Спенсер зазначає, що зміст такого підходу до освіти визначається принципово іншими процедурами, спрямованими на кінцевий результат освітнього процесу, тобто набуття компетенцій [2]. Через впровадження компетентнісного підходу підготовлені фахівці здатні оперативного адаптуватись до динамічних змін у житті, навчатись протягом життя,

безперервно розвиватись. Таким чином, **компетенції** – це динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, вмінь і здатностей, вони поділяються на предметно-специфічні та загальні [3; 4].

Особливе місце у системі загальних компетенцій займає лідерська, яку зазвичай розглядають ще і у поєднанні, або у прояві підприємницької компетентності. Її особлива роль виявляється в тому, що саме ця компетенція визначає вміння фахівця капіталізувати свої професійні якості. Тобто саме завдяки цій компетенції фахівець знаходить робоче місце або починає власну справу, тобто отримує фінансову, а відповідно і особисту самостійність. Тому вивченням феномену лідерства, дослідженням його природи й умов формування займалася велика кількість зарубіжних та українських вчених – психологів, соціологів, філософів, педагогів. Створення умов для формування лідерських якостей і розвитку соціально активної особистості досліджували Д. Алфімова, Л. Локошко, Т. Прохоренко, К. Садохіна, В. Татенко, О. Тихомирова, О. Чорна, В. Ягоднікова та ін.

Проблеми інноваційної освітньої діяльності, її вплив на розвиток професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців стали предметом дослідження О. Абдалової, А. Алексюк, І. Доброскок, В. Кременя, В. Ільїна, С. Нікітчиної та інших вчених.

Так, В. Зацепін визначає лідера як людину, яка свідомо й активно веде інших до досягнення певної мети [5]. За визначенням Н. Жеребової, лідер є представником малої групи, який визначається в результаті взаємодії її членів, або організує навколо себе групу за умови відповідності його ціннісних орієнтацій з груповими. Він організовує та керує цією групою задля досягнення спільних цілей [6]. Л. Уманський стверджує, що лідером може стати (але не обов'язково стане) людина, що від народження має певні задатки. Для цього вона має опанувати певними культурними цінностями і перебувати на певному інформаційному рівні, вміти реалізувати свої наявні можливості [7].

Л. А. Бондар зазначала, що сутність лідерства полягає не в управлінні людьми, а в продукуванні нових ідей та в емоційності. На її думку, лідер не обов'язково повинен покровоко знати шлях до мети, однак він відчуває напрямок та направляє оточуючих. Справжній лідер не тільки вміє керувати, а й зберігає єдність команди, підтримує її моральний дух на високому рівні та проявляє турботу до кожного члена команди [8].

М. Б. Євтух визначає лідерські якості як певні риси особистості, характерні для людини, здатної управляти оточуючими і необхідні особистості для ефективного впливу на інших людей з метою досягнення поставлених завдань [9].

Н. Кубарькова у своїй роботі зазначає, що існує близько 70 особистісних якостей, що відповідають проявам лідерства. Наприклад, для студентських лідерів властиві активність, впевненість у собі, ерудованість, емоційна привабливість, ініціативність, наполегливість, організованість, працездатність, рішучість, самовладання, самостійність, спостережливість, товарицькість, уміння переконувати та уміння налагоджувати позитивну атмосферу в колективі [10].

А. Касич у своїх дослідженнях складових та рівнів компетенцій, розглянув необхідність використання компетентнісного підходу як основи підготовки конкурентоспроможних фахівців за спеціальністю «Менеджмент». У своїй статті він наголошував на важливості постійного моніторингу запитів роботодавців та відповідності компетенцій фахівців у процесі прийому на роботу [11].

Вивчення нормативно-регламентних документів, опрацювання наукової літератури, узагальнення вимог роботодавців свідчить про те, що академічні рекомендації і практика реальних організацій щодо компетентностей випускників співпадати мають певні розбіжності. Так, діяльність закладів фахово-професійної освіти зосереджена все ж на пріоритетному формуванні глибоких спеціальних практичних знань (*hard skills*), а бізнес цікавить відповідальність, ініціативність та нестандартність мислення випускників – так звані *soft skills*. Це означає, що недостатні будь-які жорсткі стандарти чи рекомендації. Безумовно існує потреба у реальній співпраці між усіма зацікавленими організаціями у визначенні моделі компетентностей молодого фахівця. За міжнародним досвідом основним критерієм ефективності функціонування закладів освіти у сучасних умовах є оцінках випускників роботодавцями. Саме тому заклади фахової професійної освіти орієнтуються на можливості працевлаштування своїх випускників, отже підготовка фахівців з урахуванням вимог ринку праці відбивається на всі основні сфери діяльності освітніх закладів.

Наприклад, галузі щодо спеціальності «Економіка» вищевикладене дозволяє визначити основну мету освітнього процесу як «Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів економічної науки та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях».

Для порівняння особливостей підготовки фахівців за програмами кваліфікаційної підготовки різного ступеня доцільно розглянути основні компетентності, зазначені в освітніх стандартах відповідного рівня зі спеціальності 051 «Економіка» (табл. 1).

Таблиця 1. Компетентності підготовки фахівців зі спеціальності 051 «Економіка»

Стандарти	СТАНДАРТ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИЙ СТУПІНЬ: фаховий молодший бакалавр СПЕЦІАЛЬНІСТЬ: 051 Економіка	СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Перший (бакалаврський) рівень СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Бакалавр СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 Економіка
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів економічної науки, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

Відповідно до табл. 1 можна зробити висновок, що фаховий молодший бакалавр за спеціальністю «Економіка» повинен мати здатність працювати в групі, відповідати за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб під час виконання робіт. Для бакалаврів за спеціальністю «Економіка» вже не передбачено мати такі професійні компетентності.

Нами було проаналізовано ціннісні вибори студентів економічної спеціальності порівняно з цінностями студентів інших спеціальностей. Це порівняння було зроблено на основі дослідження ціннісних орієнтацій студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації, проведеного нами в минулому (20/21 н.р.), та зіставленні їх з результатами дослідження студентів економічних спеціальностей, проведеного за допомогою Google-платформи (онлайн) [12].

Результати нашого дослідження представлено у таблиці 2.

Таблиця 2. Порівняння анкетування щодо ціннісних орієнтацій молоді

Перелік цінностей	Студенти економічної спеціальності ВНЗ I-II n=119	Студенти інших спеціальностей ВНЗ I-II n=238
Щаслива сім'я	4,34	4,46
Відносини з друзями	4,12	4,03
Розвиток своїх здібностей, самореалізація	4,35	4,49

Здобуття вищої освіти	3,85	3,76
Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях	4,42	4,51
Цікава робота	4,3	3,86
Спокійне життя, відсутність хвилювань, неприсмностей	3,8	3,91
Здобуття поваги серед людей	3,8	3,71
Допомога іншим людям, волонтерство	3,60	3,34
Досягнення високого статусу в суспільстві	3,5	3,67
Накопичення багатства та високі доходи	3,95	3,87
Задоволення та розваги	3,67	3,9
Здоров'я	4,52	4,58
Життя згідно з релігійними нормами	2,61	2,58
Керування людьми	2,89	2,87
Створення власного бізнесу	3,85	3,7

За результатами нашого дослідження, особливістю ціннісної орієнтації студентів економічних спеціальностей стало те, що найбільш отримали значущими були такі цінності: «Щаслива сім'я», «Відносини з друзями», «Розвиток своїх здібностей, самореалізація», «Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях», «Здоров'я». Здивувало, що цінність «Створення власного бізнесу» не увійшла до пріоритетних цінностей, хоча вибір профілю навчання начебто передбачає таку спрямованість. Цінність «Досягнення високого статусу в суспільстві» число була серед цінностей середнього значення. Малозначущими цінностями були: «Керувати людьми» і «Життя згідно з релігійними нормами». Загалом, кількість балів, які набрали представлені цінності, відрізняються в межах 0,1-0,5 балу (табл. 2). Це може свідчити про недостатню спрямованість реформи професійної освіти на формування лідерської і підприємницької компетентності.

Набуття зазначених компетентностей у галузі «Економіка» забезпечить основу для впевненого старту кар'єри випускників не лише як найманих працівників на підприємствах, а й у сфері індивідуального підприємництва, оскільки забезпечує широку предметну ерудицію, формування певного набору управлінських навичок, а отже, допомагає знайти роботу на ринку праці, відповідати високим очікуванням роботодавців, або започаткувати власний бізнес. Представлені компетентності зосереджуються на вміннях *вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми* в економічній сфері, особистому розвитку та лідерських навичках.

Формування лідерських і підприємницьких компетентностей може відбуватися різними шляхами. В освітньому процесі – це групові форми навчальної діяльності, колективні проекти, ділові ігри, імітаційні та симуля-

тивні кейси. В таких формах навчання кожен учень може спробувати себе в різних ролях групової взаємодії, визначити рівень розвитку своїх комунікативних, креативних, прогностичних здібностей, розробити особистісну програму розвитку.

Ще один шлях розвитку лідерських і підприємницьких компетентностей – це доповнення освітньої програми окремими курсами, спрямованими на формування необхідних компетентностей, наприклад «Основи підприємницької діяльності», «Менеджмент і самоменеджмент», «Лідерське мислення» тощо. Дуже ефективною є позааудиторна спільна діяльність – участь у колективних справах: екскурсіях, волонтерських операціях, організації святкових вистав або концертів, створення громадських організацій або стартапів та інше.

Таким чином, сучасні конкурентні умови на ринку праці вимагають від закладів фахової передвищої освіти орієнтації на формування у студентів не лише набору знань, а сформованих професійних компетентностей, зокрема лідерських і підприємницьких, які дозволять їм вирішувати різноманітні завдання сьогодення. Відповідно основою системних перетворень освітнього процесу має стати чітке розуміння набору компетентностей (професіограми), що розробляються в межах кожної галузі, та на основі яких мають формуватись змістовні характеристики освітньої програми. Особливого значення набувають компетентності майбутніх економістів, оскільки їх рішення поширюються на всі сфери життєдіяльності суспільства.

Список використаних джерел

1. Recommendation concerning Technical and Vocational Education and Training (TVET), 2015/ www.unesco.org/education
2. Спенсер Л. Компетенции на работе; пер. с англ. М.: НИППО, 2005. 384 с.
3. Манько В. М. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх менеджерів з економічної безпеки. Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. 2015. № 1. С. 162–174.
4. Мазаракі А. А., Ткаченко Т. І. Компетентнісна модель менеджера в галузевих стандартах вищої освіти України. Завдання вищої освіти у сфері гуманітарного розвитку суспільства, 2013. URL: http://ir.nmu.org.ua/bitstream/123456789/2676/1/том1_p003-005.pdf
5. Зацепин В. И. К вопросу о структуре вертикального общения в коллективе . Руководство и лидерство (опыт социально-психологического исследования) : сб. науч. трудов; под ред. Б. Д. Парыгина. Л. : Изд-во ЛГУ, 1973. С. 78–93.
6. Жеребова Н. С. Лидерство в малых группах как объект социально-психологического исследования. Руководство и лидерство: опыт социально-психологического исследования. Л. : Лениздат, 1973. 194 с.

7. Уманский Л. И. Психология организаторской деятельности школьников : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов. М. : Просвещение, 1980. 160с.

8. Бондар Л. А. Технологія організації компетентнісного підходу в контексті вищої освіти. *Педагогіка вищ. та серед. школи: зб. наук. пр.* / ДВНЗ «Криворіз. нац. ун-т». Кривий Ріг, 2012. Вип. 34. С. 424–430.

9. Євтух М. Б., Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: монографія. Харків : Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2007. 144 с.

10. Кубарькова Н. В. Лидерские качества педагога: сущность и структура [Электронный ресурс] / Н. В. Кубарькова // The Emissia.Offline Letters. Электронное научное издание, 2012. Режим доступа: <http://www.emissia.org/offline/2012/1772.htm>

11. Касич А. О. Компетентнісний підхід як основа підготовки конкурентоспроможних фахівців зі спеціальності «Менеджмент». Електронне фахове видання «Ефективна економіка», 2018, вип. 7. URL: www.economy.nauka.com.ua

12. Воронцова Е., Івженко Ю. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації. *Нові технології навчання: збірник наукових праць*. ДНУ «ІМЗО». Київ, 2020. Вип. 93. С. 58–69.

Галицька Л. Б., методист, викладач
вищої категорії,
Київський фаховий коледж електронних
приладів

Лещинський О. Л., кандидат
фізико-математичних наук, доцент,
ВСП «Фаховий коледж інженерії та
управління Національного авіаційного
університету», м. Київ

МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЯЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

Проблеми звичайного заняття приваблюють до себе завжди пильну увагу. Про них сперечаються на сторінках професійних публікацій, їм присвячуються теми засідань методичних об'єднань. Від закладу освіти і викладача вимагають не тільки подати знання, сформувати програмні вміння та навички у всіх студентів, але, головне, навчити студентів творчо застосовувати їх. На жаль, заняття з математики, як утім, і з будь-якої іншої дисципліни, часто зводиться лише до «проходження» програми, причому переважно з використанням пояснювально- ілюстративного методу: роби як я, повтори, і т. д. В сучасних умовах додалася підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання, ігнорувати яку ми не можемо.

Може тому наші студенти на заняттях аналізують умову задачі, з викладачем розв'язують її, а на контрольній більшість не може розв'язати аналогічну задачу, не кажучи вже про завдання, що вимагає творчого підходу. І це зрозуміло: вони орієнтуються на вказівки викладача. А самостійно організувати свою роботу не вміють. Звичайно, ми, викладачі, пояснюємо це небажанням вчитися, лінощами, недостатнім розумовим розвитком. Все це правильно, проте є ще одна причина: може нам бракує професійних здібностей? В це поняття ми повинні вкладати не тільки знання прийомів, методів навчання, розумне їх застосування, але і постійний пошук надзадачі заняття, прагнення до досягнення якої надало б нашому заняттю значущості, престижу, святковості.

Майбутні фахівці, які одержали математичні знання у вигляді набору формул та алгоритмів, можуть стати безсилими при розв'язанні багатьох інженерних задач, які вимагають розвиненого абстрактного мислення. Ма-

тематичне мислення у студентів формується в результаті одержаних в процесі навчання математичних знань, вмій та навичок, що дозволяють вільно оперувати ними, розвитку творчого мислення та інтуїції. Студент, що володіє математичним мисленням, – це майбутній фахівець, який зможе застосувати математичні знання та вміння в практичній діяльності, який бачить перспективні сфери застосування своїх математичних знань в своїй професії.

Серед мотивів навчальної діяльності студентів визначають такі:

Внутрішні мотиви (суспільна значущість навчання, професійні мотиви, пізнавальні)

Зовнішні мотиви (матеріальне заохочення, отримання диплома, побоювання неуспішності і стягнень, мотиви спілкування, мотиви соціальної ідентифікації, мотиви престижу).

За ступенем впливу різних зовнішніх і внутрішніх мотивів психологи виокремлюють чотири групи студентів:

- з вираженою професійною і предметною мотивацією;
- з вираженою професійною, але слабкою предметною мотивацією;
- тільки з предметною мотивацією;
- з відсутністю предметної і професійної мотивації.

Результати, отримані в результаті дослідження в практичній психології, стверджують, що висока позитивна мотивація може відігравати компенсаторну роль у разі недостатньо високого рівня розвитку спеціальних здібностей чи прогалин у знаннях. Але у зворотному напрямку такого процесу не спостерігають. Це означає, що ніякий високий рівень інтелектуального розвитку студента не може компенсувати низьку навчальну мотивацію. І величезна роль у створенні мотивації відіграють навчальні заняття, на які відводиться майже 90% від всього навчального часу.

Кожне заняття – це поетичне творіння, і працювати над його підготовкою доводиться з натхненням та насолодою. Творчий план заняття з усіма передбаченими, а, часом, і непередбаченими нюансами – це один із найпрекрасніших моментів у роботі викладача. План – це мрія, яка дуже скоро буде або ж реалізована, або загублена.

Як же виникає високої ефективності заняття?

По-перше, його потрібно продумати у всіх деталях, щоб вони логічно слідували одна за іншою, а студенти розуміли, чому, що і для чого вони це роблять.

По-друге, все зазначене необхідно втілити в той чи інший видимий образ, що дуже нелегко.

Наочність має бути динамічною. Необхідно показати «невидиме»: хід суджень, думок, зв'язок між поняттями.

По-третє, студентів необхідно готувати до усвідомлення теми, а не нав'язувати її.

І, головне: на занятті повинно бути цікаво від початку і до кінця. Зрозуміло, що тут будуть і емоції, і переживання. Саме це спонукає розум до напруги. Інтерес виникає там, де нам вдається захопити студентів своєю емоційністю.

Важливим є те, як починається заняття. Вважаю, що вдалим початком буде постановка проблемного питання, а перед цим – проведення тренінгу: наприклад, студентам пропонується прослухати набір кількох чисел, або слів з певної тематики, а потім по пам'яті записати їх (причому, з кожним разом їх кількість збільшувати). Це незвичне і, разом з тим, просте заняття налаштовує студентів на роботу і тренує пам'ять.

Усний контроль знань теж вимагає певного творчого підходу: хочеться якнайбільше опитати студентів, зробити це якнайшвидше, оригінально. Тому треба розробити такі методи актуалізації опорних знань, щоб за короткий час можна було б опитати практично усіх. А це, втім, нелегка задача.

Велику роль ми повинні приділяти мистецтву ставити питання: погодьтеся, те, що ми чуємо у відповідь від студента, залежить від того, як ми їх запитали. Знаменитий давньогрецький вчений Аристотель питання трактує як уявну форму, що забезпечує перехід від незнання до знання. Дійсно, процес сприйняття інформації починається з осмислення пізнавальної мети. А для цього потрібно поставити запитання: чого я хочу досягти шляхом сприйняття інформації? – і, звичайно, дати на це відповідь.

Концентрація уваги на тому чи іншому понятті теж вимагає уміння задавати ланцюжок питань, що дозволяють розглянути його з усіх сторін, вивчити у взаємозв'язку з раніше вивченим, відділити важливу інформацію від неважливої. Для прикладу розглянемо цикл питань, направлений на пошук розв'язання задач на процеси за допомогою рівнянь:

1. Які процеси описано в умові задачі?
2. Якими величинами характеризується кожен процес?
3. Що нам відомо про кожну величину?
4. Яку залежність оберемо для складання рівняння?

Студентам багато доводиться працювати самостійно. Тому вони повинні розуміти, що при читанні підручника необхідно навчитися ставити приховані запитання перед собою, адже в кожному тексті є свій смисловий суб'єкт (тема) і смисловий предикат (те, що говориться в темі, її розкрит-

тя). Тому запитання будуть такі: про що тут ідеться? Що говориться про це? Що цим пояснюється (доведення)? Які особливості? Чому так відбувається?

Особливість викладання математики у технікумах та коледжах полягає у врахуванні при складанні програм спеціальності, яку здобувають студенти. Це також їх зацікавлює. Так, наприклад, майбутнім економістам цікаво дізнатися про економічний зміст похідної, а задачі розв'язувати такі, у яких фігурують «валовий продукт», «собівартість продукції», «продуктивність праці», еластичність попиту та пропозиції.

Іноді розповідь цікаво «розбавити» фактами, які змусять молодих людей замислитись над глобальними проблемами екології: наприклад, одна тонна макулатури зберігає від вирубування 0,03 га лісу; економить 5 куб. м деревини, дає при переробці 750 кг чистого паперу, при цьому забрудненість атмосфери при виробництві паперу з макулатури порівняно з виробництвом з первинної сировини, зменшується на 73%, води – на 25%, кількість твердих відходів – на 39%.

І насамкінець, при вивченні нової теми необхідно дати історичні відомості. Цікаво, що така інформація найдовше залишається в пам'яті студентів.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що висока кваліфікація та ерудиція, дотепний жарт, висока викладацька культура, доброта і доречна строгість – все це організовує і студентів першого, і студентів четвертого курсу думати на заняттях з математики. Чекати їх... Різних... вдалих і не зовсім, але наших з вами занять, на яких ми покликані виконати головну місію: виховати творчу людину, якій доведеться творити нове завтра для саме нинішнього суспільства. Де головна дійова особа – Людина!

Список використаних джерел

1. Ильченко А. Н. Математическая культура – основа профессиональной подготовки специалиста для инновационной экономики / А. Н. Ильченко, Б. Я. Солон. *Современные проблемы науки и образования*. 2010. №2. С. 119–129.

2. Кудіна В. В., Соловей М. І., Спіцин Є. С. Педагогіка вищої школи. 3-тє видання вид., допов. Київ : Ленвіт, 2009. 213 с.

3. Інтернет-ресурс https://pidru4niki.com/15100827/pedagogika/urok_osnovna_forma_organizatsiyi_navchalno-vihovnogo_protseesu

Ганчева В., завідувач сектору виховної роботи відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

Лященко Т., методист вищої категорії сектору виховної роботи відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ СТРУКТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Дослідження людської поведінки, її прогнозування та саморегуляція завжди цікавили науковців. Чому людина поводить себе так, а не інакше у певних ситуаціях? Що рухає особистістю, коли вона приймає рішення? Що визначає інтереси, бажання та мотивацію поведінки людини? Усі ці питання об'єднує поняття «ціннісні орієнтації особистості».

Світ цінностей – це в першу чергу простір духовної діяльності особистості, її моральної свідомості, це світ внутрішньої культури людини. Система цінностей, якою в процесі розвитку оволодіє особистість, в подальшому впливає на усі сторони діяльності людини, визначає її життєві пріоритети.

Актуальність проблеми зумовлена потребою набуття особистістю ключових компетентностей, взаємопов'язаних через ціннісні орієнтації, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого життєвого вибору, трудової діяльності, відчуття відповідальності, шанобливого ставлення до суспільства, родини, довкілля і культури.

Ціннісні орієнтації є важливим елементом структури особистості. Вони визначають її інтереси, прагнення, світоглядні позиції, формують ставлення до оточуючих, регулюють поведінку, відіграють вирішальну роль на етапі вибору професійної діяльності та подальшого життєвого шляху підрастаючого покоління. Цінності дозволяють особистості гармонійно існувати в оточуючому її світі, відчувати себе його частиною [1].

Ціннісні орієнтації особистості визначають свідоме ставлення людини до соціальної дійсності, їх формування сприяє процесу розвитку особистості в цілому. Оволодіння системою цінностей завжди характеризується індивідуальною наповнюваністю та вказує спрямованість діяльності особистості. Це своєрідна життєва орієнтація, що визначає моральні принципи особистості, її поведінку, певну межу, яку «не перетне» людина у своїх вчинках та діях.

На думку В. Ядова ціннісні орієнтації є центральною ланкою особистості, що визначає її ставлення до суспільства, соціальної групи, самої себе. Такий підхід науковця свідчить, що формування ціннісних орієнтацій відбувається впродовж багатьох років, а сама система цінностей дозволяє спрогнозувати загальну спрямованість поведінки особистості. Ціннісні орієнтації – це своєрідна установка свідомості, що визначає потреби, бажання, прагнення, матеріальні та морально-духовні цінності суспільства. Вони являють собою накопичений життєвий досвід особистості і є важливим компонентом її структури [7; 8].

Аналізуючи наукову літературу зазначимо, що ціннісні орієнтації - це складний соціально-психологічний феномен, який характеризує спрямованість і зміст активності особистості. Формуються ціннісні орієнтації в ході засвоєння соціального досвіду і виявляються в прагненнях, переконаннях, світогляді тощо. По суті, ціннісні орієнтації виступають найважливішим регулятором суспільної поведінки.

Педагоги (П. Ігнатенко, О. Сухомлинська та інші) переконані, що ціннісні орієнтації – це певний механізм впливу на особистість дитини та її поведінку, а виховання, в основі якого лежать кращі людські цінності – основний шлях реалізації духовно-морального потенціалу особистості [3; 7].

Дійсно, моральне виховання дитини є важливим аспектом у становленні її як соціальної істоти. Майбутнє нашого суспільства, його розвиток та процвітання багато в чому залежить від того, з якими моральними принципами та ідеалами увійде в нього підростаюче покоління.

Дітей потрібно змалечку залучати до моральних цінностей, щоб у них сформувалися ті моральні якості, що дозволять їм жити згідно принципів, норм та правил моралі даного суспільства. Моральне виховання – це основа всієї виховної системи, ключовий елемент всебічного розвитку особистості.

Сім'я є найпершим та найвпливовішим виховним осередком, що закладає підвалини ціннісно-мотиваційної сфери особистості, формує її моральні принципи. Вона є природнім та найбільш стабільним елемен-

том суспільства, забезпечує його економічний, соціальний та духовний розвиток.

Науковці (А. Бодальов, Я. Корчак, А. Макаренко та інші) зазначають, що саме моральний клімат у родині: стосунки батьків одне з одним, з дітьми, реакція на події, тон та манера спілкування характеризує відношення її членів до оточуючих. Ціннісні орієнтації, система цінностей, які сповідує сім'я визначають її погляди, потреби, інтереси та мотиви, на основі яких робляться ті чи інші вчинки, задовольняються морально-духовні запити і в результаті, формується певна модель життя. Тому дуже важливо, щоб сімейне виховання збагачувало дитину духовно і було першоосновою для формування кращих людських якостей [2; 4; 5; 10].

Сьогодні відбуваються суттєві зміни виховної стратегії сім'ї як транслятора суспільних цінностей. Дестабілізація суспільства і суперечливість життєвих ціннісних пріоритетів особливо яскраво відбивається на формуванні нинішнього покоління Батьки вимушені констатувати, що у нових суспільно-економічних та політичних умовах багато з вивіренних часом цінностей сімейного виховання виявилися недієздатними. Тому головною метою виховання є виховання цінностей, які формуються на основі потреб та інтересів. Саме цінності детермінують потреби, які впливають на рушійні механізми активної діяльності людини [10].

Дослідники вважають, що зміни в суспільстві зумовлюють зміни й у системі цінностей і навпаки, з переоцінки цінностей розпочинаються зміни у суспільстві.

Поряд із сім'єю заклади освіти є не менш потужним виховним середовищем, де нероздільно поруч з навчанням стоїть виховання. Реформування та розвиток української освіти передбачає запровадження ціннісного підходу в усі ланки навчально-виховного процесу. Виховна робота у закладах освіти має бути спрямована на формування ціннісного ставлення і судження у підростаючого покоління, вміння вибудовувати доброзичливі й толерантні стосунки із оточуючими.

З метою удосконалення технології виховної роботи, формування ціннісних орієнтацій особистості у виховному середовищі навчального закладу було розроблено програму «Українська родина». Запровадження Програми передбачає вирішення таких завдань:

формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості учнівської та студентської молоді;

розширення знань, умінь та навичок, спрямованих на розвиток професійних та громадянських цінностей учнівської та студентської молоді;

формування ціннісного ставлення до сім'ї, держави, професійної та громадської діяльності;

розвиток прагнення учнівської та студентської молоді до самовдосконалення ціннісних орієнтацій.

Реалізація поставлених завдань можлива за умови чіткої та правильної організації виховної роботи навчального закладу.

Програму було впроваджено в закладі загальної середньої освіти м. Біла Церква.

На початку дослідження було проведено анкетування учнів. В опитуванні брали участь учні 9 (64, 1%) та 10 (35,9 %) класів, всього 64 особи. Після впровадження Програми анкетування було проведено повторно.

У ході опитування респонденти мали для себе визначитися з рівнем значущості для них представленого набору основних людських цінностей.

Наводимо порівняльні таблиці відповідей респондентів на запитання «Що вас найбільше хвилює?»

Назва цінності	До (кількість респондентів)	Після (кількість респондентів)
цікава робота	45	49
здоров'я	44	46
щаслива сім'я	42	47
розвиток своїх здібностей, самореалізація	41	44
особиста свобода, незалежність у судженнях та діях	39	43

Найменше респондентів хвилює:

Назва цінності	До (кількість респондентів)	Після (кількість респондентів)
життя згідно з релігійними нормами	4	7
керувати людьми	7	5
допомога іншим людям, волонтерство	9	12
досягнення високого статусу в суспільстві	23	21
накопичення багатства та високі доходи	32	30

Анкетування показало, що достатньо великій кількості опитаних респондентів було важко визначитися з відповіддю:

Назва цінності	До (кількість респондентів)	Після (кількість респондентів)
керувати людьми	24	19
допомога іншим людям, волонтерство	18	16
життя згідно з релігійними нормами	17	16
досягнення високого статусу в суспільстві	16	13
накопичення багатства та високі доходи	15	13

Цей факт засвідчує, що у період формування та становлення особистості дуже важливий позитивний вплив на неї з боку оточення: сім'я, вчителі, однолітки. Тому виховання слід розглядати як процес цілеспрямованого формування особистості, тобто ефективної взаємодії всіх учасників виховного процесу, спрямованої на досягнення поставленої мети.

Ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений особистістю в її індивідуальному розвитку. Цей компонент є певним ядром свідомості, навколо якого обертаються помисли, почуття і подальші рішення та дії особистості, залежно від обставин.

Аналіз відповідей респондентів після апробації розробленої програми «Українська родина» підтверджує її ефективність та необхідність подальшого впровадження.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. 3-е изд. Санкт-Петербург [и др.] : Питер, 2016. 282 с.
2. Бодальов О. О. Психология про особистість. М., 1988. 188 с.
3. Ігнатенко П. Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблем. Педагогіка і психологія. 1997. № 1.
4. Корчак Я. Як любити дітей. Київ: Рад. школа, 1976.
5. Макаренко А. С. загальні умови сімейного виховання. *Твори: У 7 т. Т. 4.*
6. Тищенко С.П. Психологія виховного впливу сім'ї на дитину. Київ : Тов-во Знання УРСР. Серія 7, «Педагогічна». 1982. № 11.
7. Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. Київ., 1997. 224 с.
8. Ядов В. А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. М.: Наука, 1972. 241 с.
9. Ядов В. А, Магун В. С, Борзикова П. В., Водзинская В. В., Каюрова В. Н., Саганенко Г. И., Узунова В. Н., Семенов А. А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / под. ред. В. А. Ядова. Л.: Наука, 1979. 264 с.
10. Воронцова Е., Ївженко Ю. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти І-ІІ рівнів акредитації. *Нові технології навчання: зб. наук. праць.* ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Київ, 2020. Вип. 93. С. 58–69.

Генчев Т. О., студент,
Київський фаховий коледж прикладних
наук
*Науковий керівник: Фадеева Н. М.,
голова профспілкової організації,
Київський фаховий коледж прикладних
наук*

ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та різкий перехід на дистанційну форму навчання підвищив актуальність модернізації системи безперервної освіти. Ця форма навчання є найбільш доступною та зручною для студентів. При швидкому переході на дистанційну форму освіти, ми всі стикнулись з проблемою невідповідності нашої системи освіти до такого формату. Не була готова не тільки система, але й самі її учасники. Проте через деякий час система змогла адаптуватись, і ми отримали перші позитивні результати, але й досі ми далеко від ідеального підходу до питання дистанційної освіти в Україні.

З цього приводу можна виділити певні проблеми, які виникають при навчанні за дистанційною формою. Серед них:

- 1) Подолання психологічної ізоляції;
- 2) Проблема ефективного керування навчальною діяльністю студентів та ефективного зворотного зв'язку;
- 3) Проблема психологічної невідповідності студентів до самостійної роботи.

Крім того, досить вагомою проблемою є низька пропускну спроможність електронної мережі під час навчальних чи екзаменаційних телеконференцій.

Від цього, передовсім, страждають студенти невеликих містечок України, яких, власне, найбільше влаштовує дистанційна освіта. Серед важливих недоліків дистанційної форми освіти в Україні варто також виділити недостатній безпосередній контакт між персональним викладачем та дистанційним студентом через надзвичайну професійну завантаженість вітчизняних педагогів.

Загалом, дистанційна освіта в Україні не відповідає вимогам, що висуваються до інформаційного суспільства, і не забезпечує повноцінного входження України в міжнародний освітній простір. Також проблема в

тому, що запропонована сучасна форма навчання не корелюється із засадничими принципами та методами нашої все ще нереформованій системі освіти, оскільки увага і сприйняття студентом навчання через дисплей і в живу кардинально відрізняється. Не менш очевидним є той факт, що сучасна дистанційна освіта розвивається на базі концепції, яка в нас відома як «перевернутий клас». Тобто, коли студент перед парою дійсно самостійно опановує матеріал, як зміг, а час пари використовується, щоб разом з учителем проговорити, що незрозуміло, виправити помилки, якщо вони є, з'ясувати складні питання. Така система є не завжди ефективною, а дистанційне навчання не зможе в повній мірі замінити живе спілкування між викладачем та студентом.

Щоб система дистанційного навчання зайняла гідне місце в системі освіти України, передовсім, створити глобальну комп'ютерну мережу освіти й науки, максимально можливу систему комунікації між студентами і викладачами всіх ВНЗ України, базу всіх потрібних для навчання посібників в електронному форматі та базову платформу для дистанційного навчання в Україні.

Таким чином, можна зробити висновок, що хоч наша система ще не ідеальна і є над чим працювати, дистанційна форма показує доволі непогані результати, і в майбутньому ця форма може стати пріоритетною в нашій системі освіти, особливо в період пандемії.

Список використаних джерел

1. Адамова І. З., Головачук Т. І. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 10. С. 3–6.
2. Веремчук А. П. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 7. С. 319–325.
3. Лавриненко Л. М. Освіта в реальності сьогодення – дистанційне навчання. МЦНД. Луцьк, 2020. Т. 1. С. 25–28.
4. Козак Л. В. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 3 (11). С. 153–160.

Горденко Л. П., Копійченко Н. О.,
викладачі,
ВСП «Тальнівський будівельно-
економічний фаховий коледж
Уманського національного університету
садівництва»

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ – ОСНОВА МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЗМІШАНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ НАВЧАННЯ

Сучасні студенти вузів перебувають в умовах, коли інформація передається та зберігається за допомогою цифрових технологій. Досить зручно працювати викладачам зі студентами аудиторно та дистанційно при використанні систем Viber та Microsoft Teams. Матеріали та завдання для самостійної роботи передаються на вказані системи для продовження вивчення програмового матеріалу вдома. Для полегшення роботи доцільно на перших етапах вивчення теми впроваджувати алгоритми.

Алгоритмізація освітнього процесу у вищих фахових навчальних закладах є елементом програмованого навчання, пов'язаний з удосконаленням планування процесу навчання в цілому й підвищення ефективності управління пізнавальною діяльністю студентів. Такий підхід до організації самостійної роботи студентів поза аудиторіями реалізується двома принципово різними способами, які розрізняються мірою творчого підходу до виконання завдань:

1) студент завчас готовий алгоритм і послуговується ним, виконуючи вправи;

2) студент «відкриває» алгоритм у процесі навчальної діяльності — самостійно простежує закономірності в навчальному матеріалі й спирається на це знання в подальшому виконанні вправ.

На заняттях з української мови доцільно використовувати такі алгоритми:

Завдання 1. Виконати розбір іменника як частини мови. Алгоритм виконання:

1. Іменник, загальне значення, питання, на яке відповідає.
2. Початкова форма (називний відмінок однини).
3. Назва істоти чи неістоти.
4. Назва загальна чи власна.
5. Рід (якщо є), число, відмінок.

6. Відміна, група (для I і II відміни).

7. Синтаксична роль.

Зразок виконання усного розбору іменника як частини мови:

Я читаю багато різних книг, у яких відтворена наша історія.

Книг – іменник, означає предмет, відповідає на питання *чого?*; початкова форма – книга; назва неістоти; загальна назва; жіночий рід, множина, ужито в родовому відмінку; I відміна, тверда група; у реченні є додатком.

Зразок письмового розбору іменника як частини мови:

Книг – імен., озн. предмет, *чого?*; п.ф. – книга; неіст.; заг.; ж.р.; Р.в.; мн.; I відм.; тв.гр.; додаток;

Завдання 2. Зробити письмовий синтаксичний розбір простого речення:

1. Визначити й підкреслити граматичну основу речення (підмет (головний член речення, який вказує на особу, предмет, явище і відповідає на питання називного відмінка *хто?*, *що?*, у реченні підкреслюється однією лінією), і присудок (головний член речення, який вказує на дію, на те, що підмет робить, який він є, що з ним робиться і відповідає на питання *що робити?*, *що зробити?*, *що буде робити?*, в реченні підкреслюється двома лініями).

2. Підкреслити другорядні члени речення:

- додаток (другорядний член речення, який вказує на особу, предмет, явище і відповідає на питання непрямих відмінків, тобто усіх, крім називного (родовий відмінок (*кого?*, *чого?*), давальний відмінок (*кому?*, *чому?*), знахідний відмінок (*кого?*, *що?*), орудний відмінок (*ким?*, *чим?*), місцевий відмінок (*на(у) кому, чому?*), в реченні підкреслюється пунктиром);

- означення (другорядний член речення, який вказує на ознаку предмета, або приналежність комусь, відповідає на питання *який?*, *яка?*, *яке?*, *чий*, *чия*, *чис?*, в реченні підкреслюється хвилястою лінією);

- обставина (другорядний член речення, який вказує на мету, причину, спосіб дії, на міру вияву ознаки, на час і місце, відповідає на питання *як?*, *яким способом?*, *наскільки?*, *в якій мірі?*, *коли?*, *куди?*, *звідки?*, в реченні підкреслюється рискою з крапкою).

3. Визначити тип речення за метою висловлювання:

- розповідне (йдеться про події, які відбуваються, відбулися, або будуть відбуватися); - питальне (містить запитання); - спонукальне (речення, яке спонукає до дії, у якому виражається заклик, прохання, побажання).

4. Визначити речення за інтонацією окличне (висловлюється з підвищеною інтонацією) чи неокличне.

5. Визначити тип речення за будовою (прості і складні). Просте речення має у своєму складі одну граматичну основу.

6. Визначити, речення односкладне (має або підмет, або присудок) чи двоскладне (має і підмет, і присудок).

7. Визначити, речення поширене (містить другорядні члени речення) чи непоширене (не має другорядних членів речення у своєму складі).

8. Визначити, речення повне (є усі члени речення) чи неповне (якийсь член речення пропущено, але його легко можна відновити зі змісту).

9. Визначити, речення ускладнене (має вставні слова, звертання, однорідні члени речення) чи неускладнене (не має вставних слів, звертань, однорідних членів речення, порівняльних зворотів тощо).

При розв'язуванні задач з математичних дисциплін, наприклад, з теорії ймовірностей на обчислення ймовірності події за означенням обов'язково слід дотримуватися такої послідовності роботи (алгоритму):

- 1) розібратись, що за експеримент у цій задачі відбувається;
- 2) визначити суть події, ймовірність якої слід обчислити у задачі;
- 3) записати формулу, за якою обчислюють ймовірність будь-якої події та згадати, що знаменник у формулі – число рівноможливих результатів даного у задачі експерименту, а чисельник – число результатів даного експерименту, у яких відбувається подія, ймовірність якої треба обчислити;
- 4) обчислити число рівноможливих подій;
- 5) обчислити число результатів, у яких відбуватиметься подія, ймовірність якої слід знайти;

6) використовуючи формулу, обчислити ймовірність. У першому кошику лежить по 5 білих та чорних куль, а в другому – по 10. З кожного кошика взяли по кулі. Яка ймовірність того, що обидві кулі будуть білі?

Розв'язання.

1) З двох кошиків одночасно беруть по кулі, виконуються дві події, які формують одну.

2) А – «дві кулі, взяті одночасно з двох кошиків, будуть білі».

Ця подія буде результатом одночасного проходження двох подій:

В – «куля, взята з першого кошика, виявилась білою» та

С – «куля, взята з другого кошика, виявилась білою».

Оскільки події В та С відбуваються одночасно: і В і С, то подія А=В·С.

3) Ймовірність довільної події обчислюють за формулою:

$P(B) = \frac{n}{m}$, де n – кількість результатів цього експерименту, у яких відбулась подія В, m – кількість усіх рівноможливих результатів у цьому експерименті.

Оскільки події В та С незалежні, то ймовірність $P(A) = P(B) \cdot P(C)$ за теоремою про ймовірність добутку незалежних подій.

4) У події В кількість рівноможливих подій $5+5=10$ куль, у події С кількість рівноможливих подій $10+10=20$ куль.

5) Коли беруть кулі з першого кошика, то білі можуть взяти 5 способами, а з другого кошика білу кульку можуть взяти 10 способами, бо їх там 10.

6) Обчислюємо ймовірності подій В та С:

$$P(B) = \frac{5}{10} = \frac{1}{2}, \quad P(C) = \frac{10}{20} = \frac{1}{2}.$$

Ймовірність визначеною умовою задачі події А обчислюємо за вказаною вище теоремою: $P(A) = P(B) \cdot P(C) = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$.

Зручним активним методом організації самостійної роботи є формування алгоритмів студентами у ході розв'язування вправ. Так, при формуванні умінь з розв'язування ірраціональних рівнянь студенти визначають самостійно послідовність: а) піднести обидві частини рівняння до степеня, який є у показнику кореня; б) розв'язати рівняння, яке отримали, вийшовши з-під кореня; 3) зробити перевірку на наявність сторонніх коренів; 4) записати відповідь. Далі студенти досить легко розв'язують ірраціональні рівняння, пам'ятаючи алгоритм.

З досвіду можна сказати, що, маючи такі алгоритми, студенти набагато швидше виконують поставлені перед ними завдання, поступово завчають логічну послідовність дій, а викладач за короткий час має можливість акцентувати увагу на окремих позиціях аналізу та перевірити вміння студентів застосувати набуті знання практично.

Список використаних джерел

1. Куриліна О. В., Земляна Г. І. Українська мова та література: довідник. Тестові завдання, повний повторювальний курс. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2014. 655 с.
2. Литвин І. І., Конончук О. М., Желєзняк Г. О. Вища математика. Київ : ЦНЛ, 2004. 366 с.
3. Матвієнко М. П. Теорія алгоритмів. Київ : Ліра, 2014. 340 с.

Гриценко І. В., студентка,
ВСП «Житомирський торговельно-
економічний коледж Київського
національного торговельно-економічного
університету»
*Науковий керівник: Грановська О. С.,
викладач філологічних дисциплін,
м. Житомир*

ОСОБЛИВОСТІ ОРІЄНТИРІВ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Ціннісні орієнтації особистості є однією з головних її характеристик, а їх розвиток – основним завданням гуманістичної педагогіки. Система цінностей становить фундамент виховання, ті найважливіші ідеї і цілі, у здійсненні яких вбачають сутність свого існування людина і суспільство.

Аналіз досліджень за проблемою. Значна кількість досліджень вітчизняних і зарубіжних педагогів присвячено аналізу виховання духовних цінностей студентів. Серед них праці М. Боришевського, І. Зязюна, А. Капської, В. Кірсанова. Цією проблемою більш ретельно займалися О. Белих, О. Семашко та інші.

Мета тез – розкрити поняття «студент» та особливості студентського віку, а також сучасні глобалізаційні процеси, їх вплив на освітнє середовище та визначити ціннісні пріоритети студентства в умовах цих змін. Зважаючи на концепцію ієрархії потреб людини А. Маслоу, можна уявити потребнісну сферу студентської молоді так:

1. Фізіологічні потреби, серед яких особливо виділяють потребу у фізичній активності (часто нереалізовану) та посилення сексуального потягу, прагнення відкоригувати і стабілізувати фізичний аспект «Образу-Я», необхідність підтримувати нормальний психофізіологічний тонус та бажання зберегти і поліпшити своє здоров'я.

2. Потреба в безпеці, захисті і стабільності посилюється і реалізується не тільки в середовищі ВНЗ і родини, а й у сфері уявлень про майбутню професійну діяльність, життєві перспективи і плани.

3. Потреба в приналежності, прийнятті і любові найповніше реалізується в спілкуванні. Студентський вік – «золота пора» і в особистісному житті людини: час величних мрій і закоханості, затишку дружнього кола

спілкування і «занурення» у своє «Я», духовного злету і сексуальної активності, створення сім'ї і щасливих турбот материнства-батьківства.

4. Потреба в самоповазі, соціальному статусі, компетентності — це прагнення до успіху в діяльності, до соціального визнання і високої оцінки її результатів, бажання досягнути поваги з боку членів референтної групи, зокрема викладачів [Мавродієва В. В. Ціннісні орієнтири студентства в умовах глобалізаційних процесів].

5. Потреба в самоактуалізації, самореалізації та індивідуальному розвитку (самовдосконаленні) означає активне формування своїх здібностей та їх подальше удосконалення [5, с. 46–47].

Мета виховання є другорядною по відношенню до цінностей. Змінюються цінності – змінюються норми, змінюються цілі виховання. Омелян Вишневський, професор Дрогобицького педагогічного інституту, запропонував «Кодекс цінностей»:

- Абсолютні вічні цінності: добро, совість, правда, віра, надія, любов, доброта, чесність, справедливість, милосердя.

- Основні національні цінності: патріотизм, готовність до захисту Батьківщини, почуття національної гідності, історична пам'ять, пошана до державних та національних символів, дбайливе ставлення до національних багатств, рідної природи тощо.

- Основні громадські цінності: прагнення до соціальної гармонії та справедливості, захист індивідуальних прав і свобод, висока повага закону, право людини на життя, гідність, безпеку, рівні можливості, право на свободу думки, совісті, вибору конфесії, право на самовираження, толерантне ставлення до чужих поглядів.

- Цінності сімейного життя: вірність, довіра, піклування про дітей, піклування про батьків, старших у сім'ї, злагода між членами сім'ї, повага прав дитини і прав старших, здоровий спосіб життя, охорона традицій тощо.

- Цінності особистого життя: орієнтація на пріоритет задоволення духовних потреб, внутрішня свобода, воля (самоконтроль, самодисципліна), мудрість, розум, здоровий глузд, лагідність, доброзичливість, оптимізм, гармонія душі і зовнішньої поведінки, творча активність, ініціативність, працьовитість, цілеспрямованість тощо.

Отже, провідними завданнями соціалізації студентів є формування громадянина держави, певної регіональної спільноти (громадянина Європи, наприклад) та громадянина світу. Саме враховуючи ці чинники в межах розмаїття ціннісних орієнтацій, що можуть застосовуватися в процесі навчання, необхідно визначити пріоритетні цінності.

Висновки. Отже, сьогодні перед Україною стоїть завдання реформування системи освіти, яка відтворювала б культурний та інтелектуальний потенціал, здатний вивести суспільство із кризи. В сучасній освіті накопичений ґрунтовний потенціал, склались власні, досить ефективні традиції в підготовці професійних кадрів, у вихованні й культурно-освітньому розвитку індивідів. Тому актуальним є завдання збереження накопиченого досвіду і визначення свого гідного місця в системі світових освітніх ідеалів.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ “Перун”, 2012. 1440 с.
2. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посіб. для студентів вищих навч. закл. Дрогобич : Коло, 2017. 528 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 1040 с.
4. Закон України про вищу освіту [Текст]. Київ, 2017. 96 с.
5. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Вид. переробл. Київ : Грамота, 2010. 576 с.
6. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: підручник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2018. 352 с.

Дейсун Д. Р., студент,
Лозівська філія Харківського державного
втомобільно-дорожнього коледжу
*Науковий керівник: Лабінцева О. П.,
викладач економічних дисциплін
I категорії, м. Лозова*

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

У сучасних умовах постійного розвитку і вдосконалення системи освіти ключовим елементом виступає студентська молодь. Саме студенти, як правило, опиняються в епіцентрі всього того, що відбувається в соціумі. Але змін не уникнути, якщо ми хочемо відповідати вимогам сучасного світу.

Як було зазначено на сторінці Урядового порталу щодо змін системи освіти: «здійснюється системна трансформація сфери для забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях» [5].

Сучасності притаманні різноманітні трансформації системи освіти. Поряд зі збільшенням свободи вибору, пов'язаної з диференціацією змісту навчання, і демократизацією, чітко проявляються нові соціальні обмеження, особливо в умовах карантину в результаті пандемії, викликаній поширенням гострої респіраторної інфекції Covid-19.

Сучасний студент сьогодні відчуває на собі кардинальні трансформації в соціально-політичному та економічному житті, які відбуваються швидкими темпами. Соціалізація сьогodнішніх випускників вишив відбувається на тлі падіння тоталітарної державної системи. У своєму безпосередньому оточенні студенти стикаються з проявами складних форм, які приймають нові структури, зокрема сьогodнішній ринок праці. На їх очах відбувається значне наростання соціальної диференціації суспільства і поляризація доходів населення.

Сучасна студентська молодь має широке коло інтересів, а також величезні можливості і потенціал для їх реалізації. Кожен студент, при бажанні, може втілити в життя практично будь-яку свою ідею, і роки навчання у закладах освіти якраз допомагають в цьому. Це саме той час і те місце, де кожен студент може реалізувати свій творчий та інноваційний потенціал за підтримки викладацького складу. Однак в умовах трансформації системи освіти велику роль відіграє вмотивованість студента в отриманні тієї чи

іншої професії, ставлення до навчання і знань. Адже тільки студент, що має стійку мотивацію, здатен досягти успіху в обраній сфері діяльності.

В умовах складних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, необхідно визначити ціннісні орієнтири сучасного студента, оскільки саме вони становлять основу моральних принципів особистості.

Ціннісні орієнтири сучасного студента переконують, що у свідомості молодого покоління формується тип особистості, характерний для західного суспільства. Особистість, яка в першу чергу звеличує і цінує себе і вважає, що успіх в житті залежить саме від неї. З одного боку, є позитивний сенс в орієнтації на власні сили, розум, необхідності роботи над собою для досягнення мети, наполегливому бажанні оволодіння знаннями, однак при здійсненні цих завдань є небезпека формування егоїстичної особистості, яка можливо переступить через все заради досягнення необхідної для себе мети.

У сучасному світі формування ціннісних уявлень особистості відбувається, в першу чергу, під цілеспрямованим впливом сім'ї, засобів масової інформації, вищих навчальних закладів, трудових колективів і т. п. Суспільство під впливом своїх соціальних інститутів старанно «прищеплює» молоді традиційні соціальні цінності. Ціннісні орієнтири молоді формуються під впливом, перш за все, сформованих цільових установок навколишнього суспільства, взаємообумовлених процесами, що відбуваються в економіці.

У широкому сенсі слова ціннісна орієнтація студента є більш мотивуючим фактором, який пояснює його певну спрямованість, світогляд і соціальну активність.

На сьогоднішній день зберігається проблема вступу молоді в самостійне життя і вона безпосередньо пов'язана зі станом ринку праці, оскільки він передбачає її працевлаштування. Зміни на існуючому в Україні ринку праці призвели до того, що зменшилася частка зайнятого, працевлаштованого населення, а безробіття істотно зросло, і найвразливішою категорією серед безробітних є саме випускники вишів, які вступають на ринок праці вперше. Нинішній ринок праці кардинальним чином поміняв пріоритетність секторів економіки, галузей, підприємств, професій. Змінилися і моделі отримання доходів, збільшилася плінність кадрів у західні країни. Все це суттєво впливає на формування вибору професійних орієнтацій нинішньої молоді та на їх конкретні рішення при виборі майбутньої професії.

Головним світоглядним комплексом сучасного студента є індивідуалізм. Сучасний студент зациклений на собі, зайнятий самопізнанням, са-

мотній психологічно і відчужений від опіки батьків, переживає невизначеність майбутнього в поєднанні з сучасністю сьогодення, відчуває боязнь виділитися і страх розчинитися в соціуму. В результаті цього зростає потреба в психологічній підтримці студентської молоді при визначенні свого майбутнього та прийнятті відповідальних рішень.

Не варто забувати і про те, що студентська молодь займається особливою освітньо-інтелектуальною діяльністю, яка виражається в систематичному накопиченні, засвоєнні наукових знань та оволодінні навичками тієї або іншої професії. Студенти, отримуючи освіту, проходять певну тимчасову фазу формування особистісної культури. Ті знання і навички, культурні цінності, які студенти засвоюють у процесі навчання у вишах, відкладаються в культурній пам'яті молодого покоління як самодостатня цінність. Але величезна маса матеріалу, який вже увійшов до свідомості студента, як правило, для нього ще не поєднаний з реальністю.

Тому освітянами сьогодні ведеться пошук нових підходів і новітніх форм навчання, які зможуть не тільки підвищити рівень духовної культури, проявити творчі здібності, а й збільшити ефективність засвоєння студентами інформації, що вивчається, а також відпрацювати і освоїти навички, уявлення і техніки, необхідні в обраній професії, ще в процесі навчання. Але ступінь освоєння інформації залежить також від ступеня залученості студента в навчальний процес.

Характерно, що в системі освіти, особливо в умовах карантинних обмежень, зменшилась кількість позааудиторних занять зі студентами, які спрямовані на створення студентської субкультури, корпоративної культури, яка визначається чином і традиціями навчального закладу. Тоді як у західних країнах саме студентська молодь є головною рушійною силою соціальних рухів, наші студенти залишаються пасивними в цьому напрямку.

На тлі світоглядної невизначеності відбувається моральна деградація особистості, зменшення цінності людського життя підштовхує на асоціальні і протиправні форми самореалізації, стимулює масове поширення нетрадиційних культів і рухів, які є справжньою загрозою для морального здоров'я сучасної молоді. Отже, на сьогоднішній день в умовах постійної трансформації системи освіти важливо приділяти необхідну увагу формуванню у студентської молоді духовності, ціннісних орієнтирів, громадянськості, оскільки саме від цього залежить майбутнє нашої держави та її моральне здоров'я.

Список використаних джерел

1. Замогильный С. И., Ставропольский Ю. В., Дордагва Т. Конкретно-исторические формы ценностных установок молодежи, Вестн. Моск. ун-та. 2008. № 3. С. 140.
2. Олинець Т. В. Формування крос-культурних цінностей студентів вищих навчальних закладів. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 13. С. 251–256.
3. Семенов В. Е. Ценностные ориентации современной молодежи. *Социс*. 2007. № 3. С. 37–43.
4. Смирнов В. А. Социальные проблемы молодежи. Вестник МГУ. Серия 18. «Социология и политология». 2008. № 2. С. 15–29. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>

Демченко К. І., студентка 131 групи спеціальності 013 Початкова освіта,
Беседовська І. В., викладач-методист, викладач вищої кваліфікаційної категорії,
Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради

ПЕДАГОГІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЇ ВЧИТЕЛЯ

Ми живемо в складний і неспокійний час, а причини занепаду нашої моралі ми пояснюємо, виправдовуємо економічною та екологічною кризами, недоліками ринкових відносин тощо. Глобальні проблеми, що їх має розв'язувати людство, дедалі загострюються, а конфлікти стають небезпечними, і тому зростає привабливість ідей толерантності.

Початок ХХІ століття ознаменувався виходом у світ великої кількості праць, назви яких містили термін «толерантність». Найбільш опрацьованим є коло питань із трьох складових: 1) чому толерантність потрібна людству? які причини її сьогоденної актуальності? (А. Морван); 2) що таке толерантність? (Дж. Локк, П. Рікер); 3) межі, поза якими толерантність перетворюється у свою протилежність і стає небезпечною (М. Ворнок, Д. Рафаель, Р. Друа).

Питання толерантності в діяльності освіти визначено у статуті ЮНЕСКО: «Світ повинен базуватися на визнанні чеснот й цінностей людської особистості... і з цією метою виявляти толерантність та жити в злагоді... А освіта повинна сприяти взаєморозумінню та дружбі між людьми» [2]. Вирішення цих питань покладається, більшою мірою, на педагога. А якою тоді повинна бути сучасна педагогіка? Що таке педагогіка толерантності?

Аналіз сучасної педагогічної літератури свідчить про необхідність вивчення проблем підготовки майбутнього педагога, зокрема: особливості виховання толерантності в учнівській молоді та його готовність до створення толерантного освітнього середовища; вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на виховання толерантності в учнів тощо.

Толерантність – це повага, прийняття та визнання рівноправності людської особистості, культури, норм цінностей, вірування та різноманіття їх виявлення; відмова від домінування та насильства. Толерантність передба-

чає готовність прийняти інших такими, які вони є, та взаємодіяти на основі згоди.

У педагогічній науці виникає потреба осмислення ролі толерантності в освітньому процесі, яка будується на чотирьох постулатах: навчитися пізнавати; робити; жити разом; навчитися жити.

Важливим для педагога є аспект «навчитися жити разом», зміст якого означає, виховуючи толерантність, розуміння іншого й відчуття взаємозалежності, здійснювати загальні проекти й бути готовими до врегулювання конфліктів в умовах поваги цінностей плюралізму, взаєморозуміння, миру. Усього цього повинні будуть навчитися учні школи XXI століття.

Педагогічна толерантність виступає як «особлива інтегративна форма, що несе в собі риси усіх видів толерантності, визначається цілями, завданнями і особливостями педагогічної діяльності вчителя, багатством створення педагогічних ситуацій; є професійно-особистісною якістю вчителя, однією із норм його поведінки, одним із компонентів педагогічної етики» [4, с. 22].

Педагогічна толерантність має першорядне значення в роботі педагогів, і саме тут, на жаль, відчувається досить істотний дефіцит поваги і терпимості. У повсякденній педагогічній практиці нерідко можна зустріти прояви педагогічної толерантності різного ступеня – від байдужості до відвертого і жорсткого знецінення та приниження самого учня за «неправильні погляди». Аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури свідчить про те, що толерантність не стільки формується, скільки розвивається, і допомога у становленні толерантності – це створення умов для розвитку особистості.

У загальнопедагогічному контексті толерантність трактується як готовність прийняти інших такими, якими вони є, і взаємодіяти з ними на засадах згоди і порозуміння [1, с. 20].

У статті 1 п. 2 Декларації принципів терпимості визначено, що «Терпимість – це не уступка, поблажливість чи потурання. Терпимість – це, насамперед, активне ставлення, сформоване на основі визнання універсальних прав і основних свобод людини. Ні за яких обставин терпимість не може служити виправданням зазіхань на ці основні цінності, терпимість повинні проявляти окремі люди, групи і держави» [5].

Толерантність означає активну позицію людини, а не пасивно-терпиме ставлення до навколишніх подій, тобто толерантна людина не повинна бути терпима до всього, наприклад, до порушення своїх прав чи прав іншої людини або маніпуляцій та спекуляцій з боку інших (по відношенню до

себе, в тому числі). Те, що порушує загальнолюдську мораль, громадянські цінності не повинно сприйматись терпимо.

Тому потрібно розмежовувати толерантну поведінку (терпимість) та терплячість. Педагогу необхідно пильно розрізняти ці поняття, щоб сформувати це вміння у своїх вихованців, оскільки терпимість і терплячість, в контексті толерантності, – поняття різні і, в основі своїй, кардинально протилежні. Терпимість – визнання за іншими тих самих прав, які ми визнаємо за собою. Терпимість гарантує внутрішній комфорт, усвідомлене успішне спілкування, можливість уникати суперечок, конфліктів на підставі розбіжностей у поглядах, позиціях тощо. Терплячість – пасивне сприйняття дій інших людей стосовно нас, що викликають внутрішній дискомфорт, бажання позбутися тиску.

Також толерантність не варто плутати з байдужістю, пасивністю. Толерантна поведінка сприяє збереженню здоров'я, а байдужість, пасивність може призвести до втрати здоров'я власного та здоров'я близьких, друзів, партнерів. Важливо, аби дитина чітко усвідомила, що заклики до терплячості – це заклики до лжетолерантності. Оскільки терплячими людьми легше управляти, адже вони, по суті, виправдовують негідні вчинки інших.

Толерантна взаємодія між викладачем і студентом визначається такими параметрами: діалогом, співробітництвом, опікою та пробаченням [4].

Діалогічна взаємодія виступає фундаментом толерантності. У структурі діалогічної взаємодії переважають емоційний і когнітивний компоненти, які виявляються скрізь високий рівень емпатії, почуття партнера, вміння прийняти його таким, яким він є, відсутність стереотипності у сприйманні інших, гнучкість мислення.

Співробітництво як спільне обговорення цілей діяльності, спільне її планування і розподіл сил та засобів на підставі можливостей кожного. Характеризується такими ознаками: контактністю, доброзичливістю як відсутністю агресії, відсутністю тривожності, мобільністю дій, ввічливістю, терпінням, соціальною активністю.

Під опікою розуміють турбот, яка не зневажає гідності опікуваного, і є природною нормою суб'єкта й об'єкта. Видатний психолог-гуманіст К. Роджерс пов'язував поняття опіки з емпатійністю, визначаючи, що остання передбачає тимчасове проживання життя іншого, але дуже обережне, делікатне, без усвідомлення [3, с. 16].

Сутність пробачення, як четвертого параметру толерантної взаємодії між педагогом та студентом, полягає в тому, що воно дозволяє подолати негативні афекти і судження щодо кривдника [3, с. 29].

Очевидно, що характеристика толерантних стосунків між педагогом і учнем базується на таких складових: створення педагогом необхідних умов для самонавчання учнів; формування в учнів позитивного ставлення до навчання з орієнтацією на його полікультурну мотивацію; спрямування учнів на адекватне сприйняття оцінки. Кожна з них сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, проведенню занять в атмосфері поваги, теплоти, людяності, комфортності і сприйняттю учня як суб'єкта навчання зі стійкими морально-духовними принципами.

За нашими переконаннями, толерантний педагог повинен володіти такими якостями: він співпрацює з іншими на засадах партнерства; готовий слухати і чути думки інших; поважає права інших на індивідуальність та ідентичність; терпимий до чужих думок, вірувань, поведінки; здатний подивитися на проблему очима інших; визнає різноманітність; діє усвідомлено; емоційно виважений; критикує конструктивно; уникає застосовувати насильство; бере відповідальність на себе за прийняті рішення; вміє аналізувати свої дії з подальшою їх корекцією; у висловлюваннях надає перевагу «Я-концепції».

Виховання толерантності у дітей — це шляхи до гуманізації суспільства, партнерства, співпраці. Школа повинна навчити дітей толерантності, а саме: навчати розуміти й визнавати інших людей; знаходити шляхи взаємодопомоги і взаємодії; використовувати мирні засоби для розв'язання конфліктів; сформувати навички для самостійного пізнання світу; виховувати моральні якості особистості: доброту, співчуття, чуйність, милосердя, дружелюбність.

Для того щоб реалізувати педагогіку толерантності, вчителі, в першу чергу, повинні створити зразки взаємовідношень між собою, а саме: працювати в атмосфері взаєморозуміння, взаємоповаги, співучасті й співпереживання. Толерантний педагог усвідомлює, що його сприймають як зразок для наслідування. Він використовує навички для розвитку діалогу і мирного розв'язання конфліктів, навчає мислити критично, вміє цінити позиції інших, при цьому чітко формулює власну точку зору, не підтримує агресивну поведінку, сприяє залученню учнів і батьків до прийняття рішень спільної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бакальчук В. О. Толерантність як ціннісна складова української культурної ідентичності [Текст]. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 2. С. 153–158.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори [Текст] Т. 5. Розмова з молодим директором. В 5 т. Київ: Рад. шк., 1977. 640 с.
3. Гершунский Б. С. Толерантность в системе ценностно-целевых приоритетов образования [Текст]. *Педагогика*. 2002. № 7. С. 3–12.
4. Закон України “Про освіту” [Текст]. Освіта. 1991.
5. Декларация принципов терпимости, утверждена резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года [Текст]. Освіта. 1995.

Дем'янчук С. О., спеціаліст вищої категорії «старший викладач»,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

У навчально-виховний процес сучасного ЗВО активно впроваджуються інтерактивні методи навчання.

Слово «інтерактив» залучене з англійської мови від слова «interact» де «inter» – взаємний і «act» – діяти. Таким чином, «інтерактивний», здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії усіх його членів. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники навчального процесу змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому є сенс говорити про інтерактивні методи не тільки як засіб покращення навчання, але й як засіб посилення виховних впливів.

Є. Я. Голант ще в 60-ті роки минулого століття виділив активну та пасивну моделі навчання залежно від участі студентів у навчальному процесі. Зрозуміло, що термін «пасивне навчання» є умовним, оскільки будь-який спосіб навчання обов'язково передбачає певний рівень пізнавальної активності суб'єкта, інакше досягнення результату, навіть мінімального, неможливе. У такій класифікації Євгеній Якович Голант використовує «пасивність» скоріше як визначення низького рівня активності студентів, переважання репродуктивної діяльності за майже повної відсутності самостійності і творчості. Студент виступає в ролі «об'єкта» навчання, повинен засвоїти і відтворити матеріал, переданий йому викладачем, текстом підручника чи навчального посібника, які визначаються джерелами «правильних» знань. Активний тип навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів, що виступають «суб'єктом» навчання: виконують творчі завдання, вступають в діалог з викладачем та один з од-

ним. Основні методи: самостійна робота, проблемні та творчі завдання, дискусії учасників навчального процесу, що розвивають творче мислення. До цієї класифікації слід додати інтерактивне навчання як різновид активного, яке має свої закономірності та особливості [2].

Інтерактивне навчання – це різновид взаємонавчання, де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, які чітко розуміють, чим вони займаються, активно аналізують те, що знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання у ЗВО передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу викладачеві стати авторитетним наставником студентського колективу. Під час інтерактивного навчання студенти вчать бути демократичними, толерантно спілкуватися між собою та іншими людьми, критично мислити, приймати та аналізувати рішення [3].

Такі підходи до навчання не є новими для українських ЗВО, частково вони використовувалися в 20-ті роки ХХ ст. – роки масштабного реформування освіти. Застосовані в той час бригадно-лабораторний та проєктний методи, робота в парах змінного складу, виробничі та трудові екскурсії й практики були передовим словом не лише в радянській, а й в світовій педагогіці. Але запроваджувались вони без належного методичного забезпечення, теоретичного осмислення та експериментальної перевірки.

Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання можна знайти в працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, В. Шаталова та інших педагогів-новаторів. Дослідження, які були проведені Національним тренінговим центром США (штат Меріленд), де активно застосовували інтерактивне навчання, показали, що таке навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість студента, а й на його почуття та волю. Результати цих досліджень відобразилися у так званій «Піраміді методів навчання». З неї видно, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного слухання лекції 5%, читання навчальних текстів – 10%, а найбільших – за інтерактивного навчання (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи негайне застосування знань – 90%).

Чим зумовлені такі результати? Для того, щоб зрозуміти цей механізм, слід пригадати, як працює мозок людини. Він схожий на комп'ютер, а людина – його користувач. Щоб комп'ютер працював, його потрібно увімкнути. Так само потрібно «увімкнути» і мозок студента. Коли навчання

пасивне, мозок не вмикається на повну потужність. Комп'ютер потребує правильного програмного забезпечення, щоб інтерпретувати дані, введені в його пам'ять. Мозок людини повинен пов'язати матеріал, що вивчається, з тим який людина вже знає і як вона думає. Коли навчання пасивне, мозок не простежує ці зв'язки і не забезпечує повноцінного засвоєння. Далі, комп'ютер не може зберегти інформацію, якщо вона не оброблена і не «закріплена» за допомогою спеціальної команди. Таким чином мозок людини повинен перевірити інформацію, узагальнити її, пояснити її комусь для того, щоб зберегти її у власній пам'яті. Коли навчання пасивне, мозок майже не зберігає отриману раніше інформацію [1].

Отже, згадаємо слова китайського філософа-просвітителя Конфуція, сказані понад 2400 років тому:

Те, що чую, я забуваю,
Те, що я бачу, я пам'ятаю,
Те, що я роблю, я розумію.

Ці три прості твердження, як аксіоми, обґрунтовують необхідність використання активних та інтерактивних методів навчання. Дещо змінивши слова великого просвітителя, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання:

Те, що чую, я забуваю,
Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю,
Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти,
Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок,
Коли я передаю знання іншим, я стаю знавцем – майстром своєї справи [1].

Отже, існуюча система навчання підштовхує викладача на використання різних методів навчання. У минулому використання пасивних методів навчання було виправданим, але у сьогоденні ситуація кардинально змінилася. Сучасний випускник ЗВО повинен мати інші навички: думати, розуміти сутність явищ, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти відшукувати потрібну інформацію, творчо інтерпретувати та застосовувати в конкретних умовах. Саме цьому і сприяють інтерактивні технології навчання.

Список використаних джерел

1. Авдєєва І. М., Мельникова І. М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи: навч. посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 304 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 342 с.

Доманська Г. І., викладач комерційних дисциплін,
ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету»

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЯКІСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Закон України «Про освіту» визначає академічну доброчесність одним із базових принципів сучасної освітньої діяльності та важливим фактором оцінювання якості освітніх послуг, що надаються закладами освіти. Згідно із Законом, академічна доброчесність є «сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Рівень академічної доброчесності у сучасному суспільстві залежить від сформованості суспільної свідомості, розуміння громадянами демократичних принципів побудови кар'єри, впливу на результати своєї праці, зокрема і на навчання. В більш ширшому розумінні академічна доброчесність стосується не лише якості освіти, вона напрямку впливає на те, яких громадян виховує система освіти, які цінності закладаються їм під час навчання в закладах освіти та яким є їх можливий «шлях до успіху» в суспільстві. В результаті принцип академічної доброчесності дозволяє сформуванати не лише загальні правила поведінки у професійній діяльності випускників закладів освіти, а й визначає цивілізаційний поступ суспільства в цілому [3].

Проблема академічної доброчесності не є новою для нашої країни, більше того, характерна вона не лише для української системи освіти. Результати міжнародних досліджень свідчать про те, що значна частка здобувачів освіти по всьому світу хоч один раз брали участь в будь-якій формі шахрайства – будь-то тест, плагіат чи копіювання домашнього завдання [2]. Міжнародні організації вважають, що порушенням академічної доброчесності є і «представлення чужої роботи за свою», що може набувати абсолютно різних форм, в тому числі це може бути купівля наукових робіт, відповідей на тестові завдання, тощо [3]. При цьому дослідники визнають, що в сучасному світі академічна доброчесність є явищем системним, яке

має здатність переходити з нижчого на вищий освітній рівень, адже, як зазначається: «обман може початися ще у початковій школі, коли діти порушують правила, щоб виграти у змаганні зі своїми однокласниками» [2].

Результати міжнародних досліджень поведінки дітей середньої школи встановили, що мотивація до обману у віці 12–14 років підвищується, оскільки більше уваги приділяється оцінкам [3]. Зрозуміло, що це ж явище притаманне і здобувачам фахової передвищої освіти, які мотивовані до обману, бо прагнуть отримати вищу оцінку. Часто причинами цьому стають: відсутність кодексу честі в закладі освіти; несумірне покарання за порушення академічної доброчесності; не підтримування політики академічної честності відділенням/катодрою; мало шансів бути спійманим тощо [2].

Діджиталізація всіх сучасних суспільних процесів посилила можливість для академічної недоброчесності в освітньому просторі, адже списати або замовити готову виконану роботу та видати її за свою можна, не доклавши при цьому жодних зусиль.

Найбільш широко ця проблема представлена для закладів фахової передвищої освіти, що, займаючись навчальною роботою, здійснюють і наукову діяльність. Викладачі цих закладів мають відповідально ставитися до організації навчання, формування навчально-методичних матеріалів, використовуючи лише перевірені дані, прагнути уникати плагіату, належно цитувати чужі роботи [2].

Для того щоб не лише викладачі, а і здобувачі освіти розуміли необхідність дотримання принципів академічної доброчесності, інформація про неї повинна поширюватися швидше, ніж це відбувається сьогодні. Зкладам фахової передвищої освіти потрібно вжити заходів щодо підвищення впевненості здобувачів освіти в собі та своїх здібностях. Адже коли здобувач освіти впевнений у власних силах, він задумується про те, чи варто копіювати чийсь роботи або фальсифікувати певні факти для полегшення власного життя? Кожен здобувач фахової передвищої освіти повинен вміти демонструвати власну позицію та аргументовано відстоювати власну точку зору. Впевненість в собі допомагатиме здобувачам в процесі навчання, адже вони матимуть більше довіри з боку викладачів, тому будуть впевнені в тому, що отримають справедливую оцінку за власні знання та власні старання.

Таким чином, академічна доброчесність є важливою складовою забезпечення якості освітнього процесу, організації наукової діяльності у закладах освіти України. Варто наголосити, що академічна доброчесність як важливий інструмент здобуття фахової передвищої освіти є ключем до успіху нашої країни і сучасна молодь готова зробити крок назустріч змі-

нам, щоб почуватися більш комфортно, висловлюючи власну думку, здобуваючи якісну освіту та будуючи кар'єру, покладаючись на власні сили.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність: практичний вимір. URL: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/>.
2. Про освіту: Закон України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, №38-39, ст. 380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). URL: <https://americancouncils.org.ua/programs/proekt-sprijannja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/>.

Дяченко Г. П., викладач філологічних
дисциплін, викладач-методист,
КЗВО «Барський гуманітарно-
педагогічний коледж імені
Михайла Грушевського»

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЦІНІСНО-МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ СКАРБІВ УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Одним із важливих завдань фахової підготовки здобувачів освіти в педагогічних закладах вищої освіти є формування мовленнєвої компетентності, а також ціннісно-моральних якостей як необхідної умови професійного становлення майбутніх учителів. Оволодіння рідною мовою визначає багатство, широту інтелектуальних та естетичних інтересів молоді. Сьогодні важливо вчити молоде покоління правильно думати, передавати свої думки усно і на письмі, будуючи зв'язне висловлювання, добираючи влучні вислови та фрази.

Вивчення фразеологізмів поглиблює знання студентів про безмежний світ людини, виховує повагу до народу, поповнює мовний запас своєрідними крилатими висловами, які влучно виражають суть досить складних явищ. Знання скарбів нашої мови, розуміння їх при читанні художніх творів, публіцистики, преси, правильне їх уживання є безсумнівним показником мовленнєвої компетентності та високоморальності майбутніх фахівців. Добірні, фразеологічно багата українська мова не лише навчає, а й виховує сентенціями, які містяться в ідіомах, прислів'ях, приказках, примовках, відкриває глибини самої мови.

Визначальні ознаки фразеологізму – це цілісність значення, відтворюваність, відносна постійність компонентного складу, експресивність. Великим експресивним зарядом відзначаються фразеологічні метафори («довгий язик», «перець на язичі», «зуб на зуб не попадає»); порівняння («(бити) як риба об лід», «(ганяти) як солоного зайця»); гіперболи й літоти («хоч з гармати стріляй», «горобцеві по коліно»); тавтологічні посилення («хмара хмарою», «думу думати»); евфонічні сполуки («купило притупило», «було та загуло») тощо. Дослідники виділяють емоційно-експресивні фразеологізми у мові творів художньої літератури як такі, які здатні викликати яскраві, емоційно насичені почуття, пробуджувати діяльність уяви і викликати переживання у слухачів.

Збагачування мовно-фразеологічного запасу вимагає певної системи роботи викладача української мови та літератури. При цьому важливо зважити на фразеологічну підготовку, безперервність фразеологічної роботи на заняттях, враховувати можливість міжпредметних зв'язків. Свідоме й уміле використання студентами фразеологізмів, включення їх у зв'язне мовлення великою мірою залежить від умов, які викладач може регулювати, від вибору методичних шляхів, що формують здатність активного спілкування, вираження думки.

Відомі непоодинокі випадки, коли письменники вказували на своїх рідних як на джерело їх образного слова. Тому викладачеві-філологу важливо актуалізувати, уточнювати уснонародні влучні вислови, засвоєні студентами з уст їхніх батьків. Важливим також є створення педагогом емоційного фону для сприймання того чи іншого виразу. В. Сухомлинський, наприклад, водив дітей до річки, до лісу, в поле, проводив уроки на тлі живого слова і живої природи [4, с. 231]. Безсумнівно великого значення набуває й образне, насичене фразеологізмами мовлення викладача, його вміння творити, знайомити студентів із фразеологічними зразками. Фразеологічний запас студентів ефективно поповнюється також і при самостійному читанні творів, знайомстві з прислів'ями та приказками, в яких закладений віковичний досвід народу. Така різноманітна фразеологічна робота сприяє формуванню в молоді усвідомлення справжніх скарбів української мови, формує образне мовлення і мовленнєву компетентність, закладає основи моральних цінностей.

Як свідчить досвід педагогічної роботи багатьох учителів, викладачів, методистів, у сучасної молоді сформувався стереотип, що фразеологічна мова – мова невартисна, властива минулим часам. Тому необхідно звернути увагу на багаті скарби найбільш щедрих на фразеологізми письменників – Т. Шевченка, І. Котляревського, І. Франка, Г. Квітки-Основ'яненка, Лесі Українки, Г. Тютюнника, Л. Костенко, П. Загребельного. Серед них особливу мовно-фразеологічну майстерність показують твори Олександра Довженка, які збагачують фразеологічний запас студентів і розвивають їхнє мовлення.

Академік І. Білодід зазначає, що О. Довженко володів лексиною і фразеологією словника сучасного й історичного, філософського, наукового, публіцистичного й фольклорного, усно-розмовного і просторічного; володів засобами виразу епічними, патетичними і гостро сатиричними, лагідно гумористичними; трагедійними, бурхливими, динамічними і глибоко ліричними [1, с. 3].

У мові творів О. Довженка часто зустрічаються фразеологічні звороти. Фразеологічні одиниці в його творах є різними утвореннями, що складаються з іменника і прикметника, в яких опорним словом є іменник: «золота монета правди», «золоте дно» тощо. Для мови О. Довженка характерні також фразеологічні звороти, побудовані на порівнянні, які зберігають ознаки порівняння конструкції такого типу підкреслюють народність мови письменника. Наприклад: «...пригріли на своїй землі, як ту змію за пазухою» [3, с. 56]; «І пітьма, хоч око вийми, І мов вітром змело з танків весь десант» [2, с. 250–260].

Скарби народної мови у Довженка органічно засвоєні ще з дитинства, ці словесні народні компоненти помітно насичують мову творів, надаючи їй рис мольовничості, невимушеності, в багатьох випадках – потрібної характеристичності. Афоризми «Сучасне завжди на дорозі з минулого в майбутнє», «Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм» свідчать про письменника-патріота, який всім еством належить народу, про письменника – творця крилатих висловів, афоризмів, гасел, які поповнюють фразеологічну скарбницю української мови.

Таким чином, належний рівень комунікативних умінь і навичок майбутніх фахівців є передумовою формування всебічно розвиненої особистості, яка активно бере участь у всіх сферах суспільного життя. Вивчення мови літературних творів українських письменників ХІХ-ХХ століть допоможе студентам пізнавати різноманітні фразеологічні звороти, які служать для створення образності, виразності, емоційності, які збагачують мовленнєву діяльність майбутніх фахівців, впливають на формування та удосконалення їх мовленнєвої компетентності, стають джерелом натхнення, творчості та високої моралі.

Список використаних джерел

1. Білодід І. К. Мова творів О. Довженка. Київ : АНУРСР, 1959. 137 с.
2. Довженко О. П. Зачарована Десна. Київ : Дніпро, 1957. 286 с.
3. Довженко О. П. Твори. Т. 3. Київ, 1967. 856 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в п'яти томах. Т. 4. Київ : Радянська школа, 1977. С. 231.

Жукова А., аспірантка,
Педагогічний факультет Львівського
національного університету
імені Івана Франка

КОМПЕТЕНТІСНА ОСВІТА: РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У педагогічному контексті лідерство в системі професійної освіти набуває вагомості та значущості як центральна проблема активізації професійності фахових ресурсів. У зв'язку з цим, актуальним та важливим завданням постає наповнення лідерства особливим змістом сутнісних характеристик.

Проблема лідерства є сьогодні однією з найбільш популярних і одночасно найбільш складною і актуальною проблемою у сучасній педагогіці та дидактиці. З дидактичної точки зору для нас має значення те, що компетентнісний підхід – це, у першу чергу, спроба дати відповідь на запитання, чому і як навчати. Наукові дослідження свідчать, що в освіті компетентнісний підхід реалізується як ключові компетентності, загальні предметні вміння, прикладні предметні вміння; життєві навички. Нове століття вимагає і нової компетентності, і такою є лідерська компетенція.

«Словник Української мови. Академічний тлумачний словник» трактує цей термін як: 1) добру обізнаність із будь-чим; 2) коло повноважень будь-якої організації, установи або особи.

Компетентність – це здатність особи вирішувати виробничі завдання конкретної організації, а компетенція – стандарти поведінки, які забезпечують цю здатність. Володіння людиною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї й предмета діяльності, складає компетентність. У такому ракурсі поняття «компетенція» є базовим для поняття «компетентність», що його продовжує, розвиває.

Закон України «Про вищу освіту» визначає поняття компетентності як динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Лідерство – це здатність здійснювати вплив на окремих осіб і групи, спрямовуючи їх зусилля на досягнення цілей організації [1, с. 464], тобто забезпечувати ефективну взаємодію членів групи. Лідерство – це процеси

домінування і підкорення, впливу і слідування в системі міжособистісних відносин в групі [2, с. 5]. Саме ефективне лідерство використовує нові додаткові джерела влади і забезпечує її нові позитивні наслідки: прихильність до організації і готовність до змін [3, с. 357].

У розумінні поняття «компетенція» нам імпонує визначення закордонних науковців Д. Вудал та Д. Вінстанлі, які розуміють його як набір навичок, знань та розумінь, якостей та властивостей, цінностей, переконань і поглядів, які приводять до ефективної діяльності в певному контексті, ситуації або ролі. Також під компетенцією науковці розуміють модель поведінки, що приводить до ефективного виконання робочих обов'язків [Woodall Jean, Winstanley Diana. Management Development: Strategy and Practice Mar 1998, WileyBlackwell. 302 p.]

На думку зарубіжних експертів програми «Визначення і відбір компетенцій» (DeSeCo), компетентність є здатністю успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби та виконувати поставлені завдання.

У своїх працях А. Снайдер та В. Ебелінг доводять доцільність використання терміна «компетентність», коли мова йде про функціональні компетенції при визначенні мінімально допустимої якості виконання робіт, а «компетенції» – у ситуації аналізу поведінкових аспектів, коли мова йде про знання, навички, індивідуальні особливості. Л. Спенсер та С. Спенсер вказують, що компетенція – це базова характеристика індивіда, яка причинно пов'язана з критеріями ефективної й успішної дії в професійних чи життєвих ситуаціях. Загалом, на думку дослідників, компетенції включають 5 базових якостей особистості: 1) мотиви, 2) психофізіологічні особливості, 3) я-концепцію (віра людини в те, що вона може ефективно діяти в будь-якій ситуації), 4) знання, 5) навички. Отже, компетенція – це фактично будь-які індивідуальні особливості людини, що можуть бути оцінені чи розраховані і на основі яких можна диференціювати бездоганних і середніх виконавців, ефективних та неефективних.

Не можемо не погодитися із Ж. Делором, який у своїх працях (1996 р.), сформулювавши основні компетенції, на яких базується освіта (навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити), окреслив основні глобальні компетентності: 1) компетенції «Вивчати» (вміти організувати власну діяльність, вміти отримувати користь з досвіду; організувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх, організувати свої власні прийоми вивчення, вміти ставити мету, вміти вирішувати проблеми, самостійно займатися своїм навчанням, рефлексувати); 2) компетенції «Шукати» (вміти шукати інформацію, використовувати різні бази даних, опитувати оточення, консультуватися у експертів, отримувати

ти інформацію з різних джерел); 3) компетенції «Думати» (організувати взаємозв'язок подій, критично ставитися до того чи іншого аспекту розвитку суспільств, займати позицію в дискусіях і відстоювати свою власну думку, вміти зіставляти різні точки зору, події); 4) компетенції «Співпрацювати» (вміти співпрацювати і працювати в групі, ухвалювати рішення, залагоджувати розбіжності та конфлікти, вміти домовлятися, доводити солідарність, вміти організувати свою роботу); 5) компетенції «Адаптуватися» (доводити гнучкість в умовах швидких змін, вміти знаходити нові рішення).

Як зазначає Н. Кононец, щоб бути затребуваними на ринку праці, майбутнім фахівцям-випускникам ЗВО необхідно формувати навички майбутнього. Спираючись на думку фахівців і експертів Microsoft Daily, Watcher (<http://watcher.com.ua/about/>), учена акцентує увагу на ТОП-5 компетентностей, які будуть необхідні уже у 2020 році: 1) крос-культурна компетентність (уміння працювати у різних культурних середовищах); 2) обчислювальне мислення (вміння розуміти великі обсяги даних); 3) знання нових медіа (вміння доносити через них свою думку, а також критично оцінювати і використовувати контент у нових медіа); 4) крос-дисциплінарні знання (уміння розуміти різноманітні дисципліни); 5) віртуальна колаборація (уміння продуктивно працювати у віртуальній команді).

Сучасні вітчизняні та закордонні наукові праці чітко ілюструють вищезазначені принципи, визначаючи тренди розвитку лідерських компетенцій. Так, українські науковці О. Дяків та С. Прохоровська створили модель лідерських компетенцій, що відображає потреби сучасності, включаючи стандарти поведінки та дій, які скеровані на досягнення комплексу різноманітних ідей та цілей. Вона складається з інтерпретації особистісних, професійних, соціально-психологічних і комунікативних компетенцій особистості. В умовах сучасних технологічних, інноваційних, геополітичних змін еволюція проходить потужними темпами і потребує створення надсучасної моделі лідерських компетенцій, яка була розроблена М. Меткалф, М. Морроу-Фоксом та С. Кеннон і презентована авторами у збірнику «Leadership 2050»

Згідно з дослідженнями Р. Бояциса, компетенції можуть бути розвинені на основі навчальних програм, коучинг-сесій і майстер-класів, оглядів результативності, а також шляхом навчання. Розвиток компетенцій та здібностей можна розділити на три етапи: допомогти людям отримати знання; розвинути розуміння, яким чином ці знання використовувати; дозволити зрозуміти, чому потрібно використовувати ці знання та компетенції [1].

Аналіз наукової літератури засвідчив, що при всій значущості теми розвитку лідерства в освітній сфері України, вона вивчена ще не у повному обсязі. На сьогодні вітчизняними вченими опубліковано недостатньо наукових праць, що досліджують цю проблематику. Це пояснюється тим, що лідерство як складова науки педагогіки розглядається не лише у межах зазначеної науки, але й у рамках філософії, соціології, психології, історичної науки тощо.

Список використаних джерел

1. Гармаш С. А., Гашутіна О. Е. Лідерські якості особистості керівника як запорука успіху. Управління інноваційними проектами та об'єктами інтелектуальної власності. 2009. С. 37–44.
2. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2006. С. 162–163.
3. Колпаков В., Анісімов О. Лідерство – фактор суспільного розвитку. Персонал. *Журнал інтелектуальної еліти*. 2005. Вип. 9. С. 66–73.
4. Обозов М. М. Психологія міжособистісних відносин. Київ : Либідь, 1990. 191 с.
5. Diakiv O. P., Prokhorovs'ka S. A. (), The structure of leadership competencies of the manager”, *Naukovyj visnyk Poltav'skoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya: Ekonomichni nauky*. 2013. Vol. 6. P. 48–55. URL: <http://www.management.com.ua/notes/top-leadership-skills-for-the-future.html>
6. Management.com.ua “Leadership competencies for the future” (2018), available at:<http://www.management.com.ua/notes/top-leadership-skills-for-the-future.html>.

Жуковська В. М., студентка,
ВСП «Краматорський фаховий коледж
Донецького національного університету
економіки і торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського»
*Науковий керівник: **Бойко О. В.**,
викладач технологічних дисциплін,
м. Краматорськ*

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У передових умовах розвитку державності відбувається новий етап модернізації системи освіти, що супроводжується великими змінами в навчально-виховній теорії та практиці. Основними показниками ефективності освітньої системи фахової передвищої освіти постає особистісне самовдосконалення студента, його самопочуття в колективі, ціннісні орієнтації, включення в діяльність, уміння ефективно взаємодіяти в професійній сфері та повсякденному житті. Здійснення зазначених завдань неможливе без урахування особливостей духовного розвитку особистості на етапі фахового становлення. Моє переконання ґрунтується на твердженні І. Беха про те, що шлях сходження до духовності позначається індивідуальністю в тому, що стосується часу, ритму, способів опанування духовних цінностей.

За визначенням Г. Шевченко «духовні цінності – це втілення в світоглядних орієнтаціях людини сподівань, прагнень, ідеалів, духу народу, осмислення гуманістичної мети людської життєдіяльності, що визначає спрямованість особистісних потреб, бажань і зумовлює її провідний вибір в процесі життєдіяльності. Вони вважаються необхідними елементами в структурі людської свідомості і самосвідомості та обумовлюють визначальні риси людини, її характеристики як особистості» [1, с. 4].

Цінності – це головний елемент виховання. Ще з дитинства їх вкладають у світогляд малюка, та будують його характер. Якщо змінюються цінності – змінюються норми, змінюється мета виховання.

Омелян Вишневецький, професор Дрогобицького педагогічного інституту, запропонував “ Кодекс цінностей ”:

- Абсолютні вічні цінності: добро, совість, правда, віра, надія, любов, доброта, чесність, справедливість, милосердя тощо.
- Основні національні цінності: патріотизм, готовність до захисту Батьківщини, почуття національної гідності, історична пам’ять, пошана до дер-

жавних та національних символів, дбайливе ставлення до національних багатств, природи рідного краю тощо.

- Основні громадські цінності: прагнення до соціальної гармонії та справедливості, захист індивідуальних прав і свобод, висока повага до закону, право людини на життя, гідність, безпеку, рівні можливості, право на свободу думки, совісті, вибору конфесії, право на самовираження, толерантне ставлення до чужих поглядів, які не суперечать загальноприйнятим нормам тощо.

- Цінності сімейного життя: вірність, довіра, піклування про дітей, піклування про батьків, старших у сім'ї, злагода між членами сім'ї, повага прав дитини і прав старших, здоровий спосіб життя, охорона традицій тощо.

- Цінності особистого життя: орієнтація на пріоритет задоволення духовних потреб, внутрішня свобода, воля (самоконтроль, самодисципліна), мудрість, розум, здоровий глузд, лагідність, доброзичливість, оптимізм, гармонія душі і зовнішньої поведінки, творча активність, ініціативність, працьовитість, цілеспрямованість тощо.

- Валео-екологічні цінності: здоров'я людини, здоровий спосіб життя, відродження культури здоров'я і фізичної краси людини, гармонійний розвиток, розуміння єдності людини з природою, турботливе ставлення до неї та Землі взагалі [2, с. 173].

Основою всіх цінностей, на його думку, є Абсолют Добра.

Таким чином, цінності переважної більшості систем сучасного студентства являють собою ієрархію, що має багаторівневий характер. Отже, провідними завданнями соціалізації студентів є формування громадянина держави, певної регіональної спільноти.

На сьогодні в Україні набуває актуальності проблема аксіологічного спрямування навчального процесу. Причина одна – від змісту й спрямованості навчальних дисциплін, виховного процесу залежить духовна, морально-психологічна культура учнів, студентів, узагалі молодих людей. Виходячи зі стану особистості, неоднозначних соціокультурних впливів на неї, освітній процес у державі має бути спрямований на духовне збагачення і творчу діяльність особистості, яка виявляє свої здібності для самореалізації. Звичайно, при визначенні аксіологічної спрямованості навчально-виховного процесу потрібно враховувати як реалії сьогодення, так і прогнозовані перспективи суспільства. Саме враховуючи ці чинники в межах розмаїття ціннісних орієнтацій, що можуть застосовуватися в процесі навчання, необхідно визначити пріоритетні цінності. Такими для України історично були й залишаються: цінності гуманізму, людської

гідності, патріотизму, демократизму, соціальної ініціативи та відповідальності, національної самосвідомості з її центром – національною ідеєю. Невирішений рівень освіти, а саме характер, спрямованість є актуальними з точки зору вирішення сучасних проблем розвитку культури, духовності особистості в суспільстві, що має також незаперечне позитивне значення і для подолання суперечностей процесу глобалізації.

У дослідженнях студентів нашого коледжу було продемонстровано, що саме у молоді зберігаються в цілому здорові життєві і духовно моральні цінності. Головними цінностями молоді є сім'я, здоров'я і друзі, а цінності роботи та справедливості виявляються вищими цінностями грошей, причому значення цінностей сім'ї та справедливості, порівняно з 1990-ми роками, підвищилося, а цінність грошей, навпаки, знизилася. Основна частина студентської молоді є носієм, в термінах В. Є. Семенова, «просоціального менталітету» [3, с. 255]. Але разом з тим, дослідження показують, що сучасна студентська молодь допускає різні способи заробляння грошей, зокрема участь у фінансових пірамідах, ворожіння, магія, виробництво і торгівля шкідливими для екології і людей продуктами. А також у дослідженнях показана тенденція до різноманітності моральних норм, тобто якийсь ціннісно-моральний поліморфізм. Тенденція до нього спостерігається і в цьому дослідженні, одночасно значущими є і цінності, що входять до блоку традиції і незалежності.

Список використаних джерел

1. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. URL: nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
2. Довженко В. О. Виховання духовних цінностей у студентської молоді в полікультурному просторі / Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. пр. / гол. ред. Г. П. Шевченко. Вип. 6. Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. 364 с.
3. Шевченко Г. П. Духовність і цінність життя. Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. праць. 2004. Вип. 5. 250 с.

Зіненко О. О., викладач фізики,
Маріупольський будівельний фаховий
коледж

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА У КОНТЕКСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Щоб розглядати ціннісні орієнтації молоді, необхідно уявляти собі, що ж таке молодь, чим вона відрізняється від інших суспільних груп. Саме тому існує потреба в аналізі індивідуально-особових особливостей, властивих молодому віку, і закономірностей засвоєння норм, цінностей, установок, властивих суспільству, різним організованим і неорганізованим групам, що мають вплив на особу. Одне з перших визначень поняття «молодь» було запропоновано в 1968 р. В. Т. Лісовським: «Молодь — покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в більш зрілому віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні і інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років». Пізніше більш повне визначення дав І. Кон: «Молодь – соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тим та іншим соціально-психологічних властивостей. Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного устрою, культури і властивих цьому суспільству закономірностей соціалізації» [1; 2].

Процес становлення соціальної зрілості молоді, вибір нею життєвого шляху відбуваються у всіх основних сферах життєдіяльності особи, реалізуючись за допомогою навчання і виховання, засвоєння і перетворення досвіду старших поколінь. Основними соціально-психологічними регуляторами цього процесу і одночасно показниками положення молоді в суспільстві і в структурі історичного процесу розвитку виступають ціннісні орієнтації, соціальні норми і установки. Вони визначають тип свідомості, характер діяльності, специфіку проблем, потреб, інтересів, очікувань молоді, типові зразки поведінки. Молодість – це шлях в майбутнє, який вибирає сама людина. Вибір майбутнього, його планування – характерна риса молодого віку; він не був би таким привабливим, якби людина наперед знала, що з нею буде завтра, через місяць, через рік. У віковій психології мо-

лодість характеризується як період формування стійкої системи цінностей, становлення самосвідомості і формування соціального статусу особи. Свідомість молоді людини має особливу здатність переробляти і засвоювати величезний потік інформації. У цей період розвиваються критичність мислення, прагнення дати власну оцінку різним явищам, пошук аргументації, оригінального рішення. Разом з тим в цьому віці ще зберігаються деякі установки і стереотипи, властиві попередньому віку. Це пов'язано з тим, що період активної ціннісно-творчої діяльності стикається у молоді людини з обмеженим характером практичної, творчої діяльності, неповним включенням молоді людини в систему суспільних відносин. Соціальна зрілість є цілісністю усвідомлення і реалізації в діяльності особи її основних соціальних і психологічних якостей і властивостей. Також потрібно враховувати відношення особи до своїх потенційних можливостей. На цьому рівні дослідження можна прослідкувати, коли у людини з'являються власні погляди і відношення, які для неї характерні вимоги, оцінки і самооцінки. Ймовірно, багато помилок у вихованні молоді визначаються тим, що ми прагнемо вирішувати окремі питання (професійної підготовки, моральної стійкості, вміння дотримуватися законів тощо), не сформувавши головного: вміння розмірковувати над непростими проблемами сучасного життя і діяти, орієнтуючись на загальнолюдські цінності і своє власне вдосконалення.

Сучасні українські студенти також не заперечують важливості освіти у житті, хоч соціологів хвилює той факт, що для більшості опитаних 87% (дослідження лабораторії соціальних досліджень і політичного аналізу кафедри політології Донецького національного університету; опитано 1460 осіб у 22 ВНЗ 4 освітніх регіонів України – Донецька, Харкова, Криму і Львова) гарна освіта – лише одна з багатьох умов успіху у житті. Дехто з респондентів упевнений, що сучасна освіта – «це диплом», «кірочка», які більшою мірою потрібні формально, аніж реально для життя (9%), «це система, створена суспільством для формування людини за заданими нормами» (10%), «це те, що коштує (у плані витрат) досить дорого, а цінується (у плані доходів) досить дешево (17%)», «це набір наукових понять і моральних положень, які суспільство вимагає засвоїти (32%)» [3].

Отже, ціннісні орієнтації людини органічно пов'язані із проблемами людини і виступають як головний компонент детермінації її поведінки. Ціннісні орієнтації – це елементи мотиваційної структури особистості, на підставі яких відбувається вибір тих чи інших соціальних установок як цілей або мотивів конкретної діяльності. Ціннісні орієнтації особистості формуються під впливом пануючої в суспільстві системи цінностей, яка

змінюється з розвитком історії. Події останніх десятиліть вплинули на систему ціннісних орієнтацій пострадянського суспільства і відповідно на життєві орієнтири студентської молоді, в середовищі якої набувають все більш актуального значення матеріальні цінності (матеріальний добробут, успіх у житті, прагматизм, високий заробіток, престижна робота, закордонні поїздки тощо). Символом нашого часу є «виразна увага до матеріальної сторони життя» [4] та «орієнтація на успіх у житті стає однією з провідних стратегій студентів і взагалі молоді в сучасних ринкових умовах» [5].

На превеликий жаль, втрачають певне значення в житті сучасної студентської молоді деякі духовні орієнтації і цінності. Студенти менше цікавляться політикою, суспільно-політичним життям, далеко не всі люблять читати, відвідувати культурно-мистецькі заклади, займатися спортом, художньою самодіяльністю, мистецтвом, творчістю. Відбувається деформація і етичних ціннісних орієнтацій, виправдовується порушення заповідей типу «не кради», «не бажай...» і т. д. Зміни у ціннісних орієнтаціях молоді (часто не на користь високих суспільних ідеалів) вимагають перегляду всієї системи виховної роботи у вищій школі, пошуку і впровадження нових форм і методів роботи із студентською молоддю з метою підготовки і виховання студентів не лише високими професіоналами своєї справи, а справжніми гуманістами, Людьми з великої літери.

Список використаних джерел

1. Кон И. Психология ранней юности: Кн. для учителя. М.: Просвещение, 1989. 254 с.
2. Социология молодежи / за ред. проф. В. Т. Лисовского. СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 1996. 460 с.
3. Кіпень В. Українське студентство: на що орієтуємося і що цінуємо? Управління освітою. 2001. № 22. С. 10.
4. Крючков А. И., Крючкова Л. М. Мировоззренческий портрет современного украинского студента. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2003. Вип. 20: Серія: Філософські науки. С. 71–76.
5. Сорокіна Н. Д. Перемены в образовании и динамика жизненных стратегий студента. СОЦИС. 2003. № 10. С. 55–60.

Іваненко Л. Л., викладач
суспільствознавчих дисциплін,
спеціаліст II категорії,
ВСП «Житомирський технологічний
фаховий коледж Київського
національного університету будівництва
та архітектури»

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Становлення України як демократичної, правової держави, формування засад громадянського суспільства зумовлюють необхідність підвищення рівня правової культури майбутніх фахівців соціальної сфери.

На сучасному етапі суспільно-політичного розвитку України особливо актуальною постає проблема формування правової культури громадян держави. Вищій школі відводиться провідна роль у підготовці інтелектуально-розвиненого, юридично грамотного, компетентного, професійного фахівця, покликаного творити майбутнє нації.

Правова культура має бути важливим духовно-практичним надбанням соціальних працівників і покликана забезпечувати широку програму їх професійної діяльності.

У Національній програмі правової освіти населення передбачається створення необхідних умов для набуття широкими верствами населення правових знань та навичок у їх застосуванні, забезпечення доступу громадян до джерел правової інформації, визначаються основні напрями правоосвітньої діяльності та першочергові заходи щодо їх реалізації [1].

Аби реалізувати ці завдання необхідно, насамперед, в центрі освітньої уваги поставити утвердження гуманітарних правових ідей, загальнолюдських та національних правових цінностей, високих моральних засад у суспільному житті. Оскільки правова освіта громадян є однією з основних складових формування правосвідомості і правової культури суспільства, загальнозрозуміло, що без активної участі у цій діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, засобів масової інформації, юридичних установ і організацій навчальним закладам не виконати поставлених завдань.

Метою доповіді є розкриття ролі правової культури як важливого чинника у підготовці майбутніх соціальних працівників.

Вагомі теоретичні дослідження правової культури свого часу здійснили С. С. Алексєєв, В. Д. Бабкін, П. П. Баранов, Н. В. Вітрук, М. М. Вовпенко, Л. Г. Гранат, О. О. Лукашева, Д. А. Керімов, О. О. Красавчиков, В. С. Нерсєсянц, О. Р. Ратінов, В. П. Сальніков, О. П. Семітко, В. М. Сирих та ін. Проблему розвитку правової культури в Україні розглядають у своїх працях вітчизняні науковці: О. О. Ганзенко, В. П. Власенко, О. С. Дьоміна, І. П. Голосніченко, М. І. Козюбра, В. В. Копейчиков, Л. О. Макаренко, О. М. Макеєва, Н. М. Оніщенко, П. М. Рабінович, І. В. Осика, В. М. Селіванов, Р. А. Сербін, С. С. Сливка, Ю. О. Тихомиров, І. Ю. Хомишин, Т. О. Чепульченко, Ю. С. Шемшученко та інші [3, с. 178].

Правова культура – це елемент загальної культури суспільства, що являє собою спеціальний спосіб людського існування в правовій сфері: способи правового регулювання суспільних відносин, форми взаємодії суб'єктів суспільних відносин, їх соціально-психологічне ставлення до явищ правового порядку.

Правова культура виступає соціальною формою закріплення та відтворення розвитку у нормах та цінностях права, правової діяльності та правової свідомості соціальних працівників.

Правова культура як особлива складова духовної культури людства, що фіксує досягнення суспільства у сфері юридичної теорії та практики, розкриває роль правових ідеалів та цінностей у житті суспільства, реальних здобутків держави у галузі захищеності прав і свобод людини.

Правова культура – це сукупність правових знань, духовних цінностей, принципів, правової діяльності, правових звичаїв. Водночас правова культура визначається як ступінь правової розвиненості особи, характер її правової діяльності та юридичної практики, рівень засвоєння суб'єктом правових норм і можливості об'єктивної оцінки та прогнозування подальшого розвитку правової системи, характер участі в перетворенні правової дійсності, рівень її правової активності, оволодіння культурою правового мислення [4, с. 65].

Правова культура виконує в суспільстві і певні функції, а саме:

– *пізнавальну*, – спрямовану на оволодіння особою правовими знаннями, формування власних переконань з метою правильного їх застосування у практичній діяльності та набуття навичок правового мислення;

– *регулятивну*, яка забезпечує відповідність поведінки особи правовим приписам на підставі отриманих правових знань і відповідних правових переконань особи чи колективу;

– *ціннісно-нормативну*, – спрямовану на визначення стану законності і правопорядку у державі з погляду реалізації суб'єктами правових відносин чинного законодавства;

– *комунікативну*, яка дає змогу особі на підставі набутих знань зорієнтуватися у правовому просторі з метою забезпечення безконфліктного співіснування з іншими суб'єктами;

– *прогностичну*, яка дає змогу прогнозувати розвиток чинного законодавства, правових інститутів у державі;

– *виховну*, яка забезпечує свідоме та поважне ставлення особи до вимог чинного законодавства [5, с. 127].

Формуванню правової культури соціальних працівників, зазвичай, сприяє як законодавство, так і поведінка, діяльність посадових осіб, установ і громадян. Вона складається з існуючих у цьому суспільстві ставлень до права, правових установ та інститутів, оцінки їх функціонування й діяльності, правових цінностей, норм і зразкової правової поведінки.

Одним із показників правової культури є права вихованість фахівців, тобто належний високий рівень правової свідомості, що знаходить свій прояв не лише в дотриманні законів, а й у правовій активності, повному та ефективному використанні правових засобів у практичній діяльності, намаганні в будь-якій справі утвердити правові засади як вищі цінності цивілізації [4, с. 65].

У процесі дослідження правової культури і аналізу її впливу на правову систему важливою є роль цінностей, адже вони впливають на інтереси й цілі молодого фахівця.

Правова культура – це соціальний організм, що постійно еволюціонує та створює систему цінностей. Людству в цілому і кожному народу зокрема потрібна морально-ціннісна, правова система цінностей, адже вона слугує джерелом мотивації вчинків людей. Зміни історичних умов позначаються на стані правової культури. Досягнення якісного стану юридичної охорони та захисту прав людини є одним із важливих показників високого рівня правової культури як елемента правової системи, реальним забезпеченням прав і свобод людини, наявністю демократичного, гуманістичного, справедливого законодавства, його відповідності міжнародним правовим стандартам [4, с. 66].

Правове виховання майбутніх фахівців, як і виховний процес узагалі, складається з таких елементів (ланок): а) правова освіта (просвіта); б) формування правового мислення, систематизації правових знань та перетворення їх на внутрішні переконання особистості; в) формування навичок належної, правомірної поведінки; г) формування потреби та здатності до постійної правової самоосвіти та самовиховання; г) вироблення непримиримого ставлення до аморальності, протиправної, злочинної поведінки; д) виховання готовності і вміння протистояти злу. У системі виховних заходів

і засобів особливе місце посідає сила позитивного прикладу правомірної поведінки різних суб'єктів, особливо керівників, посадових осіб, державних службовців, працівників правоохоронних органів тощо [2, с. 146].

Правовий нігілізм полягає у запереченні правових цінностей, зневажливому ставленні до права, законів та правових форм організації суспільного життя. Найбільш поширеними формами та способами правового нігілізму є: а) недотримання та невиконання вимог законів та інших нормативно-правових актів; б) підміна законності політичною, ідеологічною чи прагматичною доцільністю; в) ототожнення права з фактичною діяльністю владних структур; г) відсутність поваги до суду. Тому винятково важливе значення у правовому вихованні має подолання явищ правового нігілізму, правового інфантілізму, правового безкультур'я [2, с. 157].

Таким чином, формування правової культури особистості студента навчального закладу – молодій людини у нинішніх умовах постає чи не одним із основних завдань виховної роботи педагогічних колективів, що прагнуть до формування багатогранного, професійного випускниками, наділеного ключовими компетентностями, в тому числі і загальнокультурними.

Список використаних джерел

1. Національна програма правової освіти населення, затверджена Указом Президента України № 992/2001 від 18.10.2001 р. / Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text>
2. Гетьман А. П., Герасіна Л. М., Данильян О. Г. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2013. 440 с.
3. Коба М. Правова культура як предмет вивчення теоретико-правовою наукою. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 178–182.
4. Макеєва О. М. Правова культура як елемент правової системи. Часопис Київського університету права. 2012. № 4. С. 64–67.
5. Попадинець Г. О. Правова культура як важливий елемент правової системи України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 782. С. 123–128.

Кліменчук Л. М., студентка групи
ІРП318,
Слов'янський коледж Національного
авіаційного університету
*Науковий керівник: Склярова Т. В.,
викладач вищої кваліфікаційної
категорії,
Слов'янський коледж Національного
авіаційного університету*

ВПЛИВ БУЛІНГУ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність: булінг стає все більш поширеною проблемою в сучасних фахових закладах передвищої освіти. Студенти стають більш жорстокими, і нерідкі випадки, коли вони повертаються додому в сльозах після того, як хтось обізвав їх. На жаль, багато батьків не розуміють потенційно шкідливих впливів булінгу не тільки на впевненість та самооцінку студента, а й на його успішність.

Мета: розглянути, чому трапляється булінг у фахових закладах передвищої освіти та спробувати знайти певні заходи для вирішення цієї проблеми.

У статті розглянуто, що таке булінг, різні форми булінгу, як саме булінг впливає на освітній процес, результати тематичного дослідження UCLA та заходи щодо запобігання булінгу.

Вступ

Булінг – дуже поширена, складна та потенційно шкідлива форма насильства. Булінг визначається як небажана, агресивна поведінка, яка передбачає реальний або усвідомлений дисбаланс соціальної сили. Поведінка повторюється або має потенціал повторюватися з плином часу (тому визначення виключає випадкові або незначні інциденти). Ці дії є цілеспрямованими та мають на меті завдати болю або створити некомфортні умови потерпілому [1].

Булінг може проявлятися у багатьох формах: фізичній, словесній, реляційній або кібер. Тому потрібно проводити певні заходи, щоб запобігти боулінгу або виправити його наслідки [2].

Шокуюча статистика про булінг

За даними вебсайту StopBullying.gov, яким керує Департамент охорони здоров'я та соціальних служб США, майже 50% учнів 4–12 класів зазна-

вали знущань протягом певного періоду, а більше 70% студентів визнають, що трапляється спостерігали булінг у своїх навчальних закладах. Словесні та соціальні знущання – це два найпоширеніші види булінгу, які включають такі явища, як образа, дражніння, поширення чуток, крадіжка речей, сексуальні коментарі та жести. Фізичний булінг трапляється рідше, ніж соціальний та кібербулінг, хоча він стає все більш поширеним [3].

Хоча людей деякі люди вважають, що незначні знущання нешкідливі – навіть можуть навчити дитину тримати удар. Однак насправді приблизно 160 000 дітей пропускають шкільні заняття через страх знущання з боку інших учнів. Щодня понад 280 000 учнів зазнають фізичних нападів у школах, і кожен десятий учень, який кидає школу, згадує неодноразові цькування. Булінг може мати серйозний вплив на освітній досвід дитини, а не лише змусити її пропустити школу. Існує безліч доказів того, що булінг негативно впливає на успішність дитини [3].

Результати тематичного дослідження UCLA

У 2010 році в журналі *Journal of Early Adolescence* були опубліковані результати дослідження UCLA, в якому взяли участь 2300 студентів в одинадцяти різних державних закладах передвищої освіти Лос-Анджелеса, а також їх вчителі. Студентів просили оцінити ступінь знущань, яких вони зазнали, за чотирибальною шкалою та відзначити студентів, над якими найбільше знущалися. Вчителів попросили оцінити рівень залучення та успішність своїх студентів. Після збору даних протягом трьох років результати були вивчені та опубліковані у 2010 році [3].

За даними дослідження UCLA, Яана Джувонен, професор психології Каліфорнійського університету та провідний автор дослідження, відзначила зв'язок між булінгом та низькими академічними досягненнями. На її думку, «студенти, які постійно зазнають знущань, отримують гірші оцінки, менше беруть участь у дискусіях у класі та можуть бути неправильно оцінені як студенти з низькими успіхами, тому що вони не хочуть виступати на уроці, боячись знущань». Ювенон також зауважив, що «як тільки студентів позначають як «тупих», вони працюють ще гірше» [3].

Вплив на студентів та хуліганів

За даними Мічиганської асоціації адміністраторів закладів передвищої освіти, наслідки булінгу виходять далеко за межі академічної сфери. Студенти, які постійно зазнають знущань, можуть відчувати такі фізичні симптоми, як біль у животі, головні болі та проблеми зі сном. Ці побічні ефекти можуть поєднуватися з тривогою про відвідування школи чи уроку,

що лише призводить до подальшої втрати інтересу та зниження успішності в навчанні. Студенти, які зазнають цькування, часто демонструють низьку впевненість у собі, відчувають депресію, суїцидальні думки та навіть спалахи насильства [3].

Також відчувають деякі негативні побічні ефекти й учні, які залякують інших студентів. Дослідження показують, що студенти-хулігани частіше виявляють насильницьку поведінку, крадуть чи псують майно, курять, п'ють, рідше повідомляють про погані оцінки та можуть носити пістолет. Результати численних довготривалих досліджень свідчать про те, що ці студенти також більш схильні скоїти серйозні злочини пізніше в житті. На жаль, виявити хулігана не завжди просто. Хулігани можуть бути студентами із найвищими соціальними навичками або найкращими оцінками, вони навіть можуть бути в хороших стосунках із адміністраторами, вчителями та іншими дорослими. Якщо важко визначити хулігана – важко вжити заходів.

Що можуть зробити фахові заклади передвищої освіти, щоб зменшити булінг?

Як тільки знущання стануть системними, їх буде важко викоринити, насправді їх ніколи неможливо позбутися. Однак є певні кроки, які можуть вжити педагоги та батьки, щоб мінімізувати знущання у фахових закладах передвищої освіти. Боротьба з булінгом – це багатоетапний процес [2]. Перший крок у зменшенні булінгу – це підвищення обізнаності шляхом надання освіти про те, як виглядає булінг. Булінг може статися на будь-якому рівні, і вкрай важливо, щоб викладачі та персонал мали чітке розуміння та вміли визначати знущання, коли це трапляється. Важливо, щоб акцент був зроблений на негативній поведінці, а не тільки на студентах, які демонструють таку поведінку. Студенти повинні зрозуміти наслідки своєї поведінки і помилки.

Після того, як фаховий заклад передвищої освіти створить чітке розуміння для виявлення поведінки знущань, необхідно запровадити і застосувати набір правил та політики. Студентам, викладачам важливо чітко зрозуміти, що поведінка знущань не допускається, а для тих, хто порушує правила, мають бути певні наслідки. Фаховий заклад передвищої освіти повинен прагнути створити безпечне та здорове середовище для всіх студентів, винагороджуючи тих, хто подає хороший приклад політики школи в дії.

Висновки

Отже, було розглянуто, що таке булінг, причини його виникнення у фахових закладах передвищої освіти. Було знайдено і визначено певні заходи щодо запобігання та виправлення наслідків булінгу.

Список використаних джерел

1. Olweus D. Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program. Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines. 1994 Oct [PubMed PMID: 7806605]
2. Frisén A, Jonsson AK, Persson C. Adolescents' perception of bullying: who is the victim? Who is the bully? What can be done to stop bullying? Adolescence. 2007 Winter [PubMed PMID: 18229509] <https://www.publicschoolreview.com/blog/how-does-bullying-affect-a-students-academic-performance>

Ковалевська Л. Б., викладач вищої категорії, голова міського методичного об'єднання викладачів української мови та літератури м. Києва, Київський фаховий коледж електронних приладів

ПРОБЛЕМА БОРОТЬБИ З ПЛАГІАТОМ У СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ

Ужитті наших студентів, яким доводиться писати курсову та дипломну роботи, сьогодні гостро стоїть питання плагіату. Для того щоб визначитись з тим, що таке плагіат, потрібно звернутися до чинного законодавства. Згідно зі ст. 50 Закону «Про авторське право та суміжні права», плагіат – це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. *Іншими словами, плагіатом вважається робота, яка повністю або частково копіює інформацію, що вийшла з-під пера іншої особи, це не що інше, як списування, але автор, який скористався матеріалом, не згадує першоджерело і присвоює його собі.* Звичайно, для того щоб уникнути плагіату в курсових, дипломних роботах, авторефератах існує багато рекомендацій щодо його виявлення та запобігання.

Проблема плагіату в навчальних і наукових роботах останнім часом набула неабиякого загострення не тільки в Україні, а й в усьому світі. Насамперед це пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя. Використання електронних пристроїв і всесвітньої мережі значно збільшує наші освітні й дослідницькі можливості, але водночас, як це нерідко трапляється з науковими й технологічними досягненнями, створює нові загрози та підвищує небезпеку певних негативних проявів. У теперішній час комп'ютеризації втриматись від спокус, коли на будь-яке питання, яке тебе цікавить, можна отримати не одну відповідь, дуже важко. Варто тільки вбити тему в пошук і відповідь отримаєш миттєво.

Та якщо проаналізувати курсову чи дипломну роботи наших студентів, то можна зробити висновок, що хіба може звичайний студент у 17 років написати дипломну роботу на 70-80 аркушів самостійно, не використовуючи допоміжну літературу? Думаю, що ні. Тим більше, коли науковці списують, не те, що студент коледжу, для якого робота такого обсягу виконується вперше.

На своїх заняттях з української мови за професійним спрямуванням я намагаюся пояснити і навчити студента правильному підходу до написання дипломної роботи. Перш за все, студент, який пише дипломну роботу, повинен добре зрозуміти тему, яку він обрав, повинен перечитати багато матеріалу, проаналізувати його, скласти план, власні пропозиції і, звичайно, все це обговорити зі своїм керівником.

Якщо використовувати чужі думки, то ставити посилання до запозичених уривків тексту, дотримуючись при цьому правил цитування та оформлення списку використаних джерел для того, щоб сервіс перевірки на плагіат міг ідентифікувати їх саме як цитати, а не як плагіат. Оскільки запозичені уривки тексту без посилань вважаються плагіатом.

Використання спеціалізованого інструменту для перевірки на плагіат дозволить фаховому навчальному закладу значно підвищити якість навчання, а також перевіряти академічні роботи на більш професійному рівні, запобігаючи плагіату і зберігаючи при цьому час.

Насправді, однозначної відповіді на це питання не існує. Різні заклади встановлюють свої критерії для цього параметру. В деяких це не менше 90% унікальності (тобто має бути менше 10% плагіату). Зустрічаються і досить лояльні умови – для отримання позитивного результату унікальність має бути не менше 50%.

Справа у тому, що сучасні програми перевірки на плагіат не є досконалими. Кожна з них показує різний відсоток залежно від використовуваного алгоритму і бази текстів для порівняння, а також налаштувань самої програми. Визначити чи то плагіат, чи то законна цитата, вони також не можуть. Є тематика робіт, в яких досягти унікальності 90% за сумлінної праці, не так і важко. Натомість, якщо в роботі цитується багато стандартної термінології, яку не викласти інакше (наприклад, бухгалтерський облік, технічні науки), – досягти, приміром, 60% оригінальності буде вже досить важко.

Яскравим прикладом є країни Заходу, де вже давно ведуть боротьбу з академічним плагіатом. Але порівняння з українськими реаліями не зовсім правильне. Наприклад, за кордоном обсяг дипломної роботи в більшості випадків становить 35–50 сторінок. Трохи більшою, але не набагато, може бути дисертація. В Україні ж для дипломних робіт найчастіше вимагають обсяг 60-80 сторінок (без врахування літератури і додатків). Написати такий обсяг оригінального тексту студенту фахового коледжу самостійно дуже важко. Не кожен має таланти створювати унікальні наукові тексти подібного обсягу, навіть якщо пишуть роботу з виготовленням приладу. Тому, на мою думку, дипломні роботи студентів коледжів повинні бути на

30-40 сторінок, тоді більшість їх будуть самостійними, а не плагіатом. Навіть добре і самостійно виконана дипломником робота дуже часто містить чимало плагіату, усунути який недосвідченому в питаннях роботи програм «антиплагіат» студенту досить важко і досить довго. Адже і цитати, і список літератури, і титульний лист, і стандартні фрази, і терміни та багато іншого програма перевірки вважатиме плагіатом. Плагіатом також будуть і фрагменти, запозичені з наукових статей, електронних підручників, статистичних даних, інших опублікованих в інтернеті матеріалів. Усі вони потребуватимуть рерайту.

За кордоном виявлення плагіату викликає серйозні неприємності – аж до відрахування з вишу, а якщо плагіат виявляється згодом – буває, що плагіатори втрачають усе – посаду, кар'єру, повагу. Проте, як показують зарубіжні публікації на цю тему, плагіат існує і там. У наших навчальних закладах до плагіату ставляться в цілому значно спокійніше. Він часто є не тільки у роботах студентів, а й самих викладачів, не кажучи вже про підручники, які переважно містять тою чи іншою мірою плагіат. Деякі вчені навіть і не намагаються його приховати рерайтом. Скопіював-вставив – отримав ще одну наукову публікацію або підручник. Тому всі ці люди більш терпимі й до плагіату в роботах студентів, або ж навіть раді посприяти вирішити цю проблему за певну винагороду. Але це тема для окремої статті.

Повертаючись до проблем студентів, можна порадити ретельніше обирати теми для дипломних робіт, до яких буде простіше знайти неплагіатний матеріал – тобто який не «світитиметься» як неунікальний текст у програмах антиплагіату та не потребуватиме рерайту. Також не варто дуже затягувати початок роботи над дипломом, щоб можна було без поспіху знайти унікальний матеріал та написати гарну роботу, а при необхідності – встигнути зробити її рерайт. Проте студенти, як відомо, майже усі тягнуть до останньої ночі. І часу на роботу над дипломом вже майже не залишається. Доводиться швидко писати дипломну роботу, а потім в останню мить шукати, хто швидко зробить її рерайт. За допомогою рерайту можна успішно пройти антиплагіат. Це ефективний метод усунення плагіату. Рерайт – це переписування неоригінального тексту іншими словами, реченнями, абзацами. Корисно також додавати в рерайт новий унікальний матеріал.

Існують три види рерайту – синонімайзинг, класичний і глибокий рерайтинг.

При синонімайзингу слова замінюються на синоніми за допомогою спеціальних програм – синонімайзерів. Ці програмні засоби на сьогодні

не дуже досконалі. У підсумку отримується не дуже читабельний текст. Проте чимало наукових керівників роботи не читають, а дивляться на відсоток плагіату у звіті. Для них синонімайзинг може підійти.

При класичному рерайті переробляються не окремі слова, а цілі речення. Змінюється послідовність слів, самі слова, манера викладення. Виконуючи такий рерайт, слід позбавитися більшості цитат, які завжди неоригінальні. Слід переписати усі цитати прямою мовою, власними словами.

Глибокий рерайт передбачає зміну структури абзаців і глибоку трансформацію всього тексту, при цьому загальний зміст тексту зберігається.

Щоб його зробити, слід прочитати текст 5-6 разів, виписати тезово найбільш важливі моменти, далі викласти тези в іншій послідовності. Після цього варто закрити всі матеріали і, користуючись лише тезами, написати виклад матеріалу своїми словами (інколи при цьому можна трохи дивитися в оригінал) з додаванням власних думок. На виході маємо текст, який зберігає в цілому смисл початкового тексту, але фактично це вже новий текст. І він оригінальний, якщо все зроблено правильно.

Ще більш дієвим методом отримання унікальних текстів є переказ тексту з кількох джерел. У результаті виходить новий текст, який, якщо джерел багато, вже скоріше не рерайт, а копірайтинг.

Альтернативним методом може бути переклад текстів з інших мов на українську. Проте тут слід мати на увазі, що подібних аматорів багато, і текст уже хтось до вас міг перекласти і «засвітити», а отже він не буде унікальним. Тому необхідна його додаткова перевірка на плагіат.

Незважаючи на зазначені труднощі, слід констатувати, що не завжди у студента є вільні кошти, які він готовий дозволити собі витратити на рерайт дипломної. Тому чимало студентів хочуть його виконати власними силами. На цьому навіть можна додатково заробляти, роблячи потім таку роботу для інших.

Існує багато різних програм перевірки текстів на плагіат, а саме:

Advego Plagiatus <http://advego.ru/plagiatus/> – одна з кращих і найшвидших програм для перевірки будь-яких текстів на унікальність. Для перевірки тексту його необхідно скопіювати у вікно з програмою і натиснути кнопку перевірки. Сайти, де знайшлися такі ж матеріали тексту, відображатимуться в нижньому вікні програми. Така програма є повністю безкоштовна.

Список використаних джерел

1. Анти-плагіат. URL: <http://antiplagiat.net.ua/rerairt-diplomnoi.html>

Колодинський С. Б., доктор економічних наук, доцент,
Одеський фаховий коледж комп'ютерних технологій Одеського державного екологічного університету

ДУХОВНА РЕФОРМАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

1. Визначення проблеми. Неминучість духовної реформації

Сучасні теорія і практика соціально-економічної трансформації суспільства мають суттєві недоліки. Ігноруючи духовний досвід Західної Європи в період становлення ринкових відносин, досвід США, Японії, Індії, Ізраїлю, вони спираються на застаріле розуміння духовної культури як сукупності сфер елітарної творчості (література, мистецтво і т. д.). Відсутня навіть спроба нової розширено-конструктивної трактовки цього поняття як системи духовних виробничих сил особи, сім'ї, підприємства, регіону, нації в цілому, як невід'ємної складової соціально-економічного розвитку господарських систем. Тому залишилися без уваги такі пекуче актуальні потреби творчого пошуку нових суспільно-мобілізуючих форм духовного відродження в Україні. Необхідність інновацій в техніко-технологічній сфері не викликає сумніву ні в економістів, ні в політиків. Що стосується інновацій в сфері духовних виробничих сил, то їх неминучість і конструктивно-рятувальна роль усвідомлюється дуже повільно. Між іншим, саме з ними пов'язані рішення кардинальних загальнодержавних проблем:

- формування раціональних ринкових відносин вимагає не тільки врахування ментальних особливостей, а й значних змін в традиційному менталітеті населення, різкого посилення його духовної та економічної конкурентоспроможності;

- підвищення продуктивності праці, рівня економічної безпеки, якості управлінської еліти та громадянського суспільства, подальша демократизація потребують нового рівня культури;

- задача консолідації суспільства, уникнення міжпартійних, релігійних та етнічних конфліктів, об'єднання громадян спільною метою безпосередньо пов'язане з необхідністю розробки довгострокової духовної ідеології суспільства – доктрини його якісного перетворення.

Ліквідація вказаних недоліків теорії та практики соціально-економічної трансформації, вирішення перелічених та багатьох інших проблем можуть бути досягнуті в умовах поетапної глибинної реформації духовних вироб-

них сил суспільства. Реформація є багатоплановим довготривалим процесом і включає такі першочергові задачі:

- кардинальне підвищення духовного потенціалу людини, сім'ї, виробничого колективу, регіону, суспільства в цілому;
- інтеграцію ідей та цілей реформації в науці та освіті – перетворення їх в генератор ідей та технологій, підвищення духовної та економічної конкурентоспроможності націй;
- перетворення духовного фактора в основну направляючу силу розвитку виробництва та якості ринкових відносин. Поступова трансформація сфери послуг в сферу стимулювання духовного розвитку споживача;
- залучення до процесу духовного оновлення та подальшого розвитку управлінської еліти, партій, рухів, недержавних організацій, представників традиційних сфер культури.

Механізм вирішення усіх задач потребує всебічної детальної розробки об'єднаними зусиллями представників цілої низки наук. Та деякі найбільш загальні його етапи можливо окреслити уже сьогодні. Перші кроки в цьому напрямку можуть і повинні здійснити вузи та академічні заклади. Тільки вони в змозі створити наукову концепцію духовної біфуркації суспільства та висвітлити її практичні аспекти. На другому етапі, після широкої пропаганди ідей реформації, може бути створений її основний регулятор – Всеукраїнський духовний форум. Члени форуму – високопрофесійні вчені – можуть здійснювати організацію, аналіз та корегування основних процесів реформації. Під їх керівництвом створюється акціонерна духовна корпорація та розробляються еталони духовності особи, виробничого колективу, військового підрозділу та ін. З часом корпорація буде здійснювати духовну сертифікацію організацій, фірм, управлінських структур, партій рухів, релігійних сект. Періодична сертифікація являє собою одну з форм корегування реформаційних процесів та служить головним джерелом їх фінансування.

Одночасно, з підтримкою держави, створюється нова інфраструктура культурних закладів: центрів духовного розвитку, тренінгів, духовно-виробничих об'єднань, спортивно-туристичних комплексів, товариств самореалізації, видавництва, бірж інтелектуальної продукції, духовного кооперування та обміну і т. д. Акціонерна духовна корпорація через регіональні ланки поступово посилює свій вплив на ринок духовних товарів і послуг та сферу виробництва. Держава організує законодавчу та фінансову підтримку реформації, безкоштовно передає під духовно виробничі об'єднання та установи колишні клуби, панські садиби, замки тощо.

2. Вузи і духовна реформація: пропозиції та рекомендації

Вузи та академічні заклади повинні стати не тільки постійними генераторами ідей і технологій реформації, а й піонерами їх безпосередньої реалізації в структурі духовних систем їх творчих колективів та випускників. З цією метою зусиллями найбільш підготовлених вчених має бути розроблена теорія духовних виробничих сил людини, підприємства, сім'ї, регіону, нації в цілому (Артлад суспільства). В структурі теорії, крім всього іншого, будуть: обґрунтовані довгострокові прогнози та практичні технології реалізації духовної реформації в Україні. Особливе місце займе розробка механізму пошуку шляхів кардинального посилення інтелектуальної та економічної конкурентоспроможності всіх основних ланок артладу. Теорія духовних виробничих сил суспільства (включаючи безумовно практичні аспекти) повинна викладатись у вузах, а її модифіковані варіанти використовуватись у школах, засобах масової інформації, військових підрозділах, фірмах, партійних організаціях, управлінських структурах.

На основі артладу в вузах України можливий новий етап раціоналізації методології та поглиблення змісту всіх гуманітарних наук, включаючи економічні дисципліни. В їх структуру ввійде нове міждисциплінарне поняття – система духовних виробничих сил особи та уявлення про комплексний характер духовної складової розвитку господарських підсистем. На цьому ґрунті в економічній теорії можуть суттєво поповнюватись наші знання про структуру та динаміку факторів мотивації праці, ринкової поведінки споживача, негативного впливу сучасної матеріальної технічної бази виробництва на товаровиробника.

Одночасно в усіх гуманістичних науках відкриється перспектива розробки практичних технологій творчого впливу їх змісту на систему духовних сил студента, а в ряді випадків – на безпосереднього виробника і сучасну соціально-економічну практику в цілому. В більш широкому плані розробка гуманітарних технологій та гуманітарних проєктів буде одним з основних конструктивних напрямків духовної реформації суспільства. В зв'язку з цим уже сьогодні в загальних рисах окреслюється необхідність підготовки менеджерів духовних виробничих сил, які б працювали в центрах духовної реконструкції особи, на підприємствах, в організаціях, військових підрозділах тощо.

В зв'язку з усім вищесказаним на підготовчому етапі реформації вважаємо за необхідне:

У вузах стимулювати роботу пошукових творчих груп, зокрема груп по розробці міждисциплінарної проблеми «Структура та механізм функціонування духовних виробничих сил особи» в цілях подальшої інтеграції резуль-

татів у навчальних дисциплінах, дослідженнях та гуманітарних технологіях.

З метою суттєвого розширення бази пошуку нових рішень, в структурі науково-дослідної роботи вузів слід активізувати вивчення господарського та духовного досвіду зарубіжних країн, включаючи досягнення їх вищої освіти та науки.

Важливим фактором прогнозу вузівської системи та посилення її нової ролі в структурі духовних виробничих сил держави може стати діяльність науково-дослідних груп, які б концентрували увагу на рішеннях актуальних міждисциплінарних проблем.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ : Либідь, 2006. 272 с.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посіб. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
3. Загарницька І. І. Духовний світ особистості як уособлення «людського» в людині. Вища освіта України. 2008. № 4. С. 98–104.

Кондратюк С. А., викладач,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

МОТИВАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ НАВЧАННЯ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

Останнім часом спостерігаються негативні тенденції в сфері освіти, пов'язані як зі зниженням широкої соціальної мотивації навчання, соціальної цінності освіти, так і з феноменом девальвації дорослості, що відображає втрату цінності дорослості, а отже, відповідальності, зрілості й самоорганізації. Така зміна культурного фону істотно модифікує регулятивну роль тих психологічних чинників навчання, що розглядаються як значущі у забезпеченні навчальної успішності.

Німецький філософ Артур Шопенгауер (1788—1860) у статті «Чотири принципи достатньої причини» вперше вжив термін «мотивація», після чого його почали застосовувати для пояснення причин поведінки людей. Мотивація – сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, що спонукають до діяльності, задають межі і форми діяльності і спрямовують цю діяльність на досягнення певних цілей.

Проблема мотивації навчання є однією з центральних у педагогічній психології, оскільки і результат, і процес засвоєння знань значною мірою залежать від залученості до навчального процесу, зацікавленості особистості тих, хто навчається. Експериментально було доведено, що позитивна професійна мотивація може виступати чинником компенсації недостатності спеціальних здібностей, а негативна мотивація не заповнюється навіть високим рівнем їхнього розвитку. На думку Р. Стернберга [1], який довгий час вивчав можливості прогнозування успіху в різних видах діяльності (навчальній, професійній) за допомогою тестів інтелекту, мотивація є кращим предиктором успіху, ніж інтелект. Він пов'язував це з тим, що люди в рамках певного середовища зазвичай виявляють досить малий діапазон здібностей порівняно із діапазоном мотивації.

І. О. Зимня [3] визначає навчальну мотивацію як окремий вид мотивації, що включено в діяльність навчання або навчальну діяльність. Як і для будь-якого іншого виду діяльності, навчальна мотивація визначається низкою специфічних для цієї діяльності чинників:

- освітньою системою, закладом освіти, де відбувається навчальна діяльність;
- особливостями організації освітнього процесу;
- особливостями суб'єктів навчальної діяльності (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень домагань, самооцінка, взаємодія із соціальним оточенням);
- суб'єктивними особливостями педагога і, передусім, системою його відношень до учня (студента);
- специфікою навчальної дисципліни.

В. Апельт виділив такі мотиви навчання: соціальні (почуття обов'язку і відповідальність, усвідомлення соціальної значущості навчання, прагнення зайняти певну позицію в стосунках з оточуючими, отримати їхнє схвалення); пізнавальні (орієнтація на оволодіння новими знаннями, закономірностями, орієнтація на засвоєння засобів одержання знань); комунікативні (спілкування з однолітками, дорослими); мотиви саморегуляції (орієнтація на одержання додаткових знань і побудову спеціальної програми самовдосконалення) [4].

Результати дослідження мотиваційної сфери студентської молоді С. С. Занюка [2] свідчать, що у структурі мотивації навчання студентів першого–другого курсів домінують зовнішні мотиви (мотив саморозвитку, соціального престижу, матеріального достатку та комунікативний мотив). Власне внутрішня мотивація є недостатньо розвиненою. Встановлено також, що у студентів другого курсу порівняно з першокурсниками відбувається певне зниження мотивації навчання.

Психологічний аналіз визначених особливостей структури й функціонування навчальної мотивації студентів дозволив сформулювати такі рекомендації щодо організації навчальної, наукової та виховної роботи зі студентами:

1. Побудова процесу навчання на принципах суперництва, реалізації праці, близькості до «життя». Це дозволить сформувати широку соціальну мотивацію, яка здатна замінити вузьку сімейну мотивацію, що втрачає свою значущість на випускних курсах. Реалізація цього принципу можлива шляхом участі студентів у конкурсних проєктах, студентських наукових конференціях, розробленні моделей авіаційно-космічної техніки та їхньої апробації на виставках із обов'язковим заохоченням (соціальним – нагороди, грамоти, навчальним – переваги у зарахуванні на п'ятий курс, або матеріальним).

2. Організація індивідуальних форм спілкування у навчальному процесі між викладачем і студентом. Важливість аудиторних форм роботи й індивідуальних зустрічей не узгоджується із концепцією Болонського процесу, коли основне навантаження припадає на самостійну роботу, і викла-

дач фактично перестає бути таким і перетворюється на інформатора, що знаходить відображення у новому терміні «тьютор».

3. Залучення до викладацької діяльності на випускних курсах фахівців, які мають практичний досвід у галузі навчальної дисципліни, що викладається. Варіантом реалізації цього принципу може бути і участь викладачів у конкретній прикладній галузі або наявність досвіду практичної роботи. Це дозволить наблизити сферу освіти до професійної діяльності й сприятиме формуванню навчально-професійної мотивації.

4. Принцип вибірності у процесі розподілу студентів під час написання курсових і дипломних робіт. Реалізація зазначеного принципу полягає у можливості студента самостійно вибирати керівника курсової або дипломної роботи за умови погодження із викладачем. Таким чином, студент буде свій вибір на основі наукового / науково-технічного напрямку, який розробляє той чи інший викладач, або на основі особистісної позиції певного викладача.

Зрозумілим є те, що зміна у підходах до взаємодії зі студентами потребує і специфічної підготовки викладачів, що може бути реалізовано у мотиваційному тренінгу для викладачів і співробітників кафедр.

Наведені рекомендації не вичерпують усього обсягу можливої роботи зі студентською молоддю. Разом із тим вони визначають напрям, орієнтований на підсилення зрілості особистості студента і формування навчально-професійної мотивації шляхом трансляції особистісного смислу за вектором «викладач – студент».

Вплив мотивації на поведінку людини залежить від багатьох чинників. Мотивація може бути сильною і слабкою, може змінюватися під впливом діяльності людини, що й зумовлює зміну її поведінки у процесі роботи. Старанність, наполегливість у досягненні цілей формуються сильними мотиваційними чинниками, а наслідком слабкої мотивації є лише таке виконання роботи, яке не спричинить покарання. Отже, мотивація визначає пріоритети ділової активності, посилює бажану поведінку людини.

Список використаних джерел

1. Гордеева Т. О. Мотивация достижения: теории, исследования, проблемы. Современная психология мотивации / под ред. Д. А. Леонтьева. М. : Смысл, 2002. С. 47–103.
2. Занюк С. С. Психологічні закономірності керування мотивацією учіння студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 Київ, 2004. 20 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. М.: Логос, 2004. 384 с.
4. Мусаев К. Ф. Теоретичні основи мотивації навчальної діяльності URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2010_6/files/PD610_47.pdf

Коновалова О. В., доктор філософії у галузі психології, практичний психолог, ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

У ХХІ столітті, коли доступ до інформації вже не є складним питанням, перед закладами фахової передвищої освіти постає нове завдання – мотивація юного покоління до постійного професійного зростання. Адже ступінь мотивації до свідомого вибору професії та збереження мотивації до розвитку особистості в професії вповодж професіогенезу в сучасних умовах – процес досить складний й обумовлений багатьма чинниками.

На сьогоднішній день існує велика кількість поглядів щодо сутності та структури професійної мотивації особистості. Серед фундаментальних праць з психології мотивації ми базуємося на доробках Б. Ананьєва [3], Л. Божович [3], В. Вілюнаса [3], В. Давидова [3], Е. Зеєра [1], Є. Ільїна [1], Є. Клімова, О. Леонтьєва [2], Б. Ломова [3], С. Максименка [1], А. Маркової [2], В. Роменця [1], С. Рубінштейна [3], В. Шадрикова [3], П. Якобсона [2] та ін.

Узагальнюючи дані цих та інших авторів, можна зазначити, що структура мотивів, сформована під час навчання, стає стержнем особистості майбутнього фахівця. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід’ємна складова частина виховання особистості здобувача освіти. У процесі навчання у ЗФПО розвиток пізнавальних і професійних мотивів є центральним ланцюгом всього процесу розвитку особистості майбутнього фахівця.

Отже, аналіз наукових підходів до розв’язання проблеми формування професійної мотивації дає нам можливість припустити, що при виборі майбутньої професії абітурієнт повинен усвідомлювати:

- 1) роль загальних і спеціальних здібностей при виборі професії та шляхів їх розвитку;
 - 2) свої найбільш дійові мотиви професійного самовизначення.
- Допомогти в усвідомленні зазначених понять має психолог.

Ставлення здобувача освіти до навчання у ЗФПО залежить насамперед від чинників вибору професії (освітньо-професійної програми) і ставлення до самого процесу навчання.

Досвід практичної діяльності автора в процесі профорієнтаційної роботи дозволяє стверджувати, що *позитивною мотивацією професійного вибору* є такі його прояви, як яскраво виражений інтерес до професії, бажання у майбутньому займатися саме цією професійною діяльністю, прагнення бути корисним людям, суспільству, результатами своєї професійної діяльності служити Україні та ін.

У реальному житті трапляються дещо інші мотиви вибору ЗФПО (соціальний престиж професії, вплив або вказівки рідних, випадковий збіг обставин тощо).

Для формування позитивної мотивації щодо опанування професійною діяльністю здобувач освіти повинен стати її суб'єктом: виявляти вільну пізнавальну активність, інтелектуальну ініціативу і самостійність у прийнятті рішень щодо вибору шляхів і змісту самоосвіти, збагачувати свій внутрішній світ, бути відкритим новому досвіду, орієнтуватися на своє майбутнє, будувати особистісну перспективу, розвивати рефлексивні процеси: самооцінку, самокритичність, виховувати в собі потребу втілювати в життя власні плани, реалізовувати потенційні можливості.

Отже, на сьогоденному етапі є необхідність у розробці таких мотиваційних механізмів, які заохочують до високоєфективної праці та визначають передумови їх успішної реалізації.

О. Гребенюк, виділяє 4 рівні розвитку мотивації до навчально-трудової діяльності.

I рівень (низький) характеризується нечисленними позитивними мотивами навчальної і трудової діяльності. Переважно це мотиви уникнення незручностей чи дискомфорту. Пізнавальні інтереси аморфні, ситуативні.

II рівень – виявляється інтерес до навчального матеріалу, всі позитивні мотиви пов'язані лише з результативним аспектом, орієнтовані на успіх, досягнення результату, навчання виступає як засіб досягнення мети.

III рівень – сформованість усіх компонентів, чітка мотивація, спрямованість та стійкість пізнавальних мотивів.

IV рівень – глибоке усвідомлення мотивів, загальна цілеспрямованість [1, с. 159].

Як свідчать дослідження С. Фескіної, Н. Іванової, Н. Комусової, розвиток професійної спрямованості здобувачів освіти визначається попередніми і більш ранніми формами вираження позитивного ставлення до професії й мотивами, що стоять за цим ставленням [1, с. 252].

Становлення майбутнього фахівця, на думку В. Якуніна, Н. Нестерової, можливе лише за умови сформованого мотиваційно-ціннісного ставлення [2, с. 72].

Як зазначав Л. Виготський, «освіта веде за собою розвиток». Змістова організація сучасної освіти повинна передбачати «образ майбутнього професіонала», який, на думку С. Глазичева та О. Козлової, і це цілком справедливо, значно менш диференційований, у порівнянні зі звичним сьогоденням. Майбутнє вищої школи – у всебічному сприянні формуванню «поліпрофесіонала», здатного свідомо та відповідально обирати вектор розвитку у багатоальтернативному соціальному світі [4, с. 35].

Спираючись на концептуальну модель професійного розвитку, запропоновану Н. Пов'якель, можна визначити такі стадії набуття професійного досвіду: рефлексію та реалізацію накопичених знань, професійно-особистісне самовизначення можливостей з відповідним прогнозуванням продуктивності майбутньої професійної діяльності, психологічну адаптацію до вимог і обмежень професійної діяльності, гармонізацію ресурсних складових професіонального розвитку задля актуалізації особистісних потенцій як спеціаліста [3, с. 32].

Таким чином, ставлення до професії, мотиви її вибору (потреби, інтереси, переконання, ідеали) – надзвичайно важливі, а за деяких умов є визначальними чинниками успішності професійного навчання. В. Д. Шадриков зазначив, що опанування професії породжує бажання виконати її певним чином, породжує певну детермінуючу тенденцію і є початковим моментом формування психологічної системи діяльності. Невипадково до процесу опанування професії включають як діагностику мотивів, так і аналіз власних здібностей.

Висновки. Отже, формування повноцінної професійної мотивації запобігає відчуженню особистості здобувачів фахової передвищої освіти від процесу та результатів навчання, коли вони сприймаються як щось зовнішнє, примусове, а також сприяє повноцінному розвитку особистості як на початковому етапі навчання, так і впродовж всього навчання у ЗФПО та подальшого професійного становлення, оскільки спрямовує особистість на саморозвиток та самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Іллін Є. П. Мотивація й мотиви / пер. з рос. мови, передмова та примітки Т. В. Тадеєвої. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2013. 512 с.
2. Коновалова О. В. Психологічні особливості формування мотиваційної готовності до діяльності майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology VII (78)*. 2019. Issue 196. Maj. С. 71–75.
3. Лановенко І. І., Євдокимова Н. О. Психологічні основи професійної підготовки фахівців – правознавців в закладах вищої освіти: реалії та перспективи. Проблеми соціально-психологічного супроводу навчального процесу у вищих закладах освіти. Ірпінь, 2013. С. 17– 42.
4. Психологічне забезпечення професіогенезу фахівців торгівлі і сфери послуг: монографія / за заг. ред. М. С. Корольчука. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 32–61.

Кононова О. Ю., викладач,
Морський фаховий коледж Херсонської
державної морської академії

ГОТОВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ НОВОГО ФОРМАТУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день, щоб досягнути успіху в будь-якій справі, необхідно постійно розвиватися, вчитися і оволодівати новими знаннями та інформацією, підвищуючи свою професійну планку. Зміна соціально-економічних умов в суспільстві значно підвищила вимоги до рівня і якості підготовки фахівця в професійній освіті, яка характеризується орієнтацією на особистість здобувача освіти, на процеси його розвитку і становлення. Через зміни, які сталися навесні 2020, освіта перебуває в перехідному періоді. З одного боку, причиною є поширення коронавірусу, а з іншого – нове покоління, що народилося у вік інформаційних технологій, вміє швидко знаходити потрібну їм інформацію та потребує нових освітніх технологій.[1] Здобувачі освіти ХХІ століття шукають необхідні їм джерела, обирають власний стиль навчання та нові можливості досягати поставленої мети. Так само, як змінюється соціум, змінюється й освітня культура.

До початку цього століття вважалося, що ключовою фігурою в житті навчальних закладів є викладачі, але з настанням нової епохи відбулася зміна напряму на задоволення потреб здобувачів освіти і стимулювання їх успішності. Вся діяльність навчального закладу має бути спрямована на становлення успішної особистості здобувача освіти. Для цього, як вважають дослідники, потрібно визначити чітко мету і завдання, створити необхідні організаційні структури підтримки, проводити підготовку викладачів з цифрових технологій в педагогіці, переглянути навчальні плани та системи [2].

Традиційна модель освіти не забезпечує становлення «людини майбутнього», яка повинна бути творчою, бачити, формулювати і самостійно вирішувати проблеми, вміти співпрацювати і працювати в команді, повинна бути готовою до безперервної освіти і трансформаційних змін, вільно володіти ІТ-технологіями.

Найважливішим завданням освіти сьогодні є підвищення якості виховання та навчання молоді, підготовка її до життя та вибору професії. У закладах морської передфахової вищої освіти здобувачі освіти вже визначились з майбутньою професією і здобувають її. Тому викладач має допомагати їм у ствердженні правильності вибору та усвідомленні особистої значущості.

У сучасній професійній освіті відомі дві моделі підготовки галузевого фахівця:

– адаптаційна модель, спрямована на адаптацію фахівця до умов майбутньої роботи;

– і модель професійного розвитку, яка орієнтує на активність, та здатність приймати рішення і працювати самостійно та в команді.

Тому покращенням навчання «технологічної молоді» є створення оптимізованої моделі навчання, яка здобувачів освіти з простих слухачів перетворює в активних і готових до співпраці учасників процесу навчання. Для цього використовують адаптивне навчання, методикою якого є персоналізоване навчання, щоб забезпечити ефективні, дієві і індивідуальні траєкторії (навчання) для залучення кожного із тих, хто навчається. Таке навчання сприймає техніку як «інтерактивні навчальні пристрої» і використовує нові технології з метою їх адаптації для потреб здобувачів освіти.

Системи електронного навчання з успіхом виступають як інтерактивні засоби навчання і контролю знань, надаючи здобувачу освіти теоретичний матеріал в текстовому вигляді, аудіо- та відеоформаті, відповідно до рівня знань, оцінюючи засвоєння матеріалу і, що найголовніше, визначаючи траєкторію його подальшого руху в рамках курсу або навчального плану в цілому.

Для успішного засвоєння матеріалу здобувачів освіти слід розділити за здібностями, щоб досліджуваний матеріал надавався в певний момент часу, з урахуванням накопичених знань, успішності, досвіду. У цьому реалізується адаптація при навчанні, відбувається адаптоване подання матеріалів курсу, тестування, навігація. Так, здобувачу освіти, який показав високі результати при вивченні попереднього матеріалу, потрібно надавати матеріал і завдання зі складністю вище середнього. Натомість, учасник процесу навчання з низькою підготовкою не в змозі вирішити складні завдання і розібрати матеріал підвищеної складності, що може врешті-решт призвести до зниження мотивації.

З педагогічної точки зору важливим є залучення здобувача освіти в освітній процес. Можливість відстежувати свій прогрес, розуміти своє місце в потоці проходження всього курсу, мати уявлення про власний рівень засвоєння матеріалу – все це збуджує і підтримує інтерес учасників навчання протягом всього процесу вивчення курсу.

На практичних заняттях монолог викладача трансформується в діалог і колективну дискусію, з отриманням багатоканального зворотного зв'язку. Здобувач освіти перетворюється з пасивного одержувача знань в мисли-

теля і діяча [4]. Трансформується і роль педагога. Він стає наставником і організатором пізнавального процесу, який прищеплює навички: самостійного пошуку та аналізу інформації, роботи в групі, критичного і логічного мислення, аргументованого оцінювання, обґрунтування та відстоювання своєї точки зору, ведення дискусії, самоконтролю.

Цілепокладання в системі підготовки сучасного морського фахівця ґрунтується на змістовно-функціональній діяльності, зокрема на реалізації його інженерної функції, що в цілому орієнтує навчальний процес на формування ключових компетентностей фахівця.

Комунікативні: навички ділового спілкування, орієнтації в конфліктних ситуаціях, індивідуальної і колективної діяльності.

Інформаційні: вміння орієнтуватися в потоці інформації, навички володіння засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Креативні: самостійність у прийнятті рішень, ініціативність, наявність організаторських здібностей, самоаналіз.

Аналітичні: цілеспрямованість та системність у вирішенні практичних завдань, гнучкість – швидка адаптація до змін.

Модель конкурентоспроможного випускника морського вузу повинна включати в себе вміння орієнтуватися і швидко приймати рішення в мінливих обставинах, здатність до швидкого переключення уваги, її обсягу, концентрації і стійкості, оперативного мислення, пам'яті та розвиток емоційної стійкості.

Величезна увага приділяється самостійному дослідженню і творчій роботі здобувачів освіти. Щоб самостійно з належною якістю у встановлений термін виконати завдання, учасникам процесу навчання треба не просто володіти навичками такої роботи, а й вибирати способи, вміння раціонально організувати роботу, самостійно контролювати її результати. Самостійне здобування знань не повинно носити пасивний характер, навпаки, особа, яку навчають, з самого початку повинна бути залучена до активної пізнавальної діяльності, вміння сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність.

Отже, ефективність навчання залежить від таких чинників: ефективної взаємодії викладача та здобувача освіти; вдало розроблених методичних матеріалів та ефективності зворотного зв'язку. Прийняття рішень дозволяє учасникам процесу навчання відчувати самостійність і разом з тим відповідальність, а значить, підвищує його мотивацію до навчання, а також розвиває навички до безперервної освіти та підвищення кваліфікації в майбутній професійній кар'єрі.

Список використаних джерел

1. Амосова К. Хто такі «міленіали», і як навчати таких студентів. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/01/16/228473/> (дата звертання 08.09.2021)
2. Бондар В., Шапошнікова І. Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя. Рідна школа : щомісяч. наук.-пед. журн. 2013. № 11. С. 36–41.
3. Царев Р. Ю., Тынченко С. В., Гриценко С. Н. Адаптивное обучение с использованием ресурсов информационно-образовательной среды. Современные проблемы науки и образования. 2016. № 5. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=25227> (дата обращения: 14.09.2021).
4. Griffin P., Gallagher C. Transforming teaching, learning, and assessment for competency based curricula. WoS, 2017. С. 5–12. URL: http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/resources/transforming_teaching

Конончук Ю. О., студентка,
ВСП «Житомирський торгівельно-
економічний коледж Київського
національного торгівельно-економічного
університету»

*Науковий керівник: Поліщук А. В.,
викладач іноземних мов, м. Житомир*

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ – MUST-HAVE ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОГО

Цифровізація країни несе позитивні зміни в усіх сферах життя – від освіти та медицини до науки та бізнесу. При цьому є одна фундаментальна річ, без якої успішно цифровізувати країну неможливо. Це цифрова грамотність населення. Просто користуватися смартфоном чи ноутбуком і мати доступ до мережі Інтернет – ще не означає володіти цифровою грамотністю. Здатність ефективно та безпечно використовувати сучасні цифрові технології в роботі та навчанні, в професійному та особистісному розвитку – ось що таке цифрова грамотність.

Статистичні дані стверджують, 42% громадян ЄС не мають базових цифрових навичок. В Україні, за даними 2019 року, не володіють базовими цифровими навичками ще більше громадян – 53%. Але ж від рівня цифрової грамотності залежить не лише комфорт проживання в країні цифрових сервісів, а й конкурентоспроможність кожної людини, її вміння опиратися фейкам та дбати про свої дані онлайн. Простими словами, цифрова грамотність так само важлива сьогодні, як вміння писати, читати і говорити.

Володіння інструментами, призначеними для розв'язання типових та пов'язаних із професійною діяльністю завдань, і вміння опановувати нові – одна з ключових компетенцій кваліфікованого фахівця будь-якої галузі.

Сьогодні темпи комп'ютеризації значно випереджають уміння і навички переважної більшості користувачів. Важливо розуміти різницю між комп'ютерною і цифровою грамотністю. Під комп'ютерною грамотністю (computer literacy) розуміють уміння та навички роботи за комп'ютером, управління файлами і папками, знання основ інформатики, мінімальні знання основних офісних програм (Берман Н. Д., 2017). Цифрова грамотність (англ. digital fluency) визначає набір знань і умінь, які необхідні для безпечного і ефективного використання цифрових технологій і ресурсів Інтернету, також цифрова грамотність – це здатність людини використовувати

цифрові інструменти у щонайменшому розумінні з користю для себе і професійної діяльності [3].

Цифрові технології активно використовуються як інструмент в освіті. Однак темпи діджиталізації, яка стає однією з головних ідей сьогодення, іноді випереджають вміння і навички самих користувачів. Тому володіти високою цифровою грамотністю означає використовувати цифрові інструменти з користю для себе, наприклад, для підвищення ефективності навчання. І хоча потреба у цифровій грамотності очевидна, викладання і використання технологій в освітніх установах все ще залишається проблемою. Зрозуміло, що студенти користуються широким спектром цифрових інструментів, але це не означає, що вони знають, як використовувати їх у навчальних цілях. Звичайно, технологія не повинна замінити традиційну навчальну діяльність. Замість цього студентам слід надати можливість використовувати технології для вирішення проблем і прояву творчого підходу.

Цифрова грамотність для сучасних українських студентів – це здатність працювати індивідуально або колективно, використовуючи ресурси і системи, що відповідають за оцінювання інформації, отриманої через медіа-ресурси, і використовувати її для вирішення проблем або здобуття знань.

Формування цифрової грамотності здобувачів освіти не може бути обмежене вивченням дисциплін, таких як інформатика, для професійної діяльності цього недостатньо. Цифрова компетентність має стати однією з головних при розробленні нових професійних стандартів.

Використання, наприклад, таких програм як Microsoft та IC3 – це використання цифрових технологій, інструментів комунікації або мереж для отримання доступу до інформації, управління нею, її інтеграції, оцінювання і створення для функціонування в сучасному суспільстві.

Введене поняття цифрової грамотності визначає, які ж навички і уміння повинна мати людина, аби її можна було назвати всеобізнаною в цьому сенсі.

Цифрова грамотність необхідна усім з таких причин:

«Держава в смартфоні» та комфортне проживання в країні. Означає велику кількість сервісів онлайн. Більше не треба витратити свій час на стояння в черзі. Онлайн-послуги – це комфорт, зручність, економія часу. Цифрова грамотність необхідна для того, щоб ефективно використовувати всі можливості, які надає держава.

Особистий розвиток та вирішення особистих потреб. Завдяки знанням цифрової грамотності дідуся та бабусі отримують можливість частіше спілкуватися з онуками в зручному форматі, знатимуть, як легко шукати необхідну інформацію – новини, рецепти, а також зможуть проводити про-

сті онлайн-активності. Знатимуть, наприклад, як продати старий диван і купити новий.

Конкурентоспроможність на ринку праці. Володіючи цифровою грамотністю, у людини з'являється більше шансів на працевлаштування. Більше шансів на підйом кар'єрними сходами.

Безперервне навчання. Завдяки цифровій грамотності кожен зможе вдосконалювати себе щодня. Проходити онлайн-курси і тренінги. Ефективніше вивчати іноземні мови. Поповнювати власні знання, здобувати нові навички. І в 30, і в 50, і в 70 років. Це суперможливість.

Онлайн-безпека. Буде розуміння як уберегти свій акаунт та облікові записи від злому зловмисниками, як захиститися від потрапляння вірусів на свій пристрій [2].

Саме тому важливо забезпечити рівні можливості для розвитку кожного українця.

Одним із таких проєктів є «Дія. Цифрова освіта» – перший в Україні масштабний проєкт, пов'язаний із цифровою грамотністю українців.

Окрім роботи МОН, Мінекономрозвитку запропонували свій проєкт – «Цифрова адженда України-2020» (Цифрова адженда України – 2020, 2016), який також має на меті підвищення загального рівня як цифровізації, так і цифрової грамотності громадян. Серед запропонованих сфер, які підлягають цифровізації, є освіта, де першочерговим пунктом стоїть «Цифрові» компетенції та навички [3].

Отже, «цифрова» грамотність (або «цифрова» компетентність) визнана ЄС однією з 8 ключових компетенцій для повноцінного життя та діяльності та є вимогою сьогодення, що дає можливість ефективно і безпечно використовувати сучасні технології.

Важливо пам'ятати, що використання технологій робить людину експертом у своїй діяльності, навіть якщо це не технологічна галузь. Можливість застосовувати цифрові технології і продовжувати своє самостійне навчання може принести таку користь, яку зараз і неможливо передбачити.

Список використаних джерел

1. Цифрова грамотність: в ногу з часом! URL: <http://ua-news.mnau.edu.ua/2021/04/cifrova-gramotnist-v-nogu-z-chasom.html>
2. Цифрові компетентності у підготовці молодших бакалаврів з агрономії. URL: [file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/746%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D1%82%D1%82%D1%96-2365-1-10-20201211%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/746%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D1%82%D1%82%D1%96-2365-1-10-20201211%20(2).pdf)
3. Цифрова грамотність: що це і навіщо українцям. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/cifrova-gramotnist-must-have-dlya-ukrajinciv-50053488.html>

Копичко Н., практичний психолог,
Політехнічний коледж Кременчуцького
національного університету
імені Михайла Остроградського,
м. Горішні Плавні

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕБЕЗПЕКИ ЛИХОСЛІВ'Я ПІДЛІТКІВ

Актуальність роботи. У сучасному суспільстві відбувається трансформація культурно-моральних норм повсякчасного вживання людиною ненормативної лексики. З'являється у мовленні значна кількість сленгів, жаргонів, використовуваних різними групами, це змушує серйозно замислитися над проблемою чистоти мови, що є ключовою з погляду національної культури. Саме тому проблема культури мови була, є і ще довгий час буде перебувати в центрі уваги громадськості. У статті проаналізовано сучасний стан вивчення цього питання, охарактеризовано труднощі та причини вживання студентами ненормативної лексики.

Вагомий внесок у вивчення цієї теми зробили вчені В. Жельвіс, В. Леві, І. Кон, Д. Лихачов, Б. Успенський, Л. Широкоградюк, вони розглядали лихослів'я як соціокультурний феномен. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволив встановити зв'язок лихослів'я та проявів жорстокості, агресії в поведінці молоді. Це дозволяє стверджувати, що саме ця проблема недостатньо розроблена й висвітлена у працях [3].

Лайку можна вважати шкідливою звичкою й порівнювати з тютюнопалінням та алкоголізмом, чим більше вживаєш, тим важче в майбутньому зупинитися. Навіть не живаючи, а чуючи її з будь-якого джерела, можна порівняти з пасивним палінням, адже будь-яка інформація, котру ми чуємо, має дію на підсвідомому рівні та несе певну шкоду [2].

За працею Берона: «Лихослів'я можна поділити на два види: агресивне і не агресивне (простомовне). Агресивне лихослів'я – це будь-яка форма мовної поведінки, спрямована на образу або заподіяння шкоди іншій людині. Не агресивне лихослів'я – це будь-яка форма мовної поведінки, яку вживають без наміру когось образити, або розрядити власну агресію. Прикладом не агресивного лихослів'я може бути: вживання лайливих слів для «зв'язку слів у реченні», а також у стані емоційного піднесення» [1, с. 26].

Щодо актуальності цієї проблеми було проведено опитування на базі Політехнічного коледжу Кременчуцького національного університету іме-

ні Михайла Остроградського у вересні 2021 року. Було опитано 48 студентів автомобільного відділення спеціальності «Автомобільний транспорт» та гірничо-електромеханічного відділення спеціальності «Гірництво».

Результати анкетного опитування «Чи є лихослів'я соціальною небезпекою?» дозволили виявити, що 85% молоді дуже часто чує лайку у своєму оточенні серед однолітків та в колі друзів; 15% студентів зрідка підтримують таке спілкування та намагаються вибірково ставитись до середовища, в якому активно вживають лайку.

Більшість опитаних (70%) погодились, що самі достатньо часто використовують у своєму спілкуванні лайливі слова; 20% опитаних, інколи відступаючи від загальноприйнятих норм спілкування, виявляють сплеск емоцій, наповнюючи своє мовлення лихослів'ям заради брутальності, або піддаючись колективному рефлексу для «словесного спрощення», а також як модної тенденції сленгу задля «прикраси мови». Проте лише 10% студентів намагаються не вживати ненормативну лексику та обмежити коло спілкування і відвідування суспільних місць у міру своїх можливостей.

Негативним є те, що ненормативна лексика залишається достатньо популярною в суспільстві та тісно пов'язана з негативними емоціями та підвищеною емоційною напругою, що відображається на недостатньому рівні виховної роботи батьків, це не сприяє подоланню лихослів'я серед молоді, про що вказали 12,5% студентів.

Аналіз показників лихослів'я студентської молоді дає можливість зазначити, що 27% молоді вважає нормальним явищем використання ненормативної лексики.

З категорично протилежною думкою висловились 50% опитаних; з відсотковою оцінкою 50/50 (23%) неповнолітньої молоді вказали, що використовують вислови, котрі не вважаються лайкою, а відбувається лише підміна слів за схожістю до «культурної лайки» залежно від ситуації, колективу та публічності місцеперебування.

Провівши дослідження, досягнуто можна зробити висновок, що корінь проблеми найчастіше з'являється з дитячого або підліткового віку. Отже, батьки є головним інститутом виховання в нашому суспільстві. Саме в сім'ї ми навчаємось базовому словниковому запасу, моделі нормальної поведінки, моралі та відчуттю різниці між правильним і неправильним.

Таким чином, лихослів'я, що входить у звичку, свідчить про низький культурний рівень мовця, є забрудненням мови та проявом неповаги до оточення.

Напрями подальших досліджень включають впровадження корекційної роботи, спрямованої на подолання проблеми неосвіченості, неграмотності, низького культурного рівня щодо вживання ненормативної лексики молоддю.

Список використаних джерел

1. Бэрн Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб.: Питер, 1998. 336 с.
2. Выготский Л. С. Проблемы психического развития ребенка. Избранные психологические исследования. М., 1956. 421 с.
3. Широкоградюк Л. А. Психолого-педагогічні причини лихослів'я та особливості його прояву у шкільному середовищі: дис. ... канд. псих. наук. Київ, 2001. 177 с.

Кравченко О. В.,
Фаховий коледж університету «КРОК»,
м. Київ

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Основними напрямками розвитку інноваційних освітніх технологій, які дозволяють підвищити ефективність навчального процесу є: використання дискусії у процесі навчання, проблемне навчання, впровадження дидактичної гри у навчальний процес. Дидактична гра належить до двох сфер діяльності – гри та навчання. Під час ігрового процесу відбувається пізнання предметів та явищ дійсності, розвиток мислення, пам'яті, уваги, здібностей, формування вольових якостей, виникнення позитивних емоцій. Тому застосування дидактичної гри в навчальному процесі є актуальним.

Дидактична гра, виконує наступні функції [1-3]:

освітня функція полягає в отриманні нових знань з предмету, адже в процесі гри формується вміння свідомо використовувати знання та досвід для вирішення поставлених завдань;

- виховна функція є найважливішою у гри. Гра – це засіб, де виховання переходить у самовиховання;

- розвиваюча функція гри обумовлена внутрішніми факторами особистості (потреби, інтереси тощо);

- функція емоційного стимулювання навчально-пізнавальної діяльності є провідною функцією дидактичної гри. Стимул може перетворюватися в мотив.

- дидактична гра виконує функцію оптимізації навчального процесу, тому що підвищує ефективність застосовуваного викладачем організаційно-методичного інструментарію;

- можна виділити функцію самореалізації особистості;

- важливою є діагностична функція. Гра служить засобом з'ясування об'єктивних відносин, в яких учасник живе, адже в грі відтворюється ставлення оточуючих до нього;

- комунікативна функція, гра формує комунікативні навички, соціальні орієнтації, вміння і навички міжособистісної взаємодії;

- пріоритетна функція гри – розважальна, пов'язана зі створенням комфорту, сприятливої емоційної атмосфери та душевної радості

• доступною є реалізація корекційної функції. В грі успішно усувають такі негативні прояви, як непосидючість, запальність, замкнутість, стомленість, сором'язливість, конфліктність, агресивність, примхливість, які породжують несумісність в спілкуванні та руйнують відносини в середині колективу;

• профорієнтаційна функція гри. Будь-яка гра містить в собі елементи інших видів діяльності, отже, має можливість залучити учасника до виду діяльності, ще не освоєного ним.

Дидактичні ігри можна класифікувати за такими принципами [4-5]:

Вид діяльності: фізичні, інтелектуальні, трудові, соціальні та психологічні.

Характер педагогічного процесу: навчальні, тренувальні, контролюючі, узагальнюючі, пізнавальні, виховні, розвиваючі, репродуктивні, продуктивні, творчі, комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні та інші.

Характер ігрової методики: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації.

Ігрове середовище: ігри з предметами і без них, настільні, кімнатні, вуличні, на місцевості, комп'ютерні, з різними засобами пересування.

Виділяють два типи ігор:

• ігри з фіксованими, відкритими правилами (більшість дидактичних, пізнавальних, рухливих ігор, інтелектуальні та музичні ігри, ігри-атракціони);

• ігри з прихованими правилами (сюжетно-рольові ігри, у яких правила приховані у нормах поведінки конкретних соціальних ролей).

В літературі [6-8] наведено методичні рекомендації щодо використання дидактичних ігор в навчально-виховному процесі.

Мета дидактичної гри полягає в отриманні певного результату. До ігрового процесу потрібно готуватись заздалегідь, враховуючи педагогічні і психологічні аспекти, час проведення, атрибути і правила гри. Гра повинна відповідати віку учасників, їх рівню підготовки і кругозору. В назві гри, сценарії та правилах пріоритет повинен відводитись елементам забави, цікавості, змагання. Починати гру слід з більш простих завдань, поступово переходячи до більш складних, завдання гри повинні бути захопливими. Атрибути гри повинні бути яскравими та незвичайними. Правила гри повинні бути простими і чітко сформульованими. Під час гри необхідні порядок і дисципліна. Підведення підсумків гри має бути відкритим. Для підрахунку результатів слід вибрати журі, при необхідності призначити помічників-консультантів

з учасників. Тривалі за часом ігри проводити недоречно. Більш ефективні за результатом ігри тривалістю 5-10 хвилин.

Застосування дидактичної гри надає певні переваги викладачу, адже скорочує час, потрібний для перевірити знання великої кількості учнів.

Дидактичні ігри можна застосовувати на різних етапах уроку: під час вивчення нового матеріалу, при формуванні, повторенні та закріпленні знань, при перевірці знань та вмінь, при узагальненні знань.

Проводячи позакласний захід, слід продумати призи, які мають бути ефективними та викликати у переможців лише позитивні емоції. У будь-якому випадку результати гри слід оцінити у вигляді оцінок у класному журналі.

Дидактичні ігри на заняттях з хімії доречно застосовувати при вивченні тем, які формують загальні хімічні поняття (початкові хімічні поняття, періодична система хімічних елементів, основні класи неорганічних речовин тощо), сприяють засвоєнню, закріпленню, узагальненню і систематизації вивченого. При вивченні навчальних тем, де більш конкретний зміст (наприклад, хімії елементів, швидкість хімічної реакції тощо), де відбувається поглиблення раніше отриманих знань, проводити дидактичну гру недоречно.

Дидактичні ігри доцільно застосовувати при проведенні факультативних занять з хімії, за допомогою гри можна розвивати інтерес до хімічної науки і допомогти студентам освоювати її початкові поняття, щоб досліджуваний матеріал був для них більш доступний.

Проте занадто часте використання дидактичних ігор призводить до ситуації, коли студенти будуть сприймати курс вивчення хімії як гру в цілому. Таким чином, викладач повинен запобігти перенасиченню навчального процесу ігровою діяльністю.

Дидактичні ігри з хімії можна класифікувати за різними чинниками. Їх можна поділити на індивідуальні, парні, групові. Залежно від засобів, що застосовуються та загальної спрямованості ігри розрізняють на вправи, настільні ігри, ігри-ролі, ігри-модельовання і т. д. Досить поширені види ігор на уроках хімії – навчальне лото, хімічні шашки і доміно, кросворди та вікторини.

Ігрова форма вирішення творчих задач має значні переваги: цікавість, підвищення пізнавальної мотивації, змагальність і співробітництво; надає можливості для розвитку творчих здібностей особистості.

Отже, використання дидактичної гри у поєднанні з іншими методами навчання є одним з ефективних шляхів активізації навчальної діяльнос-

ті студентів, оскільки дозволяє підвищити інтерес студентів до навчання, формує пізнавальний інтерес, рівень мовної компетентності студентів; позитивно впливає на діяльність особистості, ряд психічних та особистісних характеристик студентів і особистісні та ділові стосунки; підвищує загальний рівень групової згуртованості.

Список використаних джерел

1. Куліш І. М. До проблеми класифікації дидактичних ігор. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Черкаси, 2000. Вип. 17. С. 54-58.
2. Грицюк Л. К., Завацька Л. А., Семенов О. С. Ігри та розваги у навчально-виховному процесі з учнями. Луцьк: Ред.-вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. 148 с.
3. Щербань П. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ: Вища школа, 2004. С. 31.
4. Підкасистий П. І., Хайдаров Ж. С. Технологія гри в навчанні і розвитку. М.: Просвещение, 1996. С. 98.
5. Ісаєв С. Д. Про використання дидактичних ігор. Хімія в школі. 2002. № 6. С. 50.
6. Капська А. Й. Гра як активний метод навчання студентів майстерності слова. Рідна школа. 1991. № 10. С. 71–73.
7. Організація та методика ігрової діяльності: метод. вказівки до вивчення курсу / уклад. Л. Г. Тимошевська. Харків, 1998. 24 с.
8. Федусенко Ю. І. Граючись – перемагаємо! Дидактична гра як засіб навчання іноземних мов молодших школярів: результати педагогічного експерименту. Рідна школа. 2007. № 11–12. С. 30–4.

Кращенко М. М., практичний психолог,
викладач II категорії,
ВСП «Маріупольський фаховий коледж
ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет»»

ВПЛИВ СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Процес сходження від індивіда через індивідуальність до особистості можна якоюсь мірою розглядати і як процес соціалізації (впливу суспільства), з одного боку, і як процес самовдосконалення людини зсередини, з іншого.

Вступаючи в міжособистісні відносини, в найрізноманітніших за формою, змістом, цінностями, структурах людських спільностей, індивід проявляє себе як особистість і представляє можливість оцінити себе в системі відносин з іншими.

Актуальність цієї теми полягає в необхідності знайти і вивчити точки дотику мінливого навколишнього світу і процесу становлення особистості, а також уточнити вплив сформованої соціальної ситуації на людину.

Метою роботи є аналіз процесу формування особистості в студентському колективі вищого навчального закладу.

Об'єктом дослідження є особливості розвитку та формування особистості в юнацькому віці.

Предметом є студентський колектив як фактор розвитку особистості.

Гіпотезою цієї роботи є думка про те, що сприятливий психологічний клімат і доброзичливі відносини в студентському колективі сприяють всебічному розвитку і формуванню особистості.

Дуже важливою характеристикою групи, що виявляється в здатності її членів погоджувати свої дії і оптимізувати взаємовідносини, є групова сумісність – фізіологічна, психофізіологічна психологічна і найвищий ступінь – ідеологічна (включає ціннісно-орієнтаційну єдність).

Дуже важливими характеристиками групи є її ціннісно-особистісні орієнтації (ЦОО) – якості особистості, які найбільш цінуються в цій групі. Це можуть бути талант, положення в суспільстві, чарівність, ділові якості і т. п.

Група також характеризується таким параметром, як коефіцієнт групової згуртованості (КГС). Чим він вищий, тим, як правило, сильніше група.

Розвиток взаємин студентського колективу і особистості проходить через кілька стадій.

Перша стадія – адаптація суб'єкта як члена нової групи.

Друга стадія – індивідуалізація. Студент починає шукати способи і засоби для вираження своєї індивідуальності, для демонстрації її в групі.

Третя стадія – інтеграція особистості в групі: студент зберігає тільки ті індивідуальні риси, які відповідають необхідності і потребам групового розвитку, а також власну потребу здійснити значний внесок в життя групи.

З теоретичного аналізу, для обстеження студентів були підібрані такі методики: «Методика діагностики рівня суб'єктивної самотності Д. Рассела і М. Фергюсона»; Методика «Q-сортування» В. Стефансона. Діагностика основних тенденцій поведінки в реальній групі та уявлень про себе; «Визначення індексу групової згуртованості Сішора».

До нашого дослідження увійшли 26 студентів 4-го курсу ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «ПДТУ» спеціальність «Зварювання».

Емпіричні дані дозволили зробити такі висновки: аналіз отриманих даних свідчить про наявність у більшості респондентів високого (у 67%) і вище середнього (у 33%) рівнів групової згуртованості; у більшості студентів були виявлені такі тенденції поведінки в реальній групі, як незалежність (69% респондентів), товарищескість (92% респондентів) і прийняття «боротьби» (69% респондентів); в цьому студентському колективі був виявлений середній рівень суб'єктивної самотності (у 100% респондентів) «комфортна самотність», що свідчить про швидку і легку адаптацію цих студентів в новому колективі.

На основі отриманих даних можна зробити такий висновок: при високому рівні згуртованості групи, коли кожен учасник групи може стати для іншого і підтримкою і захистом, рівень лідерських позицій майже знівельований, тобто в відповідальний момент кожен з групи може взяти на себе лідерство, а інші члени групи його підтримати, особистість з високим рівнем товарищескості (92%) буде активно брати участь в груповому житті, домагатися глибшого статусу в системі міжособистісних взаємин (прийняття «боротьби» 69%).

Однак при такому ж високому і вище середнього рівні згуртованості групи у «залежних» (31%) студентів проявляється тенденція до прийняття групових стандартів і цінностей («конформізм»), прагнення піти від взаємодії (23%), зберегти нейтралітет у групових суперечках і конфліктах, тобто виявляється схильність до компромісних рішень.

Вище викладене може свідчити про те, що становлення особистості студента відбувається в академічній групі, яка перебуває на певному етапі свого розвитку, має високий рівень згуртованості. Характер розвитку особистості значною мірою обумовлений рівнем розвитку групи, в яку особистість

включена і інтегрована. В академічних групах, які досягли в своєму розвитку рівня колективу, існують сприятливі умови для формування у студентів позитивних якостей особистості, необхідних для сучасного фахівця.

Таким чином, гіпотеза про те, що сприятливий психологічний клімат і доброзичливі відносини в студентському колективі сприяють всебічному розвитку і формування особистості підтверджена.

Список використаних джерел

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / пер. с англ. М.: Прогресс, 1986. 240 с.
2. Каган М. С. Мир общения: проблемы межсубъектных отношений. М., 1988. 310с.
3. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. М.: Наука, 1984. 182 с.
4. Основы психологии. Практикум / ред. сост. Л. Д. Столяренко. Ростов-на-Дону: изд-во Феникс, 2000. 230 с.
5. Петровский В. А. Личность в психологии: парадигма субъектности. Ростов н/Д: Феникс, 1996. 380 с.

Кривошеєнко Є. І., директор, викладач вищої категорії,
ВСП «Маріупольський машинобудівний коледж ДВНЗ “Приазовський державний технічний університет”»,
Крохмальова О. В., заступник директора з навчальної роботи, викладач вищої категорії, викладач-методист,
ВСП «Маріупольський машинобудівний коледж ДВНЗ “Приазовський державний технічний університет”»

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКА ЗАКЛАДУ ФПО НА РИНКУ ПРАЦІ ШЛЯХОМ ОТРИМАННЯ РОБОЧОЇ ПРОФЕСІЇ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ НА РІВНІ ФПО

Під конкурентоспроможністю випускника закладу освіти на ринку праці розуміють здатність виграти у інших претендентів економічне змагання за працевлаштування на «хороше» робоче місце, відповідне до отриманої спеціальності, за рахунок максимальної відповідності умовам рівня його професійної підготовки та особистісних характеристик вимогам робочого місця і суб'єктивним уподобанням роботодавців.

Серед складових конкурентоспроможності випускника: мотиваційної, особистісної, ділової, кваліфікаційної, остання посідає центральне місце.

Моніторинг ринку праці показує, що конкуренція з кожним роком стає жорсткіше більш жорсткою, вимоги роботодавців до випускників зростають. Зкладам освіти треба допомогти своєму випускнику «виграти це економічне змагання».

ВСП «Маріупольський машинобудівний коледж ДВНЗ «ПДТУ» тісно співпрацює з містоутворюючими підприємствами міста Маріуполь і Маріупольського регіону, міським та районними центрами зайнятості. Ця співпраця показала, що підприємства потребують висококваліфікованих фахівців, які можуть працювати самостійно, знають не тільки техпроцес, але і специфіку робочої професії. Коледж отримав ліцензію ПТО та з кожним роком розширює впровадження освітньої діяльності на рівні професійної (професійно-технічної) освіти, виходячи з потреб підприємств Маріупольського регіону. На теперішній час коледж готує молодших бакалаврів за 5 спеціальностями та має ліцензію на рівні професійної (професійно-техніч-

ної) освіти на 22 професії з можливістю підвищення кваліфікації. Кожен студент під час навчання у коледжі обирає робочу професію, яку отримую паралельно під час навчання за обраною спеціальністю на рівні фахового молодшого бакалавра.

Якщо студенти навчаються за скороченим терміном навчання, база вступу є диплом кваліфікованого робітника, тоді вони впродовж навчання у коледжі можуть підвищити кваліфікацію, тобто підвищити розряд з вже обраної робочої професії.

Згідно з інтегрованими навчальними планами з робочих професій загальноосвітні предмети перезараховуються за навчальними планами фахового молодшого бакалавра. Знання за спеціальними предметами з робочої професії здобувач освіти отримує паралельно з навчанням за обраною спеціальністю на рівні фахової передвищої освіти.

Захист та виконання кваліфікаційної роботи відбувається під час виробничої (технологічної) практики у присутності екзаменаційної комісії, до складу якої входять провідні фахівці підприємств Маріупольського регіону.

За статистикою можемо сказати, що це значно підвищило рівень працевлаштування випускників коледжу на підприємства за спеціальністю, а також допомогло розширити спектр додаткових освітніх послуг (у частині підвищення кваліфікації з робочих професій робітникам містоутворюючих підприємств).

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
2. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Положення про організацію освітнього процесу у ВСП «Маріупольський машинобудівний фаховий коледж ДВНЗ «ПДТУ»

Кузнєцова О. В., старший науковий співробітник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Становище сім'ї та динаміка сімейних цінностей у сучасному українському суспільстві визначається впливом цілого комплексу соціальних факторів: політичних, економічних, демографічних, моральних, інформаційних тощо. Соціологи зазначають, що сім'я особливо чутлива до різних реформаторських змін державного масштабу, які призводять до глибокої кризи в державі, зростання цін, безробіття, низької оплати праці і, як наслідок цього, бідність, руйнування системи суспільного виховання підростаючого покоління, негативний вплив ЗМІ та Інтернет-мережі на формування позитивних шлюбно-сімейних ціннісних установок молоді, пропаганда сексу і насильства та ін.

На основі вивчення та узагальнення науково-статистичних джерел [2; 3; 4; 6] встановлено, що розбіжності у системі ціннісних орієнтацій членів родини є перепоною для їх інтеграції до сімейного середовища, що призводить до невиконання сімейних обов'язків і створює підґрунтя для сімейних конфліктів, серед яких конфлікт розподілу функцій чоловіка і дружини в сім'ї, боротьба за виконання головної ролі, відмінності у шляхах і способах реалізації задоволення власних потреб (соціокультурних, інтелектуальних, естетичних, матеріальних, фізичних та інших), прагнення відстояти свою індивідуальність без врахування думки інших членів родини. Такий негативний емоційний стан в родині може призвести до напруження в сімейних стосунках, насильницьких дій відносно дорослих або дітей і викликати дезінтеграцію (роз'єднання) родини.

Необхідно підкреслити, що виникнення нетипових проблем внаслідок різних матеріальних і психологічних труднощів відбивається на сімейних взаємовідносинах. Зневірені у своїх силах батьки втрачають авторитет у дитини і внаслідок цього не можуть бути зразком для наслідування. Відбувається процес переоцінки життєвих цінностей як у дорослих, так і у дітей, що скорочує виховні можливості родини і призводить до зниження інтелектуального потенціалу суспільства [5].

Однак, для успішного функціонування сім'ї особливе значення має психологічний комфорт, в основі якого є взаємини й взаємодія між чоловіком та дружиною, батьками й дітьми, між братами й сестрами, які зростають в одній родині. Серед чинників, що обумовлюють характер взаємин і взаємодії в усіх сферах життєдіяльності сім'ї, є міжособистісні відносини подружжя та їх батьківські установки щодо дітей.

Крім того, однією з найбільш гострих проблем української сім'ї залишається нестабільність шлюбних відносин та вірогідність розпаду сім'ї внаслідок розлучення. В свою чергу соціологи зазначають, що у нашій країні наявність дитини в сім'ї не є стримуючим фактором: до 50% розлучень відбуваються в сім'ях, де є діти. Причому, як зазначають науковці, головною причиною є міжособистісні конфлікти, а також матеріальні проблеми, подружня зрада, трудова міграція, пияцтво [5].

Ця деформація у структурі сім'ї та родинних стосунках призводить до негативних наслідків щодо формування особистості дитини. На сучасному етапі більше уваги приділяється фактору психологічної деформації родини, оскільки руйнування міжособистісних стосунків і цінностей особливо негативно впливають на розвиток дитини [7].

Зазначимо, що судами першої інстанції постійно розглядаються справи щодо позбавлення батьківських прав. Враховуючи, що вилучення дітей із сім'ї проводиться у випадку наявності загрози життю та здоров'ю дитини, то така ситуація, як правило, виникає у неблагополучних сім'ях, які умовно розділено на дві великі групи [1]:

1) сім'ї з явною формою неблагополуччя, у яких форми сімейного неблагополуччя мають яскраво виражений характер: сім'ї з алкогольною залежністю, конфліктні сім'ї, проблемні сім'ї, асоціальні сім'ї, аморально-кримінальні сім'ї, сім'ї з недоліком виховних ресурсів (неповні сім'ї);

2) сім'ї з прихованою формою неблагополуччя (внутрішньо неблагополучні): зовні респектабельні сім'ї, проте ціннісні установки та поведінка батьків розходяться із загальнолюдськими моральними вимогами, що позначається на вихованні дітей.

Необхідно підкреслити, що асоціальний спосіб життя батьків (алкоголізм, наркоманія, протиправна поведінка та ін.) передбачає зростання кількості неблагополучних сімей, випадків насильства в сім'ї щодо дитини та послаблення моральної відповідальності батьків за виховання дітей. Конфліктні взаємини між батьками та дитиною негативно впливають на здоров'я дітей, і як наслідок, викликають психофізичні порушення, схильність до асоціальної поведінки. У процесі сімейних відносин для здорового психоемоційного стану дитини важливими є позитивний домашній мікроклімат та дружні взаємини між членами родини, засновані на допомозі та

підтримці, бажанні приносити радість, почутті занепокоєння долею членів сім'ї, турбота про них. Стосунки такого рівня впливають на соціалізацію дітей, передачу їм культурних і духовних цінностей та на виховання таких якостей, як альтруїзм, гуманізм, колективізм.

Потрібно наголосити, що майбутнє нашої держави залежатиме від змісту цінностей, які закладаються у світоглядні орієнтири молодих людей. Це означає, що виховання молоді, підготовка її до сімейного життя завжди була і є однією з найважливіших проблем у житті суспільства.

Тому нами було рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти програму спецкурсу «Українська родина», яка спрямована на формування поваги до законів, прав і свобод людини, розвиток громадянської і соціальної відповідальності за свої вчинки; набуття теоретичних знань, формування сучасних уявлень і поглядів на шлюб, формування моральних та ціннісних орієнтирів, переконань у сфері сімейної політики; формування у студентів установок на здоровий спосіб життя та збереження репродуктивного здоров'я; відповідальності за дітей та усвідомлення значення ролі батьків у житті дитини; високоморальних уявлень про дружбу і кохання, про честь та гідність у міжстатевих стосунках, озброєння знаннями про особливості психології міжособистісних відносин молоді; ознайомлення студентів з основами ведення домашнього господарства і розподілу сімейного бюджету та ін. Також у цій програмі зазначена тематика клубу «Сім'я», в умовах якого реалізується підготовка молоді до сімейного життя і готовність їх прийняти на себе соціальні ролі чоловіка і дружини.

Список використаних джерел

1. Андреев Ю. С. Неблагополучна сім'я як чинник розвитку агресивної поведінки у підлітків . Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2013. № 13 (272), Ч. IV. С. 74–79.
2. Ковалев С. В. Психология современной семьи : [метод. материалы к курсу «Этика и психология семейной жизни» : Кн. для учителя]. М. : Просвещение, 1988. 208 с.
3. Костів В. Структура сімейних відносин і типологізація сімей. Родинні взаємини і проблеми виховання дітей : [зб. ст.] / за ред. Володимира Костіва. – Івано-Франківськ, 1995. – С. 4 – 10.
4. Лещенко О. Г. Дослідження відповідального ставлення до батьківства у молодого подружжя. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки» : збірник. Чернігів : ЧДПУ, 2008. № 50. С. 115–118.
5. Лукашевич М. П. Соціологія сім'ї: теорія і практика: навч. посіб.. – Київ : ПМК ДСЗУ, 2012. 186 с.

6. Рень Л. В. Причини дитячої бездоглядності та безпритульності: спроба комплексного аналізу. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2013. № 11 (270). С. 102–107.
7. Стрельнікова Н. М. Виховні проблеми сучасної неповної сім'ї. Наук. Зап. Ніжин. Держ. Пед. ун-ту. Психолого-педагогічні науки. 2012. Вип. 6. – С. 69–73.
8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори. В 5 т. Т. 1. Київ: Рад. школа, 1976. С. 55.

Лапочук Н. О., викладач-методист,
ВСП «Маріупольський машинобудівний
коледж ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет»»

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТЕОРЕТИЧНИХ, ЗМІШАНИХ ТА ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В Україні, яка «крокує» до єдиного світового простору, впровадження інформаційних технологій набуває все більш масштабного і комплексного характеру. Сучасних здобувачів освіти вже мало цікавлять традиційні лекції – сьогодні молодь віддає перевагу інтерактивним технологіям, які, на думку викладачів, є дуже результативними (підвищується рівень успішності та якості навчання).

Проте є достатня кількість викладачів, які вважають, що використання комп'ютерних та інформаційних технологій – справа тільки викладачів інформатики. Однак практична діяльність кращих викладачів переконує в тому, що сьогодні викладачі зобов'язані не тільки вільно володіти сучасними інформаційними та комп'ютерними технологіями, а й зміло використовувати їх у своїй професійній діяльності.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) спрямовані на те, щоб дати якомога більше інформації за допомогою цифрових навчальних засобів. До сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання належать інтернет-технології, мультимедійні програмні засоби, Офісне та спеціалізоване програмне забезпечення, електронні посібники та підручники, системи дистанційного навчання (системи комп'ютерного супроводу навчання) [1].

Інтернет – це джерело інформації, корисної з точки зору навчальної діяльності, її аналізу та оцінки. Викладач може використовувати інформаційні ресурси Інтернет за такими напрямками: 1) Самоосвіта, тобто вивчення досвіду колег з інших міст України та інших країн. 2) Підготовка конспектів і дидактичних матеріалів. Підготовка атестаційних матеріалів. 3) Позакласна робота здобувачів освіти при підготовці рефератів, доповідей, повідомлень, індивідуальних творчих завдань. 4) Використання безпосередньо на заняттях самостійної роботи з документами, які вивчаються, довідковими матеріалами, навчальними інтерактивними моделями й т. д. 5) Тестування знань здобувачів освіти. 6) Участь у дистанційних олімпі-

адах, вікторинах для здобувачів освіти та онлайн-курсах або конференціях для викладачів [4].

У будь-якому варіанті доступ до Інтернету для здобувачів освіти підвищує і рівень підготовки самого викладача, і рівень проведення занять, і якість знань самого здобувача освіти. При цьому інтерес більшості здобувачів освіти до комп'ютера та Інтернету підвищує мотивацію навчання, проте ми не повинні забувати, що пріоритетним напрямком у вихованні молодого покоління є популяризація здорового способу життя, зокрема занять фізичною культурою і спортом, значить, молодь не повинна піти зі спортивних майданчиків у світ комп'ютерів. Саме викладачі фізичного виховання відповідають за організацію якісних сучасних занять фізичної культури. Комп'ютеризація та інформатизація процесу навчання роблять заняття привабливішими та позитивно впливають на їх практичну складову.

Використання ІКТ на заняттях фізичного виховання – це корисна і цікава форма роботи для здобувача освіти і для викладача. Заняття фізичною культурою з використанням ІКТ мають свої особливості, пов'язані з предметом умінь, поставленою метою, з індивідуальними здібностями та рівнем використання ІКТ. Заняття із фізичного виховання включають великий обсяг теоретичного матеріалу, на який виділяється мінімальна кількість годин, тому використання електронних презентацій, відеороликів і онлайн-тестів дозволяє нам ефективно розв'язувати цю проблему [3].

Електронні презентації на теоретичних заняттях з фізичного виховання призначені для вирішення низки педагогічних завдань. Їх використання дозволяє нам значно підвищити продуктивність навчання, тому що одночасно залучений зоровий і слуховий канали сприйняття. Наявність конспектів у вигляді тематичних електронних презентацій надає можливість організації самостійної роботи здобувачів освіти з подібного роду ресурсами. Обов'язковою умовою електронної презентації є наявність ілюстративного матеріалу. Вибір текстового матеріалу не можливий без залучення додаткової довідкової літератури. Електронна презентація містить великий теоретичний матеріал для вивчення дисципліни «Фізичне виховання». Але не менш важливий і той стимул, який несе в собі процес підготовки електронної презентації, відеороликів задля поглибленого вивчення дисципліни. Крім того, поняття й абстрактні положення до свідомості здобувачів освіти доходять легше, коли вони підкріплюються конкретними фактами, прикладами та образами; і тому для розкриття їх необхідно використовувати різні види наочності. Саме тому в навчальних презентаціях текстову інформацію звести до мінімуму, замінивши її схемами, діаграмами, ма-

люнками, фотографіями, анімаціями, фрагментами фільмів, що стосуються фізичної культури та спорту [2].

Інформаційна технологія навчання є новою методичною системою, що дозволяє розглядати здобувача освіти не як об'єкт, а як суб'єкт навчання, а комп'ютер – як засіб навчання. Практично незаперечним є факт, що дизайн презентацій безпосередньо впливає на мотивацію здобувачів освіти, швидкість сприйняття матеріалу, стомлюваність, робить матеріал більш прийнятним і доступним [5].

Використання випробувальних комп'ютерних програм на заняттях з фізичного виховання дозволяє об'єктивно оцінити теоретичні знання здобувачів освіти. Комп'ютерна програма сама приведе безліч прикладів, порахує правильні відповіді та виставить об'єктивну оцінку. Виграє від цього не тільки викладач, який буде звільнений від перевірки тестів з дисципліни, крім того, така комп'ютерна програма корисна насамперед здобувачам освіти. Комп'ютер завжди неупереджений, це незалежний експерт. Традиційні тести хороші для контролю, оскільки є виключно об'єктивним його способом. У комп'ютеризованому вигляді можливий варіант Самонавчання, що йде у 2-4 рази швидше, ніж при традиційному колективному розборі результатів тестування. Варіант самообслуговування дає можливість зрозуміти такий обсяг матеріалу, який не вдається здійснити в іншому випадку – саме в цьому перевага комп'ютеризованих тестів [6].

Використання комп'ютерних тестів на теоретичних заняттях фізичного виховання дає можливість: здійснювати реальну індивідуалізацію та диференціацію навчання; вносити обґрунтовані зміни в процес викладання; правдиво оцінювати якість навчання та управляти ним.

Тільки використання при автоматизованому контролі дійсно хороших продуманих питань здатне зробити позитивний вплив на навчальний процес. Відомий педагог-новатор Ілля Мойсейович Ільїн говорив, що учні пам'ятають не відповіді, а питання і свою реакцію на них – знайдене рішення.

Ще одна перевага комп'ютерних тестувальних програм, порівняно з традиційними методами перевірки знань, – це оперативність. Такі програми потрібні як викладачеві, так і студенту. Навчальний матеріал, реалізований в комп'ютерному навчанні, постійно контролює і підтримує на необхідному рівні мотивацію здобувача освіти [2].

Таким чином, комп'ютерна підтримка дозволяє вивести Сучасні навчальні та позанавчальні заняття на якісно новий рівень, підвищити статус викладача, використовувати різні види діяльності на занятті, ефективніше

організувати контроль і облік знань здобувачів освіти. За використанням інформаційних технологій – МАЙБУТНЄ!!!

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю., Чепурна Н. М., Саух В. М. Інформатизація регіональної системи освіти: загальний опис і основні компоненти реалізації. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2006. № 3. С. 3–6.

2. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании: 4-е изд., стер. М.: Academia, 2008. 192 с.

3. Свістельник І. Р. До питання інформаційного забезпечення науковців галузі фізичної культури і спорту. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2002. № 20. С. 51–56.

4. Сікорський П. І. До питання про поняття комп'ютерних технологій навчання. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. праць*. Львів: ЛДУ БЖД, 2006. С. 601.

5. Снігур О. А. Новітні інформаційні технології в професійній підготовці майбутнього педагога. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць*. Київ–Вінниця, 2006. С. 458.

6. Щербак О. Підготовка педагогів професійного навчання до творчого використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наукових праць*. Київ–Вінниця, 2006. С. 14–20.

Левандовський О. С., студент
ВСП «Слов'янський фаховий
коледж Національного авіаційного
університету»
*Науковий керівник: Солдатова В. Ю.,
викладач вищої категорії, м. Слов'янськ*

ВИКОРИСТАННЯ ГЕЙМІФІКОВАНИХ КУРСІВ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ НОВОГО ФОРМАТУ

Гейміфікований курс – це система навчальних матеріалів з предмета, яка супроводжується елементами гри. При викладанні теоретичного матеріалу, вирішуванні практичних завдань, інших видах навчальної діяльності час від часу додаються ігрові мотиватори: проходження рівнів, отримування винагород, змагання з іншою людиною. Гра може бути як окремий мобільний або вебдодаток, також курси з елементами гри можуть бути в додатку, але частіше це комплекс матеріалів з предмета всередині електронної бази.

Гейміфікація освіти – природний етап розвитку, пов'язаний з впровадженням технологій в звичайне життя і активізацією покоління, яке розуміє гру і добре відгукується на її механізми. Так досягається мета ігрового навчання – отримати і навчитися застосовувати знання, а не швидше пройти етап або отримати хорошу оцінку.

Основні інструменти і механізми залучення, які використовуються в навчальних іграх, або методи і види гейміфікації в освіті:

Зрозумілі правила – процес проходження повинен бути інтуїтивним, це найкраще. Але, щоб в будь-який момент можна було бути впевненим, що розумієш, що відбувається, потрібна інструкція, доступна з будь-якого етапу, що описує проходження простою мовою. Це може бути стрім або навчальне мінівідео, тому що просто читати правила багатьом нудно.

Бали, або ігрова валюта – один з основних елементів мотивації у всіх іграх. За виконані завдання користувач отримує преміальні бали. Необхідно, щоб бали відчувалися гравцем, і він точно знав, за що вони даються: швидкість, точність, кількість використаних спроб і так далі. Досвідчені творці ігор в своїх проєктах не знімають бали за помилки, тому що це може демотивувати. Також можна передбачити можливість використовувати бали – це доступи до платних курсів або до бонусних версій, додаткових локацій, вдосконалення можливостей персонажу, якісна анімація. Для ву-

зів та шкіль можна використовувати оцінки, які впливають на підсумкове оцінювання в подальшому.

Можна колекціонувати значки, трофеї або статуси, які присвоюються за комплекс дій – освоєння теми, проходження підсумкового тесту, розв'язання задачі. Колекціонування закладено в людській природі. Отримання чергової речі з колекції приносить задоволення і викликає бажання продовжувати змагання.

Можливість порівняти свій результат з іншими – робочий спосіб підвищити мотивацію. Для віддалених студентів функціонал можна включати між одногрупниками або всіма, хто на одному етапі проходження курсу. Важливо, щоб рейтинг був адекватним, бо не цікаво і не чесно змагатися з тим, кого ніколи не наздоженеш, або з тим, хто давно закінчив курс.

За вдалий приклад використання гейміфікації з освітньою метою можна взяти освітню платформу Khan Academy, де людина будь-якого віку з будь-якого кінця світу може вчити математику, природничі науки, програмування, історію та інші предмети. Доступна 36 мовами світу. І завжди все навчання на платформі безкоштовне.

Організатори академії мотивують донорів, викладачів і волонтерів ділитися своїми здобутками. Вони вже зробили безліч якісних зрозумілих курсів для навчання. Сприймати і запам'ятовувати інформацію допомагають елементи гейміфікації: відеоуроки з «грифельною дошкою», де все пояснюється, прості анімації, спливаюча підтримка з поясненнями, винагороди за виконані завдання, візуалізація прогресу, електронний зошит-чернетка і багато іншого.

Сайт пропонує величезний вибір дисциплін, в тому числі і математика, біологія, фізика, хімія, електротехніка, інформатика, Всесвітня історія тощо.

Після вибору курсу студент отримує доступ до всієї інформації в курсі, в змісті вказані розділи, при виборі розділу відкриваються заняття, кожен урок містить відео, завдання. За кожен відкритий навик, або пройдений курс, студент отримує значки, особисті відмітки. Також представлений прогрес проходження курсу.

Навчання – це продуктивна діяльність і навіть в ігровому контексті доведеться багато працювати. Складні речі залишаться складними, навіть всередині гри і з потужними мотиваторами. Головні компоненти ігрового навчання: зрозумілі правила, внутрішня валюта або бали, можливість збирати або колекціонувати здобутки, рейтингова система, спілкування або змагання між гравцями, швидкі етапи для проходження, сюжет (не обов'язково). Майже все це піддається різною мірою реалізується всере-

дині базових платформ сучасних електронних університетів. В час бурхливого розвитку новітніх технологій використання гейміфікованих курсів у вивченні дисциплін є нагальною необхідністю для заохочення до якісного навчання студентів нового формату.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л. Гейміфікація у навчанні: сутність, переваги, недоліки. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1319/geymifikaciya_u_navchanni_sutnist_pereva.pdf
2. Що таке гейміфікація. URL: <http://delo.ua/lifestyle/chto-takoe-gejmifikacija-i-kak-ona-pomogaetrasshevelit-sotrudni-202074>

Лелюх Л. М., спеціаліст вищої категорії,
викладач,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ВІДДІЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ТОРГІВЛІ ВСП «КТЕФК КНТЕУ»

У зв'язку із інтенсивною трансформацією сучасного суспільства за останнє десятиліття значно змінилася організація соціально-культурної системи в Україні, яка вплинула на всі сфери діяльності, водночас однією з найбільш чутливих до змін виявилася сфера торгівлі. Соціально-економічний розвиток сучасного суспільства нерозривно пов'язаний з технічним прогресом в усіх галузях існування людини. Зрушення в економіці та торговельній сфері можна досягти лише через успішне підприємництво.

Професійне самовизначення – безперервний процес розвитку професійної свідомості особистості від молодшого до старшого шкільного віку, який у підсумку дає певну професійну самовизначеність індивіда, що обумовлює подальший вибір професії та навчання у закладі фахової передвищої освіти [1].

Професійна компетентність сучасного спеціаліста торговельного профілю-підприємця є складним багатокомпонентним поняттям. Всі її компоненти перебувають у тісному взаємозв'язку один з одним і взаємодоповнюють один одного. Професійна компетентність охоплює всі структурні ланки, особливості й рівень розвитку яких визначають ступінь оволодіння професією, професійну компетентність фахівця, і в залишковому підсумку його професійну реалізацію [3].

Чинником, що визначає ефективність формування професійної компетентності майбутніх працівників торговельної сфери, є рівень самооцінки. Самооцінка є центральним компонентом особистості, суттєво впливає на ставлення індивіда до себе та інших і виступає одним із важливих регуляторів її поведінки.

На формування і розвиток професійної компетентності впливають такі фактори, як індивідуальні психофізіологічні особливості особистості (вроджені особливості нервової системи, анатомічні особливості будови орга-

нізму тощо), соціальне середовище (система соціально-економічних відносин, освітнє середовище навчального закладу, референтні групи), власна активність особистості (самоосвіта, самовиховання, саморозвиток). Професійна компетентність торкається мотиваційної, когнітивної сфер особистості тасамосвідомості.

Сучасний спеціаліст повинен бути компетентним в таких питаннях, як організація справи, функціонування форм капіталу, володіти високим ступенем мотивації досягнення компетентних переваг у конкурентній боротьбі, психологічною стійкістю тощо [6]. Зрозуміло, що це вимагає уважного вивчення можливостей запровадження цих елементів в систему професійної підготовки.

Також, ми розглядаємо мотивацію свідомого вибору професії, залежно від її сформованості знання про професію можуть по-різному відображатись в свідомості [4].

Виділено три значні групи факторів, що безпосередньо впливають на вибір професії сучасної молоді: *макросередовище* як комплекс об'єктивних соціально-економічних, політичних і демографічних умов, що впливають на професійне самовизначення; *мікросередовище* – комплекс прямих або опосередкованих, цілеспрямованих або стихійних профорієнтаційних впливів на суб'єкта професійного самовизначення з боку найближчого соціального оточення, шкільного середовища тощо; *індивідуальні особливості* – здібності, нахили, психофізіологічні якості індивіда [2].

Обґрунтовуючи орієнтаційно-мотиваційну моделі свідомого вибору професії майбутнього фахівця сфери торгівлі, ми відзначаємо, що основним механізмом формування позитивного відношення до професії є усвідомлення її соціально значущої мети. При такій мотиваційній установці професійні інтереси виникають і формуються швидше.

Професійно-значущі мотиви підрозділяють на 2 групи:

I. Безпосередні інтереси – виникають на основі привабливості змісту і процесів конкретної діяльності: професійно-специфічні, загальнопрофесійні, романтичні, ситуативні.

II. Опосередковані – породжуються організаційними, соціальними та ін. характеристиками професії та діляться на: професійно-пізнавальні, інтерес до самовиховання, престижності, супутніх можливостей, наївно-егоїстичні і невизначені інтереси [5].

За час навчання у відокремленому структурному підрозділі «Київський торговельно-економічний фаховий коледж КНТЕУ» під впливом викладання загальногуманітарних, спеціальних дисциплін, участі у виробничих практиках, громадському житті у здобувачів освіти розвивається і форму-

ється професійна спрямованість особистості, тобто особиста спрямованість застосувати свої знання, досвід, здібності в галузі обраної професії.

Професійна спрямованість особистості передбачає позитивне ставлення до професії, схильність та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку, розуміння і внутрішнє прийняття мети та завдань професійної діяльності. Усі ці риси і складові професійної спрямованості є показниками рівня розвитку та сформованості здобувачів освіти, характеризуються стійкістю (нестійкістю), домінуванням суспільних або вузькоособистісних мотивів, далекою або близькою перспективою.

Діяльність у сфері торгівлі в усіх своїх проявах пов'язана з комунікацією. Виходячи з цього, з'являється необхідність знати методи розвитку психологічного контакту при спілкуванні та вміння використовувати з цією метою закономірності психіки, які належать до виявів таких якостей людини, як її характер, темперамент, тип нервової діяльності.

Як відомо, правильний вибір професії позитивно впливає як на продуктивність, так і на якість праці. Отже, трудові досягнення випускників шкіл чи інших навчальних закладів, пов'язаних із профорієнтацією, служать ще одним важливим критерієм успішності вибору професії.

Отже, професійна орієнтація являє собою систему соціально-економічних та методико-фізіологічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, мобільного і свідомого професійного самовизначення та трудового становлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації в професійній діяльності. Свідомий вибір професії виступає показником сформованості професійного самовизначення. В основі правильного професійного самовизначення лежить протиріччя між прагненням молодшої людини до самостійності і неготовністю до здійснення обґрунтованого вибору професії.

Найбільш важливим психологічним критерієм успішного вибору професії і місця роботи є задоволеність людини зробленим вибором.

Список використаних джерел

1. Ївченко Ю. В., Удалова О. Ю. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах модернізації освітнього процесу. *Формування компетентного фахівця в інноваційному освітньому середовищі України: Зб. матеріалів XXIII між нар. науково наук.-практ. конф.* Бар : редакційно-видавничий центр КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», 2021. С. 69–73.

2. Карамушка Л. М., Худякова Н. Ю. Мотивація підприємницької діяльності: монографія. Київ – Львів : Сполом, 2011. 208 с.
3. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Теорія і практика професійно-психологічного відбору. Київ : Ніка-Центр, 2012. 532 с.
4. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва. Київ : Каравела, 2012. 416 с.
5. Цимбалюк І. М. Психологія торгівлі: навч. посіб. Київ : Професіонал, 2007. 368 с.
6. Myronetz S, Konovalova O. Motivation in the professionogenesis of specialists in the trade sphere. Herald of KNUTE. 2017. № 6. P. 107–114.

Лисенко Н. М., викладач-методист,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

ЦІННІСНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ТОВАРОЗНАВЦІВ

Аналіз наукової літератури та української педагогічної практики свідчить, що наше суспільство з перших кроків становлення незалежної України усвідомило необхідність підготовки випускника закладу передвищої фахової освіти з високим рівнем ціннісної культури та багатим духовним світом. Цінності студентської молоді формує інформація, яка надається їй всією соціальною кон'юнктурою, баченням дорослими вітчизняного чи зарубіжного життя. Оскільки в самій молоді немає свого великого життєвого досвіду, вона може оцінювати ті чи інші явища, виходячи зі знань, набутих у освітніх закладах, із засобів масової інформації, з оцінок батьків, прочитаної літератури, хоча, звичайно, певну роль відіграє осмислення власного пережитого.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні XXI століття ставить за мету забезпечення підготовки високоосвічених, культурних, кваліфікованих спеціалістів, здатних до професійного розвитку, правильно побудувати професійну кар'єру, бути конкурентоспроможними на ринку праці. Цілком очевидною є нагальна необхідність створити таку систему цінностей, яка слугувала б орієнтиром у вихованні молодого покоління та громадян будь-якого віку. Така система загалом і кожен її структурний компонент зокрема мають становити єдине ціле, в якому об'єднуючим началом є духовність людини.

Ціннісна орієнтація – це і є вибір особистістю такого типу поведінки, в основі якого лежать певні, різною мірою усвідомлені (чи взагалі неусвідомлені) цінності. Для людини дуже важливо реалізувати свої наміри та мету, продиктовані потребами й інтересами. Щоб охарактеризувати ціннісні орієнтації молоді, необхідно уявляти собі, що ж таке молодь, чим вона відрізняється від інших суспільних груп. Процес становлення соціальної зрілості молоді, вибір нею життєвого шляху відбуваються у всіх основних сферах життєдіяльності особи, реалізуючись за допомогою навчання і

виховання, засвоєння і перетворення досвіду старших поколінь. Основними соціально-психологічними регуляторами цього процесу і водночас показниками становища молоді в суспільстві і структурі історичного процесу розвитку виступають ціннісні орієнтації, соціальні норми й установки. Вони визначають тип свідомості, характер діяльності, специфіку проблем, потреб, інтересів, очікувань молоді, типові зразки поведінки. Молодість – це шлях в майбутнє, який обирає сама людина. Вибір майбутнього, його планування – характерна риса молодого віку; він не був би таким привабливим, якби людина наперед знала, що з нею буде завтра, через місяць, через рік. Свідомість молодої людини особливо сприйнятлива, здатна переробляти й засвоювати величезний потік інформації. У цей період розвиваються критичність мислення, прагнення дати особисту оцінку різним явищам, пошук аргументації, оригінального вирішення. Разом з тим у цьому віці ще зберігаються деякі установки і стереотипи, властиві попередньому віку. Це пов'язано з тим, що період активної ціннісно-творчої діяльності стикається у молодої людини з обмеженим характером практичної, творчої діяльності, неповною включеністю молодої людини в систему суспільних відносин. Ціннісні орієнтації людини органічно пов'язані із проблемами людини і виступають як головний компонент детермінації її поведінки. Ціннісні орієнтації – це елементи мотиваційної структури особистості, на підставі яких відбувається вибір тих чи інших соціальних установок як цілей або мотивів конкретної діяльності [1].

Однією з найактуальніших проблем сучасної освіти виступає практичне формування компетентностей студентської молоді на основі ціннісної орієнтації. Притаманність особистості важливих компетентностей може надати їй можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, набувати освіти протягом життя. Саме набуття студентами знань, умінь та навичок спрямовано на формування їх компетентності. Відтак компетентність і шляхи її формування слід розглядати як результат навчання [2].

Одним зі шляхів оновлення змісту освіти й освітніх технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору, є орієнтація освітньо-професійних програм на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його запровадження. У зв'язку з цим зростають вимоги до використання компетентнісного підходу вдосконалення професійної підготовки фахового молодшого бакалавра з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Компетенція в освітньому процесі – це інтегрований результат навчання. Роботодавцям потрібна не кваліфікація, а компетентність як поєднання

навичок, що притаманні кожному індивідууму, в якому поєднанні кваліфікація, здатність працювати в групі, ініціативність, уміння ухвалювати рішення і нести відповідальність за них. Тому існує явна потреба ширшого використання досвіду застосування компетентнісного підходу у системі підготовки фахівців товарознавчого профілю. З цією метою доцільно їх описання у підручниках з товарознавства з їх конкретизацією до специфіки вимог підготовки фахівців конкретного профілю, що суттєво вплине на якість підготовки. Перелік фахових компетентностей міг би забезпечити у процесі навчання набуття товарознавцем теоретичних знань і практичних навичок фахової діяльності в усіх сегментах ринку [3].

Влаштуючись на роботу, дуже часто випускники стикаються з питанням відсутності стажу. Тому важливо визначити сучасні вимоги до фахівців сфери торгівлі при працевлаштуванні, з'ясувавши, чи має значення досвід роботи, чи задоволені професійним рівнем підготовки здобувачів освіти роботодавці, набір яких компетенцій (знань, навичок, вмінь тощо) повинен мати товарознавець. Використання компетентнісного підходу для вдосконалення системи підготовки фахового молодшого бакалавра може допомогти впровадженню дуальної освіти. Навчаючись на третьому курсі коледжу і паралельно працюючи, молоді люди зможуть побачити справжнє життя на роботі. Після закінчення коледжу вони зможуть залишитися в цій торговій компанії, а можуть піти вчитися далі.

Професійна практика охоплює весь період навчання здобувачів освіти з товарознавства та комерційної діяльності, починаючи з другого курсу. Вона дозволяє адаптувати студентів до реальних умов майбутньої професії, визначити особисті й професійні якості майбутнього спеціаліста, дає можливість об'єктивно оцінити його професійну відповідність. В основі практики покладений принцип поетапного входження в професійну діяльність

Рівень сформованості наукового світогляду студентів проявляється на предметних олімпіадах коледжу та науково-практичних конференціях. Під час занять викладачами професійних дисциплін організована активна діяльність студентів по формуванню дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців. Науково-дослідна робота полягає в пошуковій діяльності, що виражається насамперед у самостійному творчому дослідженні.

Висновки. Професійна компетентність майбутнього фахівця передбачає розв'язання різного роду проблем, задач на основі наявного досвіду, знань і цінностей, а професійні компетенції передбачають здатність людини успішно діяти в процесі своєї професійної діяльності, що дають можливість бути професійно успішним будь-якому випускнику навчального закладу. Лише спільними зусиллями зі стейкхолдерами можемо моти-

увати студентів на здобуття нових знань і навиків, затребуваних на ринку праці, посилити їх інтерес до майбутньої професії через проходження практики, скоригувати освітній процес відповідно до потреб роботодавців.

Список використаних джерел

1. Шульгіна Л., Жалдак Г. Вплив гармонізації освітніх стандартів на розвиток ціннісних орієнтирів особистості. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22.
2. Формування компетентного фахівця в інноваційному освітньому середовищі України: зб. матеріалів ХХІІІ міжнар. Наук.-практ. конф. / за заг. ред. М. О. Мороз, Ю. В. Івженка. Бар: редакційно-видавничий центр КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», 2021. 248 с.
3. Будак В., Вдовиченко Р. Алгоритм системного підходу до побудови моделі формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в освітньому просторі університету. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 4 (63). С. 27–33.
4. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки: навч. посіб. Київ : «ЦУЛ», 2013. 316 с.

Литвинова Ю. В., викладач,
ВСП «Маріупольський машинобудівний
фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський
державний технічний університет»»

ПРИНЦИПИ ТА ЗАСОБИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ АДАПТИВНОГО КАРАНТИНУ

Дистанційне навчання – взаємодія учнів і вчителя між собою на відстані (дистанційно), при цьому таке навчання відображає практично всі властиві навчальному процесу компоненти (методи, цілі, організаційні форми, зміст, засоби навчання) та реалізується специфічними засобами телекомунікаційних технологій, які передбачають інтерактивність процесу навчання. Принципами навчання прийнято називати положення, що виражають залежність між метою підготовки учнів і закономірностями, що направляють практику навчання в навчальному закладі. Дидактичні принципи виступають як орієнтовна основа викладання. Дидактика спирається головним чином на такі принципи навчання: науковість, системність, зв'язок теорії з практикою, свідомість навчання, доступність, міцність знань, з'єднання індивідуального і колективного. Всі ці принципи взаємопов'язані, взаємозалежні і доповнюють один одного. У практиці навчання вони знаходять застосування в вигляді правил, методів і форм організації та проведення навчальної роботи.

Принцип інтерактивності. Цей принцип полягає в тому, що він відображає закономірність не тільки контактів студентів з викладачами за допомогою засобів інформаційних технологій, а й студентів між собою. Досвід показує, що в процесі дистанційного навчання інтенсивність обміну інформацією між студентами більше, ніж між студентом і викладачем. Тому для реалізації цього принципу треба обов'язково повідомляти електронні адреси всіх учасників навчального процесу.

Принцип початкових знань. Для ефективного дистанційного навчання необхідні деякі початкові знання і апаратно-технічне забезпечення. Наприклад, при навчанні по мережевій моделі необхідно не тільки мати комп'ютер з виходом в інтернет, а й володіти мінімальними навичками роботи в мережі. Тому, щоб ефективно навчатися, необхідна попередня підготовка.

Принцип індивідуалізації. Для виконання цього принципу в реальному навчальному процесі при дистанційному навчанні проводиться вхідний і поточний контроль, який дозволяє в подальшому скласти індивідуальний

план навчання і провести, якщо треба, допідготовку учнів з метою заповнення відсутніх початкових знань і умінь, що дозволяють успішно проходити навчання на дистанційному навчанні. Поточний контроль дозволяє коригувати освітній процес.

Принцип ідентифікації полягає в необхідності контролю самостійності навчання, тому що при дистанційному навчанні надається більше можливості для фальсифікації навчання, ніж при очній формі. Ідентифікація осіб, що навчаються, є частиною загальних заходів з безпеки. Контроль самостійності при виконанні тестів, рефератів та інших контрольних заходів може досягатися, крім очного контакту, за допомогою різних технічних засобів. Наприклад, ідентифікувати особистість під час іспиту можна за допомогою відеоконференцзв'язку.

Принцип регламентного навчання полягає в контролі і плануванні графіка самостійної роботи учнів та студентів.

Принцип педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій. Цей принцип вимагає педагогічної оцінки кожного кроку проектування, створення і організації процесу дистанційного навчання. Більшості освітніх установ, які починають впроваджувати технології дистанційного навчання, притаманне захоплення інтернетом. Це викликано, в першу чергу, його привабливими дидактичними властивостями і часом призводить до неправильної переважної орієнтації на якийсь засіб навчання.

Розглянемо засоби дистанційного навчання, в яких зосереджено педагогічно оброблений зміст навчання. При дистанційному навчанні в руках викладача і студента засоби навчання виступають в ролі подання змісту навчання, контролю та управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Один і той же матеріал може бути представлений декількома засобами навчання, кожен з яких має свої дидактичні можливості.

Навчальні книги. При розробці дидактичних друкованих матеріалів необхідно керуватися наступним такими принципами: навчальні посібники за повнотою змісту повинні бути складені таким чином, щоб мінімізувати звернення учня до додаткової навчальної інформації; при побудові структури навчального матеріалу в посібнику доцільно використовувати модульний принцип; повинні бути наведені докладні інструкції з вивчення матеріалу і організації самостійної роботи; обов'язковими елементами в навчальному посібнику повинні бути контрольні завдання, питання для самоперевірки з відповідями, тренувальні завдання.

Мережеві навчальні матеріали. Засіб навчання має представляти собою комплекс, що містить такі функціональні блоки: організаційно-методичний, інформаційно-навчальний, ідентифікаційно-контролюючий.

Комп'ютерні навчальні програми. Вони дозволяють: індивідуалізувати і диференціювати процес навчання; здійснювати контроль з діагностикою помилок і зі зворотним зв'язком; здійснювати самоконтроль і самокорекцію навчальної діяльності; вивільнити навчальний час за рахунок виконання комп'ютером трудомістких обчислювальних робіт; візуалізувати навчальну інформацію; моделювати та імітувати процеси, що вивчаються, або явища; проводити лабораторні роботи в умовах імітації на комп'ютері реального досвіду або експерименту та ін.

Дидактичні аудіо- та відеоматеріали. Аудіоматеріали використовуються для запису лекцій та інструкцій до навчального курсу, які не потребують графічних ілюстрацій, а також для запису уроків з навчання іноземним мовам. У відеоформі можуть бути представлені лекції, інструктивні заняття, ілюстративний матеріал до друкованих видань.

Віртуальна реальність. Застосування віртуальної реальності в навчальному процесі рекомендовано при вирішенні конструктивно-графічних, художніх та інших задач, при вивченні графічних методів моделювання в курсах інженерної та комп'ютерної графіки, при організації тренування фахівців в умовах максимально наближених до реальної дійсності.

Лабораторні дистанційні практикуми. Актуальність цього засобу навчання полягає в тому, що певний теоретичний матеріал закріплюється отриманням конкретних практичних навичок лабораторним дослідженням. Аналіз можливих напрямків вирішення цієї проблеми показав, що вона вирішується двома шляхами. Перший – це розробка і доставка спеціально розробленого мобільного комплексу до студента. Другий шлях полягає в забезпеченні дистанційного доступу до лабораторних установок.

Основним питанням при оцінці ефективності застосування тих чи інших засобів дистанційного навчання є мало досліджень щодо психолого-педагогічних проблем спілкування викладачів і студентів, а також виховні аспекти, які є важливим елементом освіти, поряд з навчанням.

Список використаних джерел

1. Грушина І. В. Теоретичні та методологічні основи використання дистанційних технологій в контексті змішаного навчання. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. 70 с.
2. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : навч. посіб. Київ : Слово, 2005. 400 с.
3. Клокар Н. О. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. Київ : Шлях освіти. 2012. 110 с.

Локшин В. С., доктор педагогічних наук (доктор габілітований), викладач вищої категорії кафедри (науково-методичної комісії) психолого-педагогічних дисциплін,
Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у контексті діджиталізації суспільства є система цінностей в умовах євроінтеграції.

Управління цінностями на рівні закладів і установ професійної освіти розширює можливості мотивації персоналу на основі ціннісних стратегій. В процесі проведення аналізу наукових джерел щодо проблем формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання можна зробити висновок, що не завжди приділяється належна увага таким її аспектам, як рівні розвитку цінностей, рівні розвитку ціннісної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в контексті модернізації вищої освіти, формування ціннісної компетентності з урахуванням вимірів

Мета проведення науково-педагогічних досліджень полягає в розробленні та теоретичному обґрунтуванні моделі формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання з урахуванням діджиталізації. Глобалізація процесу формування міжнародних відносин, інтеграційні процеси, що відбуваються в Європі, прагнення України стати повноцінним членом європейської та світової спільноти визначили зміну цільових орієнтирів неперервної вищої освіти. Процеси модернізації вищої освіти стосуються і аспектів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання як її складової, здатної продуктивно використовувати внутрішні і зовнішні ресурси та забезпечувати формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах євроінтеграції. Керівники закладів та установ професійної освіти не завжди мають достатній вичерпний рівень уявлення про цінності, значущі для працівників, тому стратегія розвитку сучасних навчальних закладів іноді виявляється недостатньо вдалою. Неважливо, наскільки блискуче проведений

аналіз, на якому заснована стратегія, адже саме люди – від директорів до персоналу – педагогів професійного навчання середньої ланки – повинні розуміти, що ця стратегія відповідає їхній системі цінностей. Мова ідеться про цінності корпоративні, загальнолюдські, сімейно-традиційні і ключові. Ми говоримо про людські фактори, а не про матеріальну сторону справи. І цей чинник нині широко визнаний у всьому світі. Цінності мають значення. Вони слугують основою для прийняття рішень і виконання дій. Цінності відповідно до рівнів розвитку впливають на підходи до управління сучасними навчальними закладами в контексті вимірів, зорієнтованих на практико-орієнтовані технології. У різних країнах світу відрізняється навіть оформлення логотипу компанії при вході, що визначає цінності команди саме в цій країні. Сила цих цінностей схожа з маховим колесом, яке важко зупинити і складно повернути. Верстви – глибинні цінності, що вибудовують стосунки лідера або його послідовників між собою. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання не можливе без урахування системи цінностей. Доречно розглядати ціннісні стратегії як складову професійної компетентності в контексті діджиталізації суспільства.

Мальцева Н. О., викладач кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії», викладач дисциплін хімії, біології, екології, Маріупольський будівельний фаховий коледж

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Особливим видом суспільно корисної діяльності людей є праця, спрямована на підготовку до життя молодого покоління відповідно до економічних, політичних, моральних, естетичних принципів розвитку суспільства. Діяльність викладача впродовж багатьох століть була спрямована на збереження й передачу існуючих знань, духовних і культурних цінностей, вищих зразків діяльності, розвитку інтелекту заради вищої культури. Донедавна викладач був єдиним джерелом знань, а система професійної підготовки виконувала соціальне замовлення суспільства на формування гармонійно розвиненої особистості, але з переважанням якостей, що вимагав час та умови життя країни.

Педагогічна діяльність у вищому навчальному закладі має надзвичайно важливе соціальне значення, оскільки йдеться про формування майбутнього фахівця, від рівня підготовленості якого значною мірою залежить економічний, політичний, соціальний, культурний розвиток суспільства.

Педагогічна діяльність у вищому навчальному закладі – діяльність, спрямована на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного знайти своє місце на ринку праці, активно включитися у політичну, суспільну, культурну та інші сфери життя суспільства.

У сучасну епоху викладач вищої школи повинен одночасно бути: викладачем (передає знання, стимулює активність студентів, формує навички та вміння); вихователем (здійснює всебічний розвиток особистості студента, формує професійні й психологічні якості); ученим (здійснює наукові пошуки в галузі дисципліни, яку викладає); менеджером (організовує аудиторні заняття, стимулює й контролює самостійну роботу студентів); експертом і консультантом (допомагає студенту орієнтуватися у світі наукової інформації). Тому викладач вищої школи виконує чимало функцій, а саме:

- організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок);

- інформаційну (носії найновішої інформації, новітніх технологій);
- трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання);
- орієнтовно-регулятивну (структура знань викладача визначає структуру знань студента);
- мобілізуючу (переведення об'єкта виховання в суб'єкт, самовиховання, саморух, самоствердження).

У процесі реалізації функцій педагогічної діяльності вирішуються такі завдання:

1) проектування (формування й конкретизація мети навчального курсу з урахуванням вимог, що висувуються до педагогічної діяльності; планування навчального курсу з урахуванням поставленої мети; урахування етапів формування розумових цілей; передбачення можливих перешкод у студентів під час вивчення курсу та шляхів їхнього подолання);

2) конструювання (відбір матеріалу для заняття з урахуванням здібностей студентської аудиторії до його сприйняття; підбір і розробка системи завдань, з урахуванням поставленої мети; вибір раціональної структури занять залежно від мети, змісту й рівня розвитку студентів; планування змісту занять з урахуванням міжпредметних зв'язків; розробка завдань для самостійної роботи студентів; вибір системи оцінки й контролю знань студентів);

3) організація (використання педагогічних методів, адекватних ситуації; організація активних форм навчання й самостійного вивчення навчального предмета студентами; застосування технічних засобів навчання під час передачі інформації; зрозумілий виклад матеріалу, виокремлення ключових понять, закономірностей, побудова узагальнюючих висновків; створення тестів за курсом тощо);

4) соціально-психологічне регулювання (стимулювання студентів до постановки запитань, проведення дискусій; дисциплінування студентів; створення обстановки співпраці; оцінка рівня розвитку групи, визначення лідерів і неформальної структури групи; конструктивне вирішення конфліктів; управління психологічним станом суб'єктів педагогічного впливу; активізація пізнавальної діяльності студентів; саморегуляція психічних станів; встановлення й підтримка ділових взаємин із колегами, студентами, адміністрацією);

5) рефлексія (оцінка результативності, продуктивності розвитку й саморозвитку здійснюється суб'єктом через самоспостереження, самоіркування, самоаналіз). Таким чином, рефлексію в педагогічному процесі мож-

на визначити як процес і результат фіксації суб'єктами (учасниками педагогічного процесу) стану свого розвитку, саморозвитку та причин цього.

Перед сучасною вищою школою стоїть нове соціальне замовлення: підготовка фахівця, здатного швидко реагувати на зміни в соціально-економічному середовищі, швидко адаптувати до нових умов свою професійну діяльність. Виконати таке замовлення може професійно-мобільний професорсько-викладацький склад вищої школи. Відтак, від освіти, як одного з інститутів соціалізації людини, очікують підготовку трудових ресурсів, які володіють високим ступенем професійної мобільності (у кожного працівника виникає необхідність оновлення своїх професійних знань або зміни кваліфікації), а також культурою міжособистісних взаємин у полікультурному середовищі, що сприяє визнанню культурної самобутності народів, розвитку політолерантної свідомості, і є показником сприйняття розмаїття світу, розвиває особистість, здатну до творчого саморозвитку в полікультурному суспільстві.

Сучасний викладач вищої школи має володіти сукупністю знань, що дозволяють йому по-новому подивитися на педагогічну діяльність у вищому навчальному закладі. Сьогодні відбувається зниження ролі викладача як єдиного «держателя» наукових знань і натомість зростає його роль як експерта й консультанта, який допомагає студенту орієнтуватись у світі наукової інформації. Як результат – актуалізується проблема розвитку професійної мобільності самих педагогічних кадрів, обґрунтування умов її розвитку у викладачів. Тому що діяльність викладача у вищому навчальному закладі має високу соціальну значущість і займає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості й духовної культури українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: метод. посіб. Житомир, 2003. 232 с.
2. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: навч. посіб. Київ : ІНТЕЛ, 1995. 168 с.
3. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти. Київ : НПУ, 2004. 243 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

Матвієнко Л. В., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист,
ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету»»

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «МИСТЕЦТВО (КУЛЬТУРОЛОГІЯ)» НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ»

В X–XI ст. Київська Русь була однією з найпотужніших держав Європи. Запроваджене у 988 році князем Володимиром християнство долучило культуру Київської держави до європейських цінностей. Архітектура, монументальний живопис (фрески, мозаїки), іконопис, книжкова мініатюра розвивались на візантійських традиціях, але поступово набували унікальних особливостей (презентація, ілюстрації).

Архітектура. Найвизначнішою пам'яткою того періоду була Десятинна церква – перший кам'яний храм, зведений князем Володимиром у 996 році в Києві. Демонструємо слайди храму, пам'ятник Володимирі Великому в презентації.

У 1037 році за часів князювання Ярослава Мудрого (слайд – пам'ятник біля Золотих воріт – парадного в'їзду до тогочасного Києва) і було зведено Собор Святої Софії – Премудрості Божої (Софія Київська, Софійський собор). Це був головний (митрополичий) храм Давньоруської держави, найвидатніша архітектурна споруда Русі, що збереглась до наших днів (презентація, відеоматеріали).

У 1990 році ЮНЕСКО Софія Київська зарахована до світової культурної спадщини.

У 1037 році Нестор-літописець у «Повісті минулих літ» писав: «Над головним парадним проїздом до Києва – Золотими воротами, височіла церква Благовіщення. Церква мала позолочений купол. Звідси й назва – Золоті ворота». Поряд розташовувалися собор святого Георгія та церква святої Ірини.

З розвитком християнства виникають чоловічі та жіночі монастирі. У XIII ст. лише у Києві їх було 17. Провідне місце належало Києво-Печерській лаврі, заснованій у 1051 році ченцями Антонієм та Феодосієм.

Головною спорудою лаври став Успенський собор (1073–1089 рр.) (презентація).

У 1108 році над центральним входом до Києво-Печерської лаври була збудована Троїцька надбрамна церква (ілюстративні та відеоматеріали).

З часів Київської Русі збереглась церква Спаса на Берестові. В ній похований Юрій Долгорукий – засновник Москви (презентація з дослідно-пошукової роботи Анни Тритеніченко).

Живопис. При храмах були створені іконописні майстерні. Ікона – живописне зображення бога, святих; предмет ритуалу, призначений для поклоніння. Стіни, стеля, арки Софійського собору вкриті фресками та мозаїками (260 м²). Фігура Богоматері Оранти – найбільша за розмірами (6 метрів) в усьому давньому світі (презентація та відеоматеріали).

Храми Києва були осередками мистецтва і освіти. При них працювали літописні майстерні, зберігалися рукописні книги. При Софії Київській Ярославом Мудрим була створена перша бібліотека (презентація).

Графіті на стінах Софійського собору вказують на освіченість людей того часу (ілюстрації).

Хоровий спів. Осередком розвитку церковного хорового співу був Києво-Печерський монастир. У різні часи духовні пісні надихали композиторів на розвиток старовинних традицій вітчизняної хорової музики. Одним із них був Кирило Стеценко (автор різних музичних жанрів: опер, хорів, романсів, кантат, духовної музики. Він написав «Всенощну» – справжній скарб літургійного мистецтва, і присвятив її своєму вчителю М. Лисенку (аудіозапис).

Прекрасні твори церковної музики написані Максимом Березовським, Дмитром Бортнянським, Артемом Веделем (презентація).

Релігійні свята супроводжувались музикою дзвонів. Відрізняють вранішній і вечірній дзвін, урочистий і святковий, тривожний та печальний. Музика дзвону має темп, ритм, динаміку, лад. (Студенти прослуховують аудіозапис дзвонів Успенського собору Києво-Печерської Лаври.)

Співці билин та переказів – професійні виконавці, які співали героїчно-епічні пісні. Відомим представником був Боян – співець і музикант XI ст., згадуваний у «Слові о полку Ігоревім», що акомпонував собі на гуслах.

Скоморохи володіли різними музично-виконавчими жанрами: грали на гуслах, трубах, флейтах, дудках, бубонах, були акторами, показували фокуси, вилили ведмедів тощо. На стіні Софійського собору збереглося зображення оркестру з 7 осіб.

Висновки. Використовуючи здобутки світового мистецтва, митці Київської держави створили свої канони духовної культури в архітектурі,

живописі, музиці, освіті. Вони заклали самобутність власної культури, що досягла високого рівня і є загально визнаною в усьому світі.

Список використаних джерел

1. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ : Центр учб. літ., 2010. 290 с.
2. Історія української культури: підручник за ред. В. О. Лозового. Харків : Право, 2013. 368 с.
3. Пальм Н. Д., Гетало Т. Є. Історія української культури: навч. посіб. Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. 296 с.
4. Підручник з Мистецтва. 10 (11) клас. Гайдамака. Нова програма. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/gajdamaka-art-10-class-2018-standard-profile-level/21.php>
5. Климова Л. В. Підручник з Художньої культури. 10 клас. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/klimova-art-culture-10-class-2010/>
6. Климова Л. В. Підручник з Художньої культури. 10 клас. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/klimova-art-culture-10-class-2010/2.php>

Мельченко О. В., викладач,
Кременчуцький медичний фаховий
коледж імені В. І. Литвиненка

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ НОВОГО ФОРМАТУ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вивчення іноземних мов є необхідною та невід'ємною складовою частиною професійної підготовки закладі фахової передвищої освіти. Знання іноземних мов полегшує доступ до фахової та наукової інформації, використання інтернет-джерел, розширює можливості професійного зростання фахівця. У сучасних умовах мета і завдання вивчення іноземної мови наближаються до мети і завдань професійної підготовки, тобто мова опановується одночасно з фаховими дисциплінами [3]. Курс дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» має професійно-орієнтований і комунікативний характер.

У Кременчуцькому медичному фаховому коледжі ім. В. І. Литвиненка значна увага приділяється вивченню іноземної мови за професійним спрямуванням. Це пов'язано з тим, що медична галузь зазнає інновацій, тому майбутнім медичним працівникам необхідно постійно вчитися новому, вдосконалювати свої уміння і навички. Звісно, багато інформації, наукових статей, інструкцій, міжнародних протоколів у галузі медицини є англійською мовою. Тому студенти мають володіти англійською мовою за професійним спрямуванням на високому рівні. Адже сьогоденню необхідні молоді, освічені, творчі особистості, котрі вміють самостійно навчатися, творчо працювати, удосконалювати свої знання, вміння та навички в медичній галузі, а також здатні швидко адаптуватися до нових умов професійної діяльності.

Основними завданнями вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням як предмету є розвиток комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних навичок та знань. Професійно спрямована медична англійська мова містить багато запозичень з грецької та латинської мов, що відображається як в граматичних категоріях: множина іменників, утворення прикметників, так і в лексичному матеріалі. Розумне поєднання навчання класичної англійської мови та ознайомлення студентів з особливостями вживання слів іноземного походження забезпечує високу результативність і здатність студентів оперувати медичними поняттями. Тому в сучасній педагогіці ведеться активний пошук та випробовування різних форм і методів. Одними з найбільш по-

ширених є інноваційно-розвивальні та інтерактивні технології, які спрямовані на розвиток активного самостійного мислення студента, уміння знаходити і вирішувати проблеми, залучаючи для цієї діяльності знання з різних галузей, уміти прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів їх вирішення [1]. Ці технології формують компетенції студентів. Провідне місце в позааудиторній діяльності займає гуртково-клубна робота як один із засобів підвищення якості підготовки фахових молодших бакалаврів. У коледжі працює гурток з поглибленого вивчення англійської мови за професійним спрямуванням «Emergency Medicine» («Невідкладна медицина»). Учасники гуртка мають чудову можливість вдосконалити свій рівень володіння англійською мовою за професійним спрямуванням у типових ситуаціях мовлення: зупинка кровотечі, надання допомоги при втраті свідомості, у разі травм голови, шиї, хребта, грудної клітки, кінцівок тощо. Кожне засідання гуртка складається із теоретичної та практичної частин. Теоретична частина має на меті ознайомити студентів із лексичним матеріалом відповідно до теми заняття. Наприклад, лексичний матеріал з теми «*Зупинка кровотечі*»:

haemorrhage – кровотеча
 airway obstruction – обструкція дихальних шляхів
 external – зовнішній
 arterial bleeding – артеріальна кровотеча
 traumatic limb amputation – травматична ампутація кінцівок
 to constrict – звужити
 gas cylinder explosion – вибух газового балону
 traffic/road accident – ДТП
 broken glass – розбите скло
 knife wound – ножове поранення
 to apply tourniquet – накладати джгут

Типові запитання пацієнтові:

What is the matter with you? – Що з вами сталося?
 What troubles you? – Що вас турбує?
 Where does it hurt you? – Де у вас болить?
 Can you hear me? – Ви мене чуєте?
 Can you see me? – Ви мене бачите?
 Where is the wound? – Де у вас поранення?
 How long have you been lying here? – Як довго ви тут лежите?
 What happened? – Що сталося?
 Where else do you hurt? – Де у вас ще болить?
 How did you cut your hand? – Як ви порізали свою руку?

Після ознайомлення з лексичним матеріалом студенти мають можливість переглянути навчальні відеоматеріали англійською мовою, що стосуються теми заняття.

Теоретична частина переходить у практичну, де студенти мають можливість застосувати на практиці свої теоретичні знання, здобуті на заняттях медичного профілю та заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням. Діалоги студенти проговорюють у ролях, використовуючи обладнання та підручні матеріали для надання невідкладної домедичної допомоги.

Прикладом практичної частини заняття є читання діалогу в ролях з теми «Зупинка кровотечі» [5].

На заняттях гуртка з поглибленого вивчення англійської мови за професійним спрямуванням “Emergency Medicine” («Невідкладна медицина») студенти знімають відеоролики навчально-професійного спрямування, знайомляться з особливостями надання домедичної та медичної допомоги закордоном, працюючи з автентичними літературними джерелами (зокрема: Nutbeam T, Boylan M. ABC of Prehospital Emergency Medicine.

WileyBlackwell, 2013. та ін.). Серед творчих розробок студентів варто відзначити створення словника загальноприйнятих скорочень (аббревіатур), які використовуються у світовій медицині [4]. Наприклад:

ARF – acute renal failure – гостра ниркова недостатність

BP – blood pressure – кров’яний тиск

CPR – cardio pulmonary resuscitation - серцево-легенева реанімація (СРЛ)

CRF – chronic renal failure – хронічна ниркова недостатність

CSF – cerebrospinal fluid – спинномозкова рідина

CXR – chest X-ray – рентгенографія грудної клітки

ECG – electrocardiogram – електрокардіограма

EEG – electroencephalogram – електроенцефалограма

ESR – erythrocyte sedimentation rate – швидкість осідання еритроцитів (ШОЕ) та ін.

Отже, гурткова робота з англійської мови за професійним спрямуванням сприяє поглибленому вивченню іноземної мови, розвитку творчих здібностей студентів, встановленню міжпредметних зв’язків, формуванню іншомовної комунікативної компетенції, розвитку пам’яті, уваги, уяви; здатності застосовувати знання на практиці та гармонійному розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Антонюк М. С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи. *Сучасні педагогічні технології у вищій школі: наук.-метод. зб.* Київ, 1995. 270 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 290 с.
3. Онучак Л. В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи. Київ, 2002. 180 с.
4. Nutbeam T, Boylan M. ABC of Prehospital Emergency Medicine. WileyBlackwell, 2013. 320p.
5. Walls R, Murphy M. Manual of emergency airway management. Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Wilkins Heath; 2012. 350 p.

Милокост О. В., соціальний педагог,
Київський фаховий коледж прикладних
наук

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В КИЇВСЬКОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ ПРИКЛАДНИХ НАУК

Кожна молода людина, яка входить у колектив однолітків, вже має певний запас правил, звичних ритуалів, норм та певних ціннісних орієнтирів, що склалися в неї завдяки оточенню. Ступаючи на іншу сходинку освітнього процесу, ми кожного разу розширюємо власні межі, пристосовуємося до взаємодії з більшою кількістю абсолютно різних людей. Тому пропоную розглянути досить поширену в наш час тему соціалізації студентів. Це завжди складний процес – прийняття нового колективу, нових норм, нової соціальної ролі.

Соціалізація відбувається під впливом трьох груп факторів: макрофакторів, що виявляються у планетарному середовищі, державі, суспільстві; мезофакторів, що виявляються у відповідних регіональних, етнокультурних умовах; мікрофакторів, які безпосередньо виявляються в різноманітних інститутах виховання [1, с.170].

Змінюється не тільки колектив. Зі вступом до закладів фахової освіти людина пристосовується вже не просто до нових людей навколо себе. З вибором майбутньої професії змінюється і напрям соціалізації – це вже не загальнолюдські норми, це основи тих норм що будуть панувати в їх професійній діяльності. У процесі соціалізації особистість набуває якості, необхідні для майбутньої успішної реалізації відповідних соціальних ролей та функцій. Чим сильніше відрізняються умови й самі колективи – тим цей процес протікає складніше.

Для студентів без слуху процес адаптації до умов закладу фахової передвищої освіти має свої особливості. В умовах інклюзивної освіти вони потрапляють в колектив разом із особами зі слухом, і для переважної більшості учасників колективу це новий досвід. Видозмінюються форми комунікації, створюються нові норми та правила. Отже, окрім вторинного етапу соціалізації, відбувається створення інклюзивного середовища в умовах, наближених до майбутньої професійної діяльності.

Для створення та гармонійного розвитку цього середовища та соціалізації в ньому необхідні відповідні умови. В нашому Коледжі освітні послуги багато років надаються як студентам зі слухом, так і особам без слуху.

Для повноцінного включення в студентське життя важливо враховувати всі сторони життя. З інклюзивною групою працює, зазвичай, міждисциплінарна (мультидисциплінарна) команда, де важливим є кожен гвинтик.

Це новий для нас, досить популярний термін, котрий використовується найчастіше в соціальній роботі: Міждисциплінарна команда – це сукупність незалежних експертів із різних сфер трудової діяльності, робота яких керується окремим планом розвитку і визначенням напрямів роботи [2, с. 226].

Для характеристики діяльності спеціалістів міждисциплінарної команди використовують міждисциплінарне ведення випадку – це комплекс заходів, що їх вживає в тісній взаємодії єдина команда фахівців із різних дисциплін для досягнення спільної мети щодо поліпшення якості життя клієнта, захисту його інтересів і прав [3, с. 20].

Список агентів соціалізації буде різнитися в залежності від напрямку навчання та особливостей групи, та основними залишаються:

- Перекладачі української жестової мови – як перша і основна запорука налагодження комунікації з викладачами та між студентами;

- Представники УТОГ – сприяють участі у житті спільноти людей без слуху в Україні, досднанню до культурних цінностей та розвитку активної громадянської позиції студента;

- Соціально-психологічна служба – сприяє створенню інклюзивного середовища в студентських групах, забезпечує своєчасну допомогу у адаптації до навчання;

- Спортивні тренери – підтримують та зацікавлюють не тільки у спортивній діяльності, а й у здобутті освіти. Для спортсменів також важлива підтримка Коледжу їх спортивних успіхів, індивідуальний графік для успішних тренувань;

- Майстри виробничого навчання – організують групову взаємодію, наближують до реалій майбутньої професійної діяльності, де наші студенти разом вчать працювати однією командою;

- Викладачі – їх досвід у викладанні навчальної дисципліни, в поєднанні декількох форм надання матеріалу, є невід’ємною ланкою успішної соціалізації.

Головним чинником успішної соціалізації було й залишається відчуття себе частиною колективу, ідентифікація себе як студента Коледжу, як майбутнього професіонала певного напрямку. Тут в нагоді стають спільні заходи, свята, проекти, в яких беруть участь студенти, навчаючись в Коледжі. Як приклади можна згадати минулорічну школу політичної участі для дівчат та жінок з інвалідністю «ЛІДЕРКА», чи онлайн-табір з вивчення

американської жестової мови, що організовували перекладачі української жестової мови нашого Коледжу.

Участь в цих заходах має вагомий вплив на соціалізацію студентів без слуху не лише в колективі Коледжу, а й за його межами. Дає можливість оволодіти новими й корисними соціальними навичками, адже мета соціалізації – допомогти вихованцеві вижити у суспільному потоці криз і революцій – екологічній, енергетичній, інформативній, комп'ютерній тощо, оволодіти досвідом старших, зрозуміти своє покликання, визначити власне місце у суспільстві, самостійно знайти шляхи найефективнішого самовизначення в ньому [1, с. 170].

Труднощів для повноцінної соціалізації в наш час додала пандемія COVID-19. Виходячи з нових аспектів навчання через мережу інтернет, можна відзначити: дистанційне навчання надає широкі можливості (доступ до навчальних матеріалів у різний час, можливість участі в заходах у дистанційному форматі) і водночас створює досить серйозні обмеження. До її наслідків можна віднести: поступову втрату практичних навичок живого спілкування, збільшення дистанції соціального розшарування (різні завдання, окремі пари, відсутність можливості користуватися одними інформаційними ресурсами, що значно ускладнює роботу в інклюзивних групах).

На сьогодні діяльність нашого Коледжу направлена на знищення бар'єрів до успішної соціалізації молодих людей незалежно від форми навчання, адже забезпечення умов соціалізації, на рівні з освоєнням професійних компетентностей – фундамент майбутнього наших випускників!

Список використаних джерел

1. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 343 с.
2. Лях Т., Спіріна Т., Рогожинська В. Принципи міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2020. Вип. 27, том 3. С.224-228.
3. Посібник з методики міждисциплінарного ведення випадку при роботі з безпритульними, бездоглядними неповнолітніми дітьми. Організація «Право на здоров'я» (HealthRight International). Київ, 2010. 68 с.

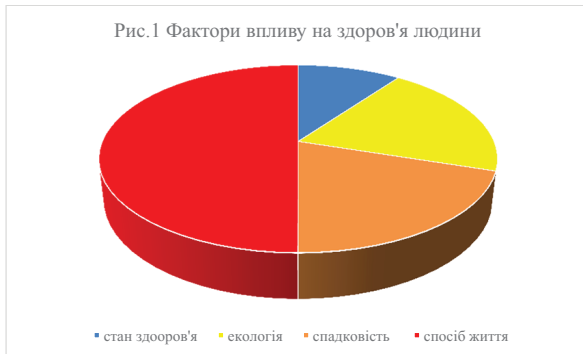
Молявка О. С., викладач,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

ФОРМУВАННЯ СВДОМОГО СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Здоров'я – один з головних компонентів життя людини, який не можна купити за гроші. Воно формується, починаючи від самого народження. Сьогоднішній стан суспільства, зумовлений стрімким поширенням Covid-19, висуває все більші вимоги до людини та її здоров'я. Тому в освітніх сферах спостерігається підвищений інтерес до психологічних засад педагогічного процесу як інструменту реалізації завдання з поновлення ціннісного підґрунтя ставлення до здоров'я у здобувачів фахової передвищої освіти. Отже, педагогічне середовище, як засіб формування ціннісного ставлення до здоров'я студентів, повинно прищеплювати студентам бажання та здатність турбуватися про власне здоров'я, заохочувати вести здоровий спосіб життя.

Всесвітня організація охорони здоров'я зазначає, що здоров'я – це «складний феномен глобального значення, який включає комплекс соціальних, економічних, біологічних, медичних аспектів і виступає як об'єкт споживання, вкладання капіталу, індивідуальну і суспільну цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з навколишнім фізичним і соціальним середовищем». Вважається, що стан здоров'я визначає (рис. 1) лише 10 % усього комплексу впливів на здоров'я людини, а решта 90 % зумовлюються: станом екології (20 %), спадковістю (20 %) і найбільше – способом життя (50 %).

Спосіб життя формується під впливом соціального оточення та залежить від рівня, якості та стилю життя [1]. Звички, вплив суспільства та соціальної групи, в якій у цей момент перебуває студент, становлять основу орієнтації в житті, тобто домінує соціальний рольовий статус. Невизначеність соціального статусу підлітка, відсутність життєвого досвіду та вплив конфлікту поколінь, незмінно призводять до певних суперечностей в системі ціннісно-моральних орієнтацій. Для життя та здоров'я необхідна об'єктивна самооцінка. Це зумовлено самопізнанням протягом життя. Процес самопізнання припадає на вік здобуття фахової передвищої освіти.

ти. Самооцінка може бути завищеною, об'єктивною чи заниженою. Підліткам із завищеною та заниженою самооцінкою дещо складніше, ніж об'єктивною самооцінкою, бо їм важче пристосовуватися до різних обставин життя, підтримувати рівні стосунки із однолітками, з людьми, старшими за віком, членами сім'ї.

Складові здорового способу життя – це фізичне, психічне, соціальне і духовне здоров'я. Ці складові міцно взаємопов'язані та у сукупності визначають стан здоров'я людини. Усвідомлення цінності власного здоров'я та життя; відсутність шкідливих звичок; доступ до здорового харчування; задовільні умови побуту та праці; рухова активність є найважливішими з цих елементів. Розробка концепції та стратегії запровадження державних програм формування здорового способу життя потребує вивчення основних концептуальних підходів та теоретичного аналізу в цій сфері [4]. Ціннісне ставлення до здоров'я не з'являється саме по собі, воно формується в процесі становлення особистості протягом певного часу і є результатом впливу освіти та середовища. Дбайливе ставлення до здоров'я передбачає усвідомлення особистістю, що саме здоров'я є найважливішою цінністю для людини [3]. Відсутність з раннього дитинства морально-психологічних установок на усвідомлення цінності здоров'я є однією з причин наявності у частини здобувачів передвищої фахової освіти шкідливих звичок. Спостерігаються випадки куріння, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин, токсикоманія тощо. Тому важливо не лише донести до свідомості молоді знання про шкідливі наслідки звичок для здоров'я, а й дати певні методики їх позбавлення. У формуванні ціннісного ставлення до здоров'я значна роль відводиться ідеалу, приклад авторитарних людей [2]. Хвороба змінює градацію інтересів і цінностей людини. Часто серйозна хвороба впливає на усвідомлення цінності здоров'я [6]. Здоровий

спосіб життя молоді – це усвідомлена і цілеспрямована життєва позиція людей у 14–18 років, яка передбачає використання в щоденній соціальній практиці матеріальних, духовних чинників і умов, що благотворно впливають на збереження і зміцнення їх здоров'я, продиктоване сформованими ціннісними орієнтаціями, установками, мотивами діяльності, яка зберігає здоров'я [5]. Сприяння саморозвитку творчої особистості студента, який розуміє значення здоров'я, знає оптимальні шляхи, засоби та методи його формування, має відповідальне ставлення та спрямованість на зміцнення особистого здоров'я, – одне з головних завдань на сучасному етапі розвитку фахової передвищої освіти.

Сьогодні потрібен фаховий молодший спеціаліст, який би міг оновлювати й удосконалювати зміст своєї діяльності за рахунок постійної самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення та самооздоровлення. Визначені складові культури здоров'я, які необхідно сформувати в майбутніх фахівців, а саме: гуманістичні ціннісні орієнтації та ідеали, які дозволяють орієнтуватися особистості в широкому спектрі цінностей та формувати на цій основі відповідне ставлення до навколишнього світу; знання духовного, психічного та фізичного аспектів здоров'я людини; володіння оздоровчими технологіями для формування, збереження й зміцнення свого здоров'я.

Отже, визначення ціннісного ставлення до здоров'я – це системне і динамічне утворення особистості на основі мотиваційно-емоційної сфери і сукупності знань про здоров'я, яке виявляється у свідомо обраному способі життя. Тому є необхідність у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я підлітків та формувати такий рівень життєвого досвіду здобувачів фахової передвищої освіти, який дозволить їм свідомо обирати здоровий спосіб життя.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Духовні цінності розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 126.
2. Бутківська Т. В. Ціннісний вимір соціалізації учнів. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 1. С. 130–136.
3. Власенко Ю. О. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2018. 31 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти. URL: http://www.upk.org.ua/load/zakonodatelnye_aktu/nacionalna_doktrina.
5. Остапко О. О. Ціннісні орієнтації і потреби сучасної молоді. Молодіжна субкультура. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/tsinnisni-orientatsiyi-i-potrebi-suchasnoyi-molodi.html>.
6. Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. 2020. Вип. 11. Серія: Психологічні науки. С. 128–132.

Мордвінова Н. О., викладач,
Харківський державний автомобільно-
дорожній коледж

ХЬЮТАГОГІКА ЯК МЕТОД САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Глобальні перетворення, що відбуваються в соціумі і пов'язані з інформаційним вибухом, зміною якості робочих місць, скороченням ринку праці та необхідністю прояву високої соціальної, трудової та освітньої мобільності, вимагають нових підходів у навчанні. В сучасному освітньому процесі все частіше з'являється новий термін хьютагогіка. Хьютагогіка – це сучасна концепція самостійного навчання, в центрі якої перебуває студент, який усвідомлено та самостійно управляє процесом свого навчання.

Термін *heutagogy* був введений в науковий обіг Стюартом Хасе (Stewart Hase) і Крісом Кеньйоном (Chris Kenyon) в 2000 році в роботі «From Andragogy to Heutagogy» [1].

Heutagogy позиціонується авторами як новий підхід до організації навчання дорослих, як вчення про самоосвіту [2], тобто вчення про те, як самостійно вчитися в XXI столітті. У преамбулі до зазначеної роботи С. Хасе і К. Кеньон вказують, що «концепція по-справжньому самостійного навчання, хьютагогіка, ґрунтується на гуманістичному підході до навчання, описаному в 1950-х роках. Передбачається, що хьютагогіка служить освітнім потребам студентів XXI століття, зокрема сприяє розвитку індивідуальних здібностей» [1].

Перша частина терміну *heutagogy* сконструйована з декількох семантично пов'язаних грецьких слів: *εὐρητικός* (*heuristós*) в значенні «виявляти, з'ясувати, дізнаватися», *εφευρητικός* (*heuretíkos*) в значенні «винахідливий», *εὕρημα* (*heuriskein*) в значенні «знайти» [3]. Друга частина терміна походить від грецького *αὐτο* (*ago*) – «веду» за аналогією з такими термінами, як педагогіка і андрагогіка. Таким чином, в семантиці слова закладений сенс «вести до винаходів, відкриттів, знахідок, висновків» [3], що виводить нас на трактування *heutagogy* як вчення про те, як вчитися, закладаючи евристичний спосіб навчання як домінуючу ідею концепції. Існує й інше трактування, згідно з яким перша частина терміна *heutagogy* походить від грецького слова *εαυτός* (*евтос*, «сам»), що дозволяє трактувати *heutagogy* як вчення про самонавчання. Передумовою появи хьютагогіки як наукового напрямку є розуміння призначення освіти в житті людини в

XXI столітті. На думку авторів концепції, швидкі темпи змін в суспільстві і так званий інформаційний вибух спричинили необхідність пошуку нового підходу до організації навчання, при якому здобувач освіти буде сам визначати, що він буде вивчати і як буде побудований процес навчання. У цьому сенсі вчення про самостійне навчання може розглядатися як безпосередній перехід від сформованих наукових теорій і методик, зокрема теорії розвитку здібностей, і цілком може забезпечити оптимальний підхід до навчання в XXI столітті [1].

Хьютагогіка – це нова революція в педагогічному співтоваристві, що дозволяє просунутися далі до нової системи принципів і освітніх практик, які можуть бути застосовні до будь-яких точок освіти і навчання людини протягом усього життя. Ця революція відповідає новому світу, в якому ми живемо. Світу, де «інформація легкодоступна; зміни настільки значні, що існуючі традиційні методи навчання та виховання є недостатніми; знання, прив'язані до навчальних дисциплін, не готують до життя у сучасному суспільстві, до роботи на сучасних робочих місцях; навчання все більше підлаштовується під те, що ми робимо в житті; сучасні організаційні структури вимагають гнучких навчальних практик; існує величезна потреба в негайному навчанні. У відповідь на ці виклики з'являються інноваційні підходи, які усувають недоліки педагогічних наук»[1].

Вчення про самоосвіту розглядає технології і стратегії освіти здобувачів знань, в яких наставник (ментор) створює необхідні умови для застосування методів пошукового навчання, що дозволяють модифікувати вже наявні знання і створювати нові. Такого роду експериментальне навчання методом проб і помилок протягом усього життя породжує нове знання. Будучи адаптивним, проблемним, воно кидає виклик неправильним, «дефектним» навчальним схемами, інтегрує нове знання з відомим. Вчення перетворюється в процес самостійного освоєння нових знань з використанням різних засобів: візуальних / просторових, музикальних / ритмічних, тілесних / кінестетичних, вироблених / мовних, логічних / математичних, міжособистісних / особистісних, колективного / індивідуального інтелекту. Студент аналізує, синтезує, узагальнює досвід і вже наявні знання, креативно генеруючи звичну роботу і інноваційні методи, що приводить до створення нових знань. Хьютагогіка визнає необхідність гнучкого підходу до навчання, при якому викладач надає ресурси, але студент сам розробляє фактичний курс, який він міг би освоїти, проводячи переговори з викладачем. Так, студент може переглянути критичні статті, огляди, питання і вибрати те, що йому цікаво і важливо, а потім обговорити подальші можливі матеріали для читання і необхідні завдання. У цій ситуації оцінка

стає скоріш засобом освітнього досвіду, ніж вимірюванням досягнень [1]. Хьютагогіка починається з того, що учень бере на себе відповідальність за власне навчання [5].

Хьютагогіка бачить роль вчителя в розвитку потенціалу студента не тільки в предметній області (знання і компетенції), але ще закликає його відмовитися від влади над студентом [1], взяти на себе функцію фасилітатора [5], делегувати студенту права з управління процесом навчання. Нова роль потребує від викладача, вихователя, менеджера відповідати новій парадигмі – самому бути людиною з потенціалом, вміти отримувати знання.

Підбиваючи підсумки, хочеться зазначити, що евристичний метод навчання, теорії самостійного навчання не є новим ні для західної, ні для української науки. Сенс нового підходу, названого хьютагогікою, полягає у виході за рамки студентського віку, акумуляції кращих інноваційних практик в організації самоосвіти, пошуку ефективних способів саморозвитку людини шляхом усвідомленого включення в освіту, приверненні уваги педагогічної спільноти до пошуку нової парадигми освіти, в якому студент починає грати нову роль менеджера своїх знань. Хьютагогіка – це сучасне вчення про безперервну освіту як стиль життя, про самоосвіту як провідну форму освіти. Вихід на тематику самоосвіти є симптоматичним і може свідчити про зародження нового наукового напрямку, яке можна умовно позначити як педагогіку самостійного навчання.

Список використаних джерел

1. Chapnick S, Meloy J. Renaissance elearning: creating dramatic and unconventional learning experiences. 2005. URL: <https://www.amazon.com/Renaissance-eLearning-Creating-Unconventional-Experiences/dp/0787971472>
2. Hase S, Kenyon Ch. From Andragogy to Heutagogy. URL: <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/pr/Heutagogy.html>
3. Heutagogy. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Heutagogy>
4. Heutagogy, Emergent, Ambient. URL: <http://heutagogicarchive.wordpress.com/2010/11/18/heutagogy-the-craft-of-teaching>
5. Heutagogy: 21st Century Academics EDU501, Basic Principles of Online Teaching. URL: <http://www.slideshare.net/mallencowie/heutagogy1>

Мороз М. В., викладач суспільних дисциплін, викладач-методист, КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ЯК ПРОБЛЕМА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Критерієм освіченості та інтелігентності особистості є рівень її залучення до духовних цінностей, висвітлення гуманістичних ідей на фоні характерних для нашого часу прагматизму та раціоналізму, в ситуації духовного надлому особистості в ході трансформації українського суспільства. Радикальні зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, спричинені ними гуманістичні та демократичні зрушення у світогляді, ідеології, науці та культурі потребують формування та впровадження нової концепції виховної роботи, яка має стати основою підготовки підростаючого покоління до самостійної, активної та творчої життєдіяльності в нових соціальних та культурних умовах, важливим чинником формування особистості сучасного типу з високою моральною культурою, свідомого громадянина України, патріота Української держави.

Проблеми формування моральної культури молоді ґрунтовно висвітлені в творах Г. Сковороди, П. Юркевича, Х. Алчевської, І. Огієнка, І. Ващенко, В. Сухомлинського, І. Зязюна та багатьох інших. Чимало публікацій на цю тему на сторінках сучасної педагогічної преси. Особливою актуальністю проблеми духовності та моральної культури відзначаються у філософських творах великих мислителів стародавнього світу, Середньовіччя, Нової і новітньої історії [2, с. 17].

Духовність та моральність людини формується в сім'ї, закладах дошкільної освіти, закладах загальної середньої та вищої освіти. Протягом життя людина створює свій світ, світ культури, який складається з кількох різновидів культури, які класифікуються залежно від рівня розвитку людства. Складовими культури є політична, інтелектуальна, професійна, естетична, моральна культура тощо. У різні епохи одна з них панувала і визначала особливість саме цього часу. Людина – це віддзеркалення свого часу, свого світу культури. Вона відчуває, описує і розуміє цей світ категоріями саме тієї культури, до якої належить.

У першу чергу це стосується моральної культури. Засвоєння культури індивідом означає не тільки знання про добро і зло, про загальноприйняті

форми поведінки, про ідеал і норми, а й втілення знань у дію, реалізацію поглядів у вчинках. Мораль існує, насамперед, як форма суспільної свідомості (уявлення про норми, принципи, ідеали) у двох формах – теоретичній (у філософсько-етичних творах) і буденній (у свідомості переважної більшості людей, поясненнях, висновках щодо повсякденних дій). Окрім цього мораль передбачає діяльність людей, а також стосунки, що фіксуються свідомістю і реалізуються через діяльність. Особливістю моралі є присутність її у всіх сферах діяльності людини [1, с. 3].

Моральну культуру можна визначити як спосіб засвоєння, передачі і розвитку моральних цінностей. Із цього випливає, що моральна культура суспільства існує в історії людства, по-перше, як сукупність (система) моральних цінностей (правил, норм, принципів, ідеалів), що усвідомлюються на теоретичному та буденному рівнях. Рівень розвитку моральної культури визначається залежно від орієнтації її на загальнолюдські, класові чи національні моральні цінності; по-друге, як об'єктивація цих уявлень, поглядів, переконань, тобто моральної свідомості через поведінку, діяльність, вчинки людей, що оцінюються з позицій гуманізму, золотого правила моральності; нарешті, по-третє, як система моральних відносин, що встановлюються внаслідок втілення моральних уявлень через моральні дії. Вони відображають певний рівень розвитку суспільних зв'язків (між індивідами, між індивідом та групою чи суспільством, між групами, прошарками, класами тощо). Основою їх оцінки є рівень розвитку свободи і відповідальності, автономізації особистості. З цього випливає, що моральна культура є важливою характеристикою суб'єкта (на рівні соціальної системи, спільноти, особистості) у певній сфері його діяльності – економічній, правовій, мистецькій, науковій, релігійній тощо. Моральна культура особистості – це рівень засвоєння індивідом існуючих у суспільстві моральних цінностей, ступінь залучення його до моральних аспектів діяльності, міра особистого морального розвитку, що формується в процесі виховного впливу на особистість.

Виховна робота, яка спрямовується, насамперед, на формування моральної культури молоді, особливого значення набуває в період трансформації суспільства, яке відчуває на собі тягар кризових негараздів. Деформуються моральні засади суспільства, здійснюється пропаганда жорстокості, бездуховності, насильства. Відбувається зубожіння душі людини, незважаючи на її інтелектуальне зростання. Тож цілком закономірним є пошук дієвих виховних засобів і технологій, які б сприяли розвитку високomorальної особистості [3, с. 24].

Значні морально-духовні розвивальні можливості має особистісно орієнтована модель виховання. У руслі цієї виховної моделі утверджується культурологічний підхід до освіти, яка є цілеспрямованим, побудованим на наукових засадах процесом долучення особистості до культури, в ході якого здійснюється передача багатоговікового людського досвіду від покоління до покоління і розвиток його, відповідно до сучасних реалій. За положенням особистісно орієнтованого виховання все, що пов'язане з духовністю, може здійснюватися тільки з наукових педагогічних позицій. Основним шляхом духовного виховання особистості, формування її моральної культури має стати залучення її до світу культури, мистецтва і науки, яке ґрунтується на раціональній основі й здатне розкрити кожному вихованцю велич пізнавальної і трудової діяльності людини, винятковість та неповторність кожної людини, здатне стати основою для творчої самореалізації і самовиховання особистості.

Таким чином, особливість людської природи полягає в тому, що вона ніколи не зупиняється у своєму розвитку, завжди здатна до подальшого зростання і самовдосконалення. Людина не тільки така, якою її виховали, а й така, якою вона робить себе протягом всього свого життя.

Рівень моральної культури особистості виявляється через систему функціонально пов'язаних показників (критеріїв). Зокрема, це знання основних норм, правил, принципів, ідеалів. Становлення моральної культури особистості в індивідуальному житті починається саме з уявлень про добро і зло, сприйняття їх, аналізу, відбору, створення ієрархічної системи моральних цінностей – особистих переваг – на основі інформації про моральну культуру сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бех І. Інваріанти особистісно орієнтованого підходу до виховання дитини. *Початкова школа*. 2001. № 2 (380). С. 3–6.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал : монографія. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
3. Етика: навч. посіб. / В. О. Лозовий, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; за ред. проф. В. О. Лозового. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 224 с.

Мороз М.О., доктор педагогічних наук,
декан, член-кореспондент Академії
міжнародного співробітництва
з креативної педагогіки «Полісся»,
КЗВО «Барський гуманітарно-
педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Проблема формування ціннісно-моральних якостей студентської молоді в Україні є особливо актуальною протягом останніх декількох десятиліть. Існує чимало досліджень та науково-практичних ідей щодо покращення рівня сформованості ціннісно-моральних якостей сучасної молоді, проте спостерігаємо ще чимало проблем у цьому напрямку.

Не секрет, що трансформаційні процеси розвитку вітчизняного суспільства здійснюють як позитивний, так і негативний вплив на формування духовних ідеалів сучасного підростаючого покоління, причому існує тенденція засвоєння молоддю спотворених, хибних духовних орієнтирів. А. К. Похресник зазначає, що соціалізація всіх категорій молоді в Україні відбувається у вкрай несприятливих умовах. Така ситуація найбільш негативно впливає на становлення та формування молоді [2, с. 60].

Проблема формування ціннісно-моральних якостей молоді, зокрема, сучасних студентів освітніх закладів дуже пов'язана з їхніми віковими особливостями. Важливо розуміти, що студентські роки припадають на підлітковий період, з його психо-фізіологічними особливостями, пов'язаними, зокрема, з пошуком свого «Я», з періодом неприйняття думки оточуючих, гіперболізації власних проблем, егоцентричного стилю поведінки. Окрім цього, важливо враховувати й об'єктивні процеси, що відбуваються сьогодні у нашій країні та безпосередньо впливають на становлення й формування особистості студента, його ціннісно-мотиваційних якостей. Це, зокрема, стан тривожності, викликаний воєнними діями на Сході нашої країни, що підсвідомо закладає у молоді стресові ситуації (це і страх за майбутнє, хвилювання за батьків та родичів, котрі перебувають у зоні воєнних дій). Невпевненість у власному майбутньому також призводить до невизначеності, розгубленості, втрати життєвих пріоритетів. Досить часто ми спостерігаємо у здобувачів освіти навіть розчарування та сумніви

у тому, що вони зможуть вдало реалізувати себе в майбутній професійній діяльності.

Саме тому вкрай необхідним є посилення ціннісних та мотиваційних орієнтирів студентів, відродження їхньої віри у власні можливості та впевненості у майбутній професійній самореалізації. Свідома мотивація, свідоме розуміння власної професійної та соціальної значущості буде тією рушійною силою, яка забезпечить якісне та ефективне формування особистості студента, його ціннісно-моральних якостей, впевненість у можливості здобуття престижної освіти як засобу для подальшого успіху в економічній, політичній і громадській діяльності, фактору підвищення власної конкурентоспроможності в системі ринкових і демократичних відносин, кар'єрного росту, підвищення добробуту, утвердження свого статусу в колективі (і в суспільстві) та соціального престижу.

Ціннісне відношення людини до світу й до самої себе виробляється, змінюється та трансформується протягом усього життя, складаючись у певну ієрархію цінностей. Студентське життя є найбільш сприятливим для формування та за необхідності коригування ціннісних якостей студента як цілісної особистості.

Цінності особистості сучасного студента є його соціальними орієнтирами, оскільки виконують цілу низку функцій у житті суспільства, серед яких основними є конституювання сенсу життя, орієнтаційна й нормативна функції цінностей [1, с. 18].

Сучасне студентство, володіючи людським вродженим прагненням до самосвідомості й духовного єднання з природою та суспільством, може й повинне усвідомити своє базисне значення для сучасного розвитку суспільства. Умовою цієї успішної самоорганізації особистості є усвідомлене сприйняття та застосування нею у своїй життєдіяльності вищих моральних пріоритетів і справжніх духовних цінностей. Поряд зі здобуттям сучасних знань студент повинен зробити головне – визначити своє відношення до найбагатшого духовного досвіду, накопиченого людством за всю історію, необхідно зробити вибір, вільний вибір, зайняти особисту позицію. Але цей вибір не можна здійснити без спроб відповісти на основні запитання буття: хто я такий у цьому світі? які мої можливості в ньому? яке призначення мого життя на Землі й зміст моєї діяльності?

Кожен свідомий громадянин своєї держави повинен чітко з'ясувати для себе всі аспекти, пов'язані із сутністю та функціями ідентичностей, особливо національної ідентичності, яка виявляє патріотизм і зберігає вірність інтересам своєї національної держави.

Провідні національні держави світу, передусім західні, пройшли у своєму розвитку досить тривалий час, поки досягли необхідного рівня національної ідентичності своїх суспільств і сформували політичні нації, здатні ефективно реалізувати власні національні інтереси. Україна лише перебуває на цьому складному шляху, переможно подолати який можна лише одночасно з повноцінним утвердженням в українському суспільстві національної ідентичності. Синтез процесів соціокультурної та національної самоідентифікації українського народу, що здійснюється у ході будівництва незалежної держави, означає реалізацію специфічного соціокультурного проекту, складовими якого слід вважати, в першу чергу, відродження культурної історичної пам'яті, рефлексію всього без винятку попереднього культурно-історичного досвіду та його реконструкцію на основі нової системи цінностей та орієнтації.

Таким чином, Україна увійшла в нове тисячоліття незалежною державою, що активізувало необхідність розв'язання основних проблем, зокрема формування власної національної ідентичності, яка є обов'язковою умовою для здійснення суспільно необхідних реформ та модернізації держави з метою її подальшого утвердження як політичної спільноти на шляху демократичного розвитку. Становлення дієвого громадянського суспільства в Україні, її рівноправне входження в міжнародний політичний простір можливе лише за умови формування загальнонаціональної ідентичності, що є запорукою і гарантією стабільності та безпеки Української держави.

Список використаних джерел

1. Берегова Г. Цінності особистості сучасного студента як соціальні орієнтири. *Особистість студента і соціокультурне середовище університету в суспільному контексті : матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф.*, 2 червня 2017 р. Київ, 2017. 153 с.

2. Похресник А. К. Соціокультурні орієнтації студентської молоді трансформаційного суспільства. *Молодь у сучасному світі: морально-естетичні та культурологічні виміри*. Київ, 2001. С. 58–63.

Нечитайленко В. А., кандидат юридичних наук, викладач вищої категорії відділення «Правознавство», Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

РОЛЬ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНО-МОРАЛЬНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Формування ціннісно-моральних орієнтацій членів будь-якого суспільства має вирішальне значення в справі забезпечення його нормального функціонування. При цьому найважливішим є виховання саме молоді в дусі додержання різноманітних загально визнаних соціальних норм – моральних, етичних, естетичних, релігійних, а також звичаїв та традицій, оскільки неповнолітні особи легко піддаються впливу негативних явищ, внаслідок чого виникають суттєві протиріччя між потребами окремої особистості та всього суспільства чи певних його груп. Не є винятком і студенти закладів фахової передвищої освіти, в яких вони розпочинають навчання у п'ятнадцять – шістнадцять років. У такому віці студенти нерідко мають нестійку психіку і не можуть зорієнтуватися, що сприймається більшістю суспільства, а що – ні.

Значною мірою формуванню належної поведінки молоді сприяє викладання у цих закладах правових дисциплін, проте через певні проблеми рівень правосвідомості та правової культури студентів не є високим.

Майже всі навчальні заклади на основі відповідних освітніх програм запроваджують викладання основ правознавства, а саме стислий розгляд основ теорії держави і права та деяких галузевих дисциплін – конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного, трудового права. У деяких суто спеціалізованих закладах фахової передвищої освіти викладаються також правові дисципліни, пов'язані з профілем підготовки фахівців – торгівельне право, аграрне право, транспортне право, екологічне право та ін. Але ж порівняно невелика кількість годин лекційного курсу та семінарських (практичних) занять не дозволяють отримати студентам хоча б базові знання з регулювання правом відповідних суспільних відносин, не кажучи вже про формування у студентів будь-яких ціннісно-моральних орієнтацій. А для досягнення цієї найважливішої мети необхідно докорінним чином змінити (або хоча б доповнити) програми викладання право-

вих дисциплін з урахуванням віку студентів та з акцентом на необхідність поважати ними загально визнані моральні цінності та правові норми, які склалися в суспільстві та нашій державі.

Так, викладаючи основи теорії держави і права слід особливої уваги приділити визначенню сутності та видам соціальних норм як одного з регуляторів суспільних відносин, які дають загальне уявлення про добро і зло, гуманізм, шанобливе відношення до людини, толерантність, етику поведінки, звичаї та традиції народу, вшанування пам'яті наших видатних земляків тощо.

Звісно, слід більш детально розглядати теми, які стосуються сутності та ознак права як особливої групи соціальних норм. Адже загально відомо, що, крім регулятивної та охоронної функцій, одною з основних є виховна функція. І ця функція права була закріплена в чинному законодавстві, зокрема, у статті 50 Кримінального кодексу України [1], у статті 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2], у статті 140 Кодексу законів про працю України [3].

Викладачам основ правознавства слід переглянути й тематику викладання окремих галузевих правових дисциплін, що поділяються на публічно-правові (державно-правового циклу), та приватно-правові (цивільно-правового циклу) зробивши акцент на норми, які стосуються неповнолітніх.

Основною серед публічно-правових юридичних дисциплін є конституційне право України. При її викладанні слід наголосити на тому, що основним конституційним принципом існування нашої держави є принцип пріоритетності прав і свобод людини і громадянина, оскільки стаття 3 Конституції України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. На прикладі детального аналізу відповідних норм Конституції та законодавства України студентам слід розкрити сутність і вказати на практичне втілення цього принципу в діяльності нашої держави, щоб у них формувалася повага до будь-якої людини незалежно від приналежності її до певних верств населення. І це має стати основним ціннісно-моральним орієнтиром сьогоденних студентів на усе подальше їх життя.

Крім того, викладачеві слід детально розкрити сутність та види економічних, соціально-культурних та особистих конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також обов'язків громадян України. Наша молодь має й деякі політичні права. Зокрема, громадянам у віці від 14 до 28 років надане право об'єднуватися в молодіжні громадські організації, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист їх за-

конних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів [4].

Важливим для студентів є засвоєння ними певних тем курсу адміністративного права, норми якого регулюють суспільні відносини, що виникають в процесі державного управління (публічного адміністрування). Суб'єктами багатьох адміністративно-правових відносин виступають й неповнолітні. Зокрема, їх навчання здійснюється на основі Закону України «Про фахову передвищу освіту», який слід детально розглянути на заняттях. Вони можуть бути суб'єктами адміністративних правопорушень (стаття 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення); по відношенню до неповнолітніх встановлений особливий порядок притягнення їх до адміністративної відповідальності (стаття 24-1 цього Кодексу).

Корисним з точки зору формування ціннісно-моральної орієнтації буде й поглиблений аналіз і викладання студентам важливих положень кримінального права, зокрема, норм Кримінального кодексу України щодо відповідальності неповнолітніх за вчинення ними кримінальних правопорушень та підстав звільнення їх від такої відповідальності.

Що ж до викладання дисциплін цивільно-правового циклу, то передусім студентів слід детально ознайомити з деякими положеннями цивільного законодавства, зокрема Цивільного кодексу України [5], з тими його нормами, що визначають поняття дієздатності фізичної особи (стаття 30) та неповної цивільної дієздатності фізичної особи у віці від 14 до 18 років (стаття 32), а також цивільну відповідальність неповнолітніх (Стаття 33). Детально слід також охарактеризувати угоди, які може укласти неповнолітній.

В сучасних умовах імплементації норм міжнародного права та права Європейського Союзу до законодавства України слід передбачити проведення занять з аналізу міжнародно-правових актів щодо забезпечення та захисту прав неповнолітніх.

Як видається, перегляд навчальних програм з викладання правових дисциплін та їх викладання у цих напрямках великою мірою сприятимуть формуванню ціннісно-моральних орієнтацій у студентів закладів передвищої фахової освіти.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07.12.1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

3. Кодекс законів про працю України : Закон УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII Відомості Верховної Ради Української РСР. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
4. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 01.12.1998 р. № 281-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 1. Ст. 2.
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

Овчаренко А. Р., Лисяна М. О.,
студентки,
Київський фаховий коледж легкої
промисловості

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Зараз дистанційне навчання стало невід'ємною частиною нашого життя. Дивлячись на ситуацію, зрозуміло, що це вже ніяк не зникне. Є лише один вихід – пристосуватися до цього. Ми працюємо та вчимося за допомогою гаджетів. Але чи робимо ми це ефективно? Ситуація з карантинном та домашнім навчанням супроводжує нас вже 2 роки, але ще досі виникають одні й ті ж проблеми, які не вирішуються. Вони стосуються зручності, успішності, ефективності, фізичної та психічної складової нашого здоров'я.

1. Ефективне дистанційне навчання.

Під час сидіння вдома рівень нашої ефективності стрімко падає. Це трапляється майже зі всіма. В кожного на це є причини, і вони простіші, ніж ми думаємо. Хтось з самого початку не сприймає навчання вдома серйозно, а хтось, не дивлячись на свої спроби щось зрозуміти, кидає все через невдачі. То як зробити онлайн-навчання більш ефективним?

Вважаю, за бажанням студентів можна провести декілька цікавих уроків з тайм-менеджменту. Це не тільки допоможе правильно розподіляти час при навчанні, ця навичка буде корисна і в майбутньому.

Вчителі можуть виділяти час два рази на тиждень на запитання учнів. Вони можуть пояснити домашнє завдання або тему. Це можуть бути невеличкі консультації. Час здачі домашнього завдання не потрібно ставити раніше наступного уроку.

2. Статистика програми дистанційного навчання.

Коли починається дистанційне навчання, виникає питання, в якій програмі працювати? Чи це проблема? Так! І дуже велика. В наш час існує багато програм, які можуть допомогти в навчанні, через це в студентів і учнів часто виникає паніка, в якій програмі працювати. Кожен вчитель використовує програму, яка зручна саме йому. Врешті-решт, студентам доводиться завантажувати багато програм, для кожного уроку окремо. Це не лише займає багато місця на гаджеті, але й створює плутанину, особливо, якщо один урок проходить у двох програмах. Студенти часто не можуть

знайти потрібну їм інформацію або домашнє завдання і треба згадувати, куди писати вчителю при виникненні запитань: Skype? Viber? Telegram?

Для того щоб уникнути такої незручності, вчителі повинні обирати не більше трьох програм для навчання. Все це повинно бути узгоджено між усіма. Можна провести опитування на цю тему. Критерії програм для навчання – зручність, легкість, багатofункціональність.

Приклади програм, які зручні для навчання, є google клас (для домашнього завдання), google meet, zoom (для проведення уроків), форми (для тестування). Вони зручні, прості для сприйняття та роботи, а половина з них вже влаштована в ваш гаджет. Також дуже корисний сайт paigok.com.ua, в якому є всі теми з усіх предметів, які вивчаються в школі.

3. Низька комп'ютерна грамотність.

Цей пункт стосується більш вчителів, яких життя не готувало до таких масштабних змін у навчанні. Це добре, якщо вони змогли наздогнати поїзд цифрового світу та заскочити в нього, але якщо ні? Допомога викладачам точно б не завадила. Було б дуже корисно, якби на початку дистанційного навчання проводилася добровільна інформативна лекція, на якій можна було вивчити все необхідне та задати запитання. А також мати гарячу лінію в разі виникнення проблем з технікою, бо на цей момент це єдине обладнання у вчителів для виконання своєї роботи.

4. Проблеми адаптації студентів першого курсу.

Всі першокурсники різні і кожний має свої проблеми адаптації. Студенти першого року навчання намагаються влитися в нове життя, познайомитися, засвоїти масу незрозумілої для них інформації, а дистанційне навчання робить студентів ще більш розгубленими.

Ми можемо допомогти їм з цим непростим випробуванням. При проведенні опитування серед студентів найпопулярнішими пропозиціями щодо покращення освітнього процесу й відпочинку, були такі:

- зменшення кількості екзаменів та заліків, що виносяться на сесію;
- зменшення обсягу навчального навантаження;
- забезпечення бібліотеки необхідними підручниками;
- здобуття професійних навичок у позанавчальний час шляхом організації квестів та різного роду змагань;
- збільшення кількості цікавих для студентів предметів у навчальній програмі;
- зменшення кількості самостійної роботи;
- спільна організація дозвілля з викладачем та куратором, шляхом відвідування музеїв, виставок, театрів, а також організація екскурсій;
- перенесення початку першої пари на пів години пізніше.

5-6. Відсутність соціальної взаємодії. Зв'язок з педагогом.

Не дуже легко і викладачам в останні два роки. Їм потрібно освоїти програми, знайти зв'язок з учнями, щоб відповідати на всі запитання та вирішувати усі проблеми студентів. Тому остання проблема, яку ми хочемо розглянути, – зворотний зв'язок. Багато додатків для навчання і, іноді, непорозуміння вчителя з учнем створюють проблему із засвоєнням предмета. Є різні наслідки відсутності взаємодії, починаючи від великої кількості незрозумілої інформації, що згодом може дуже сильно тягнути вниз, до пригніченості і безвиході.

Що ми пропонуємо для вирішення цієї проблеми?

1. Розслабитися і прийняти ті зміни, які відбуваються;
2. Потрібно не забувати піклуватися про себе і свій внутрішній стан, знаходити нові заняття, і комунікувати з людьми;
3. Намагатися займатися захопленнями, хобі, все що приносить задоволення;
4. Не залишати роботу на потім і робити все вчасно;
5. Намагатися підтримувати взаєморозуміння учнів з учителями, щоб кожен міг вислухати і прийняти до відома.

Якщо ми почнемо з простішого, потім зможемо рухатися далі, ще більше і більше вдосконалюючи наші можливості!

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання: історія, проблеми і рішення. URL: <https://4brain.ru/blog/problemsy-distancionnogo-obuchenija-i-sposoby-ih-reshenija/>

Рамус Л. В., кандидат економічних наук,
викладач,
Харківський державний автомобільно-
дорожній коледж

МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ СТУДЕНТА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Є потреба в уточненні та розробці низки положень теорії морального виховання. Ми перебуваємо у стані глибокої моральної кризи. Теорія морального виховання значною мірою є ідеологізованою. Однією з головних тенденцій формування духовного обличчя сучасної людини має стати усвідомлення біблійної істини: «полюби ближнього, як самого себе». Людина, яка встановлює зв'язок з іншими людьми, має усвідомити значущість іншого суб'єкта як рівного собі, усвідомити емоційну близькість з ним.

Кожна особистість у процесі самореалізації, стикаючись із реаліями життя, може досягти моральної зрілості. Тільки у процесі максимального духовного, практичного напруження на певному етапі морального розвитку вона бере на себе повну відповідальність за свої дії та вчинки.

Процес морального виховання студентів ми визначаємо як інтегративну якість. Його результатом повинен стати високий рівень моральної культури, моральної вихованості майбутнього фахівця.

Моральну культуру студента ми також визначаємо як інтегративну якість, що виявляється насамперед у системі моральних знань, умінь та відносин. Її стрижнем є моральний ідеал особистості.

Будь-яка практична діяльність людини базується на розумінні важливості та користі такої діяльності. Без високої моральної грамотності фахівець не зможе виконати свої професійні обов'язки. Однак дієвість етичної освіти виявляється не тільки у знанні основних положень моралі, умінні теоретично вирішувати професійно-моральні проблеми, а насамперед у формуванні високих моральних переконань, мотивів поведінки, самих вчинків. Моральні відносини є третім, найважливішим, компонентом моральної культури студентів.

У процесі формування моральної культури особистості відбираються моральні цінності, що становлять частину загальнолюдських цінностей. Формуються моральна свідомість і самосвідомість особистості у процесі її взаємодії з довкіллям.

Індивідуальну свідомість відрізняє від суспільної те, що в індивідуальній свідомості відбиваються як особистісні, так і суспільні фактори життя

конкретної людини, специфіка мікросередовища, в якому вона живе. Моральна свідомість окремого студента має різні форми і стани: у вигляді моральних почуттів та потреб, поглядів, переконань.

Процес оволодіння професією є одним із ключових компонентів соціалізації особистості. Принципи загальнолюдської моралі є основою професійно-моральних норм. Наука, що вивчає професійну специфіку моралі, називається професійною етикою.

Щоправда, незаперечно і те, що у професійній моралі немає жодної норми, у якій б не було аналогій серед загальних моральних уявлень. Професійна етика вивчає, як моральні вимоги діють у специфічних умовах тієї чи іншої професії. Навіть дитина не здатна діяти розумно без мінімуму знань про себе. Необхідною умовою професійної діяльності фахівця слугує моральна самосвідомість. Під самосвідомістю студента ми розуміємо усвідомлення й оцінку своїх дій, вчинків та їх наслідків, потреб, думок, морального обличчя, ідеалів, мотивів поведінки, оцінювання себе, своїх життєвих та професійних цілей.

Моральне самоуправління поведінкою містить три аспекти: процес самоорганізації, процес самоконтролю і саморегуляції. Професійний обов'язок, його усвідомлення є одним із головних мотивів творчої діяльності. Тому формування глибоко усвідомленого почуття професійного обов'язку є одним із головних завдань морального виховання студентів.

У педагогіці найчастіше переважають три напрями в оцінці морального розвитку дітей та дорослих:

1. Функціональний атомарний підхід (Н. В. Єфременко, Л. О. Іванова, Н. І. Монахов та ін.), що рекомендує спиратися на численний перелік моральних якостей (працелюбність, гуманність, колективізм, чесність, бережливість, скромність, дисциплінованість, ввічливість та ін.).

2. Інтегрований підхід (Л. І. Вожович, В. С. Мерлій, М. С. Неймарк та ін.), що пропонує спиратися на якийсь один, максимально широкий критерій, який дає змогу виявити і стисло зафіксувати головний стрижень особистості, що визначає звичайну лінію її поведінки (моральна готовність вихованця та ін.).

3. Комплексний, інтегрально-аналітичний підхід (Б. П. Бітінас, О. В. Зосимовський та ін.), у якому інтегративний підхід відіграє роль провідного методу вивчення вихованості; функціональний — допоміжного.

Моральність конкретної людини — це засвоєна, внутрішньо прийнята суспільна мораль, що регулює її індивідуальну поведінку і спирається на світоглядні переконання та почуття совісті.

На нашу думку, моральний розвиток особистості можна поділити на три етапи (рівні), залежно від засобу регулювання моральної поведінки — від суто зовнішніх до суто внутрішніх:

1. Елементарний рівень моральності, що має місце від народження. І хоча до появи свідомості моралі ще немає, все ж цей початковий період людського життя є дуже важливим для майбутньої моральної поведінки.

З появою свідомості особистість, що формується, починає інтенсивно засвоювати зачатки моральної культури певного суспільства шляхом наслідування, копіювання поведінки дорослих і своїх однолітків, а також шляхом безпосереднього навіювання того, як треба і як не треба поводити себе. Головними надбаннями першого рівня можна вважати засвоєння дитиною найпростіших норм моралі, абетки культури поведінки, розвиток у неї елементарної дисциплінованості, елементарної солідарності з людьми, які оточують, доброзичливості, співчуття.

Рівень орієнтації в основному на зовнішні моральні регулятори. На цьому рівні особистість у своїй моральній поведінці ще орієнтується на зовнішній світ, але розвиваються й набувають все більшого значення внутрішні мотиви: почуття сорому, почуття честі (особистої та колективної), самолюбство, почуття змагання (в деяких проявах його називають «білою заздрістю») – важлива якість, без якої не можливе моральне формування особистості.

Рівень морального саморегулювання, тобто такого регулювання, коли людина поводить себе морально не тому, що йому за це заплатять, схвалять чи засудять (у випадку вчинення певних дій), а тому, що моральна поведінка стала для неї потребою, нормою життя. Така поведінка передбачає безкорисливість, чесність, доброзичливість, розвинене почуття власної гідності, високе почуття обов'язку, відповідальність і совість.

Однією з головних цілей морального виховання студентів є досягнення третього рівня регулювання поведінки, формування глибокої потреби у моральному самовихованні.

Створення умов творчої самодіяльності у ВНЗ є однією з головних проблем морального формування фахівця. Повноцінний моральний розвиток студента не відбуватиметься в атмосфері нудьги, репродуктивних форм навчання. Створення атмосфери співпричетності до життя ВНЗ, курсу, країни – емоційна умова морального розвитку фахівця.

Ключовою умовою ефективності морального виховання студентів є побудова відносин довіри, взаємоповаги, відповідальності за себе та інших, взаємимогливісті. Це можливе тільки в тих ВНЗ, де оптимально відбувається процес самоврядування студентів.

Студентське самоврядування – не просто одна з конкретних форм демократизації вищої школи, цей феномен може стати школою високої моральності та почуття громадського обов'язку. Велику роль у моральному розвитку студентів відіграють моральні ідеали. Головні функції, які виконує моральний ідеал, – це регулятивна, стимулююча, орієнтовна, оцінна, критична. Усі ці функції взаємопов'язані. Моральний ідеал є органічною єдністю раціонального та емоційного. Він може виявлятися через оцінні судження (духовний рівень); через емоційно-вольові спонукання, прагнення, наміри (духовно-моральні відносини), через дії та вчинки (практичні відносини і рівень).

Важливими показниками морального ідеалу особистості є його глибина, зрозумілість, конкретність моральних цінностей, взаємозв'язок та взаємозалежність (ієрархія) їх. Процес морального виховання здебільшого залежить від ролі самої особистості, що формується у цьому процесі.

Сучасні вчені дійшли висновку, що моральне виховання є одним із головних факторів формування сучасного спеціаліста. Мораль не можна ні «прищепити», ні «виробити» шляхом різноманітних зовнішніх впливів. Цей процес набагато складніший і завжди відбувається з допомогою самої особистості, що формується.

Моральна свідомість студентів формується в процесі та під впливом усіх різноманітних видів діяльності. Провідною діяльністю студентів є навчально-пізнавальна, що містить елементи всіх інших видів діяльності — трудової, художньої, природоохоронної, спортивної, патріотичної та ін.

Саме у процесах діяльності та спілкування необхідно створювати такі умови, які посилять переживання студентами внутрішніх суперечностей між наявним і необхідним рівнем морального розвитку, моральну активність студентів, їх навчально-пізнавальну діяльність, моральне самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Моральне виховання студентів. URL: https://pidru4niki.com/11151212/pedagogika/moralne_vihovannya_studentiv

Рисований І. М., викладач,
Харківський державний автомобільно-
дорожній коледж

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ПОКОЛІННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Процес становлення цифрового суспільства та розвиток інформаційних технологій призводять до того, що традиційна система освіти не може в повному обсязі задовольнити потреби сучасної молоді до життя в нових умовах. Сучасне покоління дітей зростає в епоху цифрової трансформації багатьох галузей суспільного життя. Ці зміни молодь сприймає як повсякденні явища, це їх звичайний світ, в якому вони легко орієнтуються й природно сприймають нові способи отримання інформації та комунікації.

Роль викладачів та батьків як базових джерел нових знань вже суттєво змінилася для сьогоденішнього покоління. Адже зараз молодь може швидше, ніж іноді дорослі, відшукувати певні дані та їх використовувати. Для того, щоб ефективно навчати сучасних студентів, потрібно розуміти їх мотиваційні чинники, способи мислення, особливості сприйняття навчального матеріалу в умовах постійного використання ними цифрових технологій.

Особливості становлення нових поколінь частково пояснює «теорія поколінь», висунута американськими вченими Нейлом Хоувом та Вільямом Штраусом у 1991 році. Відповідно до цієї теорії кожні 20-25 років народжується нове покоління людей, яким притаманні риси характеру, звички і особливості свідомості, що виділяють їх на фоні всіх інших. Це люди, які вирости в один час, пережили схожий досвід і, як правило, мають загальну систему цінностей.

Головна ідея теорії поколінь в тому, що провідним елементом визначення рамок будь-якого покоління є набір цінностей, який є спільним для різних країн (наприклад, поява мережі Інтернет, поширення мобільного зв'язку тощо). Зміна одного покоління іншим проходить майже одночасно в усьому світі.

Більшість сучасних студентів належить до поколінь Y та Z. Навчання цих молодих людей істотно відрізняється від навчання студентів минулих років. Сучасні студенти мають ряд особливостей, що кардинально змінює навчальний процес. Якщо педагог буде розуміти ці особливості, то він змо-

же полегшити навчальний процес, мотивувати студентів, підвищити ефективність і результативність навчання.

Зупинимось більш детально на характеристиці цих двох поколінь.

Покоління Y, або мережеве покоління, покоління соціальних мереж (народжені в 1984–2003 році). Значний вплив на представників цього покоління мав розвиток ІКТ та цифрових технологій, тому головними їх властивостями є: швидке накопичення досвіду, гнучкість мислення, залежність від комп'ютерних технологій, високий рівень володіння засобами комунікації, мобільність.

Вони перебували під значним батьківським контролем, але зовнішнє середовище змінювалось неймовірно швидко. Як правило, це енергійні люди, які легко пристосовуються, вміють обробляти великий об'єм інформації. Вони прагнуть до нових знань, не хочуть бути фахівцями вузької спеціалізації, тому розвивають свої навички в різних сферах.

До навчання представники цього покоління ставляться досить формально і, як правило, не бажають отримати фундаментальну освіту. Вони здатні адаптуватись до різних умов роботи, але їх робота не повинна займати весь їх час. Люди покоління Y завжди хочуть підстроїти умови праці під своє життя, віддаючи перевагу гнучкому графіку та дистанційному виконанню завдань [2].

Покоління Z, або цифрове покоління (народжені після 2003 року). На соціальний світогляд цього покоління вплинула світова фінансова криза, розвиток мобільних технологій, Інтернету та технологій у цілому.

Вони відрізняються відсутністю чітко визначеної життєвої позиції, що пов'язано з надмірною батьківською опікою. Тому вони менш самостійні та більш орієнтовані на себе, ніж покоління Y. Насторожено ставляться до всього незнайомого, відчувають себе абсолютно вільно тільки в мережному середовищі, прекрасно орієнтуючись в штучно змодельованих ситуаціях й відчуваючи значні труднощі під час командної роботи. Люди цього покоління несамостійні, постійно потребують опіки й того, щоб їм хтось вказував на те, чим вони повинні займатися, проте досить волелюбні, їх важко до чого-небудь змушувати, адже вони ніколи не будуть робити того, чого не хочуть [3].

Діти цього покоління товариські й активні, але надають перевагу комунікаціям, в основному, в мобільних додатках. Вони краще за своїх попередників сприймають різні відомості, швидко й охоче навчаються, особливо за умови, якщо знання дозволяють їм отримати нові навички, але в той же час, не схильні до запам'ятовування, сподіваючись на використання технологій у будь-який час. Переважну більшість відомостей вони отримують

з інтернет-ресурсів. За рахунок того, що вони не бачать сенсу навчання в навчальному закладі, вони можуть не отримати базових знань й навичок.

Все, що вони дізнаються за допомогою засобів інтернету, як правило, носить ситуативний характер. Незважаючи на це, представники покоління Z відрізняються креативністю та багатозадачністю; цінують речі, які можна відразу спробувати на практиці, й значно гірше сприймають «чисту» теорію, відірвану від життя; не люблять монотонності, цінують різноманітність, здатні до швидкого переключення уваги, а тому готові до різномірної роботи, але постановка завдань для них повинна бути чіткою та зрозумілою, оскільки безпосередньо від цього фактично залежить ефективність їх роботи [4].

В силу особливостей мислення представники цього покоління краще опановують знання в ігровій формі, а правила, формули і т.п. їм простіше сприймати в формі інфографіки, яка їм зрозуміліша.

Отже, діти покоління Z швидше навчаються, ефективніше використовують технології, швидше освоюють нові навички. У зв'язку з високим темпом розвитку технологій серед дослідників існує припущення, що це покоління буде ще розумнішим, зможе скоріше адаптуватися до нових умов й повністю позбутися расових, етнічних, гендерних та інших стереотипів у всіх сферах життя.

Таким чином, вплив цифрових технологій на розвиток сучасного покоління студентів вказує на важливість урахування особливостей їх розвитку та визначення шляхів ефективної педагогічної взаємодії з ними.

Список використаних джерел

1. Антошків М. С. Врахування психологічних особливостей студентів цифрового покоління шляхом організації змішаного навчання. *Фізико-математична освіта*. 2018. Вип. 1(15). С. 128–131. URL: https://fmojournal.fizmatsspu.sumy.ua/journals/2018-v1-15/2018_1-15_Antoshkiv_Scientific_journal_FMO.pdf
2. Зеленов Є. А. Цифрове покоління: ризики, переваги, засоби взаємодії. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. 5(86). С. 46–57. URL: <http://oaji.net/articles/2019/690-1553878668.pdf>.
3. Коростіль Л. А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. *Народна освіта*. 2018. Вип. 1 (34). 280 с. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229
4. Подік І. І. Студенти Z: особливості та перспективи. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 159. С. 130–135. URL: <http://www.ndi-fp.nusta.edu.ua/report/publication/20171124094943.PDF>

Савчук О. Г., викладач математики,
викладач-методист,
КЗВО «Барський гуманітарно-
педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ

Відповідно до «Національної Доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті» головною метою української освіти визначено створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації особистості, виховання покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Відповідно до мети, стратегія розвитку національної освіти передбачає використання світового досвіду для створення такої системи освіти, яка б відповідала вимогам і стандартам ХХІ століття.

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшої актуальності набуває проблема створення необхідних умов для повноцінного розвитку і самореалізації кожної особистості. Це можливо зробити, розробивши нові педагогічні технології, які б передбачали особливості психологічного розвитку молоді з урахуванням індивідуальних відмінностей [1].

Формування загальнокультурних цінностей молоді – важливе завдання різних освітніх галузей, у тому числі й математичної, яка допомагає сформувати уявлення про оточуючий світ. Освітній заклад має стати для особистості не підготовчим етапом до життя, а самим життям; сприяти становленню особистості як творця й проектувальника свого власного життя. Система загальнокультурних цінностей, формування яких забезпечується також і на заняттях з математики, передбачає засвоєння системи гуманістичних цінностей, що складають основу загальної культури особистості.

Проблема формування загальнокультурних цінностей молоді має велику соціальну значущість. Від її успішного вирішення залежать перспективи гуманізації освіти, сенс якої полягає в тому, щоб забезпечити свідомий вибір особистістю духовних цінностей і сформувати на їх основі стійку, несуперечливу, індивідуальну систему гуманістичних ціннісних орієнтацій [3, с. 21].

Сформовані загальнокультурні цінності допоможуть молодому поколінню обирати шляхи і способи використання вільного часу, що культурно й духовно збагачують особистість, а також жити та взаємодіяти з

іншими в умовах полікультурного суспільства, керуючись національними й загальнолюдськими духовними цінностями.

Якщо раніше освітній процес спрямовувався на здобуття знань, то сьогодні – на формування вмінь оперувати здобутими знаннями, використовувати їх на різних рівнях власного життя. Задля реалізації окреслених завдань, сучасний учитель знайомиться з інноваційними напрямками розвитку освіти, новими технологіями навчання і виховання, розумно впроваджує їх у власну педагогічну діяльність.

Найчастіше на заняттях з математики, формуючи в здобувачів освіти загальнокультурні цінності, викладач використовує систему інтерактивних методів та технологій навчання, наприклад, «Коло ідей», «Броунівський рух», «Змійка», «Ескалатор». Такі методи сприятимуть інтенсифікації розумової діяльності студентів та підвищать ефективність перевірки їхніх знань [2, с. 49].

На заняттях з математики доцільно поєднувати парну та індивідуальну форми роботи з молоддю, що також дає хороші результати. Роботу в парах доречно застосовувати під час вивчення нових правил, формул, системи множення та ділення. При цьому здобувачі освіти перевіряють знання один одного, обмінюються думками і лише тоді висловлюють свої ідеї в групі. Це сприяє розвитку мовлення студентів, взаємо- і самоперевірки, вміння висловлювати і відстоювати свою думку.

Викладач привчає студентів до самоконтролю і взаємоконтролю, практикує різні форми оцінювання їхніх знань, умінь і навичок. До оцінювання знань педагог залучає самих здобувачів освіти, що сприяє підвищенню їхньої активності, відповідальності, впевненості в своїх знаннях. Заняття з математики сприяють формуванню у студентів умінь створювати опорні конспекти з певної теми, записувати умову задач у формі схем, складати математичні словнички різного рівня складності, писати математичні диктанти, виконувати завдання, спрямовані на формування грамотності, промовляння і використання математичних термінів.

Таким чином, важливо пам'ятати, що особливо цінним у процесі формування загальнокультурних цінностей студентів на заняттях з математики є можливість брати на себе відповідальні ролі експертів, співрозмовників, мислителів, телеведучих, акторів, партнерів, друзів тощо. Організоване таким чином навчання дає можливість студентам навчатися доводити твердження, відстоювати думку, набувати досвіду спілкування, розвивати творчі здібності, формувати свою особистість. Студенти самостійно критично мислитимуть, зуміють побачити труднощі, що виникають у реальному житті, і шукатимуть шляхи раціонального їх вирішення.

Педагогічними умовами підвищення ефективності формування загальнокультурних цінностей молоді на заняттях з математики є: розуміння і доцільне використання студентами понять «цінності», «культура», «терпимість», «повага» тощо, підбір дидактичного матеріалу, який активізує пізнавальну діяльність студентів, підбір та творче застосування нестандартних методів і прийомів навчання, наявність спеціальної роботи, спрямованої на формування умінь і навичок побудови логічних міркувань, розвитку творчого мислення.

Список використаних джерел

1. Вислови про виховання дітей (Електронний ресурс). URL: <http://dovidka.biz.ua/vislovi-pro-ditey/> Довідник цікавих фактів та корисних знання.
2. Ковальова В. І. Творча майстерня. Становлення та розвиток творчої особистості школяра. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 191 с.
3. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Общая педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. В. А. Сластенина: В 2 ч. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. Ч. 2. 256 с.

Савчук П. Н., кандидат педагогічних наук, директор, член-кореспондент Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся», КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА ЗВО

Одним із пріоритетних завдань закладів освіти, в тому числі й закладів вищої освіти, є охорона і зміцнення здоров'я студентської молоді. У той же час ученими встановлено, що в останні роки кількість здорових здобувачів освіти зменшилася приблизно в 4 рази. Як свідчить статистика, 97,7% випускників мають ті чи інші відхилення в стані здоров'я. згідно з даними Всесоюзної організації охорони здоров'я (ВООЗ) та багатьох дослідників стан здоров'я людини залежить на 8-10% від рівня розвитку медицини, на 15-20% – від спадковості, на 15-20% – від соціальних та природних умов і на 45-50% – від способу її життя [3, с. 35].

Здоровий спосіб життя є основою всіх форм профілактики, запобігас захворюванням, допомагає усувати їх причини, за допомогою розумної регуляції життєдіяльності особистість зберігає і зміцнює здоров'я. Найвищими цінностями для людини є життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Стан цих цінностей залежить від багатьох чинників, серед яких не останнє місце посідають рівень розвитку, стиль життя, культура здоров'я, знання і навички з питань валеології.

Для того щоб сучасна молодь могла вести повноцінний здоровий спосіб життя, важливо створювати відповідне здоров'язберігаюче середовище, в тому числі й в умовах освітніх закладів, одним із завдань яких є формування в студентської молоді інтересу до занять фізичною культурою, спрямовану на виховання здорового покоління українців. На жаль, сучасна молодь не завжди вміє використати можливості для реалізації своїх фізичних потреб. І одна з причин цього – відсутність у багатьох студентів інтересу до занять спортом. Такий інтерес, сформований у дитячому та юнацькому віці, стає міцним фундаментом, на якому в подальшому ґрунтуються всі дії людини, спрямовані на збереження працездатності, зміцнення сил і здоров'я.

Здоров'я – це природний динамічний стан організму, що характеризується його саморівновагою і рівновагою з навколишнім середовищем у

духовному, фізичному, а також соціальному плані й ефективно протидіє захворюванню. Природа наділила людину досконалим функціональним організмом з універсальним захистом від зовнішніх та внутрішніх негативних впливів. Проте здоров'я слід розглядати не в статиці, тобто як щось набуте і незмінне, а як стан організму, який постійно змінюється. Тому важливо завжди стежити за своїм здоров'ям і підтримувати його у гармонійній рівновазі з довкіллям. А для цього важливо, щоб освітні заклади, в тому числі й заклади вищої освіти, створювали для своїх студентів відповідне здоров'язберігаюче середовище, організовуючи при цьому різноманітний методичний супровід фахівців [2, с. 30].

Ситуація зі здоров'ям серед молоді, зокрема студентства, погіршується, насамперед, через досить низький рівень знань фундаментальних законів раціонального формування, збереження і зміцнення свого власного здоров'я впродовж усього життя, зневажливе й нерідко безвідповідальне ставлення до цієї єдиної онтологічної цінності, якою природа нагороджує людину разом із життям. Одним із способів розв'язання проблеми є кардинальна зміна поглядів людини на причини і наслідки нездоров'я, формування основ здорового способу життя в умовах здоров'язберігаючого середовища закладу вищої освіти.

Ефективне формування здоров'язберігаючого середовища в закладі вищої освіти можливе за таких умов, як:

- програмування духовного саморозвитку студентів засобами фізичного виховання і корегування його в системі урочної та позаурочної діяльності з фізичної культури;
- систематичне включення студентів у різноманітну колективну, групову, індивідуальну діяльність громадянського спрямування;
- єдність загальнокультурного і фізичного розвитку та загартування студентів.

Однією з важливих умов ефективного виховання в студентів прагнення дотримання здорового способу життя є мотивація оздоровчої діяльності в процесі навчання в закладах вищої освіти. Така мотивація передбачає формування таких якостей особистості як переконання, інтерес, звички, наполегливість, самостійність. Ці якості належать до складних психічних утворень, що ґрунтуються на трьох спонукачах діяльності – свідомості, емоціях, волі [1, с. 35].

Важливе значення у формуванні здоров'язберігаючого середовища в закладі вищої освіти є дотримання режиму навчання, праці та відпочинку, це органічно скомпонований режим дня. Проведені опитування серед студентської молоді засвідчили, що лише 25% опитаних дотримуються режиму дня. Наукові дослідження переконливо доводять, що студентській молоді конче важливо дотримуватися режиму навчання, відпочинку, хар-

чування, сну та занять фізичними вправами. Під час повсякденного повторення звичайного устрою життя між цими процесами швидко встановлюється взаємозв'язок, закріплений ланцюгом умовних рефлексів. Завдяки цій фізіологічній властивості попередня діяльність є своєрідним поштовхом до наступної, що забезпечує її краще виконання. Режим дня студентів повинен бути індивідуальним, відповідати конкретним умовам, стану здоров'я, рівню працездатності, особистим інтересам та нахилам здобувачів освіти. Режим виконуватиметься лише тоді, коли він буде динамічним, побудованим з урахуванням непередбачених обставин.

Чільне місце в організації навчальної діяльності студентів в умовах здоров'язберігаючого середовища закладу вищої освіти належить культурі спілкування, яка включає систему знань, норм, цінностей та прикладів поведінки, встановлених у суспільстві. Для студентів це важлива умова задоволення їхніх взаємин із навколишнім життям, запорука психічного, фізичного, емоційного, соціального та інтелектуального розвитку особистості. Розвитку культури спілкування сприяє фізкультурно-спортивна діяльність з її численними міжособистісними зв'язками. Велике значення в системі здоров'язберігаючого середовища освітнього закладу має культура сексуальної поведінки, яка є одним із аспектів соціальної поведінки людини. Фізична привабливість знаходиться в основі статевої уваги, тому студенти мають надавати більшого значення фізичній культурі особистості, формуванню красивої постави тощо.

Обов'язковою складовою частиною здорового способу життя студентів є психофізична регуляція організму. Проблеми в сім'ї, навчанні, образи, незадоволення життям, страх, дефіцит часу, різкі зміни умов життя – все це викликає в студентів негативні емоції, під впливом яких виникають стресові стани.

Таким чином, організація навчального процесу в умовах здоров'язберігаючого середовища закладу вищої освіти є складним та багатогранним педагогічним процесом, який залежить, зокрема, й від батьків, соціального оточення, засобів масової інформації тощо.

Список використаних джерел

1. Валеологічна освіта та виховання: сучасні підходи, доступність і шляхи їх розвитку в Україні: зб. наук.-практ. ст. / за заг. ред. В. М. Оржеховської. Київ: Магістр-S, 1999. 120 с.
2. Варавя В. Свідоме ставлення підлітків до власного організму – запорука здоров'я. *Фізичне виховання в школі*. 2002. № 3. С. 30.
3. Популях А. Формування здорового способу життя студентів засобами фізичного виховання в умовах ступеневої освіти. *Фізичне виховання в школі*. 2002. № 4. С. 35–38.

Самоїленко О., доктор педагогічних наук, викладач-методист,
Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я. Франка Житомирської обласної ради

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ З ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу студентів молодших курсів педагогічного ЗВО в умовах розбудови та становлення національної системи освіти набуває актуальності проблема морального виховання учнів – майбутнього нашої країни. Результат вирішення цієї проблеми залежить від якості підготовки нової генерації педагогічних кадрів. Саме від особистості вчителя залежить розвиток моральних якостей учнів, тому на заклади фахової передвищої освіти покладається особлива відповідальність у підготовці майбутніх учителів з початкової освіти.

У сучасній загальноосвітній школі ідеї морального виховання органічно вписуються у зміст і методику навчальної і позанавчальної роботи, в організацію життєдіяльності школярів. Для учнів цей напрям виховання має на меті формування знань і уявлень про загальнолюдські цінності, мораль, рідний край, розкриття особливостей взаємодії людей у родині, в колективі, суспільстві; виховання гуманної, соціально активної, відповідальної особистості.

За таких умов майбутні вчителі з початкової освіти повинні знати, на яких напрямках зосередити свої зусилля, на які виховні ідеали орієнтуватись, як організувати роботу в дитячому колективі, як на практиці здійснювати демократизацію та гуманізацію виховного процесу в школі.

Як зазначає О. Савченко [1, с. 128], відповідно до вікових і пізнавальних можливостей учнів мета морального виховання реалізується на засадах системного підходу різними шляхами: через взаємодію виховного потенціалу змісту різних предметів (найбільшою мірою це міжпредметні зв'язки із темами курсу «Я і Україна» і предметів «Читання», «Історія України», «Українська література»); демократичні, гуманні методи і форми організації співпраці дітей і дорослих в урочній і позаурочній діяльності; розширення зв'язків дітей з соціумом, залучення до участі в дитячих та молодіжних організаціях, в проєктах, що сприяє набуттю позитивного індивідуального досвіду взаємодії в колективі; досягнення єдності вимог школи і родини в моральному вихованні дітей.

Реалізація завдань морального виховання в загальноосвітній школі передбачає застосування різних засобів: рідної мови, історії, родоvodu, краєзнавства, мистецтва, природи рідного краю, народної міфології, фольклору, народного календаря, національної символіки, родинно-побутової культури тощо. Тому важливим є наявність моральності як провідної риси особистості у майбутнього вчителя.

Моральність як риса особистості майбутнього вчителя відбиває: моральну самосвідомість, моральну відповідальність, суспільну ініціативність й активність, готовність працювати для розвитку України, захищати її; ціннісне ставлення до традицій та історії українського народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника, спадкоємця і наступника; гуманність, шанобливе ставлення до культури, традицій, звичаїв національних меншин, високу культуру міжнаціонального спілкування.

Із зазначених точок зору чітко простежується висновок, що ключовим механізмом професійного становлення майбутнього вчителя з початкової освіти є формування професійної свідомості і ключових особистісних утворень, зокрема моральної свідомості індивіда.

Серед критеріїв професіоналізму майбутнього вчителя з початкової освіти можна виділити загальні, особливі та одиничні. Спираючись на теоретичні розробки, експериментальні дослідження та емпіричну практику вітчизняної та зарубіжної науки, перше місце серед загальних критеріїв посідають системні якості індивіда, що формуються у спільній діяльності та спілкуванні.

Одиничні ж критерії пов'язані з особливостями стилю та способів діяльності особистості майбутнього вчителя з початкової освіти й визначаються суб'єктивними рисами, індивідуальністю, досвідом, психодинамікою особистості, психологічними утрудненнями, навантаженням в роботі.

Професійне становлення майбутніх учителів визначається їхнім відношенням як до об'єкта, так і до суб'єкта своєї праці. Друге передбачає високий рівень професійної самосвідомості. Професійна діяльність майбутнього вчителя з початкової освіти пов'язана, насамперед, із формуванням мети функціонування організації і здійсненням обов'язків, що впливають з них, для найбільш ефективного досягнення результатів. Професіоналізм майбутнього вчителя з початкової освіти у цьому контексті виступає як достатній рівень розвиненості професійної культури та моральної свідомості, що забезпечує творче вирішення завдань діяльності.

Вчитель тоді є фахівцем, коли є професійною його й внутрішня й зовнішня діяльність. Саме тому ми вважаємо моральну свідомість у професії вчителя одним із провідних чинників професійного становлення. Мораль-

на свідомість розкривається через зміст ціннісних орієнтацій, який може бути представлений як єдність емоційного, когнітивного та поведінкового елементів. У процесі розвитку ціннісних орієнтацій відбувається перш за все емоційне переживання, емоційне оцінювання людиною певної цінності.

Моральні цінності мають подвійний характер. Вони соціальні, оскільки історично і культурно обумовлені, та індивідуальні, оскільки у них зосереджений життєвий досвід конкретного суб'єкта. З одного боку, моральні цінності є вищим контролюючим органом всіх чинників активності, визначаючи способи їх реалізації. З іншого – вони виступають внутрішнім джерелом життєвих і професійних цілей особистості. Водночас, моральні цінності є психологічною детермінантою саморозвитку і особистісного та професійного зростання.

Таким чином, враховуючи проаналізоване вище, ми можемо зробити висновок, що моральна свідомість вчителя з початкової освіти як сформоване відношення до професії виражається в наявності сформованої і зв'язаної системи мотивів, особистісних змістів і мети, яка повинна постійно розвиватися. У ціннісно-сміслових утвореннях моральної свідомості фахівця ми бачимо, з одного боку, ті форми, в яких систематизується моральне значення суспільних явищ, а з іншого – ті орієнтири поведінки, що визначають її спрямованість.

Важливим аспектом професійної підготовки майбутніх учителів з початкової освіти є формування їх готовності до розв'язання завдань морального виховання. Потребують повнішого розкриття особливості діяльності суб'єктів морального виховання; шляхи максимальної активізації учнів як суб'єктів навчально-виховного процесу; форми і методи виховання, які ґрунтуються на гуманних стосунках педагогів і учнів.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. Київ : СПД «Цунзинович Т. І.». 2007. 204 с.
2. Слесик К. М. Моральна самосвідомість і моральна поведінка у структурі процесу формування етичної культури учнів: зб. наук. пр. Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2011. № 4. С. 152–155
3. Шикиринська О. В., Петляєва В. В. Практичні аспекти впровадження моделі формування моральної культури майбутніх учителів іноземної мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2018. Вип. 155. С. 242–245.

Самусенко К. Ю., викладач,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: РОЛЬ У НАВЧАННІ ТА СПІЛКУВАННІ

На сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій особливе місце посідають розроблені великими ІТ-корпораціями сервіси та служби мережі Internet, що отримали назву соціальних. Їх популярність зростає не тільки серед корпоративних клієнтів, а й серед молоді, яка отримує освітні послуги, що здійснюються вищими навчальними закладами [2].

Мережеві соціальні сервіси стали основним засобом спілкування, підтримки та розвитку соціальних контактів; спільного пошуку, зберігання, редагування та класифікації інформації; творчої діяльності мережевого характеру; виконання безлічі інших завдань. Така їх група, як соціальні мережі надає такі інструменти для здійснення вищенаведених функцій:

- групи (академічні, науково-дослідні, за інтересами);
- обмін файлами (лекції, завдання, програми);
- публікація матеріалів (відео, фото, посилання на зовнішні ресурси);
- обговорення, опитування, оповіщення, додатки (перекладач, калькулятор, стікери тощо) [1].

Онлайн-соціальних мереж, які нині користуються увагою широкого кола осіб, – безмежна кількість. Сучасна людина вже навіть не може уявити своє життя без залучення себе до певної соціальної мережі, яка сприяє не тільки проведенню вільного часу, спілкуючись з друзями, а й інтелектуальному збагаченню та розвитку власного бізнесу. Загалом соціальні мережі умовно можна поділити на три групи: мережі загальної тематики, спеціалізовані та ділові. У контексті такого розрізнення їх різновидів доцільно розглянути можливості використання соціальних мереж в неформальній освіті на рівні особистості, організації та держави. На рівні окремої особистості найбільше використовуються мережі загальної тематики та спеціалізовані [3].

Тому, організовуючи навчально-пізнавальну діяльність студентів на заняттях, можна використовувати соціальні мережі для вирішення таких завдань:

- організації колективної роботи студентів на занятті та за межами аудиторії, що сприяє співпраці, набуттю досвіду роботи в команді;

– розширення організації навчання студентів удома, оскільки соціальні мережі дозволяють використовувати навчальний контент, не обмежуючись часовими, географічними та віковими межами;

– забезпечення розвитку персоніфікованого навчального середовища студента, створення його портфоліо та навчального контенту дисципліни [2].

Необхідно зазначити, що впровадження в навчальний процес соціальних мереж надає можливість студентам своєчасно отримувати та надсилати будь-яку інформацію, пов'язану з процесом навчання, самореалізовуватися через спільну практичну та проєктну діяльність, брати участь у різноманітних проєктах та набувати знань у різних галузях [4]. Крім того, студенти розширюють коло свого спілкування, виходячи за межі країни, розвивають критичне мислення, самостійність і відповідальність, оскільки, працюючи в одній команді, вони не можуть підвести один одного.

Таким чином, переваги інтеграції соціальних мереж у навчальний процес такі:

– ці технології дозволяють створювати навчальне середовище, яке будується навколо студентів, і враховувати можливості і індивідуальні особливості кожного учасника навчального процесу;

– обмінюючись коментарями і публікуючи свої пости, студенти не тільки розвивають навички електронного дискурсу, а й створюють особливе віртуальне навчальне співтовариство, до якого входить і викладач;

– соціальна мережа розширює рамки традиційної навчальної аудиторії, кардинально змінюючи традиційну роль викладача;

– технологія соціальних сервісів сприяє організації автономної роботи студентів;

І хоча на сьогодні вже неможливо уявити навчальний процес без застосування гаджетів, та все одно визначальна роль у традиційному навчанні належить викладачеві. Спілкування викладача зі студентом складає основу передачі інформації, важливою особливістю якої є наявність оперативного зворотного зв'язку.

Список використаних джерел

1. Осадчий В. В. Соціальні Інтернет-мережі як засіб дистанційного навчання. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Ун-т менедж. освіти НАПН України. Київ : «АТОПОЛ», 2012. С. 169.

2. Соціальні мережі як форма інтерактивного підходу до навчально-пізнавальної діяльності студента. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/nauka/konferentsii/>

3. Сучасні соціальні мережі як інструмент неформальної освіти. URL: <http://enpruir.npu.edu.ua/>

4. Ївженко Ю. В. Використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі. *Інноваційні виховні технології у теорії і практиці сучасної освіти: зб. матер. наук.-практ. конф.* / за заг. ред. Т. Є. Федорченко, Ю. В. Ївженка. Київ, 2021. С. 61–65.

Сівірін І.В., викладач,
ВСП «Маріупольський машинобудівний
фаховий коледж ДВНЗ “Приазовський
державний технічний університет”»

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО ДИПЛОМУВАННЯ

Одне з основних завдань освітнього процесу сьогодні – навчити студентів працювати самостійно.

Самостійна робота студентів являє собою активну пізнавальну діяльність, в процесі якої вони сприймають, аналізують і засвоюють матеріал навчального плану, розширюють свій кругозір, а також акумулюють нову інформацію для подальшого застосування її на практиці, що дозволяє повною мірою оволодіти необхідними професійними навичками і компетентностями.

Інтерактивне навчання – одна з форм організації цієї роботи, що здійснюється у формі колективної діяльності студентів, при якій всі учасники взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують і моделюють виробничі ситуації, занурюються в реальну атмосферу виробництва.

У порівнянні з традиційними формами ведення занять, в інтерактивному навчанні змінюється взаємодія викладача і студента: активність викладачів поступається місцем активності здобувачів освіти. В ході діалогового навчання студенти вчать критично мислити, самостійно ухвалювати рішення, брати участь в дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на заняттях організуються парна і групова робота, застосовуються ділові ігри, йде робота з довідковими матеріалами і різними джерелами інформації. Викладач не дає готових знань, але спонукає учасників до самостійного пошуку і виконує функцію помічника в роботі.

Інтерактивні форми проведення занять

мотивують здобувачів освіти до навчання;

– сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу;

– надають багатоплановий вплив на студентів;

– здійснюють зворотний зв'язок (відповідна реакція аудиторії);

– формують професійні компетентності.

При вивченні дисциплін професійного циклу спеціальності «Прикладна механіка» освітньо-професійної програми «Зварювальне виробництво» можливо застосування таких форм інтерактивного навчання.

Бінарна лекція (лекція-діалог). Передбачає виклад матеріалу у формі діалогу двох викладачів, наприклад вченого і практика. Необхідні: демонстрація культури дискусії, залучення до обговорення проблеми студентів.

Ділова гра. Ділова гра – засіб моделювання різноманітних умов професійної діяльності методом пошуку нових способів її виконання. Ділова гра імітує різні виробничі ситуації. Гра також є методом ефективного навчання, оскільки знімає протиріччя між абстрактним характером навчальної дисципліни і реальним характером професійної діяльності.

Інформаційно-проблемна лекція передбачає виклад матеріалу з використанням проблемних питань, завдань, ситуацій. Процес пізнання відбувається через науковий пошук, діалог, аналіз, порівняння різних точок зору.

Кейс-метод (аналіз конкретних ситуацій). Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань-ситуацій (рішення кейсів). Метод кейсів являє собою вивчення, аналіз і прийняття рішень по ситуації (проблеми), яка виникла в результаті подій, що відбулися, реальних ситуацій або може виникнути при певних обставинах в той чи інший момент часу.

Колективні рішення творчих завдань. Під творчими завданнями розуміються такі навчальні завдання, які вимагають від здобувачів освіти не простого відтворення інформації, а творчості, оскільки завдання містять більший або менший елемент невідомості і мають, як правило, кілька підходів.

Метод «мозкового штурму» – це метод, при якому приймається будь-яка відповідь студента на поставлене запитання. Важливо не давати оцінку висловлюваним точкам зору відразу, а приймати все і записувати думку кожного на дошці або аркуші паперу. Учасники повинні знати, що від них не вимагається обґрунтувань або пояснень відповідей. «Мозковий штурм» – це спосіб генерування ідей для вирішення проблеми. Під час мозкового штурму учасники вільно обмінюються ідеями в міру їх виникнення таким чином, що кожен може розвивати чужі ідеї.

Перегляд та обговорення навчальних відеофільмів. Навчальні та науково-пізнавальні відеофільми відповідного змісту можна використовувати на будь-якому етапі занять і тренінгів відповідно до їх теми, мети і завдань, а не тільки як додатковий матеріал. Перед показом фільму викладачеві необхідно поставити перед студентами кілька ключових запитань. Це буде основою для подальшого обговорення. В кінці заняття необхідно обов'язково спільно зі студентами підбити підсумки і озвучити отримані висновки.

Активізація самостійної роботи студентів – запорука успішного дипломування.

Виконання дипломного проєкту є завершальним етапом вивчення блоку профільюючих дисциплін обраного напрямку навчання. Його виконання націлює студентів на придбання професійних навичок в області вирішення виробничих завдань і ситуацій. Дипломний проєкт виконується самостійно.

Основними завданнями дипломного проєктування є проведення аналізу базового (заводського) технологічного процесу виготовлення конкретної зварної конструкції, внесення раціональних пропозицій та економічне обґрунтування пропонованого рішення. Критичний аналіз технологічного процесу зварювання виконується з констатацією виявлених недоліків і факторів, які, на думку студента, могли б сприяти підвищенню продуктивності та якості виконання зварювальних робіт. Даються пропозиції щодо модернізації діючого технологічного процесу зварювання (наплавлення) конструкції стосовно до реальних умов виробництва.

При розробці дипломного проєкту здобувач освіти моделює роботу техника-технолога зі зварювання. Ця праця передбачає вміння користуватися навчальною і довідковою літературою, перспективами сучасного зварювального обладнання та технологічного устаткування, вміння робити технічні розрахунки, порівнювати різні варіанти технології і обирати з них найбільш економічно доцільний.

Список використаних джерел

1. Драч І. І. Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів як важливий елемент сучасної підготовки фахівців. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Київ : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. Вип. 37. С. 86–90.
2. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Одеса : ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2002. 344 с.
3. Черчата Л. Самостійна діяльність як стратегія розвитку майбутнього фахівця у контексті світових традицій і вітчизняного досвіду. *Педагогіка і психологія професійної освіти.* 2002. № 5. С. 180–190.
4. Хом'юк І. В. Формування вмінь самостійної роботи у майбутніх інженерів засобами ігрових форм: дис. ... кан. пед. наук. Вінниця, 2002. 140 с.

Скоропляс А. В., студентка,
Київський електромеханічний фаховий
коледж
Ілларіонов В.М., викладач,
Київський електромеханічний фаховий
коледж

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЖИТТІ СТУДЕНТСТВА

Нова парадигма розвитку вітчизняної освіти актуалізує проблему формування висококваліфікованих кадрів, які б мали комунікативну компетентність, в основі якої лежать комунікативні вміння.

Питання спілкування між учасниками освітнього процесу висвітлювалися у психолого-педагогічній літературі. Досліджувалися, зокрема, зміст і структура педагогічного спілкування (П. Петровська); комунікативні вміння викладача та їх структурні компоненти (В. Кан-Калик, Л. Савенкова), технології розвитку комунікативної компетентності викладача (М. Забродський, О. Мерзлякова та інші).

Так Н. Хлістунова у своїй статті виявила, що безпосереднє спілкування між викладачем і студентом надає можливість миттєво обговорити актуальні, нагальні проблеми навчальної діяльності. Вона виокремила три основні форми комунікаційної взаємодії між викладачами зі студентами: індивідуальна, групова, масова. Разом з тим, різні рівні комунікації між викладачем і студентами потребують збагачення каналів, способів і засобів спілкування [1].

У своїй роботі О. Рязанцева розглянула комунікативну взаємодію суб'єктів навчального процесу як засобу передачі інформації в системі дистанційного навчання. Вона визначила, що встановлення комунікативних зв'язків сприяє адаптації студентів та ефективному здійсненню процесу навчання [2].

С. Радул у статті розглянув міжособистісну комунікацію як важливу складову у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. Автор розкриває суть, функції та способи активізації і інтенсифікації міжособистісної комунікації. Він визначив, що Активізація міжособистісного спілкування та комунікації в системі «науково-педагогічний працівник – студент», «студент – студент», насичення її проблематикою міжкультурного характеру є важливою умовою ефективної підготовки студента [3].

Особливу роль у розвитку комунікації відіграють громадські організації. Вони діють на засадах добровільності, рівноправності їхніх членів, самоврядування, законності та гласності. Впродовж останніх років започаткована значна кількість таких організацій в Україні, що різняться за видами та напрямками роботи. Особливим напрямом є участь у консультативно-дорадчих радах, ця діяльність позитивно впливає на формування соціальної активності та розвиток комунікативних якостей студентів [4]. Останній час громадські організації реалізують безліч соціальних проєктів з використанням сучасних технологій: ГО «Відкритий Університет Майдану» (ВУМ) створив проєкт дистанційної online-освіти; ГО «Соціальна перспектива» **провели серію вебінарів для освітян «Інклюзивне навчання та дистанційна освіта»**; неприбуткова громадська спілка «Освіторія» є організатором онлайн-медіа про освіту та виховання і багато інших.

Наше студентське об'єднання широко використовує сучасні технології у своїй діяльності. З метою поліпшення роботи, за допомогою Гугл-форм проведено опитування студентів на тему «Комунікація студентів». Ми намагалися виявити, які проблеми частіше обговорюють студенти з однолітками. З'ясувалося, що найбільш активно обговорюються між студентами проблеми навчання (дуже часто – 17), соціальної тематики (дуже часто – 13), працевлаштування (дуже часто – 10), (рис. 1). Найменше обговорюються проблеми, пов'язані з політикою (дуже часто – 1), спортом (дуже часто – 2), наукою (дуже часто – 2) (рис. 2). В опитуванні взяли участь 59 студентів.

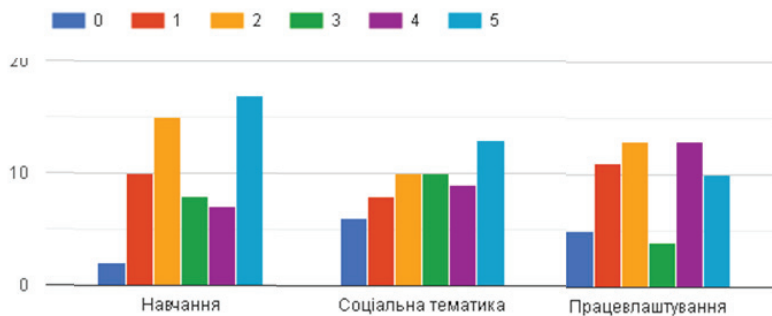

Рис. 1. Проблеми, які частіше обговорюють студенти з однолітками

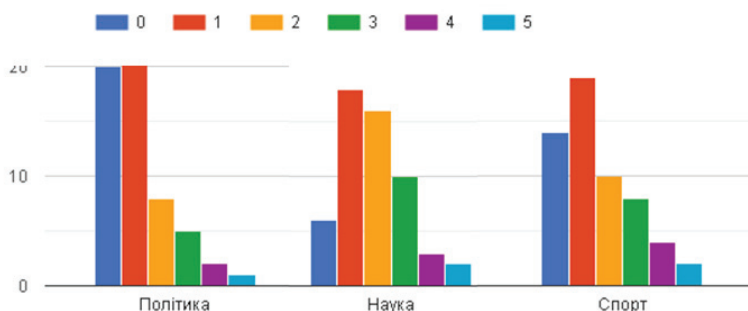

Рис. 2. Проблеми, які найменше обговорюють студенти з однолітками

У процесі дослідження виявили, які соціальні мережі частіше використовують студенти, а саме: Telegram (81,4%), Instagram (81,4%), YouTube (64,4%), Tik Tok (57,6%), Pinterest (47,5%) (рис. 3).

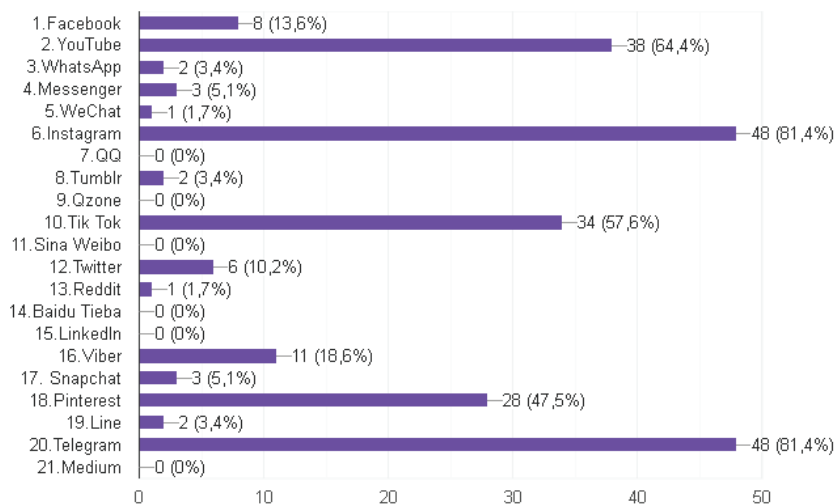

Рис. 3. Використання студентами соціальних мереж

Загалом від студентів отримано схвальні відгуки щодо впровадження сучасних комунікаційних технологій. На нашу думку, студенти повинні вміти ефективно комунікувати та використовувати соціальні мережі у всіх сферах діяльності. Наприклад, під час освітньої діяльності, у зв'язку

з Covid-19, активна *комунікація* між студентами, *студентами та* викладачами – запорука ефективного навчання. На теперішній час є всі можливості, потрібно всього лиш мати Інтернет та мобільний пристрій. Розроблено досить багато комп'ютерних програм для цього, як ZOOM, MOODLE, SKYPE, GOOGLE CLASSROOM тощо.

Таким чином, сучасні комунікаційні технології важливі для розвитку всіх сфер у суспільстві. Наша студентське об'єднання найчастіше використовує соціальні мережі Telegram, Instagram, YouTube.

Слід зазначити, що особливою складовою у навчальному процесі є комунікація між студентами, нам важлива підтримка один одного у проблемних ситуаціях. На щастя, у нашому коледжі діє взаємодопомога та моральна підтримка. Є хороше прислів'я, яким студенти керуються: «У дружній родині і в холод і тепло».

Список використаних джерел

1. Роль комунікацій у функціонуванні вишів. URL: <https://knutd.edu.ua>
2. Хлістунова Н. В. Формування системи комунікацій у навчально-виховному процесі ВНЗ. *Наука – практиці*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/36.pdf
3. Радул С. Г. Міжособистісна комунікація як детермінанта професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. *Наука – практиці*. 2014. № 9–10 (28–29). С. 45–48.
4. Рязанцева О. В. Взаємодія викладача та студента як засіб ефективної передачі інформації в умовах дистанційної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Харківський національний університет ім. Г.С. Сковороди. 2016. Вип. 51 (104). С. 517–522.
5. Івженко Ю. В. Молодіжні громадські організації як інститут формування соціальної активності особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Інститут проблем виховання НАПН, 2014. Вип. 18 (1). С. 289–296.

Сорвіна С. М., викладач-методист,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІНІСНО-МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ

Конфлікт між приватним власником (власниками) та Державою (в особі регуляторних та фіскальних її органів) особливо загострився в сфері оподаткування результатів господарської діяльності. Наявність такого конфлікту у бізнес-середовищі країни супроводжувалася імплементацією у господарську практику основ ринкової економіки: започаткування бірж, фондового ринку, зростання кількості господарських товариств, а в останні роки – приватної підприємницької діяльності фізичних осіб; випуском в обіг цінних паперів. Не оминула країну і поява нових, притаманних ринковій економіці, але невідомих в Україні до того форм кримінального бізнесу – шахрайство з фінансовими ресурсами, фінансовими «пірамідами», інвестиційними шахрайськими обладками з нерухомістю, валютними спекуляціями тощо. В цій ситуації актуалізувалась необхідність дієвості аудиторського контролю в країні.

Окрім цього, не можна не вказати на зміни фундаментальної основи контрольного середовища – системи бухгалтерського обліку, яка за часів тоталітарних методів управління економікою носила подвійну загальну функцію управління «облік і контроль» та базувалася на чітких правилах. Трансформація обліку, його перебудова на базі принципів легалізації права бухгалтера на креативне мислення щодо фактів господарювання, превалювання суті над формою та інші нововведення в бухгалтерському забезпеченні системи управління призвели до нівелювання контрольної функції обліку, що особливо негативно в умовах корумпованості та кримінальності бізнес-середовища. До цього додається і перманентне законотворче регулювання господарської діяльності, оподаткування, яке також має суттєві протиріччя і дозволяє безліч індивідуальних інтерпретацій як управління персоналом, так і зовнішніми контролерами.

Бухгалтерський облік як професійна діяльність є організованою та регульованою діяльністю бухгалтера-організатора, науковця, викладача й утворює систему взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом бухгалтерського обліку. При цьому суб'єкт виконує дії, застосування яких є можливим

внаслідок наявності професійних знань, професійних навиків та цінностей, професійної компетенції, для досягнення суб'єктами мети бухгалтерського обліку. Бухгалтерській професії притаманні автономність, саморегульованість та підвищений суспільний інтерес до наслідків діяльності професіонала.

У ході організації бухгалтерського обліку слід використовувати позитивні риси українського менталітету та на їх основі коригувати негативні явища, зокрема, трудову пасивність, пасивність у діяльності професійних організацій, переконання у недоліках діяльності державних органів. Дослідження важливості врегулювання правового статусу бухгалтера та професійних вимог до представників цієї професії дозволило зробити висновок, що в нормативній базі з бухгалтерського обліку відсутній чіткий опис належної та допустимої професійної поведінки бухгалтера.

Враховуючи особливості менталітету бухгалтерських працівників в Україні, права та обов'язки яких протягом тривалого періоду суворо регламентувалися, роботі бухгалтера нині властива невизначеність. Вирішення багатьох питань залишено на його власний розсуд, тобто передбачено винесення бухгалтером професійного судження, що є негативним для бухгалтерської практики. Професійна етика бухгалтера в сучасному її розумінні з'явилася з появою конфліктів інтересів користувачів бухгалтерською інформацією. Постійність етичних вимог до бухгалтера протягом усього періоду розвитку професії пояснюється незмінністю основних загальнолюдських цінностей – чесності, порядності, справедливості. Необхідність застосовувати етичний критерій якості роботи висувають не тільки до бухгалтера, але й до аудитора.

В Україні з початку імплементації аудиту в бізнес-середовище, головним регулятором його професійної діяльності стала Аудиторська палата України, яка по суті не є громадською організацією, а скоріше працює як недержавний орган виконавчої влади. Палата на сьогодні поєднує в собі як елементи законодавця, так і виконавця по відношенню до аудиторського загалу, одночасно маючи певні ознаки громадського нагляду за аудиторською діяльністю. Слід констатувати, що саме завдяки діяльності Аудиторської палати України в країні аудит перетворився на професійну діяльність, яка базується на професійних етичних принципах та технічних стандартах, розроблених Міжнародною Федерацією Бухгалтерів та прийнятих палатою які національні.

Професійні бухгалтери та аудитори в усьому світі працюють у середовищі з різними культурними традиціями і нормативними вимогами. Однак слід завжди дотримуватись основної мети Кодексу етики професійних

бухгалтерів. В Кодексі зауважено, що, якщо національні вимоги певної країни суперечать положенню Кодексу, то в такому випадку національна вимога переважає, тобто має більшу силу. Для тих країн, які прагнуть ухвалити Кодекс етики професійних бухгалтерів як національний, МФБ підготувала текст, який можна застосувати для визначення статусу і застосованості Кодексу в цій країні.

Професійні аудиторські організації та аудиторські компанії розробляють внутрішні норми професійної етики, намагаючись передбачити всі можливі нюанси поведінки своїх працівників. В Кодексі етики професійних аудиторів узагальнені етичні норми професійної поведінки, визначені моральні цінності, мета професії аудитора, які взаємопов'язані і полягають у виконанні роботи відповідно до найвищих стандартів професіоналізму у досягненні найкращих результатів діяльності й загалом у задоволенні громадських інтересів та вимагають задоволення основних потреб суспільства у довірі, професіоналізмі, якості послуг, надійності.

Для досягнення мети професії аудитори повинні дотримуватися в повсякденній роботі фундаментальних принципів або, як їх називають інакше, норм етики, а саме: доброчесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка, технічні стандарти. Згідно з принципами Кодексу етики професійних бухгалтерів аудитор повинен відповідати належному рівню професії, контролювати свою поведінку у суспільних місцях, дотримуватись правил етикету, адже, оцінюючи діяльність однієї людини, суспільство виносить оцінку загалом професії.

Професіоналізм аудитора підтверджується якістю наданих ним аудиторських послуг. В українській практиці визначення якості поки що реально формує замовник аудиторських послуг, в більшості це вищий управлінський персонал. З огляду на кримінальність вітчизняного бізнес-середовища на першому місці, з точки зору якості, стоїть відповідність результату аудиторських послуг очікуванням безпосереднього замовника. Невідповідність такого очікування є найпершою причиною скарг на аудиторів та невдоволення якістю аудиту в цілому. Формальною підставою звинувачень у низькій якості аудиторських послуг є певні порушення практикуючими аудиторами вимог Кодексу професійної етики, технічних стандартів, державних регуляторних органів щодо формату аудиторського висновку. Техніка та організація перевірок контролю якості повинна бути зрозумілою, чітко викладеною та унеможливити суб'єктивізм та заангажованість, а її результати очікувані та сприймаються аудиторами.

Список використаних джерел

1. Аудиторська діяльність в Україні. Нормативна база / упор. О. М. Роїна. Київ : КНТ, 2016. 248 с.
2. Бандура З. Л. Облік і аналіз в системі стратегічного управління підприємством: монографія / З. Л. Бандура, В. Р. Шевчук, Л. В. Семенюк. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 247 с.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999. р. №996-XIVV. Головбух, Нормативні акти. 1999 С. 4–8.
4. Кодекс етики професійних бухгалтерів. Редакція 2016 р. Київ, 2017. 172 с.
5. Ларинов А. Д. Лука Пачоли: возникновение и развитие бухгалтерской этики. *Бухгалтерский учет*. 2016. № 8. С. 47–48.
6. Озеран В. О., Канак Й. В. Бухгалтерський облік - інформаційна база системи управління. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2016. № 13. С. 31–35.

Сорока О. В., методист вищої категорії,
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти», м. Київ

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА КУРСАНТІВ. КОНКУРС «ПРО ПРОВЕДЕННЯ АКАДЕМІЧНИХ СТИПЕНДІЙ ІМЕНІ ГЕРОІВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ»

Зметою вшанування пам'яті наймолодших та найсміливіших учасників Революції гідності у 2017 році постановою Кабінету Міністрів України була заснована академічна стипендія імені Героїв Небесної Сотні.

Третій рік поспіль студенти та курсанти, які своєю активною громадянською позицією утверджують ідеали та цінності Революції гідності та сприяють становленню демократичної та правової держави, розвитку в суспільстві принципів демократії, справедливості та рівності, намагаються бути корисними для громадян нашої країни і мають найкращі показники у навчанні або науковій, громадській, творчій, спортивній діяльності, отримують упродовж навчального року стипендії на честь 10 наймолодших Героїв Небесної Сотні.

Розмір стипендій встановлено студентам – за рахунок коштів, передбачених у загальному фонді кошторису закладу вищої освіти на виплату академічних стипендій, у розмірі встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року № 1047 «Про розміри стипендій у державних та комунальних навчальних закладах, наукових установах»;

курсантам – за рахунок коштів, передбачених у загальному фонді кошторису закладу вищої освіти на стипендіальне забезпечення, у розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня 2021 року. Виплата стипендій почнеться щомісяця за місцем навчання стипендіата з 1 вересня 2021 року.

Кожен заклад вищої освіти міг подати лише одного кандидата за кожною спеціальністю, відбір проводив вищий колегіальний орган студентського (курсантського) самоврядування.

Протягом періоду навчання в університетах студенти-кандидати мають високі навчальні результати – займають позиції в межах 10% за рейтингом, або є першими в рейтингах вишів, а також відповідають вимогам Положення про стипендію Героїв Небесної Сотні.

Під час навчання сумлінно виконують обов'язки старости академічних груп та є членами науково-методичної ради факультету.

Крім того, беруть участь у різних заходах наукового, патріотичного, соціального або навчального напрямку: наукових конференціях професійного спрямування; екскурсіях, форумах, мітингах; благодійних акціях, присвячених вшануванню пам'яті Героїв Небесної Сотні; волонтерському русі, наприклад: «Вшануй маму захисника» у межах меморандуму про співпрацю між оперативним командуванням «Захід»; День вишиванки, Зустрічі випускників, Інавгурація, Урочиста хода до Дня Незалежності, «Хто зверху? Битва титанів» та інших.

Необхідно зазначити, що студенти-кандидати виявляють схильність до науково-дослідної роботи. Під час навчання готують доповіді для участі в студентських науково-практичних конференціях, за підсумками яких друкуються збірники тез і доповідей, таких як «Аналітико-прогностична оцінка розвитку підприємств аграрного сектору в умовах міжнародної інтеграції», «Математичні методи, моделі та інформаційні технології у науці, освіті, економіці, виробництві», «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» та ін., являються модераторами круглих столів: «Академічна доброчесність у студентському середовищі: дотримання, пріоритети, допомога», «Екологічна безпека держави», «Молодь і наука», «Корекція рухових порушень у хворих з ДЦП форми спастична диплегія», «Застосування розробленого комплексу методів фізичної реабілітації для корекції сколіотичної постави дітей середнього шкільного віку» та ін. Також мають публікації у наукових виданнях і є лауреатами Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт.

Крім того, студенти-кандидати, співпрацюючи з Американською компанією, яка щорічно проводить тренінг щодо академічної доброчесності, впроваджують в освітню та наукову діяльність новий тренд – бути академічно доброчесним.

Також студенти поєднують з навчанням волонтерську діяльність, яка формує громадянську позицію, надихає та дає змогу саморозвиватися, самовдосконалюватися, а саме: надають допомогу дітям, які перебувають на лікуванні в Національній дитячій спеціалізованій лікарні «Охматдит». В знак підтримки військових, які беруть участь в операції об'єднаних сил, самостійно плели маскувальні сітки, збирали теплий одяг, продовольчі запаси, малювали плакати.

Студенти є членами Громадських організацій «Назустріч кожному», «Волонтерська допомога Донбасу» та беруть участь в реалізації їх волонтерських проєктів: з пошиття дитячого одягу для пренатального центру, щорічний благодійний проєкт надання коштів дітям-інвалідам з виготовлення та продажу сувенірної продукції «Роби добро – даруй надію», про-

ект «Подаруй дитині свято» – проведення свят та ігрових програм для дітей соціально-незахищених категорій. Беруть участь в організації й проведенні кінопоказу документального фільму «Герої не вмирають» за участі автора і продюсера Володимира Чистиліна. У фільмі показано історії трьох харків'ян, які загинули під час Революції Гідності: Владислава Зубенка, Євгена Котляра, Юрія Парашука.

Необхідно зазначити, що студенти проходять 12-годинний тренінг Товариства Червоного Хреста України та базовий навчальний тренінг «Психосоціальна підтримка на рівні громади». Самостійно проводять майстер-класи для населення та дітей, а також 6- та 12- годинні тренінги для населення регіону, бенефіціарів, педагогів, співробітників патрульної поліції, співробітників судової охорони тощо. Створюють музичний гурт «Шутки в сторону», а також радіогазету, де висвітлюють різні теми: День пам'яті героїв Небесної Сотні, 8 березня, День українського добровольця, День Землі, День пам'яті та примирення, День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні. Проходять стажування в IT-академіях та практиках: олімпіада Proggy-Buggy, олімпіада International Collegiate Programming Contest (ICPC), Binary Studio Academy, DataArt Tech Leaders, літня практика DataArt.

Таким чином, можна стверджувати, що академічна стипендія імені Героїв Небесної Сотні сприяє набуттю студентами патріотичного досвіду на основі готовності до активної участі у процесах державотворення, спроможності визначати форми і способи своєї участі у життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуванню з соціальними інститутами, органами влади, дотримуючись законів, захищаючи права людини, розв'язуючи конфлікти відповідно до демократичних принципів. Стипендія є гідною підтримкою студентської молоді, тому науково-дослідна установа «Інститут модернізації змісту освіти» і надалі буде проводити цей конкурс.

Список використаних джерел

1. Про заснування академічних стипендій імені Героїв Небесної Сотні: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 896 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-2017> (Дата звернення 20.02.2021).

2. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник*. Серія «Філософія». Харків : ХНПУ, 2014. Вип. 43. С. 39 – 52.

Старунська Ю. А., викладач іноземної мови,
ВСП ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-економічного університету»

РЕЗУЛЬТАТИВНІ ПІДХОДИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Нинішнє покоління учнів – це перше повністю цифрове покоління. Інформаційне середовище, у якому живуть сучасні підлітки, суттєво впливає на розвиток їх особистості. Психологи визначають такі ознаки сучасної молоді:

Нетерплячість (виросли в онлайн-середовищі та звикли до того, що їхні бажання завжди виконуються у віртуальній реальності, але щоб зробити це в реальному житті, часто недостатньо просто натиснути на кнопку).

Зосередження на короткостроковій меті (у всьому прагнуть отримати негайні результати, як в інтернеті).

Залежність від інтернету (сидять у соціальних мережах, грають в інтернет-ігри, постійно розповідають про своє життя в блогах).

Фрагментарність образного мислення (не виховані на книгах, а тому максимум, що вони можуть читати, – це будь-які статті, найчастіше – міні-новини, формат твітів і статусів у соціальних мережах).

Швидко стають дорослими (виросли в епоху економічної депресії; а від них усі очікують тільки одного – бути успішним).

Орієнтація на використання (знають, чого хочуть і як це отримати, тому мають у своєму арсеналі десятки аргументів, які використовують, коли просять щось у батьків).

Цінують чесність, тому в соціальній мережі відкриті (багато хто живе у світі фантазій, але деякі пишуть правдиво та чесно, інколи – дуже відкрито, чим шокують старше покоління).

Віртуальний світ на першому плані (у виборі між особистою зустріччю та спілкуванням у кіберпросторі віддають перевагу другому способу).

Техніку знають краще, ніж розуміють почуття людей (запитують не у вчителів і батьків, а в Інтернеті, тому збільшується комунікативна відстань дітей від їхніх батьків і переривається ланцюг соціального наслідування, передавання досвіду).

Отже, зрозуміло, що умови традиційного навчання не є ефективними для порозуміння тих, хто навчається, із тими, хто навчає. Необхідно шукати нові підходи та технології оптимізації навчання. Експерти у сфері освіти дорослих і дітей дають такі поради сучасним педагогам щодо побудови адекватного стилю навчання таких учнів:

– Добре структурувати навчальний процес. Сучасне покоління росте в дуже «впорядкованому» світі та потребує такого ж порядку й логічної послідовності від навчання. Його представники бажають точно знати, що і в які терміни від них вимагається – ця інформація має бути дуже докладною.

– Забезпечити «зворотний зв'язок». Сучасні учні завжди хочуть знати, наскільки точними є їхні припущення, чи правильно вони розуміють матеріал, чи роблять помилки, тому вдячні вчителю за увагу та участь.

– Зробити навчальний матеріал «яскравим і візуальним». Молоде покоління найкраще сприймає візуальну інформацію.

– Скоротити та візуалізувати інформацію. Текстові матеріали повинні бути простими для розуміння, структура тексту має відповідати його змісту, а ключові моменти – виділені візуально. Крім того, для цього покоління дуже важливим є підбиття підсумків за кожним етапом навчання – і майже негайна постановка завдань до наступного етапу.

– Керувати мудро. Учні не будуть зневажати вчителя, якщо вони відчують, що їхні знання в деяких питаннях більш глибокі, ніж його. Однак вони безумовно бажають, щоб учитель надав їм можливість продемонструвати ці знання, і будуть дуже вдячні, якщо він проявить ширий інтерес. Представники цього покоління хочуть, щоб наставник був здібним і мудрим керівником, а не «все знав».

– Спілкуватися усно. Використовуйте методики, які включають усний обмін інформацією між учнями: вербалізована інформація швидше і краще зберігається в пам'яті. Спілкування учнів між собою стимулює пам'ять і робить навчальний процес більш динамічним.

– Подавати матеріал в оптимістичному тоні. Позитивізм мислення сприяє розумовій активності.

– Ставити перед учнями зрозумілу й реальну мету. Представники нового покоління готові робити все максимально ефективно, але для цього вони повинні знати, що саме вимагається від них. Також учитель повинен допомогти зрозуміти, навіщо учневі потрібна певна інформація, і надати найкращу можливість скористатися нею.

– Використовувати ефективно час. Молоді люди не здатні утримувати увагу на будь-чому понад 15-20 хв. Поділіть навчальний час на певні інтервали, протягом яких в учнів буде змінюватися вид діяльності.

– Не перевантажувати інформацією. Підліток хоче отримувати «сконцентровані» знання. Крім того, вони свідомо ігнорують етапи уроку, спрямовані на «закріплення» матеріалу за допомогою його багаторазового повторення: як тільки суть навчального матеріалу їм стає зрозумілою, подальше повторення того ж матеріалу стає «недоречним».

Отже, нині в закладах освіти навчаються не зовсім звичайні учні. Від того, чого ми їх навчимо і як виховаємо, залежить наше теперішнє й майбутнє.

Список використаних джерел

1. Покоління Z. Проблема визначення дат покоління. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Покоління_Z.
2. Мірошникова А. Головні риси сучасних школярів та як їх спрямувати в корисне русло. URL : <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-ztsyfrovyum-pokolinnyam-ditej-porady-psyhologa/>.
3. Формування компетентного фахівця в інноваційному освітньому середовищі України: Зб. матеріалів XXIII міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. М. О. Мороз, Ю. В. Івженка. Бар : Редакційно-видавничий центр КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», 2021. 248 с.

Степанова А., студентка,
Білгород-Дністровський економіко-
правовий фаховий коледж
*Науковий керівник: Вололовцева О. І.,
викладач юридичних дисциплін,
Білгород-Дністровський економіко-
правовий фаховий коледж*

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЮРИСТІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Анотація. У роботі були визначені фактори діяльності юристів, а саме вивчення юридичної етики та її вплив на формування фахівця в галузі права.

Ключові слова: мораль, етика, юрист, юридична практика

Постановка проблеми. Кожен кваліфікований юрист стикається з проблемою професійної етики. Досить часто спеціалісти не можуть визначитися, що важливіше для його діяльності: мораль, етика, навички чи все ж таки закон.

Аналіз основних досліджень. Дослідниками професійної етики та моралі юристів в Україні є Кельман Михайло, Ковальчук Зоряна, Біліхар В'ячеслав, Олексюк Мирон, Приймак Богдан, Андрушко Людмила та інші, які досліджують професійну етику та значення моралі в професійній діяльності юристів.

Мета. Визначити основні ознаки юридичної практики та з'ясувати вплив моральних якостей на роботу кваліфікованих юристів.

Виклад основного матеріалу. Діяльність юриста залежить не тільки від його професійних знань, але і від моральних принципів і поглядів фахівця в цілому. Недостатньо знати закони, в такому випадку фахівець не є професіоналом, він не може оцінити ситуацію.

Юридична практика містить в собі такі ознаки, як маса, еліта, посилення відповідальності, конфлікт, інтелектуальна привабливість та командна робота. Це базові ознаки юридичної практики.

Першою ознакою практики є маса. Професія юриста на сьогоднішній день має велику популярність, але не всі молоді фахівці здобувають під час навчання етичні та моральні цінності, які теж дуже важливі для майбутньої професійної діяльності. Тобто хороші фахівці зможуть задовольнити клієнта не тільки з точки зору закону, а також яї з точки зору моралі та етики.

Він завжди знайде правильний підхід до будь-якого клієнта, знайде компроміс та зможе його вирішити.

Другою ознакою є еліта. Не всі люди здатні займатися юридичною діяльністю, це може зробити тільки та людина, в якій є відповідні навички та знання, на теперішній час в Україні стає дедалі менше кваліфікованих юристів, тому саме це робить професію юриста елітною.

Елітність професії юриста

Наступною ознакою юридичної практики стає посилення відповідальності. В своїй професійній діяльності юрист повинен обмірковувати кожне своє рішення, адже саме це рішення або порада впливає на життя людини. Помилки в юридичній діяльності викликають суспільні загрози, які охороняються законодавством України.

Четверта характеристика – конфлікт. У професійній діяльності юриста досить часто можна зустріти конфлікт або стик різних поглядів. В такому випадку завданням юриста буде знайти і запропонувати більш правильний компроміс для обох сторін, але фахівець повинен це зробити, поєднавши юридичні і моральні навички.

П'ята особливість – інтелектуальна привабливість. Кожна кваліфікована робота вимагає певного рівня інтелекту. В різних ситуаціях, аналізуючи, юрист використовує своє інтелектуальне мислення, щоб знайти правильне рішення поставленої перед ним задачі.

Останньою особливістю є командна робота. Завдяки командній роботі та спільному обговоренню питань можливо більш коректне вирішення поставлених проблем. Тим паче більшість рішень приймаються не конкретним фахівцем, а від імені влади держави або держави в цілому.

Ще один фактор, який можна зазначити – це вивчення правової етики та її вплив на формування фахівців. Юридична етика дає нам можливість пояснити реальні життєві ситуації та знайти рішення проблем. Це також допомагає моралізувати наші професійні навички та надати нам морального сенсу. Юридичну етику можна розглядати як прикладну етику, духовну зброю для юристів, яка гарантує, що вони чесно і щиро виконують свої обов'язки, а також вирішують складні юридичні проблеми найзручнішим способом.

Зниження професійної етики в галузі права свідчить про корисність правової етики як одного з найважливіших чинників покращення ситуації, а освіта професіоналів нового покоління враховує соціальну етику.

Особливими елементами моральних дій є мотив і намір, які тісно пов'язані з поведінкою, почуттями, досвідом тощо. У кожної людини є свій мотив і намір у вчиненому діяння, які можна віднести до категорії моральних і аморальних.

Основними мотивами вчинку є переконання. Моральні переконання можуть передаватися іншій людині, але в цілому вони формуються в кожній людині, і їх формування залежить, в першу чергу, від життєвого досвіду, особистих якостей і таке інше.

Кожен юрист повинен відповідати моральним якостям, таким як:

– досконале знання чинного законодавства. Без цього юристу не уникнути неправової й аморальної діяльності навіть за наявності в нього багатьох високоморальних якостей і спрямованості на добро. Тому юристи, неодмінно повинні мати вищу юридичну освіту;

– уміння правильно застосовувати знання законів, зважаючи не лише на їх букву, а й на дух, яке неможливе без відповідного фахового й життєвого досвіду.

– наявність добрих намірів, глибоких переконань у необхідності жити і діяти згідно з чинним законодавством і високими моральними принципами. Без цього не будуть належно реалізовані ні висока професійна освіта, ні найдосконаліші фахові вміння.

Тому для ефективного використання власних професійних обов'язків необхідно ставитися до себе та інших людей гуманно і вимогливо, сумлінно і чесно застосовуючи чинне законодавство.

Висновки. Підбиваючи підсумки досліджень і аналізу, можу відзначити, що проблема вивчення професійної етики і на теперішній час є актуальною. Багатоманіття правової літератури дає змогу більш детально вивчити та дослідити професійну етику юристів. Я вважаю, що і мені як майбутньо-

му юристу, і іншим майбутнім кваліфікованим спеціалістам вивчення цієї теми є дуже важливим і корисним.

Щодо нововведень в нову правову літературу, то потрібно створити спеціальний етичний кодекс, який би формував професійні обов'язки юристів, зазначав би правильність поведінки, дозволяв би прийняти більш правильне рішення та закріплював би дисциплінарні стягнення за порушення цих правил.

Список використаних джерел

1. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 208 с.
2. Профессиональная этика юриста: Адвокатская этика [Електронний ресурс]: учебно-методическое пособие / А. Гутников. СПб. : Изд-во СПб. ин-та права им. Принца П.Г. Ольденбургского, 2002. 69 с.
3. Этика юриста: учебное пособие [Електронний ресурс]: CD BOOK Учебное пособие / Габитов Т.Х. Алматы : Юридическая литература, 2003. Професійна етика юриста. Харків : Право. 2004. 176 с.

Сухова Г. Л., викладач-методист,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

СТУДЕНТ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У ВИМІРІ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Основу функціонування будь-якого суспільства, культури його членів становлять соціальні цінності. Вони є критеріями визначення соціокультурної ідентичності. Вітчизняне студентство є саме тим прошарком українського соціуму, для котрого нині аксіологічний аспект соціального буття є особливо актуальним [1]. Це покоління, яке народилось у незалежній державі, за його пам'яті Україна демонструвала не лише наміри називатись країною демократизму, соборності, рівності, справедливості. Це молодь, особистісне, громадянське, професійне становлення якої збіглося з упровадженням у вітчизняну систему загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти парадигми педагогіки співробітництва, методології особистісно-зорієнтованого підходу, принципу людиноцентризму [2]. Це саме ті об'єкти професійної підготовки у вітчизняних закладах, інтелект, здібності, моральні якості, компетенції яких сформовані засобами та методами персоніфікованого, суб'єктивованого навчання й виховання. З огляду на це, закономірним є несприйняття ними будь-яких проявів авторитаризму, заснованого на деспотизмі, менторстві, консерватизмі як в академічному середовищі, так і загалом у суспільстві. Молодь прагне самостійності, прояву ініціативності, вияву креативності, запалу максималізму, що є виявом закономірностей розвитку особистості в юнацькому віці.

У сучасній студентській молоді наявні орієнтири, критерії щодо ставлення до соціуму, довкілля, людської моралі, соціальних відносин. Тобто, основою її різнобічної активності є цінності. Студент ЗФПО – майже сформована особистість, через це для нього як для соціального індивіда ключовими є соціальні цінності, що впорядковують для людини Всесвіт, довкілля, соціальні відносини [4]. Останні роки української історії засвідчили європейську векторність нашої політичної, економічної й культурної перспективи, що неминуче спричинило трансформацію наших національних цінностей у цінності загальноєвропейські [3]. Першими це продемонстрували демократично виплекана молодь і студенти під час Революції Гідності.

Останнім часом соціальна поведінка української студентської молоді характеризується такими тенденціями, як прояв громадянської активності, зумовленість її впливом певних цінностей, які в нашому суспільстві протягом століть нівелювалися, заборонялися, звернення до них жорстоко каралося. Це загальнолюдські цінності: гідність, свобода, рівність й справедливість [5]. Їх актуалізація пояснюється демократизмом перетворень, насамперед у політичній сфері та сфері міжнародних відносин. Україна обрала європейський вектор свого розвитку. Захист студентською молоддю цих цінностей є закономірністю, оскільки протягом останніх двох десятиріч вона є учасницею демократичного реформування освіти в Україні, на собі зазнала особистісного впливу прогресивних педагогів.

Прагнення вітчизняних студентів до запровадження в соціальне й професійне життя загальноєвропейських цінностей зумовлене тим, що Україна є незалежною європейською державою. Вона має стати країною добробуту, свідомих громадян і справедливих законів. Для них бути громадянином європейської країни означає бути гідним поваги, визнання й довіри.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С. С. Студент як об'єкт – суб'єкт педагогічної діяльності. Основи педагогіки вищої школи. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. С. 98.
2. Воронцова Е., Івженко Ю. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації. *Нові технології навчання: зб. наук. праць*. Київ, 2020. № 93. С. 58–69.
3. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: Підручник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2008. 352 с.
4. Сакало. О. Є. Європейські цінності : сутнісні основи та практичне втілення. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2015. С. 106–109. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4335/1/Sakalo.pdf>.
45. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2010. 456 с.

Тімченко О. А., студент,
Харківський державний автомобільно-
дорожній коледж
*Науковий керівник: Шаламов М. А.,
викладач I категорії,
Харківський державний автомобільно-
дорожній коледж*

ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Для розвитку майбутнього фахівця як особистості, потрібно проводити цілеспрямовану виховну роботу у різних напрямках життєдіяльності, а саме у трудовому, моральному, економічному, правовому, екологічному, естетичному, фізичному та ін. У вищих навчальних закладах і у гуртожитках проводять бесіди зі студентами на різні теми стосовно цих напрямків, як приклад це може бути теми: «Здоровий спосіб життя», або «Санітарні вимоги перебування у закладі освіти, гуртожитку чи у місцях відпочинку», останнім часом актуальна тема COVID-19, «Як застерегти себе та оточуючих від COVID-19», «Поведінка у громадських місцях» та інші. Ці всі питання розвивають у студентів людські і професійні якості.

У процесі формування майбутніх спеціалістів чільне місце належить моральному вихованню. Його результатом повинен стати високий рівень моральної культури, моральної вихованості.

Моральне виховання – виховна діяльність закладу освіти, спрямована на формування у студентів стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності. Завдяки моральному вихованню перебудовується сама людська особистість відповідно до моральних цінностей, які віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки людей.

Від вихованості, поведінки, свідомості, тобто людських якостей залежить ставлення і відносини колективу до людини і людини до колективу, неважливо чи це у групі на заняттях, чи на практиці, чи на робочому місці, тобто будь-яка людина удосконалює себе протягом життя.

Моральний розвиток особистості можна поділити **на три етапи** (рівні), залежно від засобу регулювання моральної поведінки — від суто зовнішніх до суто внутрішніх:

1. Елементарний рівень моральності, що має місце від народження.
2. Рівень орієнтації в основному на зовнішні моральні регулятори.

3. Рівень морального саморегулювання.

Студенти беруть приклад зі свого оточення, це може бути викладач чи знайомий, ці ідеали особистості слугують прикладом для наслідування. Образ високорозвиненої в моральному плані особистості втілює в собі ті позитивні якості, які слугують еталоном відносин між людьми. Ці моральні ідеали і діють як регулятивна, стимулююча, орієнтовна, оцінна, критична функції.

Принципи виховання – це керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту організації та методів виховного процесу.

Цілеспрямованість; зв'язок між життям та вихованням; виховання в праці; комплексний підхід у вихованні; виховання особистості в колективі; індивідуальний підхід до студентів у вихованні; принцип системності; послідовності й наступності у вихованні; єдність педагогічних вимог сім'ї і громадськості; все це принципи виховання. Але до цих принципів, моральних якостей додаються ще й професійний обов'язок, професійна честь, професійна гордість і професійна етика. Протягом навчання студенти набувають досвіду і застосовують ці якості, принципи та навички у суспільстві, а суспільство дає свою оцінку по заслугах.

На практиці моральне виховання майбутніх студентів повинно використовуватися масовою, груповою та індивідуальною формою роботи, а саме: робота у гуртках за професійним спрямуванням, гуртки художньої самодіяльності, конкурси, конференції, вікторини, брейн-ринги, спартакіади, випуски стінгазети тощо. Студенти повинні знати вимоги до своєї моральної поведінки та моральні вимоги щодо професій, які вони вибрали у своєму житті. Перше, де студенти зіштовхуються з нормами професійної етики, це на практиках. Найбільш тривалими є виробничі практики, тому керівники виробничої практики мають звертати увагу студентів на дотримання етичних норм фахівцями підприємств чи установ, на яких проходить виробнича практика, давати оцінку відхиленням від цих норм. Студенти повинні бути уважними, пунктуальними, бо виробнича практика зазвичай проходить на заводах, а за запізнення вже стягується штраф. Поведінка повинна бути відповідною, бо на виробництві студенти працюють на верстатах та з різним обладнанням, де повинні дотримуватись правил техніки безпеки та виробничої санітарії. Керівники, дивлячись на дотримання моральних та виробничих вимог, можуть запропонувати подальше працевлаштування, все це сприяє адаптації майбутніх спеціалістів до виробничої атмосфери, підтверджує правильність вибору професії, дає відчутність її значення.

У закладах фахової передвищої освіти від початку навчання до закінчення цього закладу студентам прищеплюють (а подекуди і формують) почуття патріотизму, національної самосвідомості. Викладачі та класні керівники завжди розповідають про любов до Батьківщини, що її треба оберігати та захищати. При вході у заклад освіти надається інформація про героїв-випускників, які захищали, або захищають країну, також інформація про «Небесну Сотню». Всі спартакіади, концерти і масові заходи починаються з гімну. На всі пам'ятні події робиться стінгазета, по можливості відвідуються значущі місця. На цій основі формуються суспільно значущі особистісні риси, національна свідомість, духовність, трудова активність, моральна, фізична, екологічна і правова культура. Важливу роль відіграють екскурсії по рідному краю, або за його межі, музеї, театри, ознайомлення з побутом населення різних регіонів, усього українського народу. Запрошуються діячі різних професій для обговорення та роз'яснення якихось подій або вчинків, різні владні структурні співробітники, наприклад пожежники, поліцейські тощо.

Використання у виховному процесі історико-культурної спадщини збагачує студентську духовність, культуру, моральність і сприяє формуванню національної свідомості та патріотичних рис.

Список використаних джерел

1. Нагірняк М. Я., Нагірняк А. Я. Теоретичні аспекти морального виховання майбутніх офіцерів. *Гуманітарні аспекти формування особистості: матеріали V Всеукраїнської наук. конф.*, м. Львів, 28 квітня 2011 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2011.
2. Моральне виховання студентів. URL: <http://revolution.allbest.ru/pedagogics/00137863.html>
3. Мороз О. О. Навчальний процес у вищій школі. Київ, 2001. 320 с.

Томіліна Н. Л., викладач вищої категорії, викладач-методист, ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету»

ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ І САМОКОНТРОЛЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Управління будь-яким процесом передбачає здійснення контролю. Контроль покликаний забезпечити зовнішній зворотний зв'язок (контроль викладача) і внутрішній (самоконтроль здобувача освіти). Функція контролю – одна з основних функцій в системі управління, виконання якої – це процес отримання та опрацювання інформації про хід та результати освітнього процесу для прийняття на цій основі певного управлінського рішення [2, с. 117].

Контроль має освітнє, виховне і розвиваюче значення. Зміст контролю визначається дидактичними завданнями, специфікою навчальних дисциплін, рівнем підготовки і розвитку здобувачів освіти.

Контроль може бути різних видів, форм і здійснюватися за допомогою різноманітних методів. Види контролю:

1. Попередній (вхідний) контроль застосовується як передумова успішної організації вивчення дисциплін. Він дає змогу визначити наявний рівень знань здобувачів освіти і слугує науково-педагогічному, педагогічному працівнику орієнтиром для реалізації індивідуального підходу в процесі викладання дисципліни та визначенні форм і методів організації освітнього процесу. Це можуть бути вступні випробування, перевірочні контрольні роботи на першому курсі, перед вивченням нових предметів, тем тощо.

2. Поточний контроль проводиться з метою отримання інформації про рівень засвоєння навчального матеріалу у ході вивчення основ наук. Він необхідний для зворотного зв'язку, мотивації, активізації студентів, коригування освітнього процесу та вдосконалення методики. Проводиться на семінарському, практичному/лабораторному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних/

лабораторних робіт. Поточний контроль стимулює здобувачів до систематичної самостійної роботи.

3. Періодичний (модульний) контроль проводиться після вивчення логічно завершеної частини робочої програми дисципліни з метою визначення результатів за період теоретичного навчання здобувачів освіти. Він має плановий, визначений характер, служить для самоаналізу. Основними формами підсумкового модульного контролю можуть бути: контрольна робота, тестування, захист курсових проєктів, розв'язання ситуаційних завдань (кейси), ділові ігри тощо. Конкретні методи цього контролю залежать від дисципліни.

4. Підсумковий (семестровий) контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на певному освітньому ступені або на окремих його завершених етапах у формі заліку та екзамену [5, с. 21].

Методи контролю – це способи визначення результатів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів і педагогічної діяльності викладача. До них належать спостереження за навчальною роботою студентів, усні, письмові, практичні методи, екзамени і заліки, програмовані методи тощо.

Методи усного контролю: фронтальне та індивідуальне опитування. Під час фронтального опитування викладач пропонує серію логічно пов'язаних між собою запитань для всіх здобувачів групи. Воно сприяє систематизації знань, розвиває навчальну активність, але не враховує індивідуального темпу мислення, стимулює прості відповіді, тому його необхідно поєднувати з індивідуальним опитуванням. У процесі індивідуального опитування здобувач освіти має змогу самостійно висловлювати свої думки, коригувати їх і доповнювати. Ефективність методів усного контролю залежить від ретельної підготовки викладача, чіткості формулювання запитань (зрозумілості, лаконічності) і ступеня їх проблемності.

Методи письмового контролю спрямовані на аналіз документального матеріалу, визначення характеру допущених студентами помилок і способів їх подолання. Найпоширенішими є такі методи письмового контролю: контрольні роботи, твори, диктанти, письмові заліки, контрольні тестові роботи програмованого типу (перелік запитань і можливі варіанти відповідей).

Методи практичного контролю забезпечують можливість перевірити рівень сформованості вмінь застосовувати здобуті знання на практиці. Вони спрямовані на перевірку вмінь здобувачів освіти вирішувати ситуаційні завдання, вносити корективи, використовувати інформаційні технології тощо. Метод лабораторного контролю охоплює також письмові та графічні роботи, розв'язання експериментальних завдань, які потребують здійснення дослідів.

Графічна перевірка забезпечує розвиток пізнавального інтересу, економить час, формує вміння узагальнювати, систематизувати, класифікувати вивчений матеріал, сприяє розвитку абстрактного мислення. Основними формами графічної перевірки є складання таблиць, схем, побудова діаграм, графіків, робота з картами. Вона часто поєднується з усною або письмовою перевірками.

Метод тестової перевірки знань забезпечує об'єктивне вимірювання обсягу і якості засвоєння здобувачами конкретних знань, умінь і навичок, але не здібностей. Слово «тест» (англ. test) означає випробування, перевірку. Основні вимоги до тестів полягають у тому, що вони мають бути короткотривалими, однозначними, правильними, відносно короткими, інформативними, зручними, стандартними [6, с. 265].

Основними критеріями тестів є об'єктивність, надійність, валідність і точність. Залежно від способу відповіді тестові завдання поділяють на:

– завдання закритої форми із запропонованими відповідями, з яких одна є правильною;

– завдання відкритої форми з вільно конструйованими відповідями.

Метод самоконтролю полягає в усвідомленому регулюванні студентом своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим цілям, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Мета самоконтролю – запобігання помилкам та їх виправлення.

Показником сформованості контрольних дій, а отже, й самоконтролю є усвідомлення здобувачами фахової передвищої освіти правильності плану діяльності та її операційного складу, тобто способу реалізації цього плану. Ефективним засобом формування у студентів навичок самоконтролю є використання колективних (фронтальних) перевірок у поєднанні з контролем з боку викладача. У процесі навчання слід знайомити здобувачів освіти з метою виконуваної роботи, вимогами до неї, способами виконання, прийомами самоконтролю і шляхами їх удосконалення. Важливу роль у самоконтролі відіграють педагогічна оцінка та самооцінка. Від ефективності самооцінки залежить здатність студента знаходити помилкові дії, запобігати їм і завдяки цьому підвищувати результати самоконтролю.

Метод самооцінки передбачає критичне ставлення студента до своїх здібностей і можливостей та об'єктивне оцінювання досягнутих успіхів. Стосовно самооцінки студентів поділяють на таких, що переоцінюють себе, недооцінюють себе, оцінюють себе адекватно. Для формування самоконтролю і самооцінки викладач повинен обов'язково мотивувати виставлену студентові оцінку, пропонувати йому оцінити свою відповідь, організовувати в групі взаємоконтроль, рецензування відповідей інших тощо.

Для здобувача фахової передвищої освіти великого значення набувають вміння самоконтролю. Самоконтроль, самоаналіз і самооцінка формують критичність мислення, адекватну самооцінку, позитивно впливає на розвиток здібностей рефлексії.

Самоконтроль та самооцінку можна застосовувати до тієї частини знань, умінь і навичок, рівень засвоєння яких можуть легко визначити самі здобувачі (формул, правил, географічних назв, історичних фактів, віршів тощо). Для самоконтролю студенти можуть використовувати: тестування, перевірку знань за допомогою комп'ютера, авторецензування, виконання контрольних завдань з подальшим обговоренням результатів з викладачем та інші методи. [6, с. 268].

Кожний метод навчання вимагає активності не тільки викладача, але й здобувачів освіти. Один і той самий метод може застосовуватися для різних навчальних цілей. Наприклад, бесіда може бути застосована з метою засвоєння нових знань, і з метою повторення чи перевірки. Природно, що в різних випадках цей метод має свої особливості реалізації. Правильне застосування методів навчання унеможливорює механічне чи догматичне засвоєння здобувачами навчального матеріалу, забезпечує ефективність пізнавальної діяльності, можливість застосовувати знання на практиці.

Кожний метод навчання повинен виконувати не тільки освітню, розвивальну та виховну функції, але й спонукальну і корекційну (розвиток сприймання, мислення, уяви, пам'яті, емоційно-почуттєвої сфери).

Таким чином, метод навчання – досить складне, багатоякісне багатовимірне педагогічне явище, в якому відображаються об'єктивні закономірності, принципи, мета, зміст і форми навчання. Цей зв'язок з іншими дидактичними категоріями взаємозворотний: принципи, мета, зміст і форми навчання визначають метод, але вони не можуть бути реалізовані без нього, без урахування можливостей їх практичної реалізації.

Список використаних джерел

1. Михайлов С. І. Менеджмент: навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. Київ : Шкільний світ, 2013. 400 с.
2. Стахів О. Г., Явнюк О. І., Волощук В. В. Основи менеджменту: навч. посіб. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2015. 336 с.
3. Освітній менеджмент: навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. Київ : Шкільний світ, 2013. 400 с.
4. Михайлов С. І. Менеджмент: навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2018. 536 с.
5. Положення про організацію освітнього процесу здобувачів освіти ВСП «КТЕФК КНТЕУ», 2020.
6. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Кондор, 2018. 628 с.

Харитонова І. В., викладач історії,
викладач-методист,
КЗВО «Барський гуманітарно-
педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ

Ми живемо в епоху змін, епоху інтелекту, глобалізації, яка диктує свої умови життя, проповідує інші цінності, пред'являє свої вимоги до людини. У зв'язку з цим одним із основних результатів освітньої діяльності має стати формування таких морально-ціннісних орієнтирів особистості студентів, які сприятимуть усвідомленню ними себе як громадян і патріотів України. І тому саме суспільні дисципліни, історія, громадянська освіта, правознавство, сьогодні стають одним із основних засобів формування громадянської культури та ціннісних орієнтацій [1].

Сьогодні виникла потреба визначитися з основними морально-ціннісними орієнтирами здійснення освітнього процесу в закладах фахової передвищої та вищої освіти, які спонукатимуть студентів до активної творчої діяльності на національних засадах, тобто допоможуть сформувати у підростаючого покоління правильні морально-ціннісні орієнтації [2]. Національно-патріотична ідеологія повинна бути головною ідеологією держави, про що йдеться в Законах України та законодавчих державних актах.

Найбільш ємким і таким, що відповідає потребам суспільства у вирішенні питання українського національно-патріотичного виховання, є наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді». Ще одним документом, де звертається увага на національне виховання, є «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (схвалена III Всеукраїнським з'їздом працівників освіти 28 жовтня 2011 року). Загальні напрямки виховної роботи в школах визначено в документі, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1243 від 31.10.2011 р., «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» [3].

Науково-педагогічний аналіз проблеми цінностей та ціннісних орієнтацій найбільш докладно розкрито в працях К. А. Абульханової-Славської, Б. Г. Ананьєва, Л. І. Анциферової, Л. С. Виготського, О. М. Леонтьєва, С. Л. Рубінштейна та інші [4].

У сучасній геополітичній ситуації громадянська культура особистості має формуватися не лише на основі національної культури і національних цінностей, а й з урахуванням загальнонаціональної спадщини людства, плюралізму віросповідань та системи ідей, а також прагнення до універсалізації загальних правил та цінностей.

Виховання зведено не лише до окремих «занять із моралі». Виховання сильних рис характеру та чеснот здійснюється через наскрізний досвід. Усе життя Нової української школи буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей [5].

Такі навчальні предмети, як історія України, українська мова, історія української культури, соціологія, правознавство відіграють ключову роль у формуванні морально-ціннісних орієнтацій та національно-патріотичного виховання при підготовці підростаючого покоління. Щоб успішно здійснювати формування ціннісних орієнтацій студентів, доцільно застосовувати такі методи викладання, які засновані на співпраці (ігри, проекти (соціальні, дослідницькі), експерименти, групові завдання тощо), залучати учнів до спільної діяльності, що сприятиме їхній соціалізації та дозволить успішніше оволодівати суспільним досвідом.

Основною формою організації навчальної діяльності залишається урок (заняття), що забезпечує в навчальному процесі дотримання принципу послідовності й безперервності. Саме урок (заняття) дає можливість формувати в учнів і студентів основні складові громадянської компетентності.

З метою досягнення запланованого результату варто проводити заняття різних типів, забезпечуючи їх модернізацію та вдосконалення. Обов'язково дотримуватися таких загальних вимог до заняття та принципів:

- побудова заняття на основі закономірностей навчально-виховного процесу;
- оптимальне поєднання й реалізація на занятті всіх дидактичних принципів і методів;
- зв'язок із раніше засвоєними знаннями й уміннями, опора на досягнутий рівень розвитку;
- забезпечення умов для продуктивної пізнавальної діяльності учнів та студентів з урахуванням інтересів і здібностей;
- зв'язок із життям, особистим досвідом учнів та студентів.

Крім заняття, слід використовувати й інші форми роботи: екскурсії, семінарські заняття, практикуми, факультативи. Екскурсія не лише допомагає виявити практичну значимість знань, але також є ефективним засобом виховання учнів студентів. Цю форму навчання досить легко використовувати під час вивчення багатьох тем з історії України. Доцільно практи-

кувати проведення тематичних зустрічей із представниками органів державної влади, суду, під час яких студенти ознайомлюються зі специфікою їх роботи й діяльністю, що спрямована на відстоювання прав та інтересів громадян.

Предмети суспільствознавчого циклу дають можливість викладачеві організувати навчальну діяльність через проведення практикумів, під час яких студенти розв'язують практичні завдання, досліджують історичні джерела. Вирішення правових ситуацій під час практикуму є ефективним засобом засвоєння матеріалу й застосування цих знань у повсякденному житті.

Робота з історичними джерелами розвиває в студентів уміння аналізувати та оцінювати розмаїття поглядів на історичний процес, критичне ставлення до них, спонукає виробляти власну позицію, аргументувати свій вибір. Допомагають студентам краще зрозуміти зміст документу розроблені педагогом пам'ятки: «Як працювати з текстом історичного джерела», «Як аналізувати текст історичного джерела». В роботі з студентами викладач використовує історичні джерела для складання портретів історичних осіб. Навички аналізу історичних джерел допомагають студентам і під час виконання завдань зовнішнього незалежного оцінювання.

Максимальне стимулювання пізнавальної діяльності студентів, розвиток їх національної свідомості, формування правильних морально-ціннісних установок забезпечують комунікативно-діалогова й дослідницька моделі навчання. Вони створюють максимальне стимулювання пізнавальної діяльності студентів, розвиток їх громадянськості за допомогою організації міжособистісного спілкування студентів з викладачем чи безпосередньо один з одним у навчальній групі. Так, роботу в малих групах викладачам доречно практикувати на різних етапах навчання історії та основ правознавства. Склад груп змінює залежно від змісту й характеру роботи, яку треба виконувати. До кожного заняття можна розробити спеціальні пам'ятки-завдання, запропонувати завдання творчого характеру, які стимулюють мислення, спонукають до використання власного життєвого досвіду, визначення особистої позиції та власного ставлення до подій і явищ, які вивчаються.

Кожне нове покоління живе в період складних соціально-економічних і суспільно-політичних процесів, які звичайно накладають свій відбиток на формування його морально-ціннісних орієнтирів. Історія розвитку і становлення нашої молоді держави уже не раз доводила, що наша молодь, яку часто звинувачують у низькому рівні духовності, відсутності ідеалів, недостатності розвитку критичного мислення та переважанні споживачь-

ких інтересів – насправді є дещо іншою. І це доводять такі важливі віхи нашої історії, як Революція на граніті, Революція Гідності, воєнно-політичний конфлікт на сході України (АТО-ООС). Історики, політологи та інші аналітики сьогодні цим подіям дають різну оцінку. Але нами використаний приклад цих подій, щоб відзначити, що значну роль у них відіграла саме свідома українська молодь. Молодь, яка хоче жити в оновленій демократичній державі з високими морально-правовими засадами та ціннісними орієнтирами.

Таким чином, завдання сучасної освіти загалом, а викладача суспільних дисциплін зокрема продовжує залишатися незмінним – формувати ціннісні ставлення і судження, які є базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством; виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства; *плекати українську ідентичність; виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства.*

Список використаних джерел

1. Донцов А. В. Моральна культура вчителя: монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 240 с.
2. Воронцова Е., Ївченко Ю. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації. *Нові технології навчання: зб. наук. праць*. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Київ, 2020. Вип. 93. С. 58–69.
3. http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf
4. https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/01043957_0.html
5. https://studexpo.ru/72252/psihologiya/problema_tsinnisnih_oryentatsiy
6. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24579/1/S_PALAMAR_OD.pdf
7. <file:///C:/Users/Александр/Desktop/73156b2243c6c967f0d564f97a065d5e.pdf>
8. <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Osvitni-praktiki.pdf>

Чиримпей О. Є., викладач-методист,
спеціаліст вищої категорії,
ВСП «Слов'янський фаховий
коледж Національного авіаційного
університету»

КОМП'ЮТЕРНО-ІНТЕГРОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТЕСТУВАННЯ СТУДЕНТІВ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

У наш час актуальними є проблеми як формування, так і вимірювання у студентів рівня розвитку різних компетентностей у процесі їх навчання.

Хоча якихось конкретних, рекомендаційних і зручних методів для цього поки не розроблено, вже зараз в цій сфері викладання дисциплін широко застосовуються комп'ютерні тести, як стаціонарні, так і онлайн формату.

Контроль знань, який проходить в процесі комп'ютерного тестування, розкриває в кількісному і якісному аспектах ступінь оволодіння навчальною інформацією, як теоретичною так і практичною її частинами, а також надає викладачеві можливість скорегувати хід аудиторних занять і самостійну роботу студентів.

Використання комп'ютерно-інтегрованих систем програмованого контролю знань слухачів і студентів має ряд позитивних моментів:

- комп'ютерні системи програмованого опитування заощаджують багато часу;
- отримані при їх проведенні дані автоматично підраховуються, обробляються, оцінюються і інтерпретуються в зручній візуальній формі. В результаті комп'ютерна система опитування видає готовий звіт, нерідко в формі діаграм, графіків, порівняльних таблиць та інших засобів наочності;
- на всю процедуру перевірки, включаючи обробку та інтерпретацію результатів, йде значно менше часу, ніж при звичайній перевірці, усному або письмовому опитуванні.

Рис. 1. Статистика результатів опитування в Google-формі.

Однією з найважливіших мотиваційних причин використання комп'ютерного та онлайн-тестування для опитування та контролю знань слухачів і студентів – як проміжних, так і підсумкових – був перехід на дистанційну форму навчання.

Так, на платформі дистанційного навчання Moodle існує система для розробки онлайн-тестів. Такі ж функції з розробки та дистанційного використання тестів програмованого опитування надають освітні інтернет-платформи «на Урок» і «Всеосвіта». Готові тестові завдання можна зберігати в своїй базі, потім змінювати і використовувати при створенні нових тестів, не вводячи кожен раз одне і те ж питання.

Широку популярність в дистанційному навчанні набув такий безкоштовний хмарний сервіс як Google Forms, який надає широкий набір інструментів з конструювання онлайн-тестів, форм опитування різної складності і конфігурації з автоматизованим результатом перевірки, які можна використовувати як при проведенні заліків, так і іспитів в онлайн-формі під час дистанційного навчання. Також Google-форми є об'єктом інтегрованим в інший Google-сервіс – Classroom, що робить цю інтернет-платформу повною імітацією дистанційного онлайн-кабінету по дисципліні з відповідними електронними навчально-методичними матеріалами та можливостями онлайн їх застосування.

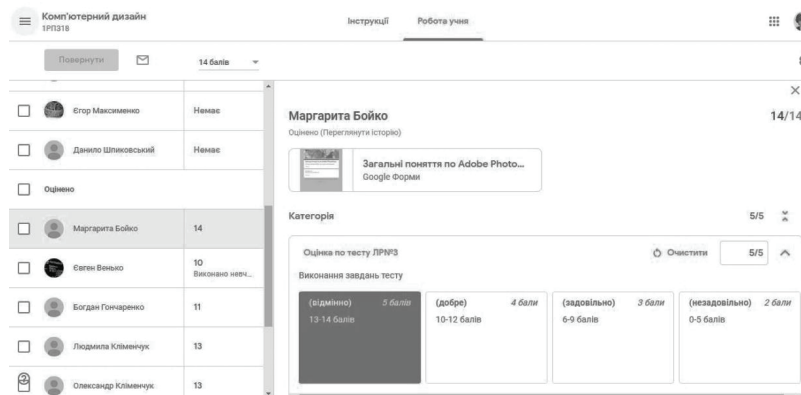

Рис. 2. Результат тестування студента в Classroom.

Комп'ютерні тести програмованого опитування, як і комп'ютерні системи тестування в цілому, не можуть поки повністю замінити традиційні форми контролю знань, до яких належать аудиторні контрольні та самостійні роботи, усні та письмові опитування, заліки та іспити у формі живого спілкування «студент – викладач».

Звичайно, постійне використання тестової форми контролю в навчанні може призвести до того, що студенти і слухачі при тестуванні будуть вгадувати деякі відповіді (консультуватися з товаришами), використовувати шпаргалки при повторному проходженні, додаткову інформацію. Є чимало негативних прикладів з досвіду проведення занять у дистанційній формі.

Однак комп'ютерна форма опитування є досить перспективною і зручною для контролю знань і дозволяє викладачеві витратити менше зусиль на перевірку і обробку результатів.

Необхідно правильно формувати тестові завдання, використовуючи: елементи візуалізації з проведених раніше теоретичних і практичних занять (студент, який пропустив ці заняття, не зможе їх виконати);

завдання відкритого типу (студент самостійно формулює визначення або підставляє пропущене слово (словосполучення));

завдання на відповідність (студент встановлює правильну відповідність між елементами двох множин: об'єктів (процесів) і їх атрибутів);

завдання на встановлення правильної послідовності (студент встановлює правильну послідовність операцій, дій, подій)

Такі завдання змушують студента мислити, аналізувати і застосовувати освоєні компетенції з цього питання або теми.

Якою командою був створений Шар (Сюрі)? *
Кожній команді відгортає тільки один знімок.

Знімок 1

Знімок 2

Знімок 3

Знімок 4

Шари - Новий Шар із заднього плану

Шари - Новий Скоплювати на лівий шар

Шари - Створити дублікат шару

Шари - Новий

Приведені вихідна таблиця даних і обчислювальний критерій для Розширеного фільтру - які дані будуть відібрані за вказаною умовою? *
Ідентифікувати записи для відбору за даними стовпця '№ з/п' - наприклад, будуть відібрані записи № 1,3,5,6,8.

№ з/п	П.І.Б.	Оклад	Премія	Сума до віддані
1	Андрійко П.І.	10400	4680	15080
2	Степаненко А.Л.	14200	6380	20580
3	Будило М.С.	17200	5715	18915
4	Михайлюк О.Л.	17500	7875	25375
5	Алексеевко Р.О.	15000	6750	21750
6	Семеново І.А.	15600	7020	22620
7	Степаненко О.Г.	21000	9450	30450
8	Ясько Е.М.	18500	8325	26825

Відповідь введіть в наступному форматі: 1,3,5,6,8 (через кому, без пробілів, в зростаючому порядку)

Важна відповідь!

Рис. 3. Приклади тестових завдань в Google-формі.

Розроблені таким чином тестові завдання підвищують інтерес студентів до навчальної дисципліни і сприяють підвищенню якості навчання.

У підсумку, використання комп'ютерних та онлайн-тестів, як при очній, так і при дистанційній формах навчання, підтвердили доцільність

систематичного проведення комп'ютерного опитування в формі тестування (вступне, тематичне, проміжне, підсумкове) для поглиблення знань студентів і здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Аванесов В. С. Научные основы тестового контроля знаний. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1994. 136 с.
2. Варзар Т. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. *Українознавство*. 2005. № 1. С. 116–119.
3. Гуревич Р. Комп'ютерні технології навчання як засіб дистанційної вищої освіти. *Шляхи реформування заочної (дистанційної) вищої освіти: матер. Всеукр. наук.-метод., конф.*, м. Київ, 11–13 жовтня 2000 р. Київ ; Львів : Укр. акад. друкарства, 2000. С. 53–55.

Чорнуха Н. П., викладач вищої категорії, викладач-методист, Кременчуцький фаховий коледж транспортної інфраструктури та технологій

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЯК ЧИННИК МОРАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ГАЛУЗИ У СУЧАСНОМУ СОЦІОПРОСТОРИ

Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок.
Є тисячі ланів, але один лиш мій.

Василь Симоненко

У сучасному суспільстві освіта розглядається як простір культурного і політичного діалогу. У майбутніх спеціалістів залізничної галузі актуалізується проблема направленості на гуманістичні цінності.

Стратегія розвитку закладів освіти – підготовка конкурентоспроможного спеціаліста, який керується цінностями професійної діяльності. Соціально-економічна ситуація в країні стає динамічнішою: кардинально змінюється ринок праці, з'являється новий вид бізнесу, орієнтований на пошук і відбір висококваліфікованих спеціалістів. Інтенсивний розвиток економіки зумовив необхідність професійної мобільності і конкурентоспроможності робітників. Тому в Кременчуцькому фаховому коледжі транспортної інфраструктури та технологій організуємо рефлексивно-ділові ігри з метою сприйняття майбутнім спеціалістом цінностей професійної діяльності шляхом гри професійних ролей у процесі розгляду ситуативних завдань. Рефлексивно-ділова гра формує у здобувачів суб'єктивний досвід (життєвий, навчальний, професійний), створює емоційний настрій у процесі виконання ролей і на останньому етапі – прийняття цінностей професійної діяльності.

Орієнтуємо майбутніх фахівців на цінності професійної діяльності з метою розуміння значущості цінностей професії для подальшого професійного становлення і розвитку.

Метою освітян є постійне творче оновлення, розвиток і вдосконалення кожної особи впродовж усього життя. Освіта, включаючи людину в простір визнаних у суспільстві цінностей, формуючи універсальні моделі поведінки і ціннісні установки, сприяє засвоєнню значущих загальнолюдських цінностей [8, 53–54].

Зважаючи на це, нині зростає роль спеціально організованого педагогічного процесу в закладах фахової передвищої освіти, спрямованого на формування особистості молодшої людини – майбутнього професіонала, громадянина-патріота своєї країни, який за своїм ціннісним ставленням, громадською позицією спрямує знання, компетенції, діяльність на розквіт держави. Отже, процес формування ціннісних орієнтацій здобувачів – головне завдання фахової передвищої освіти. Проблемою формування у студентів ціннісних орієнтацій цікавилися науковці та досліджували з різних позицій. Теоретичну основу дослідження ціннісних орієнтацій особистості представлено в роботах Б. Ананьєва, С. Анісімова, Г. Балла, І. Беха, Б. Братуся, Є. Бондаревської, А. Брушлинського, Л. Виготського, Н. Ткачової та ін. Сьогодні молоді – прагнуть до навчання в умовах європейського напрямку.

Так, у звіті Президента України за 2014 рік науковцями виокремлено поняття «національних цінностей», до яких віднесено такі складові: володіння українською мовою, бажання й потреба в накопиченні, збереженні та передачі родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвитку духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі [8, 99].

У Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Формування професійно важливих якостей у здобувачів – це одне з першочергових завдань фахової передвищої освіти. Професійно значущі якості особистості можна розглядати в руслі певної професії, оскільки вони залежать від тої чи іншої сфери діяльності, кожна з яких висуває свої вимоги до особистості спеціаліста.

У наш час під професійно важливими якостями особистості вважають якості, які визначають продуктивність, якість, результативність діяльності.

Моральні якості – це сукупність прийнятих і добре засвоєних особистістю норм, принципів і правил, які виникли під впливом гуманних почуттів,

застосовуються добровільно та правильно. Здатність відчувати, розуміти, творити добро, пізнавати зло – це особливі моральні якості особистості, які вона повинна виробити самостійно. Моральні якості базуються на таких гуманних почуттях, як любов, повага, турбота, розуміння, співчуття, відповідальність, почуття обов'язку тощо. Основним механізмом формування моральних якостей є моральні норми, які сприяють і дають можливість перетворювати в необхідність бути чесним, вірним любові та дружбі, виявляти повагу до старших, виховувати в собі скромність, тактовність, порядність. Сила моральних цінностей безмежна, бо тримається на силі суспільної думки. Адже нікому не байдужі думка інших людей про себе, приязнь, осуд чи ненависть. Згідно з дослідженнями структурні елементи моральних якостей становлять певну структуру: моральні норми, моральні поняття, духовні принципи, духовний ідеал. Поведінка людини часто залежить від моральних норм, якостей і принципів, які у неї сформовано. Якщо дотримуватися моральних норм, які прийнято суспільством (повага старших, не ображати менших, не обманювати, не брати чужого і т. ін.) така поведінка вважається нормальною, тобто відповідає певним нормам.

Найвищих вершин досягають розумні, творчі люди, тому важливо на своєму шляху не пройти повз скарбницю знань, а почерпнути з неї якнайбільше, потрібно не лінуватися, кожен мить використовувати для самоосвіти і самовдосконалення. А багатій знаннями людині завжди є що сказати іншим, тому вона прагне до творчості, до самореалізації.

Дуже важливо на цьому шляху не загубитися серед інших, не втратити свою індивідуальність, а навпаки, стати неповторною багатою особистістю, зустріти справжніх друзів, навчитися спілкуванню з ровесниками і старшими людьми, перейняти досвід мудрих. Любомир Гузар зазначив: «Зараз ініціативу можна проявляти вільно, але має бути готовність узяти на себе відповідальність. Не треба вказувати молоді, що робити, вона розбереться сама. Важливим є виховати в ній правильні цінності і дати правильні орієнтири». Актуальні сьогодні слова Василя Сухомлинського: «Виховуй у собі Людину — ось що найголовніше, інженером можна стати за п'ять років, учитися на людину треба все життя».

Список використаних джерел

1. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості. Київ : АПН України, 1997. С.21–25
2. Кравченко Т. В. Цінності й ціннісні орієнтації сучасного студентства: теоретико-прикладний аспект. Людські цінності і толерантність у сучасному світі: між-

континентальний діалог інтелектуалів: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16 листопада 2011 р. Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. С. 168–172.

3. Соціально-економічне становище молоді / Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Беляєва І. І., Митрофанський С.В. та ін.]. Київ, 2015. 200 с.

Ольга Чуприна, завідувач сектору відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ GOOGLE В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Потреба змінюватися, яку диктує сьогодення, призводить до пошуку нових форм, методів, засобів навчання та виховання здобувачів освіти, а також нових підходів до управління навчальним закладом.

Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху освітнього процесу. Запровадження ІКТ в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності.

Реформування освіти вимагає нових підходів і до управлінської діяльності закладів освіти, нових управлінських технологій. Методична робота як складова процесу управління потребує оновлення форм. Однією з таких форм є Google сайт, який сприяє вдосконаленню освітнього процесу у закладах освіти.

Хмарні технології, що реалізовані за допомогою сервісів Google, мають безмежні можливості не лише для організації освітнього процесу, але й для професійного розвитку педагогів та адміністрації закладів освіти, підвищення їх компетентності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Середовище Google містить доволі багато інструментів, які є корисним як для індивідуальної, так і для колективної (групової) діяльності. Базові сервіси Google, такі як Gmail, Google Search, Google Drive, Google Calendar, Google+, Picasa, Google Maps, Google Earth, Panoramio тощо, орієнтовані на мережеву взаємодію людей, а для освіти в цьому просторі є сприятливі можливості щодо спілкування та співпраці [1, с. 94].

Сучасний керівник та педагог повинен уміти користуватися сервісами у своїй професійній діяльності. Під час використання сервісів Google в управлінській та професійній діяльності відбувається процес розвитку особистості внаслідок того, що ця діяльність набуває навичок мережевої співп-

раці, колективного редагування, рефлексії, спільного планування, тайм-менеджменту тощо. Сервіси Google допомагають в управлінській діяльності керівнику закладу освіти як інструменти для стратегічного планування, ефективного контролю, аналізу результатів праці, стимулювання педагогів до творчого пошуку, інноваційної діяльності на різних рівнях та створюють середовище для публічної діяльності, професійного спілкування, самореалізації та саморозвитку управлінця [2, с. 4].

Застосування сервісів Google в освітній галузі має низку прерогатив:

- 1) для використання сервісів достатньо лише мати підключення до Інтернету;
- 2) всі інструменти Google безкоштовні;
- 3) користувачі мають змогу працювати колективно в режимі online;
- 4) можливість створення та наповнення власної джерельної бази;
- 5) доступ до матеріалів можна отримати і з роботи, і з дому;
- 6) можливість інтерактивної перевірки виконання робіт, не покидаючи простору;
- 7) можливість опрацьовувати навчальний матеріал у зручному для вчителя темпі та режимі (одноразовий або багаторазовий перегляд, призупинення, повтори).

Багато уваги приділено науковцями дослідженню використання Google сервісів в управлінській діяльності. Гладкова В. М., Панченко А. Г., Панченко Г. В. у статті «Використання сервісів Google в управлінні закладом середньої освіти» окреслили потребу розроблення і використання мережевих технологій у закладах освіти для підвищення якості освітнього процесу, впровадження на їх основі новітніх методів навчання, що ґрунтуються на застосуванні сучасних комп'ютерних засобів, забезпечення вибіркового авторизованого доступу управлінців, педагогів, учнів до конкретних мережевих ресурсів. Науковці визначили переваги хмарних технологій як способу задоволення освітніх потреб у здобутті нових знань [2, с. 3].

За умов компетентизації та персоніфікації освіти в центрі уваги методичних служб закладів освіти має перебувати створення особистісно зорієнтованої структури методичної роботи. Досвід свідчить, що лише за координації зусиль усього педагогічного колективу, зосередженні уваги на вирішенні певної педагогічної проблеми можна значно підвищити ефективність і результативність освітнього процесу.

Завдання щодо удосконалення управління навчальними закладами неможливо реалізувати без трансформації ідей науки та впровадження інноваційних технологій навчання та виховання. Такою об'єднуючою силою у педагогічних колективах, яка допомогла б переорієнтуватися на новий

підхід в організації освітнього процесу, суть якого зводиться до створення умов для розвитку, саморозвитку та самореалізації особистості із відповідними компетентностями, є організація роботи над науково-методичною темою.

Оптимальна ж структура методичної роботи має містити такі види і форми методичної роботи, які будуються на підставі широкої диференціації, урахування певної ситуації в педагогічному колективі, матеріальних, морально-психологічних умов.

Особливістю організації управлінської діяльності щодо реалізації науково-методичної проблеми закладу освіти є наповнення традиційних етапів роботи над проблемою сучасним змістом.

Саме Google сайт має найкращі можливості для того, щоб стати новою формою впровадження методичної теми в освітній процес закладу освіти.

Отже, на часі розробка та впровадження нових підходів до організації методичної роботи закладу освіти. Саме ІКТ дають змогу оновити форми та зміст методичної роботи, підвищити мотивацію вчителів до опанування нових педагогічних технологій, ефективність їх впровадження в освітній процес.

У сучасних педагогічних та методичних публікаціях окреслено можливості використання сервісів Google в управлінській діяльності навчального закладу, а також етапи впровадження методичної теми. Проте, на цей час недостатньо представлені розробки щодо використання Google сайтів як інструменту навчання вчителів в опануванні нових технологій. Управлінська технологія, яка дає змогу впровадити методичну тему (або іншу інновацію) в освітній процес засобом Google сайту; яка створює умови для підвищення професійної майстерності вчителів під час опанування ними методичної теми конкретизується у таких завданнях:

- показати всі переваги Google сайту як інноваційної форми методичної роботи для впровадження методичної теми закладу освіти;
- продемонструвати можливості сайту як засобу підвищення рівня володіння вчителями ІКТ;
- спонукати управлінців до пошуку та створення нових форм методичної роботи, які підвищують її ефективність, мотивують вчителів до вдосконалення своїх професійних навичок.

Google сайт завдяки своїм можливостям дає змогу реалізувати всі етапи впровадження методичної теми. Його можна використати для вивчення будь-якої теми. В цьому полягає його технологічність, адже технологія управління може бути визначена як науково обґрунтована, раціонально організована й оптимально оснащена діяльність керівника освітньої установи,

що характеризують суворо визначеною послідовністю операцій, які дозволяють одержувати стійкий (повторюваний за аналогічних умов) запланований результат із найменшими витратами сил, засобів, часу [3, с. 83].

Сайт спрямований на надання вчителю можливостей або занурення вчителя в таке середовище, де волею-неволею він, щоб знайти рішення, вихід із ситуації, буде змушений шукати, розв'язувати виникаючі проблеми – рухатися шляхом самостійного прийняття того, що зацікавило, для вибору необхідного. Наштовхнути вчителя на ідею, стимулювати вчительський пошук можуть запропоновані на сторінках сайту сервіси: сервіс для створення мотиваторів та демотиваторів, сервіс Thinglink, сервіс LearningApps, сервіс для створення QR-кодів, а також сервіси Google: таблиці, форми, колективні презентації.

Про ефективність Google сайту як форми методичної роботи свідчать узагальнені дані діагностики вчителів щодо ускладнень та потреб у професійній діяльності (анкета, проведена шляхом заповнення Google форм). Середній бал володіння ТРКМ (самооцінка вчителів) за даними діагностики склав 4,8 (за 5-ти бальною шкалою). Серед форм методичної роботи за даними анкетування найбільшу кількість балів набрав саме сайт «Методична тема». За даними психологічної діагностики (методика Т. В. Морозової) опитування вчителів за допомогою анкети «Мотиваційна готовність педагогічного колективу до інноваційної діяльності» засвідчили, що переважаючими в педагогічному колективі є мотиви, пов'язані з самореалізацією особистості: високий рівень професійних намагань, сильна потреба в досягненні високих результатів, потреба в самовираженні, самовдосконаленні, бажання бути поміченим та об'єктивно оціненим.

Отже, Google сайт як нова форма методичної роботи, – інноваційний інструмент впровадження методичної теми та інновацій взагалі в освітній процес закладу освіти. Можливо, ідея щодо використання можливостей Google сайтів стане поштовхом до генерації нових форм підвищення професійної майстерності.

Список використаних джерел

1. Олійник Л. М. Застосування базових сервісів Google у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. № 22. С. 93–102.
2. Панченко Г. В. Використання сервісів Google в управлінні закладом середньої освіти. URL: <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/100/136#.WlDdBzWWS7Q>
3. Хлебнікова Т. М. Управління навчальною діяльністю: навчально-методичний посібник / Т. М. Хлебнікова. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 224 с. (Серія «Абетка керівника»).

Яковенко С. Л., викладач вищої категорії,
Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу
Косолапова А. О., викладач,
Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу,
м. Лозова

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Уявлення про відносно віддалене майбутнє в професійній, сімейній та інших сферах життя формуються у людини до 14-15 років. Хлопчики і дівчатка демонструють реалізм в життєвих претензіях, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю і сім'єю. Однак у сферах освіти, соціального прогресу та матеріального споживання їх претензії менш реалістичні. Більш високий рівень претензій у цих сферах не завжди підтримується відповідними професійними прагненнями.

Студенти визначаються як спеціальна соціальна група, що характеризується спеціально організованим, просторово і тимчасово структурованим буттям, умовами праці, життя і відпочинку, соціальною поведінкою і психологією, системою ціннісних орієнтацій. За словами Е. Еріксона, перебування в університеті є «юридично фіксованою затримкою» в прийнятті людиною ролі дорослої людини, яку він називає «психосоціальним мораторієм» в контексті формування системи цінностей. Однак, на думку більшості авторів, саме період навчання вважається найважливішим для людини з точки зору професійного і особистого самовизначення, що відбувається в цей час, його становлення як особистості.

Можливо, саме середовище ВУЗів створює необхідні умови для особистісного зростання і формування більш високого, автономного рівня системи цінностей. Зміст цінностей багато в чому залежить від культурного контексту та історичного періоду, в якому живе молоде покоління.

Суспільство висуває нові вимоги до молодих фахівців, закликаючи до відродження і розвитку національної культури, національної освіти, метою якої є формування гідного представника культури своєї країни. Виховати професіонала – це не тільки озброїти його системою спеціалізованих знань, технологій, але і ознайомити із цінностями, ідеалами національної

культури. Значну роль у побудові системи цінностей відіграє вчитель, який повинен бути носієм і передавачем по-справжньому гуманістичних, конструктивних цінностей і моделлю ціннісно-самовизначної особистості. До основних ціннісних орієнтацій сучасних студентів слід віднести:

- збереження життя і здоров'я як найвищих життєвих цінностей;
- першість духовних і моральних стовпів, таких як щастя, любов, гарна сім'я, майбутнє дітей, дружба, що особливо важливо в умовах нестабільності і життєвого середовища;
- освіта, хороша робота і хороше фінансове становище;
- конкурентоспроможність, прагнення до професійної самореалізації, побудоване на впевненості в собі, підприємстві, самостійності, наполегливості, відповідальності, самовдосконаленні (в умовах появи нових можливостей, більш жорсткої конкуренції і вимог до професіоналізму);
- креативність, розвиток своїх здібностей та індивідуальності, збереження духовної самостійності та самооцінки (оскільки в наш час затребувана здатність приймати нестандартні рішення, створювати оригінальні проекти, критично мислити, відстоювати свою позицію тощо);
- активні соціальні контакти і соціальна компетентність, тобто встановлення сприятливих відносин в різних сферах соціальної взаємодії, розширення міжособистісних зв'язків, реалізація їх соціальної ролі (в наш час затребувана можливість працювати в команді, бачити можливі перспективи кар'єрного зростання).

Отже, вирішення соціально-економічних та освітніх проблем суспільства передбачає вдосконалення аксіологічної підготовки майбутніх фахівців, від якої залежатиме духовне здоров'я нації, рівень аксіологічного просвітлення молоді, успіх їх адаптації до нових соціально-економічних умов та конкурентоспроможність на ринку праці.

В останні роки кількість публікацій, присвячених ціннісним орієнтаціям студентської молоді, неухильно зростає. Саме ціннісні орієнтації визначають духовне ядро людини, висловлюють його ставлення до світу і до себе, впливають на напрямок і зміст суспільної діяльності, наповнюють життя сенсом, представляють основний канал для людини асиміляції духовної культури суспільства, перетворення культурних цінностей в стимули і мотиви практичної поведінки, є системно-формуєчим елементом світогляду. Відповідно до домінуючих цінностей у суспільстві можна визначити рівень культурного розвитку суспільства, ступінь його цивілізації, інтереси, що панують у суспільстві.

Система освіти відіграє величезну роль у формуванні і розвитку мотиваційної сфери особистості. Багато дослідників відзначають тісний зв'язок

мотиваційної сфери особистості з її ціннісними орієнтаціями. Вибір особою тих чи інших підстав для вчинення діяння, поведінки, має на увазі перевагу одного мотиву перед усіма іншими. Такою основою є цінності, саме тому проблема вивчення системи цінностей сучасної молоді не втрачає своєї актуальності.

Вивчення мотивації професійного вибору та системи ціннісних орієнтацій студентської молоді служить інструментом виявлення змін, що відбуваються в суспільстві щодо перспектив вищої освіти та професійної підготовки. Економічна і соціальна ситуація в нашій країні залишає значний відбиток на системі життєвих цінностей молоді, ієрархії мотивів вибору професії, ставленні до сім'ї і шлюбу, на особистості людини.

Список використаних джерел

1. Головатий М. Ф. Соціологія молоді: курс лекцій. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : МАУП, 2006. 304 с.
2. Кир'якова А. В. Орієнтація особистості в світі цінностей. *Magister*. 1998, № 4. С. 120
3. Леонтьев Д. А., Шелобанова Е. В. Професійне самовизначення як побудова образів можливого майбутнього. *Питання психології*. 2001. № 1. С. 58–65.
4. Саморегуляція і прогнозування соціальної поведінки особистості / за ред. В. А. Ядова. Л., 1979. 70 с.
5. Фаустов Е. Н. Домінуючі ціннісні орієнтації студентів. *Вісник МДПУ*. 1995. № 4. С. 47–53.

Ярошенко М. Ю., викладач,
ВСП «Київський торговельно-
економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-
економічного університету»

МЕТОДИ ЗГУРТОВУВАННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Специфічною рисою занять з англійської мови в системі освіти України в цілому є її зорієнтованість не на теоретичне осягнення дисципліни, а на відпрацювання навичок використання мови вже власне в процесі навчання. Це створює широкий простір для взаємодії не лише у системі «учень – вчитель» чи «здобувач освіти – викладач», а й тісний зв'язок (або ж взаємозалежність) між здобувачами освіти. З одного боку, спрямованість цього процесу є вимогою, яка сприятиме якості знань майбутнього випускника, з іншого – буде виконувати важливу об'єднуючу, а отже, виховну функцію. У межах фахової передвищої освіти згуртовування здобувачів освіти є більш актуальним з огляду на те, що вони потрапляють у заклад освіти у підлітковому віці та на більш обмежений термін, ніж у інших ланках освітньої системи.

Метою пропонованого дослідження є виявлення та узагальнення спектра методів педагогічної взаємодії, які сприятимуть встановленню та поглибленню міжособистісних контактів між здобувачами освіти у процесі вивчення англійської мови.

Матеріалом розвідки стали напрацювання українських та зарубіжних науковців і педагогів-практиків, а також власний професійний досвід автора.

Варто виділити форми реалізації педагогічної взаємодії, у яких можливо розглянути формування згуртованості як функціональної риси студентського колективу. До них відносимо спеціально організовані ситуації спілкування та ті, які мають іншу основну мету.

Важливим етапом у формуванні командного підходу до навчання є перше знайомство здобувачів освіти. У межах нового об'єднання воно не повинне обмежуватися вказівкою імені та віку, а завжди має доповнюватися якимись цікавими фактами біографії спікера. Завдяки цьому можливо одразу знайти осіб, з якими є щось спільне, що надалі полегшить роботу на заняттях. Обмін такою інформацією може відбуватися за прямою вказівкою викладача з виступом на всю аудиторію, або ж як робота у невеликих групах. Проте варто врахувати, що підлітки не завжди охоче розповіда-

ють про себе та часто вважають, що у них немає нічого цікавого. Щоб попередити такі ситуації, необхідно чітко встановити правила виконання завдання, які будуть під силу всім. Наприклад, висвітлити факти лише з конкретної сфери життя.

Найбільш ефективним методом на цьому етапі буде використання так званих «icebreakers», коротких завдань-ігор, які допоможуть краще пізнати один одного, почуватися комфортно у новому оточенні та сприятимуть командній роботі [1]. Такими вправами можуть бути, наприклад, «Факт чи вигадка», «Ти б краще..?», «Групова історія» [1] та багато інших. Головне у підборі таких завдань – орієнтуватися на інтереси та можливості аудиторії.

Так чи інакше згуртування здобувачів освіти відбувається під час виконання однакових навчальних завдань, якщо у навчальному середовищі не створено атмосфери нездорової конкуренції.

Наприклад, на заняттях з англійської мови завжди наявний комунікативний компонент для відпрацювання навичок використання мови. Взаємодії відбуваються у межах академічної групи, малих групах та парах. Навіть індивідуальну роботу часто потрібно презентувати перед аудиторією, що дозволяє здобувачеві освіти краще проявити себе та знайти підтримку серед одногрупників.

Найефективнішою у цьому аспекті є така організація навчання, за якої студенти відчувають спільну відповідальність за якесь завдання та мотивовані виконати його якнайкраще. Наприклад, це може бути якийсь спільний проект [2], до якого всі повинні рівносильно долучитися, щоб отримати гарний підсумковий бал.

Вагомим є також метод взаємонавчання [2] як у межах навчального заняття, так і в сприянні використанню цієї можливості в цілому. Перевагою є не лише підвищення рівня знань двох (або більшої кількості) партнерів, а й встановлення між ними більш дружніх відносин.

Отже, методи згуртування здобувачів освіти на заняттях з англійської мови можуть реалізуватися у різноманітних формах та аспектах, які викладачеві варто підібрати індивідуально залежно від специфіки освітнього процесу у закладі та окремій академічній групі. Їхня спрямованість під час процесу набуття знань здобувачами освіти реалізується як прямо (наприклад, «icebreakers»), так і опосередковано, через розгляд традиційних форм роботи з іншої точки зору.

Список використаних джерел

1. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ : [Б. в.], 2007. 141 с.
2. Knox G. Icebreakers for Small Groups. URL: https://insight.typepad.co.uk/40_icebreakers_for_small_groups.pdf.

Науково-практичне видання

**Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій
студентів як детермінанта освітньої діяльності
закладів фахової передвищої освіти**

*Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції*

За загальною редакцією Ю.В. Ївженко

Обкладинка Д.А. Зданевич

Комп'ютерна верстка Ю.В. Ївженко

Підписано до друку 03.12.2021 р.
Гарнітура Times New Roman.
Формат 60x84 / 16. Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 14,88
Наклад 100 прим. Зам. № 15

Видруковано ТОВ «Четверта хвиля»
Свідоцтво ДК № 6172 від 07.05.2018 р.
м. Київ, просп. Валерія Лобановського, 119, оф. 213